

Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova

MANUALUL FUNCȚIONARULUI PUBLIC

Chișinău, 2011

Publicația a apărut cu suportul financiar al Programului comun al Conciliului Europei și Uniunii
Europene privind susținerea democrației în Republica Moldova.

Autori:

Anatolie MUNTEANU, avocat parlamentar, director CpDOM

Aurelia GRIGORIU, avocat parlamentar

Svetlana RUSU, consilier al avocatului parlamentar

Olga VACARCIUC, consilier al avocatului parlamentar

Sorina SUSANU, consilier al avocatului parlamentar

Dumitru ROMAN, consilier al avocatului parlamentar

CUPRINS

PREFAȚĂ

.....	4
CAPITOLUL I SISTEME DE PROTECȚIE A DREPTURILOR ȘI LIBERTĂȚILOR FUNDAMENTALE ALE OMULUI	
§1. Sistemul internațional de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.....	6
§ 2.Mecanismul european de protecție a drepturilor omului	13
§3.Sistemul drepturilor și sistemul legislației în Republica Moldova.....	17

CAPITOLUL II DREPTURILE ȘI LIBERTĂȚILE FUNDAMENTALE ALE OMULUI

§1. DREPTURILE CIVILE ȘI POLITICE

1.1. <i>Introducere</i>	21
1.2 <i>Egalitatea în fața legilor și a autorităților</i>	23
1.3 <i>Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică</i>	28
1.4 <i>Libertatea individuală și siguranța persoanei</i>	31
1.5 <i>Accesul liber la justiție</i>	35
1.6 <i>Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică</i>	37
1.7 <i>Dreptul la cetățenie</i>	40
1.8 <i>Dreptul la libera circulație</i>	43
1.9 <i>Dreptul la proprietate privată și protecția acesteia</i>	45
1.10 <i>Viața intimă, familială și privată</i>	49
1.11 <i>Dreptul la căsătorie și de a întemeia o familie</i>	52
1.12 <i>Dreptul de vot și dreptul de a fi ales</i>	54
1.13 <i>Dreptul de petiționare</i>	58
1.14 <i>Dreptul la informație</i>	69
1.15 <i>Libertatea conștiinței</i>	73

§2. DREPTURILE SOCIALE, ECONOMICE ȘI CULTURALE

2.1. <i>Dreptul la asistență și protecție socială</i>	83
2.2. <i>Protecția familiei și copilului</i>	86
2.3. <i>Protecția tinerilor</i>	89
2.4. <i>Protecția persoanelor cu dizabilități</i>	92
2.5. <i>Dreptul la învățătură</i>	95
2.6. <i>Dreptul la ocrotirea sănătății</i>	100
2.7. <i>Dreptul la un mediu înconjurător sănătos</i>	104
2.8. <i>Dreptul la muncă și la protecția socială a muncii</i>	107
ANEXE.....	110

PREFATĂ

Drepturile și libertățile omului sunt prioritare în ansamblul complex de probleme și deziderate, ce preocupă la etapa actuală societatea. Doar prin respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale fiecărei persoane importante probleme contemporane își pot găsi o eficientă și durabilă soluționare.

Drepturile omului sînt respectate în măsura în care sînt cunoscute și devin cunoscute în măsura în care sunt însușite. Propagarea cunoștințelor în domeniul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului reprezintă un domeniu esențial de activitate a autorităților statale. A devenit o necesitate ca fiecare individ să posede cunoștințe suficiente pentru a conștientiza datele problemei, iar ulterior a cultiva și promova toleranța și respectul (față de) între toți membrii societății.

Republica Moldova înaintează ferm pe calea promovării și protecției drepturilor omului, inclusiv prin desfășurarea procesului continuu de racordare a legislației naționale la standardele internaționale, însă nu este suficient să proclamăm atașamentul față de valorile umane, să le declarăm drept obiective majore, ci trebuie să le promovăm și să le respectăm instituind mecanisme eficiente de realizare.

În pofida acțiunilor întreprinse în acest sens, Moldova are restanțe în domeniul respectării drepturilor omului și este apreciată pe plan internațional în măsura în care reformele realizate devin eficiente.

Regretabil, dar în prezent, pentru multe persoane care, în virtutea atribuțiilor de serviciu, sunt chemate să garanteze respectarea drepturilor omului aceste noțiuni nu au devenit parte integrantă a culturii lor juridice, iar cunoștințele populației rămîn la un nivel redus, cetățenii necunoscîndu-și drepturile și mecanismele de apărare ale acestora. Aceste concluzii sînt rezultatul unui număr impunător de petiții parvenite pe adresa Centrului pentru Drepturile Omului.

În calitate de mecanism nejudiciar, un rol aparte în protecția și promovarea drepturilor și libertăților constituționale ale omului îi revine ombudsmanului. Persoanele care se consideră victime ale unei injustiții din partea administrației pot sesiza avocații parlamentari. Avocații parlamentari sînt împuterniciți, în contextul Legii cu privire la avocații parlamentari, să asigure garantarea respectării drepturilor și libertăților cetățenilor de către autorități și persoane cu funcții de răspundere, să contribuie la repunerea în drepturi a cetățenilor.

În același timp, este de menționat că, activitatea avocatului parlamentar doar completează mijloacele existente de apărare a drepturilor și libertăților cetățenilor și nu atrage după sine revizuirea competențelor organelor puterii de stat.

Informarea și educarea juridică a populației privind drepturile și libertățile constituționale ale cetățenilor constituie unul din obiectivele Centrului pentru Drepturile Omului, în realizarea căruia instituția pune accent pe conștientizarea necesității de a respecta drepturile și libertățile fundamentale, în corespundere cu prevederile constituționale.

Prezentul Ghid a fost elaborat de către colaboratorii Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova și publicat grație asistenței financiare a Programului comun al Conciliului Europei și

Uniunii Europene privind susținerea democrației în Republica Moldova. Prin realizarea acestei acțiuni Consiliul Europei și Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova și-au propus să contribuie la consolidarea rolului autorităților publice locale în protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Ideea elaborării unui asemenea ghid a venit în rezultatul analizei adresărilor parvenite pe adresa avocaților parlamentari de la cetățeni, sugestiilor reprezentanților autorităților publice locale, care în virtutea atribuțiilor sale sunt obligați să respecte cu strictețe drepturile și libertățile fundamentale ale omului. Anume aceste circumstanțe au constituit premisele relevante pentru elaborarea ghidului.

Prin acesta ne-am propus să prezentăm într-o formă accesibilă informațiile utile pentru funcționari din cadrul autorităților publice locale, abilitați cu soluționarea problemelor de ordin juridic la nivel local, precum și pentru orice altă persoană care se confruntă cu anumite probleme.

În acest context, exprim înalta apreciere și recunoștință participanților la Programul Comun pentru colaborare și susținere, a căror implicare directă și contribuție activă a făcut posibilă elaborarea și realizarea acestei idei de utilitate publică.

Anatolie MUNTEANU
Avocat parlamentar,
Directorul Centrului pentru Drepturile Omului

CAPITOLUL I SISTEME DE PROTECȚIE A DREPTURILOR ȘI LIBERTĂȚILOR FUNDAMENTALE ALE OMULUI

§1. Sistemul internațional de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului

Dinamica mișcării pentru drepturile omului, în secolul XX, a fost și este legată de activitatea unor organizații internaționale precum și a unor ideologii. În timp ce ideologiile au furnizat temeiul și legitimitatea drepturilor omului, organizațiile internaționale interguvernamentale și non-guvernamentale au avut rolul esențial în procesul de codificare a normelor de drept internațional al drepturilor omului precum și în monitorizarea implementării lor de către statele membre. Evoluția lor nu poate fi înțeleasă fără a sublinia legătura strânsă cu organizațiile internaționale dezvoltate după cel de al doilea război mondial atât la nivel global, cât și regional. În cadrul sistemului universal, rolul decisiv a revenit Organizației Națiunilor Unite precum și celor 15 agenții specializate (Organizația Internațională a Muncii, Organizația Mondială a Sănătății, Fondul pentru Copii al Națiunilor Unite, Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură etc.).

Organizația Națiunilor Unite este cea mai importantă organizație internațională din lume, creată la 24 octombrie 1945, odată cu ratificarea Cartei Națiunilor Unite, care stabilește principiile de bază ale relațiilor internaționale. Obiectivele primordiale ale Națiunilor Unite, conform Cartei, sunt de a preîntîmpina declanșarea conflictelor violente, a afirma drepturile fundamentale ale omului, a garanta respectul pentru dreptul internațional, precum și de a ameliora standardele de viață pe tot cuprinsul globului.

Națiunile Unite reprezintă o structură foarte largă și foarte complexă pentru astfel de preocupări, în sistemul său coexistînd organisme cu structuri și competențe variate, ținînd seama și de convențiile adoptate în domeniul drepturilor omului sub egida sa, care prevăd, la rîndul lor, unele organisme de evaluare a modului în care statele-părți își îndeplinesc obligațiile. Funcțiile principale ce revin acestor organizații sunt promovarea și protecția drepturilor omului.

ONU este singurul forum internațional în cadrul căruia toate statele pot fi reprezentate și pot participa la dezbaterile problemelor globale. Cînd statele devin membre ale ONU, ele acceptă și își asumă obligațiile prevăzute de Carta Națiunilor Unite. Astăzi, 192 de țări sunt membre ale ONU.

Republica Moldova a devenit membru al ONU la 2 martie 1992, odată cu adoptarea de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite a Rezoluției 46/223.

Funcționarea Organizației Națiunilor Unite este realizată prin intermediul a 6 organe principale, indicate în Carta Națiunilor Unite: Adunarea Generală, Consiliul de Securitate, Consiliul Economic și Social, Consiliul de Tutelă, Curtea Internațională de Justiție și Secretariatul. Deși cele șase organe enumerate sunt calificate ca principale, ele se află totuși, din punct de vedere al independenței și al puterii pe care o exercită, în situații diferite. Alături de ele funcționează și alte organe subsidiare, care ajută organele principale în îndeplinirea atribuțiilor lor și nu au competență proprie, ci o competență delegată de organul principal.

Adunarea Generală este organul principal al organizației, dispunînd de cele mai largi competențe politice, administrative și financiare, care se întrunește în sesiuni ordinare sau extraordinare pentru a discuta cele mai presante probleme mondiale. Toate statele membre ONU sunt reprezentate în Adunarea Generală. Deciziile în probleme-cheie precum pacea și securitatea

internațională, admiterea de noi membri și bugetul ONU sunt aprobate cu o majoritate de două treimi. Alte decizii sunt votate prin majoritate simplă. Adunarea nu poate forța statele să acționeze, dar recomandările ei sînt indicatorul opiniei internaționale generale și reprezintă autoritatea morală a comunității națiunilor. Adunarea Generală își îndeplinește mandatul prin intermediul a șase Comitete Principale - Comitetul I (securitate și dezarmare), Comitetul II (economic și financiar), Comitetul III (social-umanitar), Comitetul IV (politici speciale și decolonizare), Comitetul V (administrativ-bugetar), Comitetul VI (juridic) și prin intermediul organismelor subsidiare - nenumărate comitete, comisii, consilii, grupuri de lucru ș.a. După discuțiile de pe ordinea de zi, aceste organe subsidiare înaintează recomandările lor sub formă de proiecte de rezoluții și decizii pentru discuții în timpul sesiunilor plenare ale Adunării Generale.

Consiliul de Securitate este un organ colegial restrîns, al cărui atribuții privesc menținerea păcii și securității internaționale. Consiliul este compus din 15 membri, dintre care 5 permanenți (SUA, Federația Rusă, China, Marea Britanie, Franța) și 10 membri nepermanenți care sunt aleși de Adunarea Generală pentru o perioadă de doi ani. Cînd Consiliul consideră că există o amenințare la adresa păcii mondiale, acesta discută mai întîi modalitățile de rezolvare pașnică a unei dispute, poate sugera principiile unui acord de pace sau poate media conflictul. În cazul unor conflicte armate, Consiliul încearcă să asigure încetarea focului, poate trimite o misiune pentru menținerea păcii cu scopul de a ajuta partile aflate în conflict să mențină armistițiul și să împiedice reluarea violențelor. Consiliul poate lua măsuri de implementare a deciziilor sale, poate impune sancțiuni economice sau embargouri asupra armelor.

Consiliul Economic și Social (ECOSOC) coordonează activitatea economică și socială a Națiunilor Unite și a organizațiilor din sistemul ONU. ECOSOC inițiază studii și analize privind economia mondială, problematica socială, culturală, educația și sănătatea la nivel internațional și face recomandări în legătură cu aceste probleme Adunării generale, membrilor ONU și agențiilor specializate. În calitate de forum central de discuție a subiectelor economice și sociale internaționale și formulare de recomandări de politici, Consiliul joacă un rol-cheie în cooperarea internațională pentru dezvoltare. Se poate consulta cu organizațiile neguvernamentale, dezvoltînd astfel o verigă vitală între Națiunile Unite și societatea civilă. Consiliul are 54 de membri, aleși de Adunarea Generală pentru mandate de cîte 3 ani.

Consiliul de Tutelă a fost înființat pentru a asigura supravegherea internațională a unui număr de 11 teritorii aflate sub tutelă și administrate de șapte state membre ale ONU; de asemenea, s-au asigurat toate măsurile necesare pregătirii teritoriilor respective pentru auto-guvernare și independență. Consiliul și-a desfășurat activitatea pînă în anul 1994, cînd ultimul teritoriu aflat sub tutela ONU și-a căpătat independența. Consiliul de Tutelă și-a amendat regulile de procedură astfel, încît să se poată întruni doar cînd ar fi necesar și este alcătuit astăzi din cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate.

Curtea Internațională de Justiție este principalul organ judiciar al ONU. Cei 15 judecători ai săi sînt aleși de Adunarea Generală și de Consiliul de Securitate. Ei iau decizii prin vot independent și simultan. Curtea dezbate disputele dintre state în baza participării voluntare a statelor aflate în litigiu. Dacă un stat alege să participe la procedurile curții, atunci este obligat să se supună rezoluțiilor acesteia. Curtea emite de asemenea opinii consultative către ONU și agențiile specializate ale acesteia.

Secretariatul se ocupa de partea administrativa a Națiunilor Unite, pe baza mandatului aprobat de către Adunarea Generală, a deciziilor Consiliul de Securitate și ale altor organisme ONU. În

fruntea Secretariatului se află Secretarul General, care are drept sarcină asigurarea managementului general. Secretarul General este numit de către Adunarea Generală, la recomandarea Consiliului de Securitate, pentru un mandat de 5 ani.

Drepturile omului în sistemul ONU

Organele ONU implicate în promovarea și protecția drepturilor omului

În anul 1993 Adunarea Generală a consolidat sistemul promovării și implementării drepturilor omului prin crearea funcției de Întal Comisar al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului. Mandat să coordoneze toate programele Națiunilor Unite în materia drepturilor omului și să le îmbunătățească eficiența, Întal Comisar a devenit principalul responsabil pentru promovarea și implementarea drepturilor omului în sistemul Națiunilor Unite. Acționând sub directa autoritate a Secretarului General, ca reprezentantul său în domeniul drepturilor omului, Întal Comisar raportează Adunării Generale, Consiliului economic și Social și Consiliului pentru Drepturile Omului. Oficiul Întalului Comisar funcționează ca secretariat al Consiliului pentru Drepturile Omului și focalizează întreaga activitate a Națiunilor Unite pentru activitățile desfășurate în domeniul drepturilor omului. Mandatul Întalului Comisar ONU pentru Drepturile Omului are patru componente esențiale: realizarea parteneriatului global pentru drepturile omului, prevenirea încălcărilor drepturilor omului și acțiunea în caz de urgență; promovarea drepturilor omului, a democrației și dezvoltării, a păcii durabile; coordonarea sistemului global al Națiunilor Unite al programelor pentru drepturile omului.

În sistemul Națiunilor Unite există două tipuri de mecanisme de monitorizare a drepturilor omului: mecanisme extraconvenționale de monitorizare a implementării drepturilor omului create conform Cartei ONU și mecanisme convenționale de monitorizare a implementării drepturilor omului, create în baza tratatelor internaționale privind drepturile omului.

Mecanisme extraconvenționale de monitorizare a implementării drepturilor omului

Consiliul pentru drepturile omului, creat în 2006, care a înlocuit Comisia ONU pentru drepturile omului. Are drept scop promovarea și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului la nivel global. Consiliul ONU pentru Drepturile Omului vizează, în principal, următoarele: dezbateră situațiilor de violare a drepturilor omului, inclusiv a celor cu caracter major și sistematic; elaborarea de recomandări adresate Adunării Generale ONU cu privire la dezvoltarea dreptului internațional în domeniul drepturilor omului; furnizarea de contribuții în vederea prevenirii violărilor drepturilor omului și a unui răspuns prompt în cazul urgențelor în domeniul drepturilor omului; promovarea aplicării depline a obligațiilor asumate de către state în domeniul drepturilor omului; promovarea coordonării acțiunii în domeniul drepturilor omului și a chestiunilor relevante pentru acest domeniu în cadrul sistemului ONU.

Consiliul ONU pentru Drepturile Omului este constituit din 47 de state membre ONU. Statele membre sunt alese de Adunarea Generală și pot avea cel mult două mandate consecutive, cu durata de trei ani.

Mecanismele de care dispune Consiliul provin, în mare parte, de la fosta Comisie a Drepturilor Omului, cu diferența că maniera lor de funcționare a fost revizuită, mai mult sau mai puțin substanțial, în cadrul procesului de construcție instituțională. Acestea sunt, după cum urmează:

Mecanismul de evaluare periodică universală (Universal Periodic Review - UPR) - un mecanism nou în sistemul internațional al drepturilor omului, creat pentru examinarea pe o bază universală a situației drepturilor omului din toate cele 192 state membre ONU.

Procedurile speciale – denumirea generică a instrumentului de bază al Consiliului pentru Drepturile Omului, prin intermediul căruia este abordată situația particulară a unei țări sau chestiuni tematice în toate regiunile lumii. Procedurile speciale sunt reprezentate fie de o persoană – un raportor, un reprezentant special sau un expert independent, fie de un grup de lucru format dintr-un corp de experți care îndeplinesc sarcini specifice, încredințate de Consiliu prin rezoluțiile adoptate de membrii săi. Mandatele procedurilor speciale cer de la experții desemnați să examineze, să monitorizeze și să consilieze cu privire la situația drepturilor omului în anumite țări sau teritorii, și să prezinte rapoarte publice asupra mandatului de țară ori asupra fenomenului încălcării drepturilor omului la nivel mondial, în cazul mandatului tematic. Există 30 de mandate tematice și 8 mandate de țară. Raportorii speciali prezintă rapoartele cu concluziile respective Consiliului pentru Drepturile Omului, iar la cererea acestuia – și recomandările sale. Uneori procedurile speciale pot fi singurul mecanism capabil să alerteze comunitatea internațională privind situațiile specifice referitoare la drepturile omului.

Proceduri de comunicare a încălcărilor drepturilor omului (Procedura 1503)

Procedura 1503 este destinată examinării situațiilor care conduc la încălcări flagrante, sistematice și temeinic dovedite ale drepturilor omului indiferent de țara în care se produc. Comunicările pot proveni de la orice persoană, grup sau ONG-uri care susțin a fi victime ale unei violări a drepturilor omului sau posedă informație relevantă despre aceste încălcări. Procedura 1503 se aplică analizei situațiilor și nu privește analiza plîngerilor individuale.

Alte instrumente de care dispune CDO sunt: forumul pentru minorități, Forumul Social, Mecanismul pentru populații autohtone care se reunesc anual pe parcursul a două-trei zile. Lucrările acestor platforme permit, în special societății civile, să-și exprime punctele de vedere asupra unei problematice specifice și se încheie în general cu recomandări adresate membrilor CDO pentru ameliorarea situației din domeniile respective.

Republica Moldova și Consiliul ONU pentru Drepturile Omului

La 13 mai 2010, în urma alegerilor în Adunarea Generală ONU, cu votul a 175 de țări membre, Republica Moldova a fost aleasă pentru prima dată în calitate de membru al Consiliului pentru Drepturile Omului pentru perioada 2010-2013, fapt care constituie rezultatul unor eforturi diplomatice consecvente depuse pe parcursul ultimilor ani de Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene și reprezentanțele sale permanente de la Geneva și New York.

Republica Moldova și-a prezentat candidatura în Consiliul pentru Drepturile Omului în 2006, serviciul diplomatic al țării angajându-se, astfel, într-un proces susținut de afirmare a obiectivelor Republicii Moldova privind respectarea și promovarea drepturilor omului atât în plan național, cât și internațional. Având în vedere că unul dintre vectorii politicii externe moldovenești este reprezentat de promovarea valorilor democratice și a respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, Consiliul ONU pentru Drepturile Omului reprezintă pentru Republica Moldova cea mai importantă platformă de acțiune, la nivel internațional, în vederea ameliorării situației drepturilor omului în statele lumii și stopării violărilor din acest domeniu.

Instrumente și mecanisme convenționale de monitorizare a implementării drepturilor omului

Declarația Universală a Drepturilor Omului, elaborată sub egida Organizației Națiunilor Unite, este documentul care a avut o însemnătate excepțională pentru elaborarea și dezvoltarea conceptului drepturilor omului pe plan internațional și care înscrie, chiar în primul său alineat, ideea că „recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor egale și inalienabile constituie fundamentul libertății, dreptății și păcii în lume”.

Împreună cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cele două Pacte - Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice și Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și cele două Protocoale facultative formează „Carta Internațională a Drepturilor Omului”.

Pe parcurs, după Declarația Universală a Drepturilor Omului, Adunarea Generală a ONU a adoptat peste 60 de convenții internaționale, pacte și alte documente privind drepturile omului. Dintre acestea trebuie evidențiate tratatele de bază, pentru monitorizarea implementării cărora au fost instituite mecanisme speciale de protecție a drepturilor omului: Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (1965), Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (1966), Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (1966), Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (1965), Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (1979), Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante (1984), Convenția internațională cu privire la drepturile copilului (1989), Convenția internațională privind protecția drepturilor tuturor lucrătorilor migranți și a membrilor familiilor acestora (1990), Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități (2006), Convenția internațională pentru protecția tuturor persoanelor contra disparițiilor forțate (2006, neintrată în vigoare).

Prin tratate au fost create nouă comitete specializate pentru monitorizarea acțiunilor statelor părți în direcția implementării prevederilor documentelor internaționale menționatei.

Comitetul pentru drepturile omului monitorizează implementarea Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice. Primul protocol opțional autorizează Comitetul să primească și să examineze plângeri ale persoanelor fizice cu privire la încălcarea drepturilor lor civile și politice. Comitetul este de asemenea abilitat să monitorizeze aplicarea celui de-al doilea protocol facultativ asupra abolirii pedepsei cu moartea.

Republica Moldova a ratificat *Protocolul opțional la pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice* în anul 2007, cu următoarele rezerve: "Până la restabilirea deplină a integrității teritoriale a Republicii Moldova, prevederile protocolului se aplică doar pe teritoriul controlat efectiv de autoritățile Republicii Moldova;" "Comitetul Drepturilor Omului nu va avea competența de a examina cererile individuale care se referă la încălcări ale prevederilor Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice produse până la data intrării în vigoare a prezentului protocol pentru Republica Moldova;" "Comitetul Drepturilor Omului nu va avea competența de a examina cererile individuale care sînt în curs de examinare sau au fost examinate în fond de un alt organ internațional specializat."

Protocolul facultativ la Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice privind abolirea pedepsei cu moartea a fost ratificat de Moldova în anul 2006, cu următoarea declarație: "Până la restabilirea deplină a integrității teritoriale a Republicii Moldova, prevederile Protocolului se aplică doar pe teritoriul controlat efectiv de autoritățile Republicii Moldova."

Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale, monitorizează implementarea Pactului cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, ratificat de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 217 din 28.07.1990. Spre deosebire de alte comitete, ale căror membri sunt aleși de statele-părți pentru respectiva convenție și raportează Adunării Generale, membrii acestui comitet sunt aleși de către Consiliul economic și social, căruia îi și raportează. În anul 2008 Consiliul pentru drepturile omului a adoptat prin consens Protocolul opțional la Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, care stabilește un mecanism de plângeri individuale în legătură încălcarea drepturilor economice, sociale și culturale

Comitetul pentru eliminarea discriminării rasiale este un organ format din experți independenți, care monitorizează punerea în aplicare a Convenției internaționale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială. Articolul 14 din Convenție permite Comitetului pentru eliminarea discriminării rasiale să primească și să examineze comunicări de la persoane sau grupuri de persoane care se plâng de a fi victime ale violării, de către statul parte, a vreunui dintre drepturile enunțate în Convenție. Comitetul nu primește nici o comunicare privind un stat parte care n-a făcut o astfel de declarație.

Comitetul pentru eliminarea discriminării față de femei monitorizează punerea în aplicare a Convenției privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei. Statele părți la tratat sunt obligate să prezinte rapoarte periodice către Comitetul respective privind modul în care drepturile din convenție sunt puse în aplicare. Odată cu adoptarea Protocolului opțional, sunt admise comunicări individuale cu privire la încălcările drepturilor prevăzute de această convenție. Republica Moldova a aderat la Protocolul opțional la Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei prin adoptarea Legii nr. 318 din 15.12.2005, astfel recunoscând competența Comitetului privind eliminarea discriminării față de femei de a primi și de a examina comunicările individuale sau ale grupurilor de persoane care reclamează că sunt victime ale violării oricărui din drepturile stabilite în Convenție.

Comitetul împotriva torturii monitorizează implementarea Convenției împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante. Toate statele părți sunt obligate să prezinte rapoarte periodice către Comitet privind modul în care sunt puse în aplicare drepturile prevăzute de Convenție. Conform articolului 22 din Convenție orice stat parte să declare că recunoaște competența Comitetului de a primi și examina comunicări prezentate de către sau în numele unor persoane particulare care pretind că sunt victime ale unei încălcări, de către statul parte, a prevederilor Convenției. Comitetul nu primește nici o comunicare în care este implicat un stat parte care nu a făcut o asemenea declarație. La 26.07. 2007 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 187 privind formularea declarațiilor Republicii Moldova la Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante.¹

---

¹ Republica Moldova formulează următoarele declarații la Convenția împotriva torturii și altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, adoptată la New York la 10 decembrie 1984, la care a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr.473-XIII din 31 mai 1995:

“În conformitate cu articolul 21 din convenție, Republica Moldova recunoaște competența Comitetului împotriva torturii de a primi și a examina comunicări în care un stat parte pretinde că un alt stat parte nu își îndeplinește obligațiile ce decurg din convenție.”

“În conformitate cu articolul 22 din convenție, Republica Moldova recunoaște competența Comitetului împotriva torturii de a primi și a examina comunicări, ce țin de jurisdicția sa, prezentate de către sau în numele unor persoane particulare care pretind că sînt victime ale unei violări de către un stat parte a prevederilor convenției.”

Protocolul Opțional la Convenție, ratificat de Republica Moldova în martie 2006, creează Subcomitetul privind prevenirea torturii (SPT), care are mandat pentru a vizita locurile unde persoanele sunt private de libertate în statele părți. În conformitate cu Protocolul Opțional, statele părți instituie mecanisme naționale de prevenire a la nivel intern, care au, de asemenea, mandatul să viziteze locurile de detenție. În Republica Moldova calitatea de Mecanism național de prevenire a torturii este exercitată de avocații parlamentari. Centrul pentru Drepturile Omului a creat un Consiliu consultativ în scopul acordării de consultanță și de asistență în exercitarea atribuțiilor avocaților parlamentari în calitate de mecanism național de prevenire a torturii. În componența acestuia sunt incluși reprezentanți ai asociațiilor obștești care activează în domeniul protecției drepturilor omului.²

Comitetul pentru drepturile copilului mitorizează punerea în aplicare a Convenției internaționale cu privire la drepturile copilului. Acesta monitorizează, de asemenea, punerea în aplicare a două protocoale facultative la Convenție – Protocolul facultativ privind implicarea copiilor în conflictele armate³ și Protocolul facultativ referitor la vânzarea de copii, prostituția copiilor și pornografia infantilă⁴. Convenția cu privire la drepturile copilului nu reglementează vreo procedură specială de comunicare a încălcării drepturilor copilului, însă Comitetul pentru drepturile copilului poate cere, conform prevederilor art. 44, informații relevante referitoare la implementarea convenției.

Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități monitorizează implementarea Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități de către statele părți⁵ și a Protocolului opțional care autorizează Comitetul să primească și să examineze plângeri ale persoanelor fizice care pretend a fi victime ale încălcării de către stat a prevederilor Convenției.

Comitetul pentru lucrătorii migranți analizează modul în care statele-părți aplică Convenția internațională privind protecția drepturilor tuturor lucrătorilor migranți prin revizuirea rapoartelor privind măsurile întreprinse de statele-părți în vederea implementării acesteia. Comitetul, în anumite circumstanțe, poate să analizeze plîngerile individuale sau comunicări de la persoane fizice care pretend de a fi victime ale violării, de către statul parte care a acceptat această procedură, a vreunui dintre drepturile enunțate în Convenție.

---

² Legea cu privire la avocații parlamentari nr. 1349 din 17 octombrie 1997

³ Protocolul facultativ cu privire la implicarea copiilor în conflicte armate la Convenția privind drepturile copilului, adoptat la New York la 25 mai 2000 și semnat de Republica Moldova la 8 februarie 2002, a fost Ratificat de Republica Moldova prin Legea nr. 15 din 06.02.2004, cu următoarea declarație: "În conformitate cu articolul 3 alineatul doi din Protocol, Republica Moldova declară că vârsta minimă de încorporare în serviciul militar în termen în Republica Moldova este de 18 ani."

⁴ Republica Moldova a ratificat Protocolul facultativ la Convenția cu privire la drepturile copilului referitor la vânzarea de copii, prostituția și pornografia infantilă, adoptat de Adunarea Generală a ONU la 25 mai 2000 (semnat la 8 februarie 2002), cu următoarea declarație: "Până la restabilirea deplină a integrității teritoriale a Republicii Moldova, prevederile protocolului se aplică doar pe teritoriul controlat efectiv de autoritățile Republicii Moldova."

⁵ Republica Moldova a ratificat Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități pînă la urma adoptării de către Parlament a Legii nr. 166 din 06.07.2010

§ 2. Mecanismul european de protecție a drepturilor omului

Sistemul european de protecție a drepturilor omului a fost stabilit de către Consiliul Europei⁶, având drept scop ca: “fiecare membru al Consiliului Europei să accepte principiile statului de drept și principiul în virtutea căruia fiecare persoană aflată sub jurisdicția sa să se bucure de drepturile și libertățile fundamentale ale omului”.

Consiliul Europei cuprinde 47 de state, cu o populație de circa 800 milioane de locuitori și are sediul la Strasbourg, Palatul Europei. Drapelul european, un cerc cu douăsprezece stele aurii pe un fond albastru întruchipează popoarele Europei, cercul simbolizând uniunea lor.

Republica Moldova a devenit membru cu drepturi depline al Consiliului Europei la 13 iulie 1995.⁷

Structura Consiliului Europei: Comitetul de Miniștri, Adunarea Parlamentară, Secretarul General, Congresul Autorităților Locale și Regionale, Comisarul pentru drepturile omului, Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Există de asemenea o Comisie pentru democrație prin intermediul legii, cunoscută sub denumirea de Comisia de la Veneția.

Prin activitatea sa în domeniul drepturilor omului și cu ajutorul convențiilor și celorlalte instrumente legislative, Consiliul Europei urmărește:

Protejarea drepturilor civile și politice, grație procedurilor prevăzute de Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale;

Protejarea drepturilor sociale și economice prin mecanismul Cartei sociale europene;

Protejarea persoanelor private de libertate, prin intermediul vizitelor efectuate de Comitetul european pentru prevenirea torturii și pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante;

Protejarea drepturilor minorităților naționale prin intermediul Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale;

Promovarea egalității între bărbați și femei (Comitetul director pentru egalitate între femei și bărbați)

Combaterea rasismului, xenofobiei, antisemitismului și intoleranței (Comisia europeană împotriva rasismului și intoleranței)

Consolidarea libertății de exprimare și de informare prin mijloacele de comunicare în masă și libera circulație a ideilor și informațiilor dincolo de frontiere.

Sistemul drepturilor omului al Consiliului Europei își are izvorul juridic în: Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale (Convenția Europeană)⁸, care garantează drepturile civile și politice de bază și Carta Socială Revizuită⁹, care statuează un sistem de drepturi sociale și economice. Fiecare dintre aceste tratate stabilește propriul său cadru instituțional pentru supravegherea respectării obligațiilor asumate prin respectivul tratat.

---

⁶ Consiliul Europei este o organizație internațională cu caracter regional, al cărui statut a fost semnat la Londra la 5 mai 1949, fiind creată inițial de un număr de 10 state membre fondatoare.

⁷ Hotărârea Parlamentului privind ratificarea Statutului Consiliului Europei nr. 522 din 12.07.95 //Monitorul Oficial 41-42/474, 28.07.1995

⁸ Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 04.11.1950, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950, în vigoare la 3 septembrie 1953, în vigoare pentru Republica Moldova din 12 septembrie 1997.

⁹ Carta Socială Europeană (revizuită) din 03.05.1996, adoptată la Strasbourg la 3 mai 1996, în vigoare pentru Republica Moldova din 1 ianuarie 2002.

Republica Moldova a ratificat Convenția prin Hotărîrea Parlamentului nr.1298 din 24.07.97¹⁰, cu unele rezerve, respectiv, a declarat că nu va putea asigura respectarea dispozițiilor convenției în ce privește omisiunile și actele comise de organele autoproclamatei republici nistrene pe teritoriul controlat efectiv de ele pînă la soluționarea definitivă a diferendului din această zonă. Prin această hotărîre au fost ratificate și Protocoalele nr.1 adițional, nr.2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11.

Prin Convenția Europeană a fost instituită Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Curtea Europeană). Mecanismul inițial de control prevăzut de Convenția Europeană a fost modificat de cîteva ori. În forma existentă pînă la 1 noiembrie 1998 (intrarea în vigoare a Protocolului nr. 11 la Convenția Europeană)¹¹ mecanismul de protecție a drepturilor omului presupunea existența a două organe jurisdicționale - Comisia și Curtea Europeană a Drepturilor Omului și un organ politic - Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei (Comitetul de Miniștri).

Actualmente, există un singur organ jurisdicțional împuternicit să judece cazurile de încălcare a drepturilor omului - Curtea Europeană a Drepturilor Omului, iar Comitetul de Miniștri este investit cu atribuții de supraveghere a executării hotărîrilor Curții.

Curtea se compune dintr-un numar de judecători egal cu cel al părților contractante, care sunt aleși de Adunarea Parlamentară, dintre candidații propuși de acestea, pe o durată de șase ani, cu posibilitatea realegerii. Comitetul de Miniștri include miniștrii afacerilor externe ai statelor membre sau delegații acestora.

Convenția Europeană reprezintă un tratat internațional în virtutea căruia statele își asumă anumite obligații juridice. Aceste obligații prezintă totodată un caracter particular, recunoscînd că indivizii dispun de anumite drepturi. Convenția permite în același timp indivizilor care se consideră lezați în drepturile lor să depună plîngerii înaintea instituțiilor europene de la Strasbourg împotriva Guvernului pe care îl consideră răspunzător. Convenția nu este definită să înlocuiască sistemele naționale de protecție a drepturilor omului, ci să reprezinte o garanție internațională ce se alătură dreptului de recurs în cadrul fiecărui stat. Pe de altă parte, nu poate fi declanșată procedura în fața Curții, decît după epuizarea tuturor căilor de atac prevăzute de dreptul intern și într-un termen de 6 luni, începînd cu data deciziei interne definitive, precum și dacă cererea este anonimă sau dacă este similară unei cereri examinate anterior de către Curte sau este supusă unei alte instanțe internaționale de anchetă.¹²

Toti reclamantii au acces direct la Curte, cu respectarea condițiilor de admisibilitate expuse supra, iar cauzele inadmisibile sunt retrase după filtrare, prin decizia Comitetului format din trei judecători. În marea majoritate a cazurilor, Curtea își desfășoară activitatea în Camera compusă din șapte judecători. Hotărîrile Camerei pot fi contestate în fața Marii Camere formate din șaptesprezece judecători, în termen de 3 luni de la pronunțarea hotărîrii.¹³ Hotărîrea definitivă a Curții prin care se constată o violare a Convenției este obligatorie pentru statul împotriva căruia a fost pronunțată. Hotărîrile Camerei devin definitive în termen de 3 luni de zile din ziua pronunțării sau din ziua respingerii cererii de deferire a cauzei pentru examinare în Marea Cameră. Hotărîrile Marii Camere sunt definitive din ziua pronunțării. În termen de 3 luni de zile

---

¹⁰ Monitorul Oficial nr.54-55/502 din 21.08.1997.

¹¹ Protocolul nr. 11 a fost deschis spre semnare la 11 mai 1994 și a intrat în vigoare la 1 noiembrie 1998.

¹² Art. 35 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 04.11.1950, amendată de Protocolul nr.11.

¹³ Art.43 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 04.11.1950, amendată de Protocolul nr.11.

din ziua în care hotărîrea devine definitivă, statul pîrât trebuie să plătească reclamantului compensațiile acordate de Curte.

Drepturi și libertăți garantate: dreptul la viață (articolul 2); dreptul la libertate și la siguranța persoanei (articolul 5); dreptul la un proces echitabil (articolul 6); dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și corespondenței (articolul 8), care poate fi conexat cu dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie (articolul 12), egalitatea în drepturi și responsabilități a soților pe durata căsătoriei și cu prilejul desfacerii acesteia (articolul 5 al Protocolului nr.7); libertatea de exprimare, inclusiv la liberarea presei (articolul 10); libertatea de întrunire și de asociere (articolul 11); dreptul la un recurs efectiv (articolul 13); dreptul la protecția proprietății (articolul 1 Protocolul nr.1); dreptul la instruire (articolul 2 Protocolul nr.1); dreptul la alegeri libere (articolul 3 Protocolul nr.1); libertatea de circulație și dreptul de alegere a reședinței (articolul 2 Protocolul nr.4).

Interdicții: tortura și pedepsele sau tartamentele inumane sau degradante (articolul 3), sclavia, servitutea și munca forțată sau obligatorie (articolul 4), discriminarea în exercitarea drepturilor și libertăților garantate de Convenție (articolul 14) și interzicerea generală a discriminării (articolul 1 Protocolul nr.12), expulzarea sau refuzarea de către un stat a intrării propriilor cetățeni și expulzarea colectivă a străinilor (articolele 3 și 4 Protocolul nr. 4).

Statul are obligația să vegheze ca persoanele aflate sub jurisdicția lor să se bucure de drepturile și libertățile protejate de Convenție.¹⁴ Într-o cauză a sa Curtea a statuat că responsabilitatea unui stat pe temeiul Convenției poate să fie angajată pentru actele tuturor organelor, agențiilor sau funcționarilor săi, cu motivarea că nu interesează rangul acestora, pentru că actele persoanelor ce acționează în cadrul funcțiilor lor oficiale sunt, în orice caz, imputabile statului căruia ele aparțin.¹⁵

Guvernul Republicii Moldova este reprezentat în fața Curții Europene de către Agentul guvernamental, care funcționează în cadrul Ministerului Justiției.¹⁶ Prin prevederile art.17 din Legea cu privire la Agentul guvernamental, Statul își rezervă dreptul de regres împotriva persoanelor a căror activitate, cu intenție sau din culpă gravă, a constituit temei pentru adoptarea hotărîrii privind plata obligatorie a sumelor stabilite prin hotărîre a Curții sau prin acord de soluționare pe cale amiabilă a cauzei.

Deși hotărîrile Curții sunt opozabile numai părților, jurisprudența sa are valoare de interpretare a conținutului drepturilor protejate (autoritate de lucru interpretat) și dobîndește valoare de precedent, cu efect chiar în dreptul intern. Se relevă astfel funcția majoră a Curții de a completa și remedia lacunele dreptului intern, afirmînd caracterul subsidiar al mecanismului de control european, care nu se substituie dreptului intern, acesta rămînd principalul instrument de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale.

După intrarea în vigoare a Protocolului nr. 11, numărul cererilor depuse la Curte a crescut vertiginos. Această supraîncărcare a determinat necesitatea perfecționării sistemului actual de control al respectării Convenției. Astfel în perioada 01.11.1998-01.01.2011 au fost adoptate 196 de hotărîri împotriva Moldovei. Conform raportului Curții, la data de 01 ianuarie 2011, 3,850 de cereri pendinte (2.8%) erau îndreptate împotriva Moldovei. Astfel Moldova este printre primele 7 țări cu cele mai multe cereri depuse la Curte împotriva lor. Doar pe parcursul anului 2010, au

¹⁴ Art.1 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 04.11.1950.

¹⁵ CEDH, 28 octombrie 1999, Wille c/Liechtenstien, Recueil 1999-VII,

¹⁶ Legea cu privire la Agentul guvernamental 353 din 28.10.2004 //Monitorul Oficial 208-211/932, 19.11.2004

fost adoptate 28 de hotărâri împotriva Moldovei, prin care Guvernul Republicii Moldova a fost obligat să plătească compensații în mărime de 874,687.18 EUR.

La 13 mai 2004 a fost adoptat Protocolul nr. 14 la Convenție, fiind ratificat, până în prezent, de toate statele părți la Convenție. Principalele inovații aduse de Protocolul 14 sunt: instituirea unor noi reguli privind formarea completelor Curții, respectiv înființarea formațiunii jurisdicționale a judecătorului unic și modificarea competențelor comitetului de trei judecători; întărirea procedurii de executare a hotărârilor Curții; instituirea unui nou criteriu de admisibilitate; crearea condițiilor necesare pentru participarea Comisarului pentru Drepturile Omului în procedurile în fața Curții; întărirea procedurilor de anchetă a Curții și cu privire la reglementările amiabile; crearea posibilității aderării Uniunii Europene la Convenție.

§3. Sistemul drepturilor și sistemul legislației în Republica Moldova

Drepturile omului reprezintă principalele condiții care permit fiecărei persoane să-și dezvolte și să aplice cât mai eficient calitățile sale fizice, intelectuale, morale, socio-afective și spirituale. Drepturile decurg din aspirația tot mai pronunțată a omenirii la o viață în care să fie respectată și protejată demnitatea și valoarea fiecăruia.

Noțiunea de drepturi fundamentale ale omului definește drepturile esențiale pentru existența și integritatea psihică, pentru dezvoltarea intelectuală și asigurarea materială a persoanei, precum și pentru participarea ei activă la conducerea statului, stabilite și garantate de marile tratate internaționale, de Constituție și legile interne ale statului.

Cu toate că noțiunile drepturi ale omului și drepturi ale cetățeanului desemnează același domeniu și se utilizează în paralel, între ele există, totuși, unele deosebiri și semnificații specifice.

Drepturile cetățeanului se referă la relațiile individului cu statul, în care primul contează nu numai pe apărarea drepturilor sale, dar și pe contribuția efectivă a statului la realizarea lor. Constituția face deosebire clară între domeniul drepturilor omului și cel al drepturilor cetățenești, stabilind în anumite cazuri drepturi și libertăți distincte pentru cetățenii săi, dar și obligații specifice.

Drepturile omului sunt drepturile generale ale ființei umane, înzestrate cu rațiune și conștiință, căreia îi sunt recunoscute drepturile sale naturale considerate inalienabile și imprescriptibile. Categoria drepturilor omului include drepturile cetățeanului, drepturile străinilor și apatrizilor. Ultimii, spre deosebire de cetățeni, nu beneficiază de toate drepturile prevăzute de Constituție, Legea Supremă însăși fiind actul care stabilește deosebirea.

Drepturile fundamentale sunt asigurate prin acțiuni practice și procedee juridice eficiente. În acest context apare problema garanțiilor drepturilor fundamentale, ceea ce presupune sancționarea încălcării acestora. Sancțiunile operate în acest scop pot fi grupate după subiectul emitent. Astfel, pentru cazurile în care autoritatea legiuitoare nu respectă normele constituționale, care îi sunt supraordonate, este instituită o garanție care se manifestă prin posibilitatea controlului constituționalității legii. Pentru cazurile în care organele executive încalcă drepturile fundamentale ale omului sunt instituite garanții, care se manifestă prin posibilitatea controlului politic exercitat de Parlament, Guvern, sau de Președintele țării, controlul administrativ inițiat de autoritățile administrației publice sau de cetățeni, controlul jurisdicțional, inclusiv prin contencios administrativ.

Pe lângă tipurile de control menționate, există o serie de alte modalități de garantare și respectare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Unele dintre acestea sunt: dreptul de petiționare, procedura de conciliere, posibilitatea exercitării căilor ordinare și extraordinare de atac a hotărârilor judecătorești.

Un rol deosebit de important în garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului îl au organismele internaționale - Organizația Națiunilor Unite, Consiliul Europei, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) și organizațiile neguvernamentale specializate. Vizavi de garanțiile menționate, consfințirea în Constituție a drepturilor și libertăților fundamentale, precum și stipularea faptului că dispozițiile constituționale privind drepturile și

libertățile omului sunt interpretate în concordanță cu actele internaționale, prioritare față de prevederile legale interne,¹⁷ constituie o garanție supremă a respectării acestor drepturi.

Deși Constituția Republicii Moldova nu a clasificat drepturile și libertățile fundamentale ale omului, ele sunt înscrise într-o anumită ordine și pot și grupate în categorii, după cum urmează:

drepturile și libertățile civile (individuale);

drepturile și libertățile politice;

drepturile economice, sociale și culturale

Ultimele asigură accesul fiecărui individ la condiții de viață normale, accesul și participarea la viața socială a grupului la care aparține, la manifestările culturale proprii identității individului și poporului său.

Drepturile atribuite ființei umane ca persoană fac parte din categoria drepturilor individuale. Acestea includ dreptul la viață și la integritate fizică și psihică, libertatea individuală și siguranța persoanei, dreptul la apărare, dreptul la libera circulație, dreptul la viața intimă, familială și privată, inviolabilitatea domiciliului, libertatea conștiinței, libertatea opiniei și exprimării.

Drepturile și libertățile politice sunt categoria de drepturi și libertăți ale omului care garantează posibilitatea de acces, de participare sau de control asupra organelor politice, executive și judecătorești ale statului. Constituția Republicii Moldova stabilește următoarele drepturi și libertăți politice: dreptul la informație, libertatea presei, secretul corespondenței, dreptul de vot și dreptul de a fi ales, dreptul la administrare, accesul liber la funcțiile publice, libertatea întrunirilor, libertatea partidelor și a altor organizații social-politice, dreptul de petiționare.

Drepturile economice și sociale se referă în general la condițiile necesare pentru dezvoltarea integrală a ființei umane și la posibilitatea de a beneficia de un nivel de viață satisfăcător. Acestea sunt mai dificile în exercitare, deoarece depind de resursele disponibile. Printre ele se includ următoarele: dreptul la proprietate privată, dreptul la un mediu înconjurător sănătos, dreptul de a întemeia și a se afilia la sindicate, dreptul la muncă și la protecția acesteia, dreptul la grevă, dreptul la ocrotirea sănătății, dreptul la asistență și protecție socială, dreptul la învățură.

Pentru ca oamenii să poată comunica și colabora eficient între ei, să fie capabili să soluționeze și să prevină posibile conflicte interpersonale, este important ca ei să cunoască și să realizeze cu bună credință normele de drept. Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle este consfințit în art. 23 din Constituție. În acest sens, una din obligațiile fundamentale ale statului este de a crea condiții ca cetățenii să-și cunoască drepturile și libertățile de care dispun. Orice act cu norme juridice de drept are forță juridică și poate fi aplicat numai după ce este publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.¹⁸

---

¹⁷ Art. 4 din Constituție: (1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte. (2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.

¹⁸ Constituția Republicii Moldova, art. 76: Legea se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova și intră în vigoare la data publicării sau la data prevăzută în textul ei. Nepublicarea legii atrage inexistența acesteia. Art. 102: Hotărârile și ordonanțele adoptate de Guvern se semnează de Prim-ministru, se contrasemnează de miniștrii care au obligația punerii lor în executare și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Nepublicarea atrage inexistența hotărârii sau ordonanței.

Constituția garantează că dreptul legal obținut nu mai poate fi anulat, stabilind că în Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.¹⁹ Exercițarea drepturilor și libertăților constituționale ale omului poate fi limitată doar pentru anumite perioade de timp și doar în anumite împrejurări,²⁰ însă aceste drepturi nu pot fi anulate definitiv. Orice restricție trebuie stabilită și aplicată numai în scopul pentru care a fost prevăzută și în limitele strict necesare, în dependență de situația care o justifică.²¹

De menționat că nu toate drepturile și libertățile pot fi limitate. Constituția stabilește expres că restrîngerile admise nu se referă la drepturile și libertățile stipulate în art. art. 20-24 din Legea Supremă: accesul liber la justiție, prezumția nevinovăției, neretroactivitatea legii, dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle, dreptul la viață și la integritate fizică și psihică.

În structura complexă a societății dreptul acționează prin intermediul legislației – principal factor normativ de organizare, orientare și coordonare a conduitei cetățenilor.

Sistemul legislației, deși dependent de sistemul dreptului, are o libertate relativă, deoarece ține de politica legislativă a statului și reprezintă totalitatea actelor juridice normative în vigoare la o anumită etapă, într-o anumită ierarhie și interdependență. Sub denumirea de act juridic normativ se subînțeleg toate normele juridice elaborate de organele statului: lege, decret, hotărîre, cod, regulament etc. Denumirea de lege este dată pentru a desemna actul normativ cu forță juridică superioară adoptat de organul suprem al puterii de stat – Parlamentul. În categoria legilor intră și Constituția, ca lege fundamentală și Codurile (Codul civil, Codul penal, Codul muncii, Codul familiei, Codul contravențional, Codul electoral, Codul de procedură civilă, Codul de procedură penală etc.) De aici decurge clasificarea actelor normative în legi și acte normative subordonate legilor.

Parlamentul Republicii Moldova adoptă legi constituționale, legi organice și legi ordinare. Avînd în vedere importanța deosebită a actelor Parlamentului, necesitatea instituirii mijloacelor, metodelor și tehnicilor prin care raporturile sociale iau formă juridică, a realizării unor principii unificate în materie de creație legislativă pentru asigurarea elaborării și adoptării unor acte legislative de calitate și eficiență, pentru garantarea transparenței procesului decizional, precum și necesitatea asigurării compatibilității actelor legislative cu legislația comunitară prin procedura de armonizare Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea privind actele legislative nr. 780 din 27.12.2001. Această lege stabilește modul de inițiere, elaborare, avizare, expertiză, redactare, interpretare și ieșire din vigoare a actelor legislative, precum și mijloacele, metodele și tehnicile utilizate în acest sens.

Ierarhia legilor începe cu Constituția, apoi legile constituționale (de revizuire a Constituției) și legile organice care sunt adoptate pentru a reglementa unele domenii specificate în Constituție.²² Urmează legile ordinare care intervin în orice domeniu al relațiilor sociale, cu excepția celor rezervate legilor constituționale și celor organice.

---

¹⁹ Art. 54 alin. 1 din Constituție

²⁰ Art. 54 alin. 2 din Constituție: Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrîngeri decît celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sînt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

²¹ Art. 54 alin. 4 din Constituție: Restrîngerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.

²² Art. 9 din Legea privind actele legislative nr. 780 din 27.12.2001

Hotărârile Parlamentului sunt acte legislative subordonate legilor și se adoptă în domeniul organizării interne a Parlamentului și structurilor ce intră în componența sa ori îi sunt subordonate nemijlocit, pentru aprobarea sau modificarea structurii unor organe sau instituții, pentru alegerea, numirea, revocarea, destituirea și suspendarea din funcții publice, pentru aprobarea altor acte care nu conțin norme de drept.

Prin moțiuni, Parlamentul își exprimă poziția într-o problemă de politică internă sau externă. Moțiunea de cenzură este unicul act legislativ prin care Parlamentul își exprimă neîncrederea în Guvern.

Dreptul de inițiativă legislativă aparține deputaților în Parlament, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului, Adunării Populare a unității teritoriale autonome Găgăuzia.

Tratatele internaționale, precum și legile, prin care Republica Moldova devine parte la un act internațional sunt supuse unei proceduri speciale de inițiere, elaborare, adoptare, intrare în vigoare sau denunțare, conform Legii privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova nr. 595 din 24.09.1999.

Actele normative subordonate legilor includ actele juridice emise de Guvern și de alte autorități ale administrației publice centrale și locale în temeiul normelor constituționale și legale, care stabilesc reguli obligatorii de aplicare repetată la un număr nedeterminat de situații identice. Regulile de inițiere, elaborare, avizare, consultare publică, expertiză, redactare și emitere a actelor normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale sunt stabilite în Legea privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale nr. 317 din 18.07.2003.

Actele normative structurate ierarhic sunt: hotărârile și ordonanțele Guvernului, actele normative ale autorităților administrației publice centrale, actele normative ale autorităților unităților teritoriale autonome cu statut juridic special și ale altor autorități ale administrației publice locale de nivelul întâi și de nivelul doi. Ierarhia actelor normative se structurează în funcție de categoria acestora și de autoritatea publică competentă de a le emite. Categoriile de acte normative și limitele de competență privind emiterea lor sunt stabilite prin Constituția Republicii Moldova, prin Legea cu privire la Guvern, prin Legea privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale și prin alte acte normative.

Pentru exercitarea atribuțiilor constituționale și a celor ce decurg din Legea cu privire la Guvern nr.64 din 31.05.1990, pentru organizarea executării legilor, Guvernul adoptă hotărâri și ordonanțe. Ordonanțele se emit în condițiile articolului 106/2 din Constituție.²³

Autoritățile administrației publice centrale, autoritățile și instituțiile publice autonome, autoritățile unităților teritoriale autonome cu statut juridic special și alte autorități ale administrației publice locale emit, în condițiile legii, acte normative - ordine cu caracter normativ, regulamente, instrucțiuni, reguli, hotărâri, decizii, dispoziții și alte asemenea acte. Ordinele cu caracter normativ, regulamentele, instrucțiunile, regulile și alte acte normative se emit numai pe baza și întru executarea legilor, precum și a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului. În preambulul actelor enumerate trebuie să fie indicat expres actul normativ superior pe care se întemeiază. Regulamentele, instrucțiunile, regulile și alte acte normative se

---

²³ Art. 106 din Constituție: „(1) Parlamentul, la propunerea a cel puțin o pătrime din deputați, își poate exprima neîncrederea în Guvern, cu votul majorității deputaților. (2) Inițiativa de examinare a neîncrederii se examinează după 3 zile de la data prezentării în parlament”.

aprobă prin ordine, hotărâri sau decizii²⁴ și se semnează numai de conducătorii organelor care le-au emis.²⁵

---

²⁴ Art. 13 din Legea privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale.

²⁵ Art. 76 din Legea privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale.

CAPITOLUL II DREPTURILE ȘI LIBERTĂȚILE FUNDAMENTALE ALE OMULUI

§1. DREPTURILE CIVILE ȘI POLITICE

1.1. Introducere

O definiție a drepturilor omului este dificil de formulat, ca și în cazul altor valori fundamentale - binele, adevărul, dreptatea. În sens juridic, un drept este o revendicare pe care suntem îndreptățiți să o cerem. Un drept al omului este o revendicare atribuită prin simpla condiție de a fi ființă umană. La baza drepturilor omului stau valorile fundamentale: demnitatea umană, egalitatea, existență interpersonală și interstatală în mod practic. De exemplu: libertatea, respectul pentru celălalt, nediscriminarea, toleranța, dreptatea, responsabilitatea.

Comunitatea internațională a stabilit că drepturile omului sunt: inalienabile (nimeni nu le poate pierde, deși în unele circumstanțe ele pot fi suspendate sau restricționate); indivizibile, interdependente și inter-relaționate (nu pot fi abordate izolat unele de altele); universale (se aplică în mod egal pentru toate persoanele, indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinii politice sau de alt gen, origine națională, origine socială sau alt tip de statut).

Evoluția drepturilor omului este descrisă în literatura de specialitate prin trei "generații". Prima generație de drepturi a cuprins drepturile civile și politice, de ex., dreptul la viață, dreptul la asociere, dreptul la acces liber la justiție, libertatea opiniei și exprimării, dreptul de participare la viața politică a societății și așa mai departe. Drepturile civile se referă la garantarea integrității fizice și morale, cele juridice - de obicei clasificate ca „drepturi civile” - protejează indivizii în relația cu sistemul legislativ și politic, iar drepturile sociale reglementează participarea la viața socială (de ex., dreptul la vot, dreptul de a se înscrie într-un partid politic, dreptul la asociere liberă și de a participa la întruniri, libertatea de expresie și accesul la informații). Delimitările între diferite tipuri de drepturi nu sunt clare, unele drepturi putând fi încadrate în mai multe categorii: de ex., dreptul la libera expresie este un drept civil, dar și unul politic. Valoarea centrală a primei generații de drepturi a fost libertatea.

A doua generație de drepturi a inclus drepturile sociale, economice și culturale - de ex., dreptul la o viață decentă, dreptul a muncă, dreptul la sănătate și la educație, dreptul de a se asocia într-un sindicat. Valoarea fundamentală care a stat la baza celei de-a doua generații a fost egalitatea: accesul egal la servicii, oportunități sociale și economice echivalente. Drepturile sociale promovează participarea deplină la viața socială: dreptul la educație, dreptul de a avea o familie, dreptul de a petrece timpul liber, dreptul la sănătate, dreptul la non-discriminare. Drepturile economice se referă la standardele de viață, ca premisă a demnității și libertății umane: dreptul la muncă, la locuință, la asigurări sociale. Drepturile culturale cuprind dreptul de a participa liber la viața culturală a comunității, dreptul la educație, drepturi referitoare la păstrarea identității culturale.

A treia generație de drepturi (solidaritatea) promovează o categorie nouă de drepturi, aflate încă în curs de recunoaștere: drepturile "colective" ale societății sau ale persoanelor. Acestea au apărut ca urmare a dezastrelor ecologice, a războaielor și sărăciei, fenomene care au atras atenția omenirii asupra dreptului la dezvoltare, la pace sau la un mediu sănătos, la asistență umanitară.

Deși Constituția Republicii Moldova nu a clasificat drepturile și libertățile fundamentale, ele sunt înscrise într-o anumită ordine și pot fi grupate în categorii, după cum urmează :

drepturi și libertăți individuale

drepturi și libertăți politice

drepturi economice, sociale și culturale.

Drepturile atribuite ființei umane ca persoană fac parte din categoria drepturilor individuale. Acestea includ: dreptul la viață și la integritate fizică și psihică, libertatea individuală și siguranța persoanei, dreptul la apărare, dreptul la libera circulație, dreptul la viață intimă, familială și privată, inviolabilitatea domiciliului, libertatea conștiinței, libertatea opiniei și exprimării.

Drepturile și libertățile politice sunt categoria de drepturi ale omului care garantează posibilitatea de acces, de participare sau de control asupra organelor politice, executive și judecătorești ale statului. Constituția Republicii Moldova stabilește următoarele: dreptul la informație, libertatea presei, secretul corespondenței, dreptul de vot și dreptul de a fi ales, dreptul la administrare, accesul liber la funcțiile publice, libertatea întrunirilor, libertatea partidelor și a altor organizații social-politice, dreptul de petiționare.

1.2. Egalitatea în fața legilor și a autorităților

Prin proclamarea suveranității și independenței sale statale, prin aderarea la Consiliul Europei și alte organisme internaționale, Republica Moldova și-a luat angajamentul de a respecta standardele internaționale privind protejarea drepturilor și libertăților fundamentale.

Una din caracteristicile drepturilor omului constă în universalitatea lor. În această calitate, ele trebuie să cunoască o aplicare egală și lipsită de orice discriminare atât în calitatea destinatarului, cât și în modul în care sunt puse în practică.

În procesul înnoirii și revizuirii cadrului juridic național, legiuitorul a avut permanent în vedere principiile și standardele internaționale, încorporându-le implicit și explicit în legislație, începând cu legea fundamentală.

Astfel, principiul nediscriminării s-a impus treptat ca element esențial în eforturile pentru asigurarea respectării și promovării drepturilor omului.

Articolul 16 alin.(2) din Constituția Republicii Moldova statuează:

Egalitatea

(2) Toți cetățenii Republicii Moldova sînt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.

2. Acte internaționale:

Principiul nediscriminării este inserat, practic, în toate tratatele și documentele internaționale de protecție a drepturilor omului.

Universalitatea recunoașterii și apărării drepturilor omului impune în mod necesar aplicarea lor egală pentru toți indivizii; „toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi” proclamă primul articol al **Declarației Universale a Drepturilor Omului** din 1948. Acesta înseamnă că drepturile și libertățile fundamentale sunt recunoscute tuturor indivizilor, fără nicio deosebire, oricare ar fi izvorul ei, adică fără nicio discriminare²⁶.

---

²⁶ „Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole (Ediția 2)”, Corneliu Bîrsan, București 2010

Articolul 2 paragraf 1 din Declarația Universală dispune că fiecare se poate prevala de toate drepturile și de toate libertățile pe care ea le proclamă, fără nicio deosebire, în special de rasă, de culoare, de sex, de limbă, de religie, de opinie politică sau de orice altă opinie, de originea sa națională sau socială, de averea sa, de naștere sau care ar decurge din orice altă situație. Acest principiu presupune aplicarea unui tratament egal tuturor indivizilor, care sunt egali în drepturi.

Conceput astfel, principiul nediscriminării apare ca o formă modernă și perfecționată a principiului egalității tuturor în fața legii. Art.7 din Declarația Universală proclamă că **toți oamenii sunt egali în fața legii** și au dreptul, fără deosebire, la protecția egală a legii²⁷.

În termeni asemănători, principiul nediscriminării este recunoscut și de art.2 din **Pactul Internațional cu privire șla drepturile civile și politice**, precum și art.2 din **Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale**. Astfel, Statele părți la ambele Pacte se angajează să garanteze că drepturile enunțate în ele vor fi exercitate fără nicio discriminare întemeiată pe rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau orice altă împrejurare.

Art.14 din **Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale** prevede că exercitarea tuturor drepturilor și libertăților pe care ea le recunoaște trebuie să fie asigurată fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.

Principiul redat de art.14 care interzice tratamente inegale in exercitarea drepturilor si libertăților, amintește de principiul fundamental al egalității tuturor in fata legii. De altfel, acesta este preluat in **Protocolul nr.12, art.1 din Convenție**:

„1. Exercițarea oricărui drept prevăzut de lege trebuie sa fie asigurata, fără nicio discriminare bazată, în special, pe sex, rasa, culoare, limba, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenența la o minoritate națională, avere, naștere, sau orice altă situație.

2. Nimeni nu va fi discriminat de o autoritate publică pe baza oricărui dintre motivele menționate in paragraful 1”.

E necesar de a reitera faptul ca, dreptul garantat in art.14 nu are o existenta juridica independenta si nu poate fi invocat decît cu titlu accesoriu si in combinație cu un alt articol. Așa cum susține Curtea in decizia din 21 februarie 1997, cauza Van Raalte vs Regatul Tarilor de Jos, „art.14 completează celelalte clauze normative ale Convenției. El nu are o existenta de sine stătătoare, deoarece este valabil doar pentru exercitarea drepturilor si libertăților pe care ea le garantează”. Încălcarea sa nu poate interveni decît cu ocazia exercitării unui drept garantat in prealabil, astfel incit s-a putut afirma ca el face parte integranta din fiecare drept garantat. Efectiv, este necesar ca dreptul in cauza sa fie deja consacrat juridic, ca sa poată avea loc o discriminare culpabil.

Decisivă în impulsionarea instaurării egalității în drepturi a fost adoptarea de către Adunarea Generală a ONU la 21 decembrie 1965 a **Convenției Internationale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială**, iar la 18 decembrie 1979 a **Convenției asupra eliminării oricărui forme de discriminare fata de femei –CEDAW**, instrumente juridice internationale la care a aderat si Republica Moldova, astfel, recunoscînd rolul excepțional al instrumentelor internationale care configurează drepturile și libertățile fundamentale ale omului, adoptate de către ONU și instituțiile ei speciale, precum si necesitatea intensificării eforturilor de a dezvolta si încuraja respectarea universala si efectiva a drepturilor si libertăților fundamentale ale omului, fără deosebire de origine etnica, limba, sex sau religie.

Țara noastră este parte la **Convenția privind drepturile politice ale femeii** (20 decembrie 1952), la **Convenția asupra drepturilor copilului**, la **Convenția privind lupta contra discriminării in domeniul învățămîntului** (14 decembrie 1960), ca si la alte convenții in

---

²⁷ Ibidem, pag.949

domeniul drepturilor omului, care conțin, direct sau indirect, dispoziții cu privire la principiul egalității.

De asemenea, principiul nediscriminării derivă și din standardele prevăzute în dreptul european, și anume, **Directiva Consiliului Uniunii Europene nr. 2000/78/EC din 27 noiembrie 2000**, privind stabilirea unui cadru general pentru tratament egal în materie de angajare și ocupație și **Directiva Consiliului Uniunii Europene nr. 97/80/EC din 15 decembrie 1997** cu privire la sarcina probațiunii în cazurile de discriminare bazată pe criteriul de sex („Directiva privind sarcina probațiunii”). Aceste directive au apărut în urma adoptării Tratatului de la Amsterdam din 10 noiembrie 1997, articolul 13 al căruia a acordat atribuții noi Comunității Europene pentru combaterea discriminării pe criterii de sex, origine rasială sau etnică, religie, convingeri sau orientare sexuală.

3. Discriminarea *constituie orice diferență, excludere, limitare sau favorizare, care se bazează pe criteriile de rasă, culoarea pielii, gen, limbă, religie, opinii politice sau de altă natură, statutul național sau social, proprietate, naștere sau altă situație și care are drept scop sau urmărește să umilească drepturile și libertățile fundamentale utilizate de toate ființele umane.*

Republica Moldova nu a adoptat încă o lege generală și comprehensivă care să interzică toate formele de discriminare privind combaterea discriminării²⁸, cadrul normativ național, însă, conține multiple prevederi referitoare la principiile egalității și non-discriminării înscrise în diverse acte, printre care:

- **Codul penal (art.77)**, care prevede că la stabilirea pedepsei se consideră circumstanțe agravante săvârșirea infracțiunii din motive de dușmănie sau ură socială, națională, rasială sau religioasă; art. 135 care interzice genocidul; art. 176, care pedepsește persoanele pentru încălcarea drepturilor și a libertăților prevăzute prin Constituție și alte legi, pe motive de sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice, etnice sau origine socială, de afiliere la o minoritate națională, de avere, de origine sau din orice alte motive; art. 346, care pedepsește prin lege acțiunile deliberate sau incitarea la comiterea de acțiuni menite a limita direct sau indirect drepturile cetățenilor sau acordarea de privilegii unor cetățeni pe criteriul identității lor naționale, rasiale sau religioase.
- **Codul de procedură penală (art.9)**, care stipulează că „Toți sunt egali în fața legii, a organelor de urmărire penală și a instanței de judecată, fără deosebire de sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație”.
- **Codul civil (art.23)** care prevede , că „Capacitatea civilă este recunoscută în măsură egală tuturor persoanelor, indiferent de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere, origine socială, grad de cultură sau de alte criterii similare”.
- **Codul contravențional al Republicii Moldova**, care specifică expres că persoanele care au săvârșit contravenții sînt egale în fața legii și a autorităților publice și sînt supuse răspunderii contravenționale fără deosebire de rasă, naționalitate, limbă, religie, sex, apartenență politică, avere, origine socială sau de orice altă situație.
- **Codul de executare al Republicii Moldova (art.3)**, care prescrie că „modul și condițiile de punere în executare a documentelor executorii se extind asupra persoanelor cu funcție de răspundere, persoanelor fizice, fără deosebire de rasă, de naționalitate, de origine etnică, de limbă, de religie, de sex, de opinie, de apartenență politică, de avere sau de origine socială, și asupra persoanelor juridice, indiferent de tipul de proprietate și de forma juridică de organizare”.

---

²⁸ Ministerul Justiției a elaborat proiectul Legii privind prevenirea și combaterea discriminării, care urmează a fi supus consultărilor cu actorii de resort și prezentat Guvernului, ulterior Parlamentului, spre aprobare – www.justice.gov.md

- **Codul electoral al Republicii Moldova (art.3)** care stipulează că „Cetățenii Republicii Moldova pot alege și pot fi aleși fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială”.
- **Codul de procedură civilă (art. 22)**, care prevede că „justiția în pricinile civile se desfășoară pe principiul egalității tuturor persoanelor, independent de cetățenie, rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere, origine socială, serviciu, domiciliu, loc de naștere, precum și al egalității tuturor organizațiilor, indiferent de tipul de proprietate și forma de organizare juridică, subordonare, sediu și de alte circumstanțe”.
- **Codul familiei (art.5)**, care enunță principiul egalității în relațiile familiale astfel: „Toate persoanele căsătorite au drepturi și obligații egale în relațiile familiale, indiferent de sex, rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, opinie, apartenență politică, avere și origine socială”, dar și copiii sunt egali în drepturi în baza *Legii privind drepturile copilului*, art.3.
- **Legea privind organizarea judecătorească (art.8)**, care prevede că toți cetățenii Republicii Moldova sînt egali în fața legii și autorității judecătorești, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială, precum și de alte împrejurări.
- **Legea privind statutul ofițerului de urmărire penală (art.3)**, care inserează clauze non-discriminatorii: „urmărirea penală se efectuează pe principiul egalității cetățenilor în fața legii, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere, origine socială sau orice altă situație”.
- **Legea cu privire la poliție (art.4)**, care enunță că, „În activitatea sa, poliția mizează pe respectarea personalității cetățenilor, constituind un garant al apărării demnității, drepturilor, libertăților și intereselor lor legitime. Poliția îi apără pe cetățeni indiferent de situația lor socială, patrimonială, de apartenența națională, de rasă, de sex și vârstă, de studii și limbă, de atitudinea față de religie, de convingerile politice și de altă natură”.
- **Legea ocrotirii sănătății (art.17)**, în care locuitorii Republicii Moldova au dreptul la asigurarea sănătății, fără deosebire de naționalitate, rasă, sex, apartenență socială și religie
- **Legea privind accesul la informație (art.4)**, care statuează că „Oricine are dreptul de a căuta, de a primi și de a face cunoscute informațiile oficiale, neimplicându-se „în niciun caz discriminarea bazată pe rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau pe origine socială”.
- **Legea cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și statutul juridic al organizațiilor lor (art.4)**, care prevede că statul trebuie să garanteze egalitatea minorităților naționale în fața legii și protecția acestora de lege, precum și interzicerea discriminării împotriva lor.
- **Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați**, care interzice discriminarea directă, indirectă, hărțuirea pe baza genului, în relațiile de muncă, în accesul la educație, la servicii de sănătate, la informație și cultură și în procesul decizional.

Avînd în vedere lipsa, în prezent, a unui act legislativ comprehensiv care să reglementeze autoritățile competente în a redresa cazurile de admitere a actelor de discriminare, precum și autoritățile abilitate cu prevenirea și combaterea a astfel de cazuri și mecanismul de protecție, neadmiterea discriminării constituie prerogativa tuturor autorităților publice centrale și locale, instituțiilor, precum și organizațiilor, întreprinderilor, indiferent de forma lor de proprietate.

Totuși, remarcăm că Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați nr.5 din 09.02.2006 abilitază cu atribuții și competență în domeniul egalității între femei și bărbați următoarele autorități²⁹:

Parlamentul, care adoptă cadrul legislativ care asigură egalitatea între femei și bărbați în toate domeniile; monitorizează implementarea principiului egalității între femei și bărbați în toate direcțiile și la toate nivelurile politicii de stat; examinează rapoartele Guvernului și ale avocaților parlamentari asupra situației în domeniu;

Guvernul, asigură integrarea în politici, strategii, programe, acte normative și investiții financiare a principiului egalității între femei și bărbați; aprobă planurile și programele naționale privind egalitatea între femei și bărbați, monitorizează realizarea lor; prezintă periodic Parlamentului rapoarte asupra situației și activității în domeniu;

Comisia guvernamentală pentru egalitate între femei și bărbați, organ consultativ, creat pe lângă Guvern, care activează în temeiul unui regulament aprobat de acesta, având următoarele atribuții: promovarea egalității între femei și bărbați, abordarea ei complexă; coordonarea activității autorităților administrației publice centrale și locale în problemele egalității între femei și bărbați; dezvoltarea colaborării structurilor de stat cu societatea civilă în problemele egalității între femei și bărbați;

Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, în cadrul căruia funcționează *Direcția politici de asigurare a egalității de gen și prevenirea violenței*, abilitată cu: elaborarea și avizarea proiectelor de acte normative în baza principiului egalității între femei și bărbați, propunerea de amendamente la actele normative pentru aducerea lor în concordanță cu prezenta lege; coordonarea și monitorizarea implementării la nivel național a instrumentelor internaționale; prezentarea de propuneri privind integrarea principiului egalității între femei și bărbați în strategii, programe și investiții financiare, precum și de rapoarte în domeniu; elaborarea și coordonarea implementării programelor, organizarea campaniilor de mediatizare, cercetărilor și altor acțiuni privind asigurarea egalității între femei și bărbați; coordonarea activității unităților gender; colaborarea cu organizațiile neguvernamentale, fundațiile, sindicatele, patronatul și organismele internaționale care contribuie la implementarea egalității între femei și bărbați; exercitarea unor alte atribuții de domeniu;

Autoritățile administrației publice centrale de specialitate, în care funcționează *unități gender*, care monitorizează respectarea legislației în materie de egalitate între femei și bărbați în cadrul autorităților administrației publice centrale; prezintă propuneri de integrare a principiului egalității între femei și bărbați în politicile și planurile de activitate ale administrației publice centrale; examinează petițiile persoanelor juridice și cele ale persoanelor fizice asupra cazurilor de discriminare după criteriul de sex; prezintă periodic organelor specializate rapoarte asupra activității în problema egalității între femei și bărbați; exercită alte atribuții de domeniu;

Autoritățile administrației publice locale, de competența cărora ține: asigurarea integrării principiului de egalitate între femei și bărbați în politici, programe, acte normative și investiții financiare la nivel local; monitorizarea implementării programelor, organizarea campaniilor de informare, a cercetărilor și altor acțiuni privind egalitatea între femei și bărbați la nivel local; colaborarea cu organizațiile neguvernamentale, fundațiile, sindicatele, patronatul și organismele internaționale care contribuie la implementarea egalității între femei și bărbați;

În cadrul autorităților administrației publice locale (organele de asistență socială), funcționează *unități gender*, care prezintă propuneri de integrare a principiului egalității între femei și bărbați în politicile, programele și actele normative ale administrației publice locale, în bugetele unităților administrativ-teritoriale; colaborează cu organizații neguvernamentale și cu alte organizații în problema egalității între femei și bărbați; examinează petițiile persoanelor juridice și cele ale persoanelor fizice asupra cazurilor de discriminare după criteriul de sex; monitorizează activitatea administrației publice locale în domeniu; prezintă periodic autorităților administrației publice locale rapoarte despre lucrul efectuat;

---

²⁹ Art.15-23 din Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați

Avocații parlamentari care asigură garantarea și respectarea egalității între femei și bărbați ca parte integrantă a drepturilor și libertăților constituționale ale omului.

Remarcăm, că actualmente, lipsește atât practica judiciară națională, precum jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului vizavi de Republica Moldova, care să constate admiterea actelor de discriminare.

1.3. Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică

1. Dreptul la viață constituie unul dintre drepturile absolute garantate de Constituția Republicii Moldova adoptată la 24 iulie 1994. Obligațiile pozitive ale statului (prin competențele organismelor sale) cu referire la exercitarea acestui drept plasează persoana sub un angajament dublu: cel de a proteja viața și cel de a se abține de la eventuale atingeri aduse acesteia. Caracterul absolut al garanției se referă și la integritatea fizică și psihică asigurată prin prohibiția torturii pedepselor sau tratamentelor inhumane ori degradante.

Așa articolul 24 din Constituție prevede:

Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică

(1) Statul garantează fiecărui om dreptul la viață și la integritate fizică și psihică.

(2) Nimeni nu va fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante.

(3) Pedepsa cu moartea este abolită. Nimeni nu poate fi condamnat la o asemenea pedeapsă și nici executat.

[Art.24 modificat prin Legea nr.185-XVI din 29.06.06, în vigoare 14.07.06]

[Art.24 modificat prin Legea nr.351-XV din 12.07.2001]

2. Acte internaționale:

Declarația Universală a drepturilor omului, adoptată de Adunarea generală a ONU la 10 decembrie 1948, prevede în articolul 3 “ Orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea sa.”

Pactul cu privire la drepturile civile și politice, adoptat și deschis spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966, la New York, în vigoare pentru Republica Moldova din 26 aprilie 1993, în articolul 6 prevede: “Dreptul la viață este inerent persoanei umane. Acest drept trebuie ocrotit prin lege. Nimeni nu poate fi privat de viața sa în mod arbitrar.”

Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adoptată la Roma, la 04 noiembrie 1950, articolul 2 : „1. dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal în cazul în care infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege. 2. moartea nu este considerată ca fiind cauzată prin încălcarea acestui articol în cazurile în care aceasta ar rezulta dintr-o recurgere absolut necesară la forță: a) pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale; b) pentru a efectua o arestare legală sau pentru a

împiedica evadarea unei persoane legal deținute; c) pentru a reprimă, conform legii, tulburări violente sau o insurecție. Articolul 3: „nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante”

Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente crude, inumane sau degradante, adoptată în 1984, intrată în vigoare în 1987, Republica Moldova a aderat la 31 mai 1995,

Protocolul opțional la Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente crude, inumane sau degradante, adoptat la 18 decembrie 2002 de Adunarea Generală a Națiunilor Unite, ratificat de către R.M. la 30.03.2006, articolul 1: „obiectivul prezentului Protocol este stabilirea unui sistem de vizite regulate întreprinse de către organe independente internaționale și naționale la locurile în care persoanele sunt private de libertate, în vederea prevenirii torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante. Articolul 3: fiecare stat-parte înființează, desemnează sau menține la nivel național unul sau mai multe organe de vizitare pentru prevenirea torturii și pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (denumite în continuare mecanisme de prevenire)”

Convenția europeană pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante, adoptată la Strasbourg la 26 noiembrie 1987, în vigoare pentru Republica Moldova din 1 februarie 1998, articolul 1: “Se instituie un Comitet european pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (denumit în continuare Comitetul). Prin intermediul vizitelor, Comitetul examinează tratamentul persoanelor private de libertate în vederea întăririi, dacă este cazul, a protecției lor împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante.

3. După cum a fost spus mai sus, întru realizarea obligațiunii statului de a proteja dreptul la viață, Republica Moldova, prin modificările operate în art.24 din Constituție³⁰ a abolit necondiționat pedeapsa cu moartea. Un alt aspect îl constituie interdicția pusă autorităților statului – Procurorului General sau după caz Ministrului Justiției și judecătorului de instrucție³¹ să procedeze la o extradare către o țară terță din momentul ce există un motiv serios pentru a crede că persoana extradată riscă în acea țară condamnarea la moarte.

În contextual celei de-a doua obligațiuni statului i se pune în sarcină de a deschide o anchetă oficială și efectivă de natură să permită stabilirea cauzei decesului, identificarea eventualilor responsabili și pedepsirea lor. În aceeași ordine de idei, statul este obligat să prezinte o explicație plauzibilă despre proveniența leziunilor corporale în cazul în care persoana aflată în custodia autorităților - instituție penitenciară, comisariat de poliție, internat psihoneurologic sau orici loc în care persoanele sunt ori ar putea fi private de libertate, va invoca aplicarea torturii sau a relelor tratamente. În sensul Protocolului opțional la Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente crude, inumane sau degradante „privarea de libertate înseamnă orice

---

³⁰ Lege nr. 185-XVI din 29.06.2006 textul: “decît numai pentru acte săvîrșite în timp de război sau de pericol iminent de război și numai în condițiile legii ” se exclud.

³¹ Codul de procedură penală legea nr.122-XV din 14.03.2003 art. 544 (6) “dacă Procurorul General sau, după caz, ministrul justiției consideră că persoana solicitată de statul străin sau instanța internațională nu poate fi extrădată, refuză extrădarea prin hotărîre motivată, iar în cazul în care consideră că persoana poate fi extrădată, el face un demers în judecătoria în raza teritorială a căreia se află Ministerul Justiției, la care se anexează cererea și documentele statului solicitant.

(7) Demersul de extrădare se soluționează de către judecătorul de instrucție din cadrul judecătoriei aflate în raza teritorială a Ministerului Justiției, cu participarea procurorului, a reprezentantului Ministerului Justiției...”

formă de detenție sau închisoare, sau plasarea unei persoane într-un mediu public sau privat de reținere din care nu îi este permis să plece după voia sa, prin ordinul oricărei autorități judiciare, administrative sau de altă natură.”

Codul penal³² apără raporturile sociale cu referire la viața umană printr-un șir de norme care instituie răspundere penală pentru omor intenționat (art.145), omor săvârșit în stare de affect (art.146), pruncuciderea (147), lipsirea de viață la dorința persoanei – euthanasia³³ (148), lipsirea de viață din imprudență (149), încălcarea din neglijență a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale.

În egală măsură la nivel național este prevăzută răspundere penală pentru actele de tortură – (art.309¹)

Procuratura³⁴ este autoritatea competentă de a exercita sau a conduce investigarea cazului de omor (sau faptelor soldate cu decesul persoanei) și reprezenta acuzarea de stat în instanța de judecată.³⁵ Cât privește investigarea cazurilor de tortură, atunci procurorul este autoritatea direct împuternicită în acest sens prin prevederile legislației procesual – penale³⁶.

Justiția constituie elementul de bază în restabilirea echității și oferirea victimei posibilității de a se convinge de eficacitatea mecanismelor statului, dar și garanția făptuitorului că nu va fi supus unei pedepse arbitrare din partea unor personae ce nu reprezintă autoritatea statului.

Investigarea rapidă, identificarea făptuitorului și reținerea acestuia nu ar fi posibile fără implicarea organelor poliției. Acest organ este invitat să intervină ori de câte ori viața sau sănătatea persoanei este pusă în pericol, și prin procedee și metode prevăzute la lege “ să apere, pe baza respectării stricte a legilor, viața, sănătatea și libertățile cetățenilor, interesele societății și ale statului de atentate criminale și de alte atacuri nelegitime.”³⁷

Departamentul Instituțiilor Penitenciare³⁸ este organul central de specialitate, cu statut de subdiviziune independentă, subordonat Ministerului Justiției, care exercită conducerea, coordonarea și controlul asupra realizării politicii de stat în domeniul punerii în executare a pedepselor penale privative de libertate, măsurii arestului preventiv, sancțiunii arestului contravențional, precum și a măsurilor de siguranță aplicate deținuților.

---

³² Codul penal, adoptat la 18.04.2002, republicat în Monitorul Oficial nr 72-74 din 14.04.2009

³³ Legea cu privire la exercitarea profesiei de medic, Lege nr. 264-XVI din 27.10.2005, art.17 “(3) Se interzice satisfacerea rugăminții bolnavului de a i se curma viața (eutanasierea).

³⁴ Lege cu privire la Procuratură nr. 294/25.12.2008 //Monitorul Oficial 55-56/155, 17.03.2009, art.5 Atribuțiile procuraturii “b) conduce și exercită urmărirea penală; c) reprezintă învinuirea în instanță de judecată;”

³⁵ Lege privind organizarea judecătorească nr. 514/06.07.95 //Monitorul Oficial 58/641, 19.10.1995

Articolul 15. Instanțele judecătorești

(1) Justiția se desfășoară prin intermediul următoarelor instanțe judecătorești:

a) Curtea Supremă de Justiție; b) curțile de apel; c) judecătorii ...

³⁶ Codul de procedură penală legea nr.122-XV din 14.03.2003 art. 298

³⁷ Lege cu privire la poliție nr. 416/18.12.90 //Veștile 12/321, 30.12.

³⁸ Hotărârile Guvernului 1310/24.11.2008 Hotărîre cu privire la Departamentul instituțiilor penitenciare //Monitorul Oficial 215-217/1338, 05.12.2008

Realizarea eficientă a dreptului la viață, integritate fizică și psihică, constituie obiect de preocupare nu doar a organelor de drept. Avocații parlamentari³⁹ exercitând mandatul Mecanismului Național pentru Prevenirea Torturii, au sarcina, de rînd cu membrii Consiliului Consultativ de a vizita cu regularitate locurile de detenție în vederea prevenirii torturii sau relelor tratamente. Rapoartele pe marginea vizitelor periodice sunt făcute publice, iar recomandările adresate autorităților au menirea de a ameliora situația deținuților.

Controlul civil asupra locurilor de detenție este asigurat prin activitatea comisiilor de monitorizare constituite în temeiul Legii nr.235 – XVI din 13.11.2008 la nivelul autorităților publice de gradul 2 și au menirea de a controla activitatea instituțiilor care asigură detenția persoanelor în vederea garantării respectării drepturilor omului.

În pofida eforturilor depuse de autorități și societatea civilă, imaginea Moldovei pe plan interanațional solicită îmbunătățire. Total în perioada 1997 – 2010 cu referire la Moldova Curtea Europeană pentru Drepturile Omului⁴⁰ a pronunțat 34 hotărîri, în care s-au constatat 8 violări ale art. 3- interzicerea torturii, 33 - condiții de detenție, 16 - lipsa unui control eficient a alegațiilor de tortură.

1.4 Libertatea individuală și siguranța persoanei

1. Prin proclamarea acestui drept fundamental, Constituția garantează cetățenilor posibilitatea de a se bucura de libertate și, totodată, asigură securitatea juridică, protecția, apărarea acestora în raporturile lor cu autoritățile statului. Dreptul la inviolabilitate presupune în mod legal un adăpost de orice urmărire, de orice atingere, de orice încălcare sau de orice pedepsire.

În contextul art.25 din Constituția⁴¹ Republicii Moldova, libertatea individuală privește dreptul persoanei de a nu fi percheziționată, reținută sau arestată decât în cazurile și cu procedura prevăzute de lege, iar siguranța persoanei exprimă un sistem de reguli ce vizează protecția persoanei prin legalitatea măsurilor și sancțiunilor ce pot fi dispuse. Nefiind un drept absolut, dreptul la libertate urmează a fi realizat în perimetrul impus de Lege. În cazul unor atitudini deviante, autoritățile publice sunt îndreptățite să ia măsuri care afectează grav libertatea individuală: percheziționarea, reținerea, arestarea și, în sfârșit, aplicarea unei pedepse, însă “detenția persoanelor care sunt în așteptarea pronunțării sentinței nu trebuie să constituie o regulă”

Libertatea individuală și siguranța persoanei

- (1) Libertatea individuală și siguranța persoanei sînt inviolabile.
- (2) Percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sînt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzute de lege.
- (3) Reținerea nu poate depăși 72 de ore.

³⁹ Lege cu privire la avocații parlamentari nr. 1349/17.10.97 // *Monitorul Oficial* 82-83/671, 11.12.1997 art.23² “ Centrul pentru Drepturile Omului creează un consiliu consultativ în scopul acordării de consultanță și de asistență în exercitarea atribuțiilor avocaților parlamentari în calitate de mecanism național de prevenire a torturii. În componența acestuia, în mod obligatoriu, trebuie să fie incluși reprezentanți ai asociațiilor obștești care activează în domeniul protecției drepturilor omului.

⁴⁰ Convenția pentru apărarea drepturilor omului, roma, 04.11.1950, titlul II art.19 „pentru a asigura respectarea angajamentelor care decurg pentru Înaltele Părți contractante din prezenta Convenție și din protocoalele sale, se instituie o Curte Europeană a Drepturilor Omului, numită în continuare „Curtea”. Ea funcționează permanent.”

⁴¹ Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.94 // *Monitorul Oficial* 1, 12.08.1994

(4) Arestarea se face în temeiul unui mandat, emis de judecător, pentru o durată de cel mult 30 de zile. Asupra legalității mandatului se poate depune recurs, în condițiile legii, în instanța judecătorească ierarhic superioară. Termenul arestării poate fi prelungit numai de către judecător sau de către instanța judecătorească, în condițiile legii, cel mult până la 12 luni.

(5) Celui reținut sau arestat i se aduc de îndată la cunoștință motivele reținerii sau ale arestării, iar învinuirea - în cel mai scurt termen; motivele reținerii și învinuirea se aduc la cunoștință numai în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu.

(6) Eliberarea celui reținut sau arestat este obligatorie dacă motivele reținerii sau arestării au dispărut.

[Art.25 modificat prin Legea nr.351-XV din 12.07.2001]

2. Acte internaționale

Declarația Universală a drepturilor omului, adoptată de Adunarea generală a ONU la 10 decembrie 1948, prevede în articolul 1 “ Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. Ele sunt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte unele față de altele în spiritul fraternității”

Pactul cu privire la drepturile civile și politice, adoptat și deschis spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966, la New York, în vigoare pentru Republica Moldova din 26 aprilie 1993, în articolul 9 prevede: “Orice individ are dreptul la libertatea și la securitatea persoanei sale. Nimeni nu poate fi arestat sau deținut în mod arbitrar. Nimeni nu poate fi privat de libertatea sa decât pentru motive legale și în conformitate cu procedura prevăzută de lege...”

Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adoptată la Roma, la 04 noiembrie 1950, articolul 5 : “ Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale: a) dacă este deținut legal pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent; b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale pentru nesupunerea la o hotărâre pronunțată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege; c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a bănui că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșască o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia; d) dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în scopul aducerii sale în fața autorității competente; e) dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond; f) dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare...”

3. Un șir de autorități publice sunt abilitate cu competențe (directe ori indirecte) de a reține persoana și ai cere un anumit comportament pe perioada aflării în custodia sa, la rîndul său avînd și un set de responsabilități clare vis a vis de reținut. Așa, în materie procesual penală organul de

urmărire penală⁴², - procurorul, ofițerul de urmărire penală din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, Serviciul Vamal, Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției are dreptul să rețină persoana, dacă există o bănuială rezonabilă privind săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de un an, numai în cazurile:

- 1) dacă aceasta a fost prinsă în flagrant delict;
- 2) dacă martorul ocular, inclusiv victima, indică direct că anume această persoană a săvârșit infracțiunea;
- 3) dacă pe corpul sau pe hainele persoanei, la domiciliul ei ori în unitatea ei de transport sînt descoperite urme evidente ale infracțiunii.

În cazul reținerii minorului, persoana care efectuează urmărirea penală este obligată să comunice imediat aceasta procurorului și părinților minorului sau persoanelor care îi înlocuiesc (adoptatorii, tutorii curatorii⁴³)

La expirarea termenului reținerii persoana urmează a fi eliberată imediat sau în privința ei, în modul prevăzut de lege va fi dispusă aplicarea măsurii preventive – arestul. Arestarea persoanei pe un termen de maximum 30 zile, cu posibilitatea prelungirii termenului pe o perioadă de pînă la 12 luni poate fi efectuată de către judecătorul de instrucție sau instanța de judecată⁴⁴.

Izolarea persoanei de restul societății presupune în primul rînd despărțirea de persoanele recunoscute iresponsabile, persoane cărora li s-a instituit curatelă sau persoane care, din cauza vîrstei, bolii sau din alte cauze, au nevoie de ajutor, de copii minori aflați la îngrijirea acestora, deaceia autoritatea care dispune privarea de libertate, are obligațiunea de a dispune concomitent și implicarea autorității tutelare⁴⁵, precum și conducătorii instituțiilor medicale⁴⁶ sau sociale de

---

⁴² Codul de procedură penală al Republicii Moldova 122/14.03.2003 (partea generală) art. 56 alin. (1), 167 alin.(1),170 alin (1) // *Monitorul Oficial* 104-110/447, 07.06.2003

⁴³ Lege privind degimul juridic al adopției nr.99 din 28.05.2010; Codul Civil cartea întâi, , nr.1107-XV din 06.06.2002 art. 32

⁴⁴ Codul de procedură penală al Republicii Moldova 122/14.03.2003 (partea generală) art. 185 alin. (3)

⁴⁵ Codul familiei 1316/26.10.2000 // *Monitorul Oficial* 47-48/210, 26.04.2001

articolul 113 Autoritățile tutelare

(1) Autorități tutelare sînt:

- a) autoritatea centrală pentru protecția copilului;
- b) organele executive ale autorităților administrației publice locale din unitățile administrativ-teritoriale de nivelul II;
- c) autoritățile deliberative din unitățile administrativ-teritoriale de nivelul I.

(2) Exercițarea funcțiilor de autoritate tutelară se pune pe seama:

a) secțiilor raionale asistență socială și protecție a familiei, Direcției pentru ocrotirea și protecția minorilor din municipiul Chișinău – în unitățile administrativ-teritoriale de nivelul al doilea;

b) primarilor satelor (comunelor), orașelor (municipiilor), secției asistență socială și protecție a familiei din municipiul Bălți – în unitățile administrativ-teritoriale de nivelul întâi.

⁴⁶ Hotărîrea Guvernului nr.397 din 31.05.2011, anexa nr.3

stat⁴⁷. Minorii, persoanele iresponsabile sau cele de vîrstă înaintată pot fi transmise sub ocrotire rudelor, cu consimțămîntul acestora.

Pe lângă prevederile clare și previzibile cu referire la temeiurile și procedurile lipsirii de libertate statul are obligațiunea de a asigura condiții minime de detenție. Custodia poliției este, în principiu, de durată relativ scurtă. În consecință, condițiile fizice de detenție din arestul poliției nu pot să fie la fel de bune ca cele din alte locuri de detenție în care persoanele pot fi reținute perioade mai lungi. Oricum însă, anumite condiții materiale elementare trebuie îndeplinite.

Toate locurile de detenție trebuie să aibă dimensiuni rezonabile pentru numărul de persoane pe care le adăpostesc, o iluminare adecvată (de exemplu : suficientă pentru a putea citi, cu excepția perioadelor de somn) și ventilare. Ar fi de preferat ca celulele să aibă lumină naturală. Apoi, celulele ar trebui echipate cu mijloace de odihnă (de exemplu : un scaun fixat sau o bancă) iar persoanelor obligate să rămână peste noapte în custodie trebuie să li se pună la dispoziție saltele și paturi curate.

Întrebarea referitoare la ce înseamnă o dimensiune rezonabilă pentru o celulă a poliției (sau pentru alt tip de locuire pentru deținut) este o chestiune dificilă. Când se face o asemenea analiză trebuie luați în considerare mulți factori. În orice caz, delegațiile CPT-ului (vezi comentariu la dreptul la viață și la integritate fizică și psihică, pag.) simt nevoia unor principii generale în domeniu. Următoarea dimensionare (văzută ca un nivel de dorit și nu un standard minim) este utilizată în mod curent atunci când se analizează o celulă de poliție pentru o singură persoană care stă mai mult de câteva ore : 7 m² avînd cel puțin 2 m între pereți și 2,5 m între pardoseală și plafon.

4.În cazul nerespectării de către Moldova a angajamentelor asumate pe plan internațional, este firesc ca persoanele drepturile cărora pretins au fost încălcate să se adreseze organismelor internaționale. În acest context, Curtea Europeană a Drepturilor Omului va examina cererile cetățenilor statelor părți despre pretinsele încălcări ale Convenției⁴⁸

Din nefericire Moldova a fost sancționată de către Curtea de la Strasburg pentru violarea art.5 CEDO, în mai multe cazuri unul dintre care este Becciev contra Moldovei, cererea nr.9190-03 din 04.10.03⁴⁹

“ Reclamantul a susținut ca motivele inaintate de catre Guvern sunt diferite de cele invocate de catre instantele judecatoresti nationale in hotararile lor si prin urmare trebuie ignorate. Instantele judecatoresti nu au argumentat nici intr-un fel convingerea ca acesta poate sa fuga sau sa se eschiveze, precum si ca ar putea influenta ceilalti participanti la proces. Unicul motiv argumentat de catre instantele judecatoresti era ca reclamantul se bănuia de comiterea unei infractiuni grave. Cu toate acestea, acest motiv nu era suficient pentru a justifica detentia sa”.

În contextual responsabilităților care pot surveni urmare a violării dreptului protejat de Convenție este relevant a face trimitere la articolul 17 din Legea cu privire la Agentul guvernamental nr.353/28.10.2004 potrivit căruia “ Statul are drept de regres împotriva persoanelor a căror activitate, cu intenție sau din culpă gravă, a constituit temei pentru adoptarea hotărîrii privind plata obligatorie a sumelor stabilite prin hotărîre a Curții sau prin acord de soluționare pe cale amiabilă a cauzei.

---

⁴⁷ Hotărîrea Guvernului nr.691 din 17.11.2009, anexa nr.3

⁴⁸ Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adoptată la Roma, la 04 noiembrie 1950

⁴⁹ Jean-loup Charrier, Andrei Chiriac „Codul Convenției Europene a Drepturilor Omului”, pag. 159-163

Sumele stabilite prin hotărîre a Curții sau prin acord de soluționare pe cale amiabilă a cauzei se restituie integral, în baza unei hotărîri judecătorești, de către persoanele care, cu intenție sau din culpă gravă, au condiționat achitarea obligatorie a acestor sume de către Republica Moldova...

Acțiunea în regres privind restituirea sumelor specificate la alin.(1) se depune, în condițiile legii, de către Procurorul General, în termen de 1 an de la data la care a expirat termenul de plată, stabilit de Curte sau prin acordul de soluționare pe cale amiabilă a cauzei.

(5) Guvernul este în drept să participe, în condițiile Codului de procedură civilă al Republicii Moldova, la toate procesele judiciare intentate potrivit dispozițiilor prezentului articol.

1.5 Accesul liber la justiție

Proclamat în articolul 20 din Constituția Republicii Moldova, dreptul de acces liber la justiție este un drept de o importanță considerabilă, este un drept fundamental, „idealul de justiție adevărată, făcută cu respectarea drepturilor omului”. Acest drept este în același timp o garanție a exercitării celorlalte drepturi prevăzute în Constituție.

Dreptul la un proces echitabil presupune: dreptul de a fi judecat de un tribunal independent și imparțial, într-un termen rezonabil, în cadrul unei proceduri publice cu respectarea principiului prezumției de nevinovăție și dreptului la apărare.

Accesul liber la justiție

(1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

(2) Nici o lege nu poate îngredi accesul la justiție.

2. acte internaționale

Declarația Universală a drepturilor omului, adoptată de Adunarea generală a ONU la 10 decembrie 1948, prevede în articolul 10: “orice persoană are dreptul în deplină egalitate de a fi audiat în mod echitabil și public de către un tribunal independent și imparțial, care va hotărî fie asupra drepturilor și obligațiilor sale, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptată împotriva sa” și în articolul 11: “orice persoană acuzată de comiterea unui act cu caracter penal are dreptul să fie presupusă nevinovată pînă cînd vinovăția sa va fi dovedită în mod legal în cursul unui proces public în care i-au fost asigurate garanțiile necesare apărării sale”

Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adoptată la Roma, la 04 noiembrie 1950, articolul 6 prevede:” Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî, fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărîrea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia, în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci cînd interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță atunci cînd, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.

2. Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi legal stabilită.

3. Orice acuzat are, în special, dreptul:

a. să fie informat, în cel mai scurt termen, într-o limbă pe care o înțelege și într-un mod detaliat, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa;

b. să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;

c. să se apere singur sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer;”

Pactul cu privire la drepturile civile și politice, adoptat și deschis spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966, la New York, în vigoare pentru Republica Moldova din 26 aprilie 1993, în articolul 14 prevede: “Toți oamenii sunt egali în fața tribunalelor și curților de justiție. Orice persoană are dreptul ca litigiul în care se află să fie examinat în mod echitabil și public de către un tribunal competent, independent și imparțial, stabilit prin lege, care să decidă asupra contestărilor privind drepturile și obligațiile sale cu caracter civil. Ședința de judecată poate fi declarată secretă în totalitate sau pentru o parte a desfășurării ei, fie în interesul bunelor moravuri, al ordinii publice sau al securității naționale într-o societate democratică, fie dacă interesele vieții particulare ale părților în cauză o cer, fie în măsura în care tribunalul ar socoti acest lucru ca absolut necesar, când datorită circumstanțelor speciale ale cauzei, publicitatea ar dăuna intereselor justiției; cu toate acestea, pronunțarea oricărei hotărâri în materie penală sau civilă va fi publică, afară de cazurile când interesul minorilor cere să se procedeze altfel sau când procesul se referă la diferende matrimoniale ori la tutela copiilor⁵⁰”.

3. Norma constituțională și prevederile internaționale indicate supra au influențat calitatea cadrului normativ național stabilind autorități cu responsabilitate clară asupra asigurării exercitării eficiente a dreptului de acces liber la justiție.

Autoritatea judecătorească este unica autoritate în stat cu împuterniciri a delibera asupra vinovăției sau nevinovăției persoanei în raport cu o acuzație penală (sau contravențională), precum și asupra temeiniciei pretențiilor formulate într-un proces civil, de aceea legiuitorul a delegat responsabilitatea asigurării termenului rezonabil de examinare a cauzelor instanțelor de judecată :” respectarea termenului rezonabil la judecarea cauzelor concrete se verifică de către instanța ierarhic superioară în procesul judecării cauzei respective pe calea de atac ordinară sau extraordinară⁵¹”, iar în materie civilă sarcina procesului civil este definită prin ” ...judecarea justă, în termen rezonabil, a cauzelor de apărare a drepturilor încălcate sau contestate, a libertăților și a intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice și asociațiilor lor, ale autorităților publice și ale altor persoane care sînt subiecte ale raporturilor juridice civile, familiale, de muncă și ale altor raporturi juridice, precum și în apărarea intereselor statului și ale societății, în consolidarea legalității și a ordinii de drept, în prevenirea cazurilor de încălcare a legii⁵².

⁵⁰Pactul internațional din 16.12.66 cu privire la drepturile civile și politice , art. 14 //*Tratate internaționale 1/30, 1998*

⁵¹ Codul de procedură penală al Republicii Moldova (partea generală) 122/14.03.2003 //*Monitorul Oficial 104-110/447, 07.06.2003*”

⁵² Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, art.4 225/30.05.2003 //*Monitorul Oficial 111-115/451, 12.06.2003*”

Pe lângă atribuții procesuale la examinarea pricinilor propriu zis de către magistrați, președinții instanțelor judecătorești au împuterniciri directe în organizarea activității judecătoriilor într-un „asigurarea judecării cauzelor în termen rezonabil”⁵³

Statul, prin mecanismele sale, are obligația a veghea respectarea dreptului enunțat și în faza cercetărilor efectuate de către organele de urmărire penală și această sarcină este executată de către procuror⁵⁴. Unul din aspectele care necesită a fi evidențiat este că Legea acordă un grad sporit de atenție proceselor în care victima, bănuitul, învinutul sau inculpatul sunt minori. Aceste prevederi urmăresc scopul a reduce la minim impactul procedurilor penale asupra persoanelor cu vârstă sub 18 ani.

Un alt aspect de o importanță determinantă în aprecierea gradului de respectare a accesului necondiționat la justiție îl constituie asigurarea reală a posibilității de a beneficia de serviciile unui apărător⁵⁵.

În anumite situații procesuale participarea apărătorului (avocatului) este obligatorie: în caz de lipsă sau capacitate limitată de exercițiu a participantului la proces, în caz de imposibilitate de a se apăra în virtutea unor defecțiuni de auz, privire etc., în cazul acuzării de comitere a unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave precum și în alte circumstanțe prevăzute de art. 77 Cod de Procedură Civilă și art.69 Cod de Procedură Penală.

În situația când participantul la proces are nevoie de asistență juridică, însă nu dispune de suficiente mijloace pentru a plăti acest serviciu acesta beneficiază de serviciile asistenței juridice calificate în condițiile Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat nr. 198-XVI din 26.07.07. Autoritatea care gestionează raporturile beneficiarului cu mecanismele puse la dispoziție de Stat pentru asigurarea apărării este constituit în temeiul actului normative indicat și constituie Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat (denumit în continuare Consiliu Național), reprezintă un organ colegial cu statut de persoană juridică de drept public, format din 7 membri, instituit pentru administrarea procesului de acordare a asistenței juridice garantate de stat. Consiliul ca autoritate centrală slectează în bază de concurs și numește coordonatorul Oficiului teritorial, care se înființează în toate orașele unde funcționează Curțile de Apel (Chișinău, Bălți, Cahul, Comrat, Bender (cu sediul în Căușeni) și care au atribuții de a organiza în aria administrativă acordarea asistenței juridice garantate de stat.

Acordarea asistenței juridice garantate de stat în materie civilă, contravențională și de contencios administrativ va fi asigurată începând cu 01 ianuarie 2012.

1.6 Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică

În viața socială, un domeniu central îl reprezintă materia răspunderii juridice. Aceasta pentru că răspunderea juridică este, în esență, o garanție a realizării dreptului și un factor de eficiență a acestuia. În dependență de manifestările ei concrete răspunderea juridică constă din mai multe forme de răspundere specializate, reglementate de instituții juridice distincte.

⁵³ Lege privind organizarea judecătorească nr. 514-XIII din 06.07.1995, art. 27

⁵⁴ Codul de procedură penală al Republicii Moldova (partea generală) art. 20, 122/14.03.2003

⁵⁵ Lege cu privire la avocatură 1260 din 19.07.2002, modificată prin Legea nr.102 din 28.05.2010

Cât privește formele (tipurile) de răspundere a funcționarilor publici în doctrina actuală, raportându-se la funcționarul public supus regimului statutar, se identifică de regulă, patru forme ale răspunderii funcționarului public.

Pentru încălcarea îndatoririlor de serviciu, a normelor de conduită, pentru pagubele materiale pricinuite, contravențiile sau infracțiunile săvârșite în timpul serviciului sau în legătură cu exercitarea atribuțiilor funcției, funcționarul public poartă răspundere disciplinară, civilă, administrativă, penală, după caz⁵⁶.

Principiul responsabilității autorității pentru prejudiciul adus este prevăzut la nivel constituțional în așa mod plasând dreptul cetățeanului de a pretinde despăgubiri la nivelul garanțiilor supreme oferite de Stat. Mai mult ca atât, într-un mod special au fost plasate responsabilitățile organelor de anchetă și instanțelor judecătorești pentru erorile admise în cadrul investigărilor penale, Statul fiind cel ce va despăgubi persoane în cazul admiterii a asemenea erori.

Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică

(1) Persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei.

(2) Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești⁵⁷.

2. Acte internaționale

Declarația Universală a drepturilor omului, adoptată de Adunarea generală a ONU la 10 decembrie 1948, prevede în articolul 8 “Orice persoană are dreptul să se adreseze în mod efectiv instanțelor judiciare competente împotriva actelor care violează drepturile fundamentale ce îi sunt recunoscute prin constituție sau prin lege.”

Pactul cu privire la drepturile civile și politice, adoptat și deschis spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966, la New York, în vigoare pentru Republica Moldova din 26 aprilie 1993, în articolul 9 prevede: “Orice individ care a fost victima unei arestări sau detențiuni ilegale are drept la o despăgubire”

Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, (în continuare Convenția) adoptată la Roma, la 04 noiembrie 1950, articolul 13 : “Orice persoană, ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de prezenta convenție au fost încălcate, are dreptul să se adreseze efectiv unei instanțe naționale, chiar și atunci când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale”.

3. Convenția, în vigoare pentru Republica Moldova din 12 septembrie 1997, a avansat mult țara noastră în direcția asigurării drepturilor omului la standardele și în condițiile unor proceduri recunoscute de comunitatea internațională. Așa în conformitate cu prevederile Convenției „Curtea poate fi sesizată printr-o cerere de către orice persoană fizică, orice organizație neguvernamentală sau de orice grup de particulari care se pretinde victimă a unei încălcări de către una dintre înaltele părți contractante a drepturilor recunoscute în Convenție sau în Protocoalele sale”, iar “Înaltele părți contractante se angajează să nu împiedice prin nici o măsură exercițiul eficace al acestui drept”.

⁵⁶ Lege cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public 158/04.07.2008 , art. 56 // *Monitorul Oficial* 230-232/840, 23.12.2008”

⁵⁷ Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.94, art. 53 // *Monitorul Oficial* 1, 12.08.1994

Urmare a procedurilor în condiții de contradictorialitate dar și de rezolvare a conflictului pe cale amiabilă, cu respectarea confidențialității datelor în situațiile care o cer, “dacă Curtea Europeană pentru Drepturile Omului (în continuare Curtea) declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a Protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă⁵⁸” care se achită din contul bugetului de stat.

Statul, la rîndul său poate pretinde de la funcționarii săi a căror activitate, cu intenție sau din culpă gravă, a constituit temei pentru adoptarea hotărîrii privind plata obligatorie a sumelor stabilite prin hotărîre a Curții sau prin acord de soluționare pe cale amiabilă a cauzei.

Sumele stabilite prin hotărîre a Curții sau prin acord de soluționare pe cale amiabilă a cauzei se restituie integral, în baza unei hotărîri judecătorești, de către persoanele care, cu intenție sau din culpă gravă, au condiționat achitarea obligatorie a acestor sume de către Republica Moldova.

Acțiunea în regres privind restituirea sumelor achitate pentru violarea drepturilor omului se depune, în condițiile legii, de către Procurorul General, în termen de 1 an de la data la care a expirat termenul de plată, stabilit de Curte sau prin acordul de soluționare pe cale amiabilă a cauzei⁵⁹.

Un alt aspect al răspunderii patrimoniale a statului constituie responsabilitatea pentru prejudiciul cauzat prin acțiunile ilicite comise în procesele penale și administrative de organele de urmărire penală, de procuratură și de instanțele judecătorești. Despăgubirile vor fi încasate din bugetul de stat, local ori din bugetul instituției ce a aplicat amenda administrativă. Și în acest caz, agenții statului care au admis încălcarea drepturilor și libertăților persoanei pot fi acționați în justiție pentru recuperarea prejudiciului, dar și pentru declanșarea eventualelor urmăririi penale. Așa “Ministerul Finanțelor sau, după caz, autoritățile administrației publice locale, după repararea, din contul bugetului respectiv, a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite comise de organele de urmărire penală, de procuratură sau de instanțele judecătorești, vor sesiza Procuratura Generală în vederea stabilirii faptului dacă pot fi calificate drept infracțiuni acțiunile sau inacțiunile persoanei (persoanelor) cu funcție de răspundere sau ale altor persoane care au cauzat prejudiciul material și moral. În cazul în care în privința persoanei (persoanelor) cu funcție de răspundere sau în privința altor persoane care prin acțiunile lor ilicite au cauzat prejudiciul a fost începută urmărirea penală, statul, în persoana Ministerului Finanțelor, sau autoritățile locale au dreptul să se constituie parte civilă în procesul penal⁶⁰”.

Mai frecvent, însă, autoritățile publice sunt atrase în proces în cadrul procedurii de contencios administrativ. Multiplele raporturi juridice care stau la baza vieții sociale sunt reglementate prin acte administrative, derivă sau sunt condiționate de acestea. Într-o asemenea interdependență a drepturilor, îndatoririlor și libertăților persoanei de calitatea actelor emise de către funcționarii publici, este firesc ca Statul să asigure o procedură de control asupra raporturilor juridice apărute în legătură cu prestația funcționarilor publici și acest mecanism este prevăzut de Legea Contenciosului Administrativ care: “ca instituție juridică are drept scop contracararea abuzurilor și exceselor de putere ale autorităților publice, apărarea drepturilor persoanei în spiritul legii, ordonarea activității autorităților publice, asigurarea ordinii de drept⁶¹”.

⁵⁸ Convenția din 04.11.50 pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale art. 38, 41//*Tratate internaționale 1/341, 1998*

⁵⁹ Lege cu privire la Agentul guvernamental 353/28.10.2004 art.17 //*Monitorul Oficial 208-211/932, 19.11.2004*

⁶⁰ Lege privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești 1545/25.02.98, art.20 //*Monitorul Oficial 50-51/359, 04.06.1998*

⁶¹ Legea contenciosului administrativ 793/10.02.2000 , art.1 //*Monitorul Oficial 57-58/375, 18.05.2000*

Persoana care se consideră vătămată într-un drept al său, recunoscut de lege, printr-un act administrativ va solicita, printr-o cerere prealabilă, autorității publice emitente, în termen de 30 de zile de la data comunicării actului, revocarea, în tot sau în parte, a acestuia, în cazul în care legea nu dispune altfel.

În cazul când persoana “nu este mulțumită de răspunsul primit la cererea prealabilă sau nu a primit nici un răspuns în termenul prevăzut de lege, este în drept să sesizeze instanța de contencios administrativ competentă pentru anularea, în tot sau în parte a actului respectiv și repararea pagubei cauzate.

Acțiunea poate fi înaintată nemijlocit instanței de contencios administrativ în cazurile expres prevăzute de lege și în cazurile în care persoana se consideră vătămată într-un drept al său prin nesoluționarea în termen legal ori prin respingerea cererii prealabile privind recunoașterea dreptului pretins și repararea pagubei cauzate.

Reclamanții, în acțiunile născute din raporturi de contencios administrativ, sînt scutiți de plata taxei de stat⁶².

1.7. Dreptul la cetățenie

Legătura între stat și populația lui, indiferent de naționalitate, se află la baza drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, ca și la baza îndatoririlor lor față de stat. Cetățenia, ca fundament al statutului juridic al omului în stat, constituie obiectul unuia dintre cele mai importante drepturi ale omului, care dă posibilitate titularului realizarea pe deplin a drepturilor și libertăților în toată universalitatea lor, participînd la administrarea treburilor publice.

Legiuitorul constituant în art. 17 din Constituție inserează prevederi conform cărora:

(1) Cetățenia Republicii Moldova se dobîndește, se păstrează ori se pierde în condițiile prevăzute de legea organică.

(2) Nimeni nu poate fi lipsit în mod arbitrar de cetățenia sa și nici de dreptul de a-și schimba cetățenia.

Protecția cetățenilor Republicii Moldova este o garanție constituțională conferită prin art.18.

(1) Cetățenii Republicii Moldova beneficiază de protecția statului atît în țară, cît și în străinătate.

(2) Cetățenii Republicii Moldova nu pot fi extrădați sau expulzați din țară.

În afară de cetățenii statului, populația lui mai cuprinde și cetățenii străini și apatrizii, statutul juridic al acestora fiind reglementat prin art. 19 din Legea Supremă.

(1) Cetățenii străini și apatrizii au aceleași drepturi și îndatoriri ca și cetățenii Republicii Moldova, cu excepțiile stabilite de lege.

(2) Cetățenii străini și apatrizii pot fi extrădați numai în baza unei convenții internaționale, în condiții de reciprocitate sau în temeiul hotărîrii instanței de judecată.

(3) Dreptul de azil se acordă și se retrage în condițiile legii, cu respectarea tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.

Atît Constituția Republicii Moldova cît și legislația națională sînt ajustate, în principiu, la cadrul legal internațional. Astfel, conform prevederilor art. 15 al Declarației Universale a drepturilor omului⁶³, adoptată la New York la 10 decembrie 1948, stabilește: „Orice individ are

⁶² Legea contenciosului administrativ 793/10.02.2000 , art.16 //Monitorul Oficial 57-58/375, 18.05.2000

⁶³ Publicată în ediția oficială "Tratate internaționale", 2001, volumul 26, pag.190.

dreptul la o cetățenie” și ”nimeni nu poate fi lipsit în mod arbitrar de cetățenia sa nici de dreptul de a-și schimba cetățenia”.

Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale din 4 noiembrie 1950⁶⁴ în art. 3 al Protocolului nr.4 prevede că, ”Nimeni nu poate fi expulzat printr-o măsură individuală sau colectivă, de pe teritoriul statului al cărui cetățean este.” și „nimeni nu poate fi privat de dreptul de a intra pe teritoriul statului al cărui cetățean este.”

La 6 noiembrie 1997, la Strasbourg a fost adoptată Convenția Europeană cu privire la cetățenie⁶⁵, în vigoare pentru Republica Moldova de la 1 martie 2000, fiind un act normativ specializat paneuropean stabilește principiile și regulile în materie de cetățenie a persoanelor fizice, precum și regulile ce determină obligațiunile militare în caz de pluralitate de cetățenii. Art. 2 al Convenției determină că „cetățenie înseamnă legătura juridică dintre o persoană și un stat fără să indice asupra originii etnice a acesteia”, iar „pluralitate de cetățenii înseamnă deținerea simultană a două sau mai multe cetățenii de către aceeași persoană”.

Prin prevederile art. 3 este stabilită competența statelor-membre ale Consiliului Europei în materie de cetățenie. Astfel, „fiecare stat este în drept să determine prin legislația sa care îi sunt cetățenii”, iar această legislație în domeniu „este recunoscută de alte state dacă corespunde convențiilor internaționale aplicabile, dreptului internațional cutumiar și principiilor de drept general recunoscute în materie de cetățenie”. Normele interne cu privire la cetățenie ale fiecărui Stat Parte trebuie să corespundă principiilor, reglementate de art. 4, care stipulează următoarele: a) fiecare persoană are dreptul la cetățenie; b) apatridia se evită; c) nimeni nu poate fi privat de cetățenia sa în mod arbitrar; d) nici căsătoria, nici desfacerea unei căsătorii dintre un cetățean al unui Stat Parte și un străin, nici schimbarea cetățeniei unuia dintre soți în timpul căsătoriei nu va afecta în mod automat cetățenia celuilalt soț. Art. 5 al Convenției prevede excluderea discriminării în domeniu și stabilește: „Fiecare Stat Parte se bazează pe principiul nediscriminării cetățenilor săi indiferent de faptul dacă aceștia au dobândit cetățenia prin naștere sau ulterior”.

Prin prevederile art., art. 6, 7, 8 sunt reglementate procedural dobândirea cetățeniei, și viceversa, pierderea cetățeniei ex lege sau din inițiativa Statului Parte, precum și pierderea cetățeniei la inițiativa persoanei sau redobândirea cetățeniei, etc.

Concomitent, la cadrul normativ internațional vom mai completa, că și în Convenția internațională cu privire la drepturile copilului⁶⁶, adoptată la 20 noiembrie 1989 la New York, în art.7 stabilește expres că copilul are “dreptul la un nume, dreptul de a dobândi o cetățenie...”, iar în art. 8 “Statele părți se angajează să respecte dreptul copilului de a-și păstra identitatea, inclusiv cetățenia, numele său și relațiile familiale, astfel cum sînt recunoscute de lege, fără amestec ilegal”.

Cadrul juridic al raporturilor legate de cetățenia Republicii Moldova este reglementat prin Legea cetățeniei Republicii Moldova nr. 1024 din 02.06.2000.⁶⁷

Conform prevederilor art. 3 al legii nominalizate, cetățenia Republicii Moldova stabilește între persoana fizică și statul Moldova o legătura juridico-politică permanentă, care generează

---

⁶⁴ Hotărîrea Parlamentului privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și a unor protocoale adiționale la această convenție nr. 1298 din 24.07.97

⁶⁵ Hotărîrea Parlamentului pentru ratificarea Convenției europene cu privire la cetățenie nr.621 din 14.10.1999

⁶⁶ Publicată în ediția oficială *”Tratate internaționale”*, 1998, volumul 1, pag.51

⁶⁷ Legea cetățeniei Republicii Moldova nr. 1024 din 02.06.2000//*Monitorul Oficial* 98-101/709, 10.08.2000.

drepturi și obligații reciproce între stat și persoană. Important și prioritar este faptul că cetățenia Republicii Moldova este păstrată atât pe teritoriul țării, cât și în alte state, precum și în spațiul în care nu se exercită suveranitatea nici unui stat.

Cetățenii Republicii Moldova sînt egali în fața legii și a autorităților publice, beneficiază în egală măsură de toate drepturile social-economice și politice și de libertățile proclamate și garantate de Constituție și de alte legi, de acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte. Numai cetățenii Republicii Moldova au dreptul de a alege și de a fi aleși, de a ocupa funcții ce implică exercitarea autorității publice și de a participa la referendum, în modul stabilit de lege. Statutul juridic al cetățenilor străini și al apatrizilor este stabilit de lege și de acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte⁶⁸.

Soluționarea problemelor cetățeniei este în competența Președintelui Republicii Moldova⁶⁹, care emite decrete în cazul acordării, redobîndirii, renunțării și retragerii cetățeniei Republicii Moldova, iar în cazul refuzului de acordare a cetățeniei, dă un răspuns argumentat.

Modul de perfectare a documentelor necesare pentru dobîndirea, redobîndirea, renunțarea sau retragerea cetățeniei Republicii Moldova este prevăzut în Regulamentul cu privire la procedura dobîndirii și pierderii cetățeniei Republicii Moldova.⁷⁰

Ministerul Dezvoltării Informaționale și organele lui primesc de la persoane cu domiciliu legal și obișnuit pe teritoriul Republicii Moldova, cereri privind dobîndirea și redobîndirea cetățeniei, adună date despre solicitant, întocmesc un aviz argumentat și, împreună cu avizele Ministerului Afacerilor Interne, Serviciului de Informații și Securitate, îl expediază Președintelui Republicii Moldova spre soluționare.⁷¹ Cererile de la persoane cu domiciliul legal și obișnuit în străinătate se primesc de către Ministerul Afacerilor Externe, reprezentanțele diplomatice și instituțiile consulare ale Republicii Moldova.

Pentru examinarea prealabilă a problemelor cetățeniei Republicii Moldova, pe lângă Președintele Republicii Moldova funcționează Comisia pentru problemele cetățeniei și acordării de azil politic, al cărei mod de organizare și funcționare se stabilește în regulament, aprobat de Președintele Republicii Moldova.⁷² De competența Comisiei respective ține examinarea materialelor despre: dobîndirea cetățeniei Republicii Moldova; renunțarea la cetățenia Republicii Moldova; reintegrarea în cetățenia Republicii Moldova; retragerea cetățeniei; acordarea azilului politic, precum și petițiile cetățenilor privind problemele cetățeniei; propunerile privind elaborarea proiectelor de legi și alte acte normative ce reglementează problemele cetățeniei.

---

⁶⁸ Art. 6 din Legea cetățeniei Republicii Moldova nr. 1024 din 02.06.2000.

⁶⁹ Art.88 lit.c) din Constituția Republicii Moldova, art. 27 din Legea cetățeniei Republicii Moldova nr. 1024 din 02.06.2000.

⁷⁰ Regulamentul este aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.197 din 12 martie 2001 // Monitorul Oficial nr.31-34 / 232 din 22.03.2001

⁷¹ Art. 28 din Legea cetățeniei Republicii Moldova nr. 1024 din 02.06.2000.

⁷² Decret privind aprobarea componenței Comisiei pentru problemele cetățeniei și acordării de azil politic de pe lângă Președintele Republicii Moldova nr. 694-II din 28.07.98

1.8. Dreptul la libera circulație

Libertatea circulației este un drept fundamental al fiecărei persoane, care reprezintă o vocație a acestuia de a decide independent asupra locului și țării în care preferă să trăiască, fiind protejat de Constituția Republicii Moldova prin art. 27.

Dreptul la libera circulație din Legea Supremă stabilește expres următoarele:

(1) Dreptul la libera circulație în țară este garantat.

(2) Oricărui cetățean al Republicii Moldova îi este asigurat dreptul de a-și stabili domiciliul sau reședința în orice localitate din țară, de a ieși, de a emigra și de a reveni în țară”.

Dreptul la libera circulație este protejat, de asemenea, de art. 2 din Protocolul nr. 4 la Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, și anume:

1. Oricine se găsește în mod legal pe teritoriul unui stat are dreptul să circule în mod liber și să-și aleagă în mod liber reședința sa.

2. Orice persoană este liberă să părăsească orice țară, inclusiv pe a sa.

3. Exercițarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranța publică, menținerea ordinii publice, prevenirea faptelor penale, protecția sănătății sau a moralei, ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.

4. Drepturile recunoscute în paragraful 1 pot, de asemenea, în anumite zone determinate, să facă obiectul unor restrângeri care, prevăzute de lege, sunt justificate de interesul public într-o societate democratică.

Art. 12 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice prevede că,

1. Orice persoană care se află în mod legal pe teritoriul unui stat are acolo dreptul de a circula liber și de a-și alege liber reședința.

2. Orice persoană este liberă să părăsească orice țară, inclusiv propria sa țară.

3. Drepturile sus-menționate nu pot face obiectul unor restricții decât dacă acestea sunt prevăzute prin lege, necesare pentru a ocroti securitatea națională, ordinea publică, sănătatea și moralitatea publică sau drepturile și libertățile altora și sunt compatibile cu celelalte drepturi recunoscute în prezentul Pact.

4. Nimeni nu poate fi privat în mod arbitrar de dreptul de a intra în țară.

Prevederi similare se conțin și în art. 1 al Declarației Universale a Drepturilor Omului.

Convenția europeană include două aspecte în domeniul de aplicare a articolului 2 al Protocolului nr. 4 CEDO. În primul rând, acest articol garantează dreptul de a circula în mod liber pe teritoriul unui stat și de a-și stabili reședința pe acest teritoriu, cu condiția ca persoana în cauză să se afle în mod legal în acel loc. Articolul acesta nu recunoaște, așadar, dreptul de a intra pe teritoriul unui stat sau de a obține regularizarea unei șederi ilegale. În al doilea rând, este prevăzut dreptul oricărei persoane de a părăsi orice țară, inclusiv pe a sa.

Prevederile constituționale din art. 27 reglementează ambele aspecte ale dreptului la libera circulație: aspectul intern – libera circulație și stabilire a domiciliului în țară și aspectul extern – dreptul de a ieși liber și reveni în țară.

Garanții ale dreptului la libera circulație se conțin și în cadrul normativ național care stabilește proceduri și criterii legate nemijlocit de exercitarea acestui drept. Printre aceste acte pot fi menționate:

Legea cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova nr. 269 din 09.11.94, care garantează cetățenilor Republicii Moldova, cetățenilor străini și apatrizilor dreptul de ieșire și intrare în

Republica Moldova, stabilește restricții temporare la acest drept, reglementează modul de eliberare a actelor de ieșire și intrare și de soluționare a litigiilor privind eliberarea acestor acte.

În Legea privind frontiera de stat a Republicii Moldova nr. 108 din 17.05.94 este prevăzut conținutul și instituirea regimului punctelor de trecere a frontierei de stat, împuternicirile autorităților publice în domeniul pazei frontierei de stat⁷³, etc.

În special, Legea stabilește împuterniciri în domeniul pazei frontierei de stat autorităților publice locale din raioanele de frontieră cu privire la: asigurarea condițiilor pentru paza frontierei de stat de către trupele și organele împuternicite prin lege să execute această activitate, emiterea în acest scop a actelor normative și dispozițiilor în limitele stabilite de lege; atribuirea în condițiile legii terenurilor de pământ pentru necesitățile pazei frontierei de stat, exercitarea controlului asupra folosirii pământului și respectării legislației cu privire la protecția mediului înconjurător pe aceste sectoare; supravegherea executării pe teritoriul lor a legislației cu privire la frontiera de stat de către toate întreprinderile, instituțiile, organizațiile, asociațiile publice și cetățeni.⁷⁴

Cetățenii străini și apatrizii, în conformitate cu prevederile Legii cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini și al apatrizilor în Republica Moldova nr. 271 din 10.11.94⁷⁵, au dreptul de a circula pe teritoriul Republicii Moldova și de a stabili domiciliul în modul stabilit de legislația în vigoare. Totodată Legea vizată stabilește responsabilitatea pentru încălcarea legislației în vigoare, condițiile în care are loc reducerea termenului de ședere și modalitatea de expulzare a cetățenilor străini și a apatrizilor.

Actele de identitate din sistemul național sunt prevăzute în Legea privind actele de identitate din sistemul național de pașapoarte nr. 273 din 09.11.94⁷⁶, iar Regulamentul⁷⁷ aprobat prin Hotărârea Guvernului cu privire la măsurile suplimentare de realizare a Sistemului național de pașapoarte nr. 376 din 06.06.95 stabilește modul de perfectare și eliberare a actelor de identitate, precum și modul de ieșire din și intrare în Republica Moldova.

Curtea Constituțională – unica autoritate de jurisdicție constituțională s-a expus în legătură cu exercitarea controlului constituționalității unor acte normative, în aspectul respectării dreptului la libera circulație, în Hotărârea nr. 16 din 19.05.1997⁷⁸

Existența instituției "viza de reședință" în legislația Republicii Moldova, utilizarea ei în raporturile sociale vine în contradicție cu normele și principiile constituționale (art.27 și

---

⁷³ Art. 1 din Legea privind frontiera de stat a Republicii Moldova nr.108 din 17.05.94:

Frontiera de stat a Republicii Moldova este linia ce desparte pe uscat și pe apă teritoriul Republicii Moldova de teritoriile statelor vecine, iar în plan vertical delimitează spațiul aerian și subsolul Republicii Moldova de spațiul aerian și subsolul statelor vecine.

⁷⁴ Art. 24 din Legea privind frontiera de stat a Republicii Moldova nr.108 din 17.05.94.

⁷⁵ Art. 16 din Legii cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini și al apatrizilor în Republica Moldova nr. 271 din 10.11.94 //Monitorul Oficial al R.Moldova nr.20/234 din 29.12.1994.

⁷⁶ Art.1 din Legea privind actele de identitate din sistemul național de pașapoarte nr. 273 din 09.11.94 //Monitorul Oficial 9/89, 09.02.1995.

Actele de identitate din sistemul național de pașapoarte sînt: toate tipurile de pașapoarte, de buletine de identitate, permisele de ședere, documentele de călătorie ale refugiaților (Convenția cu privire la statutul refugiaților din 28 iulie 1951) și ale beneficiarilor de protecție umanitară.

⁷⁷ Regulamentul cu privire la modul de perfectare și eliberare a actelor de identitate ale Sistemului național de pașapoarte aprobat prin Hotărârea Guvernului cu privire la măsurile suplimentare de realizare a Sistemului național de pașapoarte nr. 376 din 06.06.95

⁷⁸ Hotărârea Curții Constituționale privind controlul constituționalității dispozițiilor pct.10 alin.2 din Regulamentul cu privire la modul de perfectare și eliberare a actelor de indentitate ale Sistemului național de pașapoart nr.16 din 19.05.97

art. 54⁷⁹), constituind o piedică în exercitarea dreptului cetățenilor Republicii Moldova la libera circulație.

Curtea Constituțională nu contestă necesitatea înregistrării și evidenței populației în stat. În același timp, Curtea Constituțională a menționat că formele și metodele acestora nu trebuie să vină în contradicție cu art. 27 alin. (2) din Constituție.

Reieșind din cele menționate de Curte, se impune concluzia că viza de reședință nu poate fi invocată în exercitarea unui drept, însă aceasta este necesară pentru asigurarea evidenței persoanelor.

1.9. Dreptul la proprietate privată și protecția acesteia

1. *Proprietatea* este, atât în sens economic, cât și juridic, expresia supremă a accesului oamenilor la posesiunea, folosința și dispoziția bunurilor, devenind un mod de realizare a puterii umane asupra bogățiilor⁸⁰.

Proprietatea se constituie din bunuri materiale și intelectuale, adică din dreptul asupra acestor bunuri, bunurile constituind obiectul dreptului de proprietate⁸¹.

În *Constituția Republicii Moldova* dreptul la proprietate și protecția acesteia își găsește dezvoltare în mai multe articole:

Articolul 9

Principiile fundamentale privind proprietatea

(1) Proprietatea este publică și privată. Ea se constituie din bunuri materiale și intelectuale.

(2) Proprietatea nu poate fi folosită în detrimentul drepturilor, libertăților și demnității omului.

(3) Piața, libera inițiativă economică, concurența loială sînt factorii de bază ai economiei.

Articolul 46

Dreptul la proprietate privată și protecția acesteia

(1) Dreptul la proprietate privată, precum și creanțele asupra statului sînt garantate.

(2) Nimeni nu poate fi expropriat decît pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreaptă și prealabilă despăgubire.

(3) Avera dobîndită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobîndirii se prezumă.

(4) Bunurile destinate, folosite sau rezultate din infracțiuni ori contravenții pot fi confiscate numai în condițiile legii.

(5) Dreptul de proprietate privată obligă la respectarea sarcinilor privind protecția mediului înconjurător și asigurarea bunei vecinătăți, precum și la respectarea celorlalte sarcini care, potrivit legii, revin proprietarului.

(6) Dreptul la moștenire a proprietății private este garantat.

Articolul 127

⁷⁹ Art. 54 din Constituția Republicii Moldova, Restrîngerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți.

⁸⁰ „Drepturile și libertățile fundamentale-sistemul de garanții”, Ion Creangă, Corneliu Gurin, Chișinu, 2005

⁸¹ Ibidem

Proprietatea

(1) Statul ocrotește proprietatea.

(2) Statul garantează realizarea dreptului de proprietate în formele solicitate de titular, dacă acestea nu vin în contradicție cu interesele societății.

(3) Proprietatea publică aparține statului sau unităților administrativ-teritoriale.

(4) Bogățiile de orice natură ale subsolului, spațiul aerian, apele și pădurile folosite în interes public, resursele naturale ale zonei economice și ale platoului continental, căile de comunicație, precum și alte bunuri stabilite de lege, fac obiectul exclusiv al proprietății publice.

Articolul 128

Proprietatea cetățenilor străini și a apatrizilor

(1) În Republica Moldova este ocrotită proprietatea altor state, a organizațiilor internaționale, a cetățenilor străini și a apatrizilor.

(2) Modul și condițiile de exercitare a dreptului de proprietate al persoanelor fizice și juridice străine, precum și al apatrizilor, pe teritoriul Republicii Moldova sînt reglementate prin lege.

2. Acte internaționale:

Declarația Universală a Drepturilor Omului proclamă în art.17 că “Orice persoană are dreptul la proprietate, atît singură, cît și în asociere cu alții. Nimeni nu poate fi lipsit în mod arbitrar de proprietatea sa.”

Dreptul de proprietate nu este prevăzut în cele două Pacte internaționale ONU din 1966: *Pactul cu privire la drepturile economice, sociale și culturale* și *Pactul cu privire la drepturile civile și politice*. Totuși, într-o formulare proclamatorie, art.47 din **Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice** dispune că “Nici o dispoziție din Pact nu va fi interpretată ca aducînd atingere dreptului inerent al tuturor popoarelor de a beneficia și de a se folosi pe deplin și în mod liber de bogățiile și resursele lor natural”.

Protocolul adițional la Convenția europeană a Drepturilor și Libertăților Fundamentale, în primul său articol, reglementează protecția dreptului de proprietate în sistemul internațional, regional și european de protecție a drepturilor omului. Astfel art.1 din Protocol statuează: “Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decît pentru o cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional”⁸².

De asemenea, “dreptul de proprietate al oricărei persoane, atît singură, cît și în asociere”, este recunoscut prin art.5 lit.d) pct.V din **Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială**.

3.

Prin faptul că în Constituție se utilizează noțiunea “publică” și nu de stat, se dă curs unei concepții conform căreia statul nu cuprinde și unitățile administrative-teritoriale, care la rîndul lor dispun de proprietate. Astfel, proprietatea publică cuprinde și proprietatea de stat⁸³.

Constituția nu definește titularul proprietății private, deoarece ea poate aparține oricărui subiect de drept: cetățeni ai Republicii Moldova, cetățeni străini, apatrizi, persoane juridice, inclusiv autorități publice și chiar statul.

---

⁸² Art.1 alin.(2) din Protocolul adițional: „Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosința bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții, sau a amenzilor”.

⁸³ “Drepturile și libertățile fundamentale-sistemul de garanții”, Ion Creangă, Corneliu Gurin, Chișinu, 2005

Din punct de vedere juridic, proprietatea își găsește exprimarea nu numai prin dreptul de proprietate, ci și prin întregul sistem al celorlalte drepturi patrimoniale.

Aspecte ale dreptului la proprietate privată și protecția acesteia sunt reglementate de:

- *Codul Civil*
- *Codul Familiei*
- *Codul Penal*
- *Codul Contravențional*
- *Codul de executare*
- *Legea privind administrația publică locală nr.436 din 28.12.2006*
- *Legea cu privire la proprietatea publică a unităților administrativ-teritoriale nr.523 din 16.07.99*
- *Legea privind descentralizarea administrativă nr.435 din 28.12.2006*
- *Legea privind finanțele publice locale nr.397 din 16.10.2003*
- *Legea privind reabilitarea victimelor represiunilor politice nr.1225 din 08.12.92*
- *Legea privind indexarea depunerilor bănești ale cetățenilor în Banca de Economii nr.1530 din 12.12.2002*
- *Legea privind administrarea și deținerea proprietății publice nr.121 din 04.05.2007*
- *Legea privatizării fondului de locuințe nr.1324 din 10.03.93*
- *Legea condominiului în fondul locativ nr.913 din 30.03.2000*
- *Legea exproprierii pentru cauză de utilitate publică nr.488 din 08.07.1999*
- *Legea cu privire la rechizițiile de bunuri și prestările de servicii în interes public nr.1384 din 11.10.2002*
- *Legea cu privire la Guvern nr.64 din 31.05.90*
- *Legea cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini și al apatrizilor în Republica Moldova nr.275 din 10.11.94*
- *Legea privind partidele politice nr.294 din 21.12.2007, etc.*

Proprietatea privată poate avea ca obiect orice bun cu excepția bunurilor care pot fi doar proprietate publică exclusivă. Bunurile proprietate privată se află în circuit civil, prin urmare pot fi înstrăinate, iar în unele cazuri, conform legii, proprietatea privată poate constitui obiectul exproprierii⁸⁴.

În raport cu proprietatea, **Statul** are o dublă poziție, fiind în același timp subiect al dreptului de proprietate privată, dar și titular al proprietății și puterii publice. Prin garanția oferită de Constituție, statul este împiedicat să facă uz de atributele sale de putere publică când apare ca titular al unei proprietăți private, în condiții de egalitate cu alți titulari ai unui astfel de drept.

Printre principalele împuternicirile ale **Guvernului** în domeniul economiei remarcăm faptul că acesta exercită din însărcinarea Parlamentului, funcțiile de proprietar al patrimoniului statului, creează condițiile necesare pentru dezvoltarea tuturor tipurilor de proprietate și reglementează, folosind mijloacele economice și juridice, activitatea tuturor ramurilor economiei și a subiecților proprietății pe teritoriul Republicii Moldova⁸⁵.

Având în vedere că prevederile art.9 și art.127 din Constituția Republicii Moldova sunt dezvoltate și de Legea privind administrația publică locală, este important de reliefat faptul că art.4 din Legea nominalizată statuează că unitățile administrativ-teritoriale sunt persoane juridice de drept public și dispun, în condițiile legii, de un patrimoniu distinct de cel al statului și al altor unități administrativ-teritoriale.

Astfel, subiecți ai dreptului de proprietate publică a unităților administrativ-teritoriale sînt *autoritățile administrației publice a satului, comunei, orașului, municipiului, raionului, unității teritoriale autonome Găgăuzia*, care exercită acest drept în numele colectivității din

---

⁸⁴ Ibidem

⁸⁵ Art.12 alin.(1), (2) din Legea cu privire la Guvern nr.64 din 31.05.90

teritoriul unității administrativ-teritoriale respective⁸⁶. Reglementări privind atribuțiile subiecților vizați în raport cu dreptul la proprietate, se conțin în Legea privind administrația publică locală⁸⁷.

Este semnificativ faptul că la examinarea atât a cadrului legal internațional cât și a celui național, primul lucru de care trebuie să se țină cont este *interpretarea extrem de vastă atribuită conceptului de proprietate sau bunuri*. În acest context, art.1 din Protocolul nr.1 din CEDO, cuprinde o serie de bunuri economice: bunuri mobile sau imobile, bunuri corporale sau încorporate, așa cum sunt acțiunile, brevetele, dreptul la pensie, dreptul proprietarului funciar la arendă, bunuri economice legate de administrarea afacerii, dreptul la exercitarea unei profesii, o revendicare juridică, etc⁸⁸.

De asemenea, fenomenul privatizării a generat o nouă abordare a conceptului de proprietate privată în Republica Moldova. În speța *Bramelid și Malmstrom v Suedia* (1982), Comisia Europeană a Drepturilor Omului a examinat natura complexă a acțiunilor care constituie niște certificate care atribuie deținătorului dreptul de proprietate asupra unei societăți, împreună cu drepturile aferente, fapt ce angajează o creanță indirectă asupra bunurilor companiei. În consecință, Comisia a statuat că „indiscutabil, *acțiunile prezintă o valoare economică și constituie bunuri*”⁸⁹.

Până la 30 iunie 2008, dintre cele 123 de hotărâri adoptate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Curtea) în cauzele contra Moldovei, în 59 de hotărâri a fost constatată cel puțin o încălcare a dreptului la protecția proprietății, garantat de a art.1 al Protocolului nr.1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO). Aceasta înseamnă că 47,96 % dintre toate hotărârile adoptate de Curte contra Moldovei sunt hotărâri în care a fost constatată încălcarea dreptului la protecția proprietății⁹⁰.

În cauzele moldovenești, Curtea a constatat încălcarea dreptului garantat de a art. 1 al Protocolului nr. 1 la CEDO din următoarele motive:

- neexecutarea sau executarea tardivă a hotărârilor judecătorești;
- casarea neregulamentară a hotărârilor judecătorești;
- împiedicarea ilegală a reclamantului de a se folosi de licențele sale sau anularea licențelor;
- neacordarea unei pretenții legitime și
- lipsirea de proprietate.

În 2009, Curtea a adoptat 9 hotărâri de constatare a violării art.1 din Protocol 1 la CEDO, ce vizau neexecutarea hotărârilor judecătorești, lipsirea de proprietate în urma anulării privatizării din motive neimputabile reclamantului, casarea hotărârilor judecătorești irevocabile prin aplicarea improprie a revizuirii⁹¹.

---

⁸⁶ Art.4 alin.(1) din Legea cu privire la proprietatea publică a unităților administrativ-teritoriale

⁸⁷ A se vedea capitolul “Dreptul de petiționare”

⁸⁸ „Dreptul de proprietate, Ghid privind punerea în aplicare a articolului 1 al Protocolului nr.1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului”, Monica Carss-Frisk

⁸⁹ Ibidem

⁹⁰ <http://www.lhr.md/2/98.html>

⁹¹ Ceborari și Alții, Decev, Olaru și Alții, Fedotov, Străisteanu și Alții, Baroul Partner-A., Ipteh S.A., Eugenia și Doina Duca - <http://www.lhr.md/2/101.html>

1.10. Viața intimă, familială și privată

Dreptul la viață privată este unul dintre drepturile fundamentale ale omului. Conceptul a fost explicat mai întâi ca „dreptul de a fi lăsat în pace”, însă el a evoluat pînă în zilele noastre într-un concept mai larg, care ar putea fi definit ca dreptul unei persoane fizice de a decide cîtă informație personală să divulge, cui și pentru ce anume.

Viața privată cuprinde toate aspectele activității individuale a omului, faptele, acțiunile și relațiile în care el se manifestă ca individ. Statul, fiind exponentul puterii publice, nu trebuie să se amestece în viața privată a individului. Anume pentru a se garanta respectul față de om și pentru a se asigura protecția lui, în Constituție a fost înscris articolul 28, conform căruia

Statul respectă și ocrotește viața intimă, familială și privată

Totodată, Republica Moldova este parte la o serie de acte internaționale cu privire la drepturile omului, ale căror norme, unanim acceptate, au menirea de a proteja viața privată a ființei umane – Declarația Universală a Drepturilor Omului⁹², Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice⁹³, Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale⁹⁴, Convenția pentru protecția persoanelor referitor la prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal.

Constituția și marile tratate internaționale impun tuturor – autorităților publice, organelor de drept, persoanelor fizice și juridice, mijloacelor de informare în masă etc. să respecte și să ocrotească aspectele menționate ale vieții omului de orice imixtiune din partea oricărui subiect de drept, recunoscîndu-se implicit dreptul fiecărui om la viața intimă, familială și privată. Respectiv, statului îi revine nu numai obligația negativă de a apăra individul împotriva ingerințelor de orice natură ale autorităților publice în sfera vieții sale private, dar și obligația pozitivă de a lua măsurile necesare pentru a proteja dreptul la viața intimă, familială și privată.

După cum se poate observa, Constituția utilizează trei noțiuni, care nu sunt definite expres. Stabilirea concretă a dimensiunilor lor rămîne pe seama comentariilor, a științei și a autorităților care operează cu ele într-un context determinat. Deși, la nivel național cele trei noțiuni sunt în corelație și se explică reciproc, la nivel internațional sunt utilizate noțiunile de viață privată și de familie. Sfera acestor valori este cuprinzătoare și face referire la mai multe aspecte care țin de viața individului, raportate la persoana sa, la viața privată, la familia din care face parte, la locul în care trăiește, la legăturile pe cale le poate stabili în diverse moduri de comunicare cu ceilalți membri ai societății.

În prezent, noțiunea de viață privată înglobează atît aspecte „tradiționale”, precum dreptul la imagine, starea civilă a persoanei, identitatea, starea de sănătate, integritatea fizică și morală,

⁹² Art. 12: “Nimeni nu va fi obiectul unor imixtiuni arbitrare în viața sa particular, în familia sa, în domiciliul său ori în corespondență, nici al unor atingeri ale onoarei sau reputației sale. Orice persoană are dreptul la protecția legii împotriva unor astfel de imixtiuni sau atingeri”.

⁹³ Art. 17: “Nimeni nu va fi supus vreunor imixtiuni arbitrare sau ilegale în viața particular, în familia, domiciliul sau corespondența sa, nici la atingeri ilegale aduse onoarei și reputației sale. Orice persoană are dreptul la protecția legii împotriva unor asemenea imixtiuni sau atingeri.

⁹⁴ Art. 8: “orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decît în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.

apartenența religioasă, viața sentimentală, dreptul la corespondență și domiciliu, dar și aspecte „moderne”, legate de percepții noi în viața socială referitoare la avort, homosexualitate, transsexualitate. Recent, ca urmare a dezvoltării mijloacelor de comunicare în masă, au fost inițiate dezbateri cu privire la interceptările telefonice sau ale corespondenței electronice, la utilizarea bazelor de date personale păstrate în fișiere informatizate prin raportarea conținutului dreptului la viața privată. Din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului rezultă că noțiunea de viață privată, fiind una largă, cuprinde integritatea fizică și morală a persoanei; identitatea fizică și socială a individului, inclusiv identitatea sa sexuală; dreptul la dezvoltare sau la prosperare personală; dreptul de a întreține și/sau a dezvolta relații cu alte ființe umane și lumea exterioară.

Viața familială este o noțiune largă, care cuprinde aspecte legate de viața de familie, fără distincție între familia legal constituită și o relație de fapt, raporturile între părinți și copii, încredințarea copiilor după divorț, adopția, încredințarea copilului unor instituții publice, expulzarea unor străini de către autoritățile naționale.

În mod special, aspectele vieții de familie sunt tratate într-o serie de articole constituționale⁹⁵, Codul familiei, Codul civil și multe acte normative în domeniul protecției sociale.

Prin consacrarea dreptului la viață intimă, familială și privată în Constituție, s-a creat cadrul juridic al reglementărilor ce au apărut sau vor apare în domeniile respective – Codul de procedură civilă, Codul de procedură penală, Legea privind accesul la informație nr. 982 din 11.05.2000, Legea privind activitatea particulară de detectiv și pază nr. 283 din 04.07.2003, legea cu privire la agentul guvernamental nr. 353 din 28.10.2004, legea privind prevenire și combaterea traficului de ființe umane nr. 241 din 20.10.2005, Legea cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului nr. 263 din 27.10.2005, Legea cu privire la protecția datelor cu caracter personal nr. 17 din 15.02.2007, Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie nr. 45 din 01.03.2007, Legea cu privire la libertatea de exprimare nr. 64 din 23.04.2010 ș.a.

Respectarea confidențialității informației despre viața privată a individului este o obligație a tuturor persoanelor, inclusiv a reprezentanților autorităților publice și a exponenților puterii de stat.

Astfel, judecătorii sunt obligați să asigure protejarea informațiilor despre viața privată și intimă a persoanelor prin judecarea cauzei în ședință secretă⁹⁶ sau închisă⁹⁷; toți specialiștii implicați în acordarea serviciilor de sănătate sau în cercetarea biomedicală sunt obligați să asigure confidențialitatea informațiilor cu privire la solicitarea de asistență medicală, examinare, tratament și a altor informații care constituie secret medical⁹⁸; colaboratorii organelor de drept le revine obligația să nu divulge informația privind urmărirea penală⁹⁹ etc.

Odată cu automatizarea și informatizarea proceselor legate de existența umană și în special în ceea ce privește interacțiunea cetățenilor cu atât cu sectorul privat, cât și cu sectorul public a

---

⁹⁵ Art. 48 “Familia”, Art. 49 “Protecția familiei și a copiilor orfani”, Art. 50 “Ocrotirea mamei, copiilor și a tinerilor”

⁹⁶ Art. 23 (3) din Codul de procedură civilă: „Instanța de judecată poate dispune judecarea pricinii în ședință secretă pentru a preveni divulgarea unor informații care se referă la aspectele intime ale vieții, care lezează onoarea, demnitatea sau reputația profesională ori la alte circumstanțe care ar putea prejudicia interesele participanților la proces, ordinea publică sau moralitatea”.

⁹⁷ Art.15 (4) din Codul de procedură penală: „Probele care confirmă informația despre viața privată și intimă a persoanei, la cererea acesteia, se examinează în ședință de judecată închisă.

⁹⁸ Art. 12 (2) din Legea cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului.

⁹⁹ Art. 212 din Codul de procedură penală

devenit din ce în ce mai important subiectul vieții private în contextul protecției datelor cu caracter personal. Prin date cu caracter personal se înțeleg acele informații, care pot fi puse direct sau indirect în legătură cu o persoană fizică identificată sau identificabilă, cum ar fi cu titlu de exemplu, numele, prenumele, adresa, telefonul, imaginea etc.

În Republica Moldova, apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, în special a dreptului la viață privată în legătură cu transmiterea transfrontalieră a datelor cu caracter personal îi revine Centrului Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal,¹⁰⁰ care este o autoritate publică autonomă, independentă față de alte autorități publice, persoane fizice și juridice, care își exercită atribuțiile ce îi sunt date în competență prin Legea cu privire la protecția datelor cu caracter personal.

Pentru a realiza obligația de respectare și ocrotire a vieții intime, familiale și private, statul a instituit sancțiuni împotriva atingerilor aduse acestui drept. Convențional, sancțiunile ar putea fi clasificate în:

administrative sau penale, care stabilesc răspundere pentru următoarele infracțiuni sau contravenții:

violarea intimității, adică culegerea ilegală sau răspîndirea cu bună-știință a informațiilor despre viața privată a persoanei fără consimțământul acesteia;¹⁰¹ violarea dreptului la secretul scrisorilor, telegramelor, coletelor și altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și înștiințărilor telegrafice, cu încălcarea legislației;¹⁰² pătrunderea sau rămînerea ilegală în domiciliul sau în reședința unei persoane fără consimțământul acesteia;¹⁰³ accesul ilegal la informația computerizată;¹⁰⁴ producere, deținerea sau utilizarea ilegală a mijloacelor tehnice speciale pentru obținerea ascunsă a informației;¹⁰⁵

difuzarea, adică facerea publică a unor informații despre viața privată a persoanei, fără autorizarea acesteia; divulgarea informației confidențiale privind examenul medical de depistare a contaminării cu virusul HIV/SIDA;¹⁰⁶ divulgarea tainei mărturisirii de către un deservent al cultului religios;¹⁰⁷ divulgarea secretului adopției;¹⁰⁸ divulgarea datelor urmăririi penale;¹⁰⁹ divulgarea informațiilor din declarațiile cu privire la venituri și proprietate.¹¹⁰

cu caracter civil, care se aplică atunci, cînd atingerile aduse vieții private sunt susceptibile a cauza prejudicii de natură civilă. În temeiul legislației civile, persoana poate cere și obține despăgubiri atît pentru cauzarea de prejudicii, cît și pentru propriu-zisă violare a dreptului la viață intimă, familială și privată.

Persoanele publice și persoanele fizice care exercită funcții publice au și ele dreptul la respectarea vieții private și de familie. Totodată, informația despre viața lor privată și de familie poate fi dezvăluită în cazurile în care ea prezintă un interes public. Însă răspîndirea acestor informații nu trebuie să aducă prejudicii nejustificate terților. În toate cazurile trebuie să fie

---

¹⁰⁰ Punctul 2 din Regulamentul Centrului Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal, aprobat pein Legea nr. 182 din 10.07.2008.

¹⁰¹ Art. 177 din Codul penal

¹⁰² Art. 178 din Codul penal

¹⁰³ Art. 179 din Codul penal

¹⁰⁴ Art. 259 din Codul penal

¹⁰⁵ Art. 261 din Codul contravențional

¹⁰⁶ Art. 75 din Codul contravențional

¹⁰⁷ Art. 54 (7) din Codul contravențional

¹⁰⁸ Art. 204 din Codul penal

¹⁰⁹ Art. 315 din Codul penal

¹¹⁰ Art. 330¹ din Codul penal

evaluat echilibrul între drepturile individului și interesul public, fiind aplicat principiul proporționalității. Principiul proporționalității recunoaște că drepturile omului nu sunt absolute și că exercitarea drepturilor unui individ trebuie întotdeauna să fie apreciate în raport cu interesul public mai larg sau cu interesele statului.

În acest context este de menționat, că dreptul la viață intimă, familială și privată nu este absolut, exercițiul său putând fi limitat în temeiul art. 54 din Constituție. Astfel, limitarea exercițiului dreptului în cauză poate fi impusă, cu respectarea unor proceduri legale, în cazuri expres stabilite, cum ar fi: decăderea din drepturile părintești, plata pensiei alimentare pentru întreținerea copilului, spitalizarea forțată și tratamentul forțat, perchezițiile autorizate de judecătorul de instrucție etc.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a condamnat Republica Moldova în repetate rânduri pentru ingerința în viața privată și de familie, materializată, în special, prin publicarea declarațiilor defăimătoare într-un ziar și neasigurarea protecției reputației¹¹¹, refuzul autorităților de a introduce în actele de identitate etnia reclamantului¹¹², lipsa garanțiilor suficiente în legislație pentru a preveni interceptarea abuzivă a convorbirilor telefonice¹¹³, lipsa garanției protecției confidențialității avocat-client la percheziția biroului și a locuinței unui avocat¹¹⁴, intrarea ilegală a colaboratorilor poliției în ograda casei reclamantului¹¹⁵, interdicția pentru reclamantul deținut de a avea întrevederi cu familia sa¹¹⁶, cenzurarea corespondenței deținuților¹¹⁷

1.11. Dreptul la căsătorie și de a întemeia o familie

Cu siguranță că la prima vedere cititorul va fi cuprins de confuzie din cauza dilemei referitor la interpretarea „dreptul la căsătorie și de a întemeia o familie” prin prisma a două drepturi distincte, sau a două drepturi strâns legate între ele. Constituția Republicii Moldova stipulează următoarele:

Articolul 48. Familia

(1) Familia constituie elementul natural și fundamental al societății și are dreptul la ocrotirea din partea societății și a statului.

---

¹¹¹ Cauza Petrenco contra Moldovei (cererea nr. 20928/05, hotărârea din 30 martie 2010, definitivă la 04 octombrie 2010)

¹¹² Cauza Ciubotaru contra Moldovei (cererea nr. 27138/04, hotărârea din 27 aprilie 2010, definitivă la 27 iulie 2010)

¹¹³ Cauza Iordachi și alții contra Moldovei (cererea nr. 25198/02, hotărârea din 10 februarie 2009, definitivă la 14 septembrie 2009)

¹¹⁴ Cauza Mancevschi contra Moldovei (cererea nr. 33066/04, hotărârea din 07 octombrie 2008, definitivă la 07 ianuarie 2009)

¹¹⁵ Cauza Guțu contra Moldovei (cererea nr. 20289/02, hotărârea din 07 iunie 2007, definitivă la 07 septembrie 2007)

¹¹⁶ Cauza Ciorap contra Moldovei (cererea nr. 12066/02, hotărârea din 19 iunie 2007), Ostrovar contra Moldovei (cererea nr. 35207/03, hotărârea din 13 septembrie 2005)

¹¹⁷ Cauza Ciorap contra Moldovei (cererea nr. 12066/02, hotărârea din 19 iunie 2007), Ostrovar contra Moldovei (cererea nr. 35207/03, hotărârea din 13 septembrie 2005), Șarban contra Moldovei (cererea nr. 3456/05, hotărârea din 04 octombrie 2005, definitivă la 04 ianuarie 2006)

(2) Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între bărbat și femeie, pe egalitatea lor în drepturi și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor.

(3) Condițiile de încheiere, de desfacere și de nulitate a căsătoriei se stabilesc prin lege.

(4) Copiii sînt obligați să aibă grijă de părinți și să le acorde ajutor.

După cum se poate observa, în prevederile art. 2 se menționează că „familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între bărbat și femeie”, prin urmare familia apare doar în urma căsătoriei.

Acest fapt este confirmat și prin prevederile actelor internaționale la care Republica Moldova este parte.

Astfel, art.16 al Declarației Universale a drepturilor omului care stipulează că cu începere de la vârsta nubilă, bărbatul și femeia fără nici o restricție în privința rasei, cetățeniei sau religiei, au dreptul să se căsătorească și să întemeieze o familie¹¹⁸.

Convenția din 04.11.50 pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale¹¹⁹, prin prevederile art. 12 afirmă același fapt, specificînd suplimentar că exercitarea acestui drept se reglementează conform legislației naționale.

În același context este important să menționăm și art. 23, alin. (2) din Pactul internațional din 16.12.66 cu privire la drepturile civile și politice.

Prin sintagma „potrivit dispozițiilor naționale privitoare la exercițiul acestui drept”, prezentă în textul art. 12 al Convenției din 04.11.50 pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, am putea interpreta că se are în vedere dreptul unic la căsătorie și la întemeierea unei familii. Cu toate acestea, jurisprudența organelor Convenției a evoluat în sensul recunoașterii a două drepturi distincte reglementate de art. 12: dreptul la căsătorie și dreptul la întemeierea unei familii¹²⁰.

Diferența constă în faptul că, dreptul de a întemeia o familie, deși strîns legat de cel la căsătorie, nu este condiționat de acesta; un cuplu care nu poate procrea sau crește copii nu are a fi lipsit de dreptul la căsătorie. În orice caz, conținutul dreptului de a întemeia o familie este dat de dreptul de a avea copii, deci de a procrea, precum și de dreptul de a adopta copii¹²¹.

Un alt aspect important rămîne a fi principiul potrivit căruia căsătoria este liber consimțită între bărbat și femeie, ceea ce presupune un tratament egal al celor doi și nu admite careva ingerințe externe, ce ar putea determina o decizie în acest sens, fără ca aceasta să fie consimțită reciproc.

La nivel național, dreptul la căsătorie și de a întemeia o familie, este reglementat în principal prin prevederile prevăzute la articolele 5- 15 ale Codului Familiei Republicii Moldova.

Conform prevederilor art. 5 al Legii prenotate, toate persoanele căsătorite au drepturi și obligații egale în relațiile familiale¹²². Drepturile și obligațiile familiale sînt legate de titularii lor și nu pot fi cedate persoanelor terțe¹²³. Deci, drepturile și obligațiile juridice ale soților iau naștere din ziua înregistrării căsătoriei¹²⁴.

¹¹⁸ Art. 16 alin. (1), Declarația Universală a drepturilor omului din 10.12.48.

¹¹⁹ Sau Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

¹²⁰ A se vedea „Convenția europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole”, Ediția 2, Editura C.H.Beck, București 2010, pag. 906

¹²¹ A se vedea „Convenția europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole”, Ediția 2, Editura C.H.Beck, București 2010, pag. 913.

¹²² Alin.(1) al art. 5 din Codul Familiei.

¹²³ Alin.(2) al art. 5 din Codul Familiei.

¹²⁴ Alin.(2) al art. 9 din Codul Familiei.

Încheierea căsătoriei are loc la organele de stare civilă¹²⁵ și presupune respectarea unei proceduri care prevede atingerea vârstei matrimoniale¹²⁶, depunerea unei declarații de căsătorie¹²⁷, precum și respectarea condițiilor¹²⁸ și modalităților¹²⁹ de încheiere a căsătoriei.

Totodată, persoanele care doresc să se căsătorească sînt supuse unui examen medical gratuit obligatoriu, al căror rezultat se comunică numai persoanelor examinate, eliberîndu-se un certificat ce atestă trecerea controlului respectiv, care se prezintă organului de stare civilă. Modul, termenul și limitele examenului medical sînt stabilite prin Ordinul Ministerului Sănătății și Ministerului Justiției, nr. 396/59 din 06.09.05, privind organizarea și examinarea medicală a tinerilor înainte de căsătorie.

Mai sus am menționat că rezultatul examenului medical se comunică numai persoanelor examinate. Această necesitate apare în contextul în care informația respectivă, în conformitate cu prevederile art. 1 și art. 4 din Legea cu privire la protecția datelor cu caracter personal, nr. 17-XVI din 15.02.2007, este calificată drept date cu caracter personal, a căror prelucrare necorespunzătoare ar permite identificarea directă sau indirectă a persoanei, lezîndu-i astfel drepturile și libertățile la inviolabilitatea vieții private, la secretul personal și familial.

Anterior am menționat că încheierea căsătoriei are loc la organele de stare civilă. În conformitate cu legislația națională¹³⁰, sistemul organelor de stare civilă se compune din Serviciul Stare Civilă și oficiile lui teritoriale. Serviciul Stare Civilă este subordonat Ministerului Justiției.

În acest context și în conformitate cu legislația în vigoare, autoritățile administrației publice locale, în special în orașe, comune și sate, exercită atribuțiile de stare civilă. Înregistrarea nașterii, căsătoriei și decesului se efectuează în cadrul primăriilor unităților administrativ-teritoriale respective. Consiliul orașului, comunei, satului, prin decizie, va abilita secretarul consiliului ori alt funcționar al primăriei respective cu exercitarea atribuțiilor de stare civilă¹³¹.

1.12. Dreptul de vot și dreptul de a fi ales

2. Dreptul la alegeri libere, cu vot secret, în condițiile care asigură libera exprimare a opiniei poporului, constituie baza oricărei societăți democratice¹³².

---

¹²⁵ Alin.(1) al art. 9 din Codul Familiei.

¹²⁶ În conformitate cu art. 14 al Codului Familiei, vârsta matrimonială minimă este 18 ani. Pentru motive temeinice, se poate încuviința încheierea căsătoriei cu reducerea vârstei matrimoniale, dar nu mai mult decît cu doi ani. Reducerea vârstei matrimoniale va fi încuviințată de autoritatea administrației publice locale în a cărei rază teritorială își au domiciliul persoanele care doresc să se căsătorească, în baza cererii acestora și acordului părinților minorului.

¹²⁷ Conform prevederilor art. 10 din Codul Familiei, declarația de căsătorie se depune personal de cetățenii care doresc să se căsătorească la organul de stare civilă în a cărui rază teritorială se află domiciliul unuia dintre ei sau al părinților unuia dintre ei. În declarația de căsătorie, viitorii soți trebuie să indice că nu există nici un impediment legal la căsătorie. Depunerea declarației de căsătorie și înregistrarea căsătoriei au loc în modul stabilit pentru înregistrarea de stat a actelor de stare civilă.

¹²⁸ Vezi art. 11 din Codul Familiei. Trebuie să menționăm că și în cazul legislației naționale principiul în baza căruia este încheiată căsătoria este consimțămîntul reciproc, neviat, exprimat personal și necondiționat, al bărbatului și femeii care se căsătoresc.

¹²⁹ Vezi prevederile art. 12 din Codul Familiei.

¹³⁰ Alin. (1), art. 14 din Legea privind actele de stare civilă nr. 100-XV din 26.04.2001

¹³¹ Vezi alin. (3), art. 16 din Legea privind actele de stare civilă nr. 100-XV din 26.04.2001

¹³² Comisia Europeană a Drepturilor Omului, decizie din 5 noiembrie 1969, în cauza Danemarca, Norvegia, Regatul Unit și Suedia împotriva Greciei

Întruchiparea dreptului cetățenilor de a participa la alegerea reprezentanților lor în autoritățile publice o constituie art.38 din Constituția Republicii Moldova:

Dreptul de vot și dreptul de a fi ales

(1) Voința poporului constituie baza puterii de stat. Această voință se exprimă prin alegeri libere, care au loc în mod periodic prin sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat.

(2) Cetățenii Republicii Moldova au drept de vot de la vârsta de 18 ani, împliniți pînă în ziua alegerilor inclusiv, excepție făcînd cei puși sub interdicție în modul stabilit de lege.

(3) Dreptul de a fi aleși le este garantat cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot, în condițiile legii.

Unul din drepturile indispensabile ființei umane este cel de a participa la administrarea treburilor publice, care și-a găsit reflectarea în Constituția Republicii Moldova la art.39 intitulat **Dreptul la administrare.**

Dreptul la administrare

(1) Cetățenii Republicii Moldova au dreptul de a participa la administrarea treburilor publice nemijlocit, precum și prin reprezentanții lor.

În dezvoltarea prevederilor despre dreptul la administrare, legiuitorul constituant se referă și la **accesul liber la funcțiile publice**, stabilind în conținutul art.39 alin.(2) din Constituție:

Dreptul la administrare

(2) Oricărui cetățean i se asigură, potrivit legii, accesul la o funcție publică.

Concomitent, Constituția Republicii Moldova, într-o serie de articole (art.38, 43, 68-71, 78-81, 98-101, 112, 116, 122, 124-125, 133, 134, 138, etc.) stipulează garanțiile legale, dar și condițiile pe care trebuie să le îndeplinească persoana pentru a putea fi aleasă sau pentru a ocupa în alt mod funcții publice.

3. **Declarația Universală a Drepturilor Omului** prevede în art.21 că “Orice persoană are dreptul de a lua parte la conducerea treburilor publice ale țării sale, fie direct, fie prin reprezentanți liber aleși. Orice persoană are dreptul de acces egal la funcțiile publice din țară sa. Voința poporului trebuie să constituie baza puterii de stat; această voință trebuie să fie exprimată prin alegeri nefalsificate, care să aibă loc în mod periodic prin sufragiu universal, egal exprimat prin vot secret sau urmînd o procedură echivalentă care să asigure libertatea votului”.

Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice stabilește în art.25 că “Orice cetățean are dreptul și posibilitatea, fără nici una dintre discriminările la care se referă art.2¹³³ și fără restricții rezonabile: a) de a lua parte la conducerea treburilor publice, fie direct, fie prin intermediul unor reprezentanți liber aleși; b) de a alege și de a fi ales, în cadrul unor alegeri periodice, oneste, cu sufragiu universal și egal și cu scrutin secret, asigurînd exprimarea liberă a voinței alegătorilor; c) de a avea acces, în condiții generale de egalitate, la funcții publice din țara sa”.

Primul **Protocol adițional la Convenția Europeană a Drepturilor Omului**, în art.3 stabilește dreptul la alegeri libere, stipulînd în acest sens: „Înaltele Părți contractante se angajează să organizeze, la intervale rezonabile, alegeri libere cu vot secret, în condițiile care asigură libera exprimare a opiniei poporului cu privire la alegerea corpului legislativ”.

Convenția asupra drepturilor politice ale femeii statuează în art.1 că „Femeile vor avea, în condiții de egalitate cu bărbații, dreptul la vot în toate alegerile, fără nici o

¹³³ A se vedea capitolul „Egalitatea în fața legilor și a autorităților”

discriminare”, în art.2 că „Femeile vor fi, în condițiile de egalitate cu bărbații, eligibile în oricare din organismele publice, constituite în baza legislației naționale, fără nici o discriminare”, iar în art.3 că „Femeile vor avea, în condiții de egalitate, același drept ca și bărbații de a ocupa orice post public și de a exercita oricare dintre funcțiile stabilite în baza legislației naționale, fără nici o discriminare”.

Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei prevede în art.7 că „Statele părți vor lua toate măsurile necesare pentru eliminarea discriminării față de femei în viața politică și publică a țării și, în special, pentru a le asigura, în condiții de egalitate cu bărbații: a) dreptul de a vota la toate alegerile și referendumurile publice și de a fi alese în toate organismele eligibile în mod public; b) dreptul de a lua parte la elaborarea politicii statului și la punerea acesteia în aplicare, de a ocupa funcții publice și a exercita toate funcțiile publice la toate eşaloanele de guvernământ; c) dreptul de a participa în organizațiile și asociațiile neguvernamentale care activează în viața publică și politică a țării”.

4. Trebuie să menționăm că dreptul la vot este un drept complex deoarece conține atât elemente constituționale, cât și elemente de nivelul legii. Prin **Codul electoral**, adoptat prin Legea Republicii Moldova nr.1381 din 1997, cu modificările la zi, legiuitorul creează mecanismul de realizare a dreptului la vot și stabilește modul de organizare și desfășurare a alegerilor Parlamentului, în autoritățile administrației publice locale, precum și modul de organizare și desfășurare a referendumurilor, reiterând prin articolele 2-7 trăsăturile constituționale a votului, astfel:

- votul este universal atunci când el aparține tuturor cetățenilor cu anumite condiții minimale, care țin de vîrstă și de exercițiul drepturilor civile și cetățenești. Codul electoral, prevede că „*cetățenii Republicii Moldova pot alege și pot fi aleși fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială.*”(art.2, Cod electoral);
- egalitatea votului presupune că fiecare cetățean are dreptul la un singur vot pentru alegerea aceluiși organ de stat și că fiecare vot are putere juridică egală (art.3 Cod electoral);
- caracterul direct al votului presupune că alegătorul poate și trebuie să-și exprime opțiunea direct și nu prin reprezentant. O atare prevedere se regăsește în art. 5 al Codului electoral;
- votul exprimat este secret, ceea ce urmează să excludă orice posibilitate de a vicia voința alegătorului (art.6 Cod electoral) și în final,
- votul urmează a fi liber exprimat, ceea ce presupune, pe de o parte, liberul arbitru în a decide de a participa sau nu la vot, iar pe de altă parte, în cazul participării – de a-și manifesta liber opțiunea pentru candidatul său.

O altă componentă a drepturilor electorale este dreptul de a fi ales¹³⁴. Prevederile constituționale implică abordarea mai multor aspecte, cum ar fi: existența dreptului de a fi ales și condițiile ce urmează a fi întrunite, garanțiile dreptului de a fi ales, condițiile (procesul electoral) în cadrul cărora persoana poate fi aleasă. Atît *Constituția*, cât și *Codul electoral* condiționează dreptul de a fi ales prin existența calității de *cetățean cu drept de vot*¹³⁵.

Remarcăm faptul, că în cazul dreptului de vot Constituția nu permite alte derogări decît cele prevăzute expres de textul ei, iar în cazul dreptului de a fi ales, ea reglementează expres doar anumite condiții, celelalte fiind lăsate la discreția legislativului, competent să stabilească sistemul electoral, modul de organizare și desfășurare a alegerilor și referendumurilor¹³⁶.

În acest context, reglementări vizavi de realizarea dreptului de vot și a dreptului de a fi ales, se conțin în:

- *Codul electoral*
- *Codul audiovizualului*

¹³⁴ Art.38 alin.(3) din Constituția Republicii Moldova

¹³⁵ “Drepturile și libertățile fundamentale-sistemul de garanții”, Ion Creangă, Corneliu Gurin, Chișinu, 2005

¹³⁶ Ibidem

- *Codul penal*
- *Codul contravențional*
- *Legea privind partidele politice nr.294 din 21.12.2007*
- *Legea privind administrația publică locală nr.436 din 28.12.2006*
- *Legea privind statutul alesului local nr.768 din 02.02.2000*
- *Legea privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova nr.764 din 27.12.2001*
- *Legea privind Statutul-cadru al satului (comunei), orașului (municipiului) nr.436 din 06.11.2003.*

Garanțiile *dreptului de a fi ales* se conțin în Codul electoral: principiile participării la alegeri (art.2), caracterele votului (art.3-7), asigurarea materială a desfășurării alegerilor (art.35-38), asigurarea unor drepturi ale concurenților în cadrul campaniilor electorale (art.45-47), înscrierea în buletinele de vot (art.48-49), asigurarea condițiilor și a securității procesului de votare, totalizarea rezultatelor alegerilor (art.50-62), garantarea accesului liber și prompt la justiție în caz de încălcare a drepturilor electorale și sancționarea actelor ilicite (art.65-71), periodicitatea alegerilor, care se desfășoară cel puțin o dată în 4 ani (art.73 și art.119), etc.

Condițiile (procesul electoral) în cadrul cărora persoana poate fi aleasă presupun existența unui sistem electoral clar determinat, a unor organe electorale formate în condițiile legii, precum și obligativitatea îndeplinirii cerințelor privind participarea concurenților electorali la alegeri¹³⁷.

Condițiile în cauză sunt stabilite în Codul electoral, în preambul și în prevederile despre: modalitatea de instituire și constituire a organelor și circumscripțiilor electorale permanente și temporare (art.14-34), întocmirea listelor electorale (art.39-40), înregistrarea candidaților (art.44), numărarea și totalizarea rezultatelor votării (art.56-60), monitorizarea și reflectarea alegerilor în mijloacele de informare în masă (art.63-64¹), rezolvarea contestațiilor (art.65-68), numărarea, atribuirea și validarea mandatelor (art.87-88, art.133, art.135).

Precizările care se impun în contextul *dreptului de a participa la administrarea* treburilor publice nemijlocit, precum și prin reprezentanții lor, vizează: condiția de a fi cetățean al Republicii Moldova, definirea treburilor publice, participarea nemijlocită la administrare, participarea la administrare prin reprezentanți.

În dezvoltarea prevederilor despre dreptul la administrare, legiuitorul constituant se referă și la *accesul liber la funcțiile publice*¹³⁸. Textul constituțional vizat conține două aspecte: noțiunea de funcție publică și trăsăturile ei, condițiile cerute de lege pentru ocuparea funcției publice (investirea în funcția publică).

Condițiile cerute de lege pentru ocuparea funcției publice sunt prevăzute de o serie de acte normative:

- *Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public nr.158 din 04.07.2008*
- *Codul electoral*
- *Legea cu privire la statutul judecătorului nr.544 din 20.07.95*
- *Legea despre statutul deputatului în Parlament nr.39 din 07.04.94*
- *Legea cu privire la Guvern nr.64 din 31.05.90*
- *Legea privind administrația publică locală nr.436 din 28.12.2006*
- *Legea Curții de Conturi nr.261 din 05.12.2008*
- *Legea cu privire la Curtea Constituțională nr.317 din 13.12.94*
- *Legea cu privire la procuratură nr.294 din 25.12.2008*
- *Legea cu privire la poliție nr.416 din 18.12.90*
- *Codul Muncii, etc.*

Rezumând cele enunțate, dreptul de vot îndeplinește un rol generator prin care se traduc în fapt toate aspirațiile populației țării. Din acest motiv, aceasta este aria în care Statul este obligat să ia măsuri pozitive, și nu abținerea de la interferențe, or, este de datoria Statului de a garanta (a

¹³⁷ "Drepturile și libertățile fundamentale-sistemul de garanții", Ion Creangă, Corneliu Gurin, Chișinu, 2005

¹³⁸ Art.39 alin.(2) din Constituția Republicii Moldova

asigura) funcționarea impecabilă a mecanismului de realizare a dreptului de vot, astfel încât exercițiul acestui drept să excludă orice surse de preocupare sau denaturare ce ar afecta calitatea votului exprimat.

1.13. Dreptul de petiționare

1 Respectarea și garantarea drepturilor omului este cel mai important deziderat într-o societate democratică și constituie prin sine temelia statului de drept. Drepturile și libertățile sunt privilegii conferite prin lege. În temeiul lor titularul dreptului, adică orice persoană într-un caz concret, poate să adopte o anumită conduită și să ceară altora să se comporte adecvat dreptului său în scopul valorificării unui interes personal, legitim și juridic protejat, în acord cu interesul general și cu normele de conviețuire. Conform art.15 din Constituția Republicii Moldova, cetățenii beneficiază de drepturile și de libertățile consacrate prin legea supremă și prin alte legi. Această normă constituțională orientează activitatea autorităților statului spre asigurarea protecției și respectării drepturilor fiecărei persoane. Cetățeanul la fel dispune de pîrghii constituționale orientate spre a-i asigura un comportament activ în raport cu autoritățile publice. Una din aceste pîrghii este prevăzută de art.52 din Constituție.

Articolul 52

Dreptul de petiționare

(1) Cetățenii au dreptul să se adreseze autorităților publice prin petiții formulate numai în numele semnatarilor.

(2) Organizațiile legal constituite au dreptul să adreseze petiții exclusiv în numele colectivelor pe care le reprezintă.

2. Procedura de examinare a petițiilor și desfășurare a audiențelor cetățenilor este reglementată în următoarele acte:

- *Legea cu privire la petiționare nr.190 din 19.07.94;*
- *Decretul Președintelui RM privind asigurarea dreptului cetățenilor la petiționare nr.46 din 17.02.09;*
- *Hotărîrea Guvernului RM pentru aprobarea Instrucțiunilor privind ținerea lucrărilor de secretariat referitoare la petițiile persoanelor fizice și juridice, adresate organelor de stat, întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor Republicii Moldova nr.208 din 31.03.95;*
- *Hotărîrea Guvernului RM cu privire la organizarea audienței cetățenilor nr.689 din 13.11.2009.*

Remarcăm că *Legea cu privire la petiționare* determină modalitatea de examinare a petițiilor cetățenilor Republicii Moldova, adresate organelor de stat, întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor, în scopul asigurării protecției drepturilor și intereselor lor legitime.

Pot adresa petiții cetățenii Republicii Moldova, cetățenii străini și apatrizii ale caror drepturi și interese legitime au fost lezate pe teritoriul Republicii Moldova, precum și organizațiile legal constituite care înaintează petiții în numele colectivului pe care îl reprezintă.

Legea cu privire la petiționare nu se extinde asupra modului de examinare a petițiilor, prevăzut de legislația de procedura penală, de procedura civilă, de procedura de executare, cu privire la contravențiile administrative, precum și de legislația muncii.

Modul de examinare a cererilor privind încălcările drepturilor și libertăților constituționale ale omului se reglementează de legislația cu privire la avocații parlamentari¹³⁹.

---

¹³⁹ Legea Republicii Moldova cu privire la avocații parlamentari nr.1349 din 17.10.97

Prin *petitie* se intelege orice cerere, reclamatie, propunere, sesizare, adresata organelor de resort, inclusiv cererea prelabila prin care se contesta un act administrativ sau nesolutionarea in termenul stabilit de lege a unei cereri.

Petitionarul are dreptul:

- a) sa expuna personal argumentele organului sau persoanei oficiale care examineaza petitia;
- b) sa beneficieze de serviciile avocatului;
- c) sa prezinte organului sau persoanei oficiale care efectueaza examinarea materiale suplimentare ori sa solicite organului sau persoanei oficiale de a cere aceste materiale;
- d) sa ia cunostinta de materialele examinarii;
- e) sa primeasca raspuns in scris, oral sau in forma electronica despre rezultatele examinarii;
- f) sa ceara repararea pagubei in modul stabilit de legislatie.

Organul sau persoana oficiala carora le-au fost adresate petitiile sunt obligate:

- a) sa examineze petitiile, inclusiv cererile prelabile, in termenul stabilit de lege¹⁴⁰;
- b) sa asigure restabilirea drepturilor lezate si recuperarea, in conditiile legii, a prejudiciului cauzat;
- c) sa asigure executarea deciziilor adoptate in urma examinarii petitiilor.

Organul emitent este in drept:

- sa respinga cererea prelabila;
- sa o accepte si, dupa caz, sa anuleze actul administrativ sau sa modifice actul administrativ.

Organul ierarhic superior este in drept:

- sa respinga cererea prelabila;
- sa o accepte si sa anuleze actul administrativ, in intregime sau in parte;
- sa oblige organul ierarhic inferior sa repuna in drepturi persoana respectiva;
- sa anuleze actul administrativ emis cu acordul sau.

Petitionarii sunt in drept sa se adreseze, dupa competenta:

- 1) *organelor puterii de stat*: Presedintele Republicii Moldova; Parlamentul; Guvernul;
- 2) *organelor de protectie a drepturilor*: Procuratura, politia, avocatura, syndicatele, avocatul parlamentar;
- 3) *organele de control*: inspectia muncii, inspectia sanitar-epidemiologica, inspectia de stat in constructii, etc.;
- 4) *organelor de deservire a populatiei*: Oficiile starii civile, Oficiile cadastrale, organele de asistenta sociala, notariatul;
- 5) *organizatiilor obstești si neguvernamentale*.

Se impune a reliefa ca petitiile, ce tin de problemele securitatii nationale, de drepturile si interesele legitime ale unor grupuri largi de cetateni, ori care contin propuneri privind modificarea legislatiei, deciziilor organelor de stat, se adreseaza *Presedintelui Republicii Moldova, Parlamentului si Guvernului*¹⁴¹.

Guvernul asigura realizarea politicii interne și externe a statului, exercită conducerea generală a administrației publice și este responsabil în fața Parlamentului. În conformitate cu împuternicirile sale Guvernul:

- 1) promovează în viață legile Republicii Moldova, decretul Președintelui Republicii Moldova și exercită controlul asupra executării hotărârilor și ordonanțelor Guvernului;
- 2) stabilește funcțiile ministerelor, ale altor autorități administrative centrale și ale celor din subordinea sa, asigură întreținerea autorităților administrației publice centrale în limitele mijloacelor financiare aprobate în acest scop de Parlament;
- 3) coordonează și exercită controlul asupra activității organelor administrației publice locale ale Republicii Moldova;

¹⁴⁰ Art.8 din Legea cu privire la petitionare nr.190 din 19.07.94

¹⁴¹ Art.6 din Legea cu privire la petitionare nr.190 din 19.07.94

- 4) realizează programele dezvoltării economice și sociale a republicii, creează condiții pentru funcționarea autoadministrării;
- 5) conduce organele de apărare a teritoriului, securității Republicii Moldova și a cetățenilor ei;
- 6) asigură promovarea politicii interne și externe a Republicii Moldova¹⁴²

In relațiile cu organele administrației publice locale, Guvernul:

- 1) promovează în viață și exercită controlul asupra respectării și executării legilor Republicii Moldova, hotărârilor Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova, hotărârilor și ordonanțelor Guvernului de către organele administrației publice locale;
- 2) administrează, împreună cu organele administrației publice locale obiectivele și ramurile de importanță statală;
- 3) coordonează activitatea organelor administrației publice locale în vederea traducerii în viață a politicii de stat în domeniul asistenței sociale, ocrotirii sănătății, învățământului public, tineretului și sportului, culturii și protecției mediului ambiant;
- 4) contestă hotărârile autorităților administrației publice locale, dacă ele contravin legislației¹⁴³.

În republică activează următoarele organele centrale de specialitate ale administrației publice¹⁴⁴:

1) *ministere:*

Ministerul Economiei

Ministerul Finanțelor

Ministerul Justiției

Ministerul Afacerilor Interne

Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene

Ministerul Apărării

Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor

Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare

Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor

Ministerul Mediului

Ministerul Educației

Ministerul Culturii

Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei

Ministerul Sănătății

Ministerul Tineretului și Sportului

Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor;

2) *alte autorități administrative centrale:*

Biroul Național de Statistică

Agencia Relații Funciare și Cadastru

Biroul Relații Interetnice

Serviciul Grăniceri

Agencia "Moldsilva"

Agencia Rezerve Materiale

Agencia Turismului

Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției.

Cancelaria de Stat este autoritatea publică care asigură organizarea activității Guvernului în vederea realizării de către acesta a politicii interne și externe a statului, crearea cadrului general pentru definirea priorităților de activitate a Guvernului, suportul metodologic și organizatoric pentru sistemul de planificare, elaborare și implementare a politicilor publice de către autoritățile guvernamentale, monitorizarea implementării programului de guvernare, prezentarea materialelor analitice și informaționale, pregătirea proiectelor de acte ale Guvernului, inclusiv

¹⁴² Legea cu privire la Guvern nr.64 din 31.05.1990

¹⁴³ Ibidem

¹⁴⁴ Ibidem

realizarea dreptului de inițiativă legislativă, și verificarea executării acestora, precum și exercitarea de către Guvern a prerogativelor ce țin de relațiile sale cu autoritățile administrației publice locale¹⁴⁵.

Rolul *Directiei administratie publica locala* din cadrul Cancelariei de Stat constă în realizarea prerogativelor legale ce-i revin Cancelariei privind relațiile cu autoritățile administrației publice locale, monitorizării procesului de implementare a programului de guvernare pe plan local, inclusiv coordonarea activității generale a serviciilor publice desconcentrate ale ministerelor și altor autorități administrative centrale și organizarea controlului administrativ al activității autorităților administrației publice locale exercitate prin intermediul oficiilor teritoriale ale Cancelariei¹⁴⁶.

Direcția administratie publica locala exercită următoarele atribuții de serviciu¹⁴⁷:

1 Atribuțiile Secției control administrativ:

- a) *Contribuirea la funcționarea în condiții de legalitate, eficiență și transparență a oficiilor teritoriale;*
- b) *Coordonarea logistică și metodologică a activității oficiilor teritoriale, ce ține de exercitarea controlului privind legalitatea actelor administrative emise de către autoritățile administrației publice locale;*
- c) *Coordonarea logistică și metodologică a activității oficiilor teritoriale, în domeniul coordonării activității serviciilor publice desconcentrate;*
- d) *Elaborarea și avizarea proiectelor de acte legislative și normative în domeniu;*
- e) *Contribuirea la asigurarea interacțiunii oficiilor teritoriale cu autoritățile administrației publice locale;*
- f) *Participarea la elaborarea și promovarea documentelor de politici în domeniu;*

2 Atribuțiile Secției relații cu autoritățile administrației publice locale:

- a) *Monitorizarea activității autorităților administrației publice locale;*
- b) *Asigurarea procesului de colaborare dintre autoritățile administrației publice locale cu Guvernul, Cancelaria de Stat și celelalte autorități ale administrației publice centrale;*
- c) *Organizarea procesului de colaborare cu autoritățile publice centrale și organismele internaționale în probleme ce țin de autonomia locală;*
- d) *Elaborarea și promovarea documentelor de politici în domeniul administrației publice locale;*
- e) *Coordonarea, elaborarea și avizarea proiectelor de acte legislative și normative în domeniu;*
- f) *Asigurarea examinării demersurilor cu subiecte din domeniul vizat.*

Autoritățile administrației publice locale prin care se realizează autonomia locală în sate (comune), orașe (municipii) sînt *consiliile locale*, ca autorități deliberative, și *primarii*, ca autorități executive, iar autoritățile administrației publice locale prin care se realizează autonomia locală în raioane sînt *consiliile raionale*, ca autorități deliberative, și *președinții de raioane*, ca autorități executive¹⁴⁸.

Pornind de la domeniile de activitate ale autorităților administrației publice locale de nivelul întîi stabilite la art.4 al Legii privind descentralizarea administrativă, **consiliul local** realizează următoarele competențe:

a) decide punerea în aplicare și modificarea, în limitele competenței sale, a impozitelor și taxelor locale, a modului și a termenelor de plată a acestora, precum și acordarea de facilități pe parcursul anului bugetar;

¹⁴⁵ Hotărîrea Guvernului nr.657 din 6 noiembrie 2009 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea, structurii și efectivului limitat ale Cancelariei de Stat

¹⁴⁶ Regulamentul privind organizarea și funcționarea Direcției administrație publică locală

¹⁴⁷ Ibidem

¹⁴⁸ Art.5 din Legea privind administrația publică locală nr.436 din 28.12.2006

b) administrează bunurile domeniului public și ale celui privat ale satului (comunei), orașului (municipiului);

c) decide darea în administrare, concesiunea, darea în arendă ori în locațiune a bunurilor domeniului public al satului (comunei), orașului (municipiului), după caz, precum și a serviciilor publice de interes local, în condițiile legii;

d) decide vânzarea, privatizarea, concesiunea sau darea în arendă ori în locațiune a bunurilor domeniului privat al satului (comunei), orașului (municipiului), după caz, în condițiile legii;

e) decide atribuirea și propune schimbarea destinației terenurilor proprietate a satului (comunei), orașului (municipiului), după caz, în condițiile legii;

f) decide asupra lucrărilor de proiectare, construcție, întreținere și modernizare a drumurilor, podurilor, fondului locativ în condițiile Legii cu privire la locuințe, precum și a întregii infrastructuri economice, sociale și de agrement de interes local;

f¹) decide, în condițiile legislației în vigoare, asupra tăierii, defrișării arborilor și arbuștilor din spațiile verzi proprietate publică a unității administrativ-teritoriale și/sau asupra strămutării lor¹⁴⁹;

g) decide efectuarea auditului intern;

h) decide înființarea instituțiilor publice de interes local, organizează serviciile publice de gospodărie comunală, determină suportul financiar în cazul cheltuielilor bugetare, decide asupra regulilor de asigurare a curățeniei în localitate¹⁵⁰;

i) decide, în condițiile legii, înființarea întreprinderilor municipale și societăților comerciale sau participarea la capitalul statutar al societăților comerciale;

i¹) decide asupra atribuirii terenurilor pentru amplasarea stupinelor¹⁵¹;

j) decide, în condițiile legii, asocierea cu alte autorități ale administrației publice locale, inclusiv din străinătate, pentru realizarea unor lucrări și servicii de interes public, pentru promovarea și protejarea intereselor autorităților administrației publice locale, precum și colaborarea cu agenți economici și asociații obștești din țară și din străinătate în scopul realizării unor acțiuni sau lucrări de interes comun;

k) decide stabilirea de legături de colaborare, cooperare, inclusiv transfrontalieră, și de înfrățire cu localități din străinătate;

l) aprobă, la propunerea primarului, organigrama și statele primăriei, ale structurilor și serviciilor publice din subordine, precum și schema de salarizare a personalului acestora;

m) aprobă statutul satului (comunei), orașului (municipiului) și regulamentul consiliului pe baza statutului-cadru și a regulamentului-cadru, aprobate de Parlament; aprobă alte regulamente și reguli prevăzute de lege;

n) aprobă bugetul local, modul de utilizare a fondului de rezervă, precum și a fondurilor speciale, aprobă împrumuturile și contul de încheiere a exercițiului bugetar; operează modificări în bugetul local;

o) aprobă, în condițiile legii, planurile urbanistice ale localităților din componența unității administrativ-teritoriale respective, precum și planurile de amenajare a teritoriului;

p) aprobă studii, prognoze și programe de dezvoltare social-economică și de altă natură;

q) aprobă, în condițiile legii, norme specifice și tarife pentru instituțiile publice și serviciile publice de interes local din subordine, cu excepția tarifelor pentru serviciile publice de alimentare cu energie termică, inclusiv aprobă regimul de lucru al întreprinderilor comerciale și de alimentație publică, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, precum și al persoanelor fizice care practică comerțul¹⁵².

¹⁴⁹ [Art.14 al.(2), lit f¹] introdusă prin LP131-XVIII din 23.12.09, MO23-24/12.02.10 art.35]

¹⁵⁰ [Art.14 al.(2), lit h] modificată prin LP131-XVIII din 23.12.09, MO23-24/12.02.10 art.35]

¹⁵¹ [Art.14 al.(2), lit i¹] introdusă prin LP131-XVIII din 23.12.09, MO23-24/12.02.10 art.35]

¹⁵² [Art.14 al.(2), lit q] modificată prin LP131-XVIII din 23.12.09, MO23-24/12.02.10 art.35]

[Art.14 al.(2), lit.q] modificată prin LP107-XVIII din 17.12.09, MO197-200/31.12.09 art.648]

- r) aprobă limitele admisibile de utilizare a resurselor naturale de interes local;
- s) aprobă simbolică unității administrativ-teritoriale, atribuie sau schimbă denumirile de străzi, piețe, parcuri și de alte locuri publice în aer liber, stabilește data celebrării hramului localității respective, conferă cetățenilor Republicii Moldova și celor străini cu merite deosebite titlul de cetățean de onoare al satului (comunei), orașului (municipiului), în condițiile legii;
- s¹) aprobă regulile de întreținere a câinilor, a pisicilor și a altor animale domestice¹⁵³;
- t) alege, la propunerea primarului, viceprimarul (viceprimarii), precum și îl (îi) eliberează din funcție, în condițiile prezentei legi¹⁵⁴;
- u) numește, în bază de concurs desfășurat în condițiile Legii nr.158-XVI din 4 iulie 2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, secretarul consiliului, modifică, suspendă și încetează, în condițiile legii, raporturile de serviciu ale secretarului, delegă primarului competența evaluării performanțelor lui profesionale¹⁵⁵;
- v) contribuie la organizarea de activități culturale, artistice, sportive și de agrement de interes local; înființează și organizează târguri, piețe, parcuri și locuri de distracție și agrement, baze sportive și asigură buna funcționare a acestora;
- w) desemnează reprezentantul său în instanțele de judecată, în litigiile privind legalitatea deciziilor adoptate și în cele care rezultă din raporturile cu alte autorități publice; formează, din rândul membrilor săi, în funcție de specificul și necesitățile locale, comisii consultative de specialitate pentru diferite domenii de activitate, modifică componența acestora;
- w¹) formează comisii administrative conform legislației în vigoare¹⁵⁶; x) contribuie, în condițiile legii, la asigurarea ordinii publice, adoptă decizii privind activitatea poliției municipale, a pompierilor și formațiunilor de protecție civilă de interes local, propune măsuri de îmbunătățire a activității acestora;
- y) contribuie la realizarea măsurilor de protecție și asistență socială, asigură protecția drepturilor copilului; decide punerea la evidență a persoanelor socialmente vulnerabile care au nevoie de îmbunătățirea condițiilor locative; înființează și asigură funcționarea unor instituții de binefacere de interes local;
- z) examinează informațiile consilierilor, ia decizii pe marginea lor; audiază dările de seamă și informațiile primarului, ale conducătorilor de subdiviziuni, întreprinderi municipale și instituții publice din subordine; ridică mandatul consilierilor în condițiile legii; inițiază, după caz, și decide desfășurarea referendumului local.
- z¹) dispune consultarea publică, în conformitate cu legea, a proiectelor de decizii în problemele de interes local care pot avea impact economic, de mediu și social (asupra modului de viață și drepturilor omului, asupra culturii, sănătății și protecției sociale, asupra colectivităților locale, serviciilor publice), precum și în alte probleme care preocupă populația sau o parte din populația unității administrativ-teritoriale¹⁵⁷.

Pornind de la domeniile de activitate ale autorităților administrației publice locale de nivelul întâi, stabilite la art.4 alin.(1) din Legea privind descentralizarea administrativă, **primarul** exercită în teritoriul administrat următoarele atribuții de bază:

- a) asigură executarea deciziilor consiliului local;
- b) propune, în condițiile legii, organigrama și statele primăriei, schema de salarizare a personalului acesteia și le supune aprobării consiliului local;
- c) numește, stabilește atribuțiile și încetează raporturile de serviciu sau de muncă cu șefii de subdiviziuni, de servicii, de întreprinderi municipale din subordinea autorității administrației

¹⁵³ [Art.14 al.(2), lit.s¹] introdusă prin LP131-XVIII din 23.12.09, MO23-24/12.02.10 art.35]

¹⁵⁴ [Art.14 al.(2), lit.t] în redacția LP222 din 17.09.10, MO210/26.10.10 art.696]

¹⁵⁵ [Art.14 al.(2), lit.u] în redacția LP222 din 17.09.10, MO210/26.10.10 art.696]

¹⁵⁶ [Art.14 al.(2), lit.w¹] introdusă prin LP131-XVIII din 23.12.09, MO23-24/12.02.10 art.35]

¹⁵⁷ [Art.14 al.(2), lit.z¹] introdusă prin LP72 din 04.05.10, MO94-97/11.06.10 art.270]

publice locale respective, personalul primăriei, conduce și controlează activitatea acestora, contribuie la formarea și reciclarea profesională¹⁵⁸;

d) stabilește atribuțiile viceprimarului (viceprimarilor);

e) asigură elaborarea proiectului de buget local al unității administrativ-teritoriale pe următorul an bugetar și a contului de încheiere a exercițiului bugetar și le prezintă spre aprobare consiliului local;

f) exercită funcția de ordonator principal de credite al satului (comunei), orașului (municipiului); verifică, din oficiu sau la cerere, încasarea și cheltuirea mijloacelor de la bugetul local și informează consiliul local despre situația existentă;

g) răspunde de inventarierea și administrarea bunurilor domeniului public și celui privat ale satului (comunei), orașului (municipiului), în limitele competenței sale;

h) exercită, în condițiile legii, supravegherea activităților din târguri, piețe, oboare, parcuri, spații verzi, locuri de distracție și agrement și ia măsuri operative pentru buna lor funcționare;

i) propune consiliului local schema de organizare și condițiile de prestare a serviciilor publice de gospodărie comunală, ia măsuri pentru buna funcționare a serviciilor respective de gospodărie comunală;

j) conduce, coordonează și controlează activitatea serviciilor publice locale, asigură funcționarea serviciului stare civilă, a autorității tutelare, contribuie la realizarea măsurilor de asistență socială și ajutor social;

j¹) asigură elaborarea studiilor de fezabilitate și propune spre aprobare listele bunurilor și serviciilor de interes public local pentru realizarea proiectelor de parteneriat public-privat;

j²) asigură monitorizarea și controlul realizării proiectelor de parteneriat public-privat în care autoritatea administrației publice locale participă în calitate de partener public¹⁵⁹; k) eliberează autorizațiile și licențele prevăzute de lege;

l) asigură securitatea traficului rutier și pietonal prin organizarea circulației transportului, prin întreținerea drumurilor, podurilor și instalarea semnelor rutiere în raza teritoriului administrat;

m) asigură repartizarea fondului locativ și controlul asupra întreținerii și gestionării acestuia în unitatea administrativ-teritorială respectivă;

n) reprezintă colectivitatea locală în relațiile cu alte autorități publice, persoane fizice sau juridice din țară sau din străinătate, precum și în instanțele judecătorești, în condițiile legii; semnează actele și contractele încheiate în numele colectivității locale, cu excepțiile prevăzute de lege;

o) prezintă consiliului local, anual și ori de câte ori este necesar, rapoarte cu privire la situația social-economică a satului (comunei), orașului (municipiului);

p) înregistrează asociațiile obștești care intenționează să activeze în unitatea administrativ-teritorială respectivă;

q) exercită, în numele consiliului local, funcțiile de autoritate tutelară, supraveghează activitatea tutorilor și a curatorilor;

r) coordonează activitatea de asistență socială privind copiii, persoanele în etate, invalizii, familiile cu mulți copii, familiile afectate de violență intrafamilială, alte categorii de persoane socialmente vulnerabile, sprijină activitatea asociațiilor obștești de utilitate publică din teritoriul satului (comunei), orașului (municipiului)¹⁶⁰;

s) asigură elaborarea planului general de urbanism și a documentației de urbanism și amenajare a teritoriului și le prezintă spre aprobare consiliului local, în condițiile legii;

t) constată încălcările legislației în vigoare comise de persoane fizice și juridice în teritoriul administrat, ia măsuri pentru înlăturarea sau curmarea acestora și, după caz, sesizează organele

¹⁵⁸ [Art.29 al.(1), lit.c) modificată prin LP222 din 17.09.10, MO210/26.10.10 art.696]

[Art.29 al.(1), lit.c) modificată prin LP239 din 24.09.10, MO206-209/22.10.10 art.689]

¹⁵⁹ [Art.29 al.(1), lit.j¹)-j²) introduse prin LP181 din 15.07.10, MO155-158/03.09.10 art.559]

¹⁶⁰ [Art.29 al.(1), lit.r) modificată prin LP167 din 09.07.10, MO155-158/03.09.10 art.551]

de drept, acestea fiind obligate să reacționeze cu promptitudine, în condițiile legii, la solicitările primarului;

u) ia măsuri de interzicere sau de suspendare a spectacolelor, reprezentațiilor sau altor manifestări publice care contravin ordinii de drept sau bunelor moravuri, care atentează la ordinea și liniștea publică;

v) propune consiliului local consultarea populației prin referendum în probleme locale de interes deosebit, ia măsuri pentru organizarea acestor consultări¹⁶¹;

x) ia, în comun cu autoritățile centrale de specialitate și cu serviciile publice desconcentrate ale acestora, măsuri de prevenire și diminuare a consecințelor calamităților naturale, catastrofelor, incendiilor, epidemiilor, epifitotiilor și epizootiilor și, în acest scop, dispune, cu titlu executoriu, mobilizarea, după caz, a populației, agenților economici și instituțiilor publice din localitate;

y) sprijină colaborarea cu localități din alte țări, contribuie la extinderea cooperării și a legăturilor directe cu acestea.

Pornind de la domeniile de activitate ale autorităților administrației publice locale de nivelul al doilea stabilite la art.4 alin.(2) din Legea privind descentralizarea administrativă, **consiliul raional** realizează în teritoriul administrat următoarele competențe de bază:

a) aprobă organigrama și statele de personal ale aparatului președintelui raionului, ale direcțiilor și ale altor subdiviziuni subordonate consiliului raional, precum și suma totală a cheltuielilor necesare pentru asigurarea activității lor;

b) aprobă bugetul raional, contul de încheiere a exercițiului bugetar, precum și modul de utilizare a fondurilor speciale;

c) decide privind administrarea bunurilor domeniilor public și privat ale raionului;

d) decide, în condițiile legii, darea în administrare, concesionarea, darea în arendă ori locațiune a bunurilor domeniului public al raionului, precum și a serviciilor publice de interes raional;

e) decide, în condițiile legii, vânzarea, privatizarea, concesionarea, darea în arendă ori locațiune a bunurilor domeniului privat al raionului;

f) decide efectuarea auditului intern;

g) decide asupra lucrărilor de proiectare, construcție, întreținere și modernizare a drumurilor, podurilor, fondului locativ în condițiile Legii cu privire la locuințe, precum și altor obiective din domeniul economic, social, comunal și de agreement de interes raional;

h) decide punerea la evidență a persoanelor socialmente vulnerabile care au nevoie de îmbunătățirea condițiilor locative în conformitate cu Legea cu privire la locuințe;

i) decide organizarea, în limitele competenței sale, a serviciilor publice de interes raional și aprobă tarifele la serviciile cu plată, prestate de acestea;

j) aprobă strategii, prognoze, planuri și programe de dezvoltare social-economică a raionului, programe de refacere și protecție a mediului înconjurător, programe de utilizare a forței de muncă în teritoriu, monitorizează realizarea acestora;

k) alege din rîndul consilierilor, în condițiile prezentei legi, președintele raionului;

l) alege, la propunerea președintelui raionului, vicepreședinții și îi eliberează din funcție, în condițiile prezentei legi¹⁶²;

m) desemnează reprezentantul său în instanța de judecată în litigiile privind legalitatea deciziilor adoptate și în cele care rezultă din raporturile cu alte autorități publice;

n) numește, pe bază de concurs desfășurat conform legislației în vigoare, secretarul consiliului raional și conducătorii instituțiilor și subdiviziunilor din subordine¹⁶³;

o) aprobă regulamentul consiliului raional;

¹⁶¹ [Art.29 al.(1), lit.w) exclusă prin LP131-XVIII din 08.02.10, MO23-24/12.02.10 art.35]

¹⁶² [Art.43 al.(1), lit.l) în redacția LP222 din 17.09.10, MO210/26.10.10 art.696]

¹⁶³ [Art.43 al.(1), lit.n) modificată prin LP222 din 17.09.10, MO210/26.10.10 art.696]

p) decide sau, după caz, propune înființarea, în condițiile legii, de instituții publice și întreprinderi de interes raional, precum și participarea la fondarea societăților comerciale;

q) aprobă, în condițiile legii, norme specifice pentru structurile autonome și pentru instituțiile publice pe care le înființează;

r) decide înființarea, reorganizarea și lichidarea instituțiilor social-culturale de interes raional și asigură buna lor funcționare, în limita alocațiilor prevăzute la bugetul respectiv;

s) decide organizarea și desfășurarea de activități științifice, instructiv-educative, cultural-educative, sportive și de tineret, de interes raional;

t) decide, în condițiile legii, asocierea cu alte autorități ale administrației publice locale, inclusiv cooperarea transfrontalieră, pentru realizarea unor lucrări și servicii de interes public, promovarea și protejarea intereselor autorităților administrației publice locale, precum și colaborarea cu agenți economici și asociații obștești din țară și din străinătate, în scopul realizării unor acțiuni sau lucrări de interes comun;

u) aproba simbolică raionului.

v) dispune consultarea publică, în conformitate cu legea, a proiectelor de decizii în problemele de interes local care pot avea impact economic, de mediu și social (asupra modului de viață și drepturilor omului, asupra culturii, sănătății și protecției sociale, asupra colectivităților locale, serviciilor publice), precum și în alte probleme care preocupă populația sau o parte din populația unității administrativ-teritoriale¹⁶⁴.

Pornind de la domeniile de activitate ale autorității publice raionale, **președintele raionului** exercită în teritoriul administrat următoarele atribuții de bază:

a) asigură executarea deciziilor consiliului raional;

b) asigură, în limitele competenței sale, respectarea Constituției, a legilor și altor acte normative;

c) contribuie la menținerea ordinii publice, asigurarea securității și apărarea drepturilor cetățenilor;

d) contribuie la buna colaborare a serviciilor publice desconcentrate în soluționarea problemelor de interes raional;

d¹) asigură elaborarea studiilor de fezabilitate și propune spre aprobare listele bunurilor și serviciilor publice de interes raional pentru realizarea proiectelor de parteneriat public-privat;

d²) asigură monitorizarea și controlul realizării proiectelor de parteneriat public-privat în care autoritatea administrației publice locale participă în calitate de partener public¹⁶⁵;

e) înregistrează asociațiile obștești de interes raional care intenționează să activeze în unitatea administrativ-teritorială respectivă, remite informația de rigoare autorităților abilitate;

f) convoacă ședințele consiliului raional și asigură prezența consilierilor;

g) semnează actele și contractele încheiate în numele raionului sau al consiliului raional;

h) asigură elaborarea proiectului bugetului raional și a contului de încheiere a exercițiului bugetar și le supune aprobării consiliului raional;

i) exercită funcția de ordonator principal de credite al raionului;

j) verifică, din oficiu sau la cerere, încasarea mijloacelor la bugetul raional și cheltuirea lor, informează operativ consiliul raional despre situația existentă;

k) coordonează și controlează activitatea serviciilor publice ale consiliului raional; audiază rapoartele și informațiile șefilor acestor servicii și propune soluții pentru îmbunătățirea activității acestora;

l) prezintă consiliului raional, spre examinare și aprobare, contul de încheiere a exercițiului bugetar pe semestrul I, pe 9 luni și cel anual;

---

¹⁶⁴ [Art.43 al.(1), lit.v) introdusă prin LP72 din 04.05.10, MO94-97/11.06.10 art.270]

¹⁶⁵ [Art.53 al.(1), lit.d¹)-d²) introduse prin LP181 din 15.07.10, MO155-158/03.09.10 art.559]

m) contribuie la realizarea, la nivel raional, a măsurilor de protecție a populației în caz de calamități naturale și tehnogene, de catastrofe, incendii, epidemii, epifitotii și epizootii, ia măsuri de prevenire a situațiilor excepționale, de reducere a prejudiciului și de lichidare a consecințelor;

n) propune consiliului raional să consulte, prin referendum, populația în probleme locale de interes deosebit și, în temeiul deciziei consiliului, ia măsuri în vederea organizării referendumului;

o) contribuie la desfășurarea, pe teritoriul raionului, în conformitate cu legislația electorală, a alegerilor autorităților administrației publice reprezentative de toate nivelurile și a referendumurilor;

p) asigură colaborarea raionului cu alte unități administrativ-teritoriale, inclusiv din alte țări;

q) prezintă, la solicitarea consiliului raional, informații despre activitatea sa și a serviciilor publice din subordine.

Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova- Institutia Nationala de Protectie a Drepturilor Omului – este un element important al mecanismului de solutionare pe cale nejudiciara a litigiilor si de protectie a drepturilor cetatenilor. In rol de mediator, avocatul parlamentar face tot posibilul pentru a solutiona plingerile prin concilierea partilor si cautarea unei solutii acceptabile pentru ele.

Avocații parlamentari examinează sesizările cetățenilor Republicii Moldova, cetățenilor străini și apatrizilor care locuiesc permanent sau se află temporar pe teritoriul ei, ale căror drepturi și libertăți au fost încălcate în Republica Moldova¹⁶⁶.

Avocații parlamentari examinează cererile privind deciziile sau acțiunile (inacțiunile) autorităților publice centrale și locale, instituțiilor, organizațiilor și întreprinderilor, indiferent de tipul de proprietate, asociațiilor obștești și persoanelor cu funcții de răspundere de toate nivelurile care, conform opiniei petiționarului, au încălcat drepturile și libertățile sale constituționale. Insa, nu fac obiectul activității avocaților parlamentari plîngerile al căror mod de examinare este prevăzut de legislația de procedură penală, legislația de procedură civilă, legislația cu privire la contravențiile administrative și de legislația muncii¹⁶⁷.

Cererile se depun în modul stabilit de Legea nr.190-XIII din 19 iulie 1994 cu privire la petiționare. La cerere se anexează în mod obligatoriu dovada examinării cazului de către organele abilitate. Cererile care nu întrunesc condițiile prevăzute la art.10 alin.(1) din legea menționată se consideră anonime și nu se examinează. Fac excepție cererile ce conțin informații referitoare la securitatea națională sau ordinea publică, care se remit spre examinare organelor competente¹⁶⁸.

După primirea cererii, avocatul parlamentar este în drept: a) să accepte cererea spre examinare; b) să respingă cererea, explicînd petiționarului procedura pe care acesta este în drept să o folosească pentru a-și apăra drepturile și libertățile; c) să remită cererea organelor competente pentru a fi examinată în conformitate cu Legea cu privire la petiționare. În termen de 10 zile, avocatul parlamentar înștiințează petiționarul că cererea lui este acceptată spre examinare, este remisă organelor competente sau este respinsă, indicînd motivele respingerii. Refuzul de a accepta cererea spre examinare nu poate fi atacat, iar sesizarea repetată se acceptă spre examinare numai în cazul apariției unor circumstanțe noi¹⁶⁹.

Persoanele de rang superior primesc petiționarii în audiență în modul stabilit de ele, dar nu mai rar de o dată pe lună. Conducătorii de ministere și departamente organizează primirea

¹⁶⁶ Art.13 alin.(1) din Legea cu privire la avocatii parlamentari – “Prin derogare de la prevederile alin.(1), avocatul parlamentar pentru protecția drepturilor copilului examinează petiții privind protecția drepturilor copilului și, în limitele competenței, este în drept să acționeze din proprie inițiativă”.

¹⁶⁷ Art.15, 16 din Legea cu privire la avocatii parlamentari nr.1349 din 17.10.97

¹⁶⁸ Hotărîrea Parlamentului de aprobare a Regulamentului Centrului pentru Drepturile Omului, a structurii, a statului de funcții și a modului de finanțare a acestuia nr.57 din 20.03.2008

¹⁶⁹ Art.20 din Legea cu privire la avocatii parlamentari nr.1349 din 17.10.97

petiționarilor nu mai rar de două ori pe lună, iar conducătorii organelor de autoadministrare locală, întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor – nu mai rar de o dată pe săptămână¹⁷⁰

În scopul asigurării dreptului constituțional al cetățenilor la petiționare, exercitării de către autoritățile publice a obligațiilor lor, prevăzute de legislație, privind examinarea petițiilor, întru executarea Legii cu privire la petiționare, se stabilește că *audiiența cetățenilor* se efectuează¹⁷¹:

a) *la Guvernul Republicii Moldova:*

Este important de reținut, că înscrierea solicitanților pentru audiență la Prim-ministru¹⁷² și viceprim-miniștri¹⁷³ se efectuează de către colaboratorii Secției petiții, în temeiul demersului în scris, de comun acord cu consilierii;

b) *la ministere și alte autorități administrative centrale:*

Se recomandă conducătorilor autorităților administrației publice locale de nivelul întâi și nivelului al doilea să stabilească audiența cetățenilor în fiecare zi de luni a lunii curente.

Primirea în audiență are loc zilnic în sediul *Centrului pentru drepturile Omului* și în sediile reprezentanțelor. Fiecare *avocat parlamentar* primește în audiență cel puțin de 3 ori pe lună. În celelalte zile, petiționarii sînt primiți în audiență de către personalul de specialitate.

Timpul și locul primirii în audiență în teritoriu le stabilește directorul Centrului, cu acordul avocaților parlamentari. Orarul de primire în audiență este adus în prealabil la cunoștință petiționarilor¹⁷⁴.

Autoritățile administrației publice central și locale se obligă¹⁷⁵:

- să asigure ținerea lucrărilor de secretariat referitoare la petițiile persoanelor fizice și juridice, în toate organele din subordine și cele amplasate pe teritoriul lor prin:

- a) asigurarea evidenței petițiilor;
- b) asigurarea procesului de examinare și termenelor de soluționare a petițiilor;
- c) asigurarea controlului asupra examinării petițiilor;
- d) asigurarea perfectării răspunsurilor la petiții și constituirea dosarelor;
- e) organizarea audienței petiționarilor;
- f) analiza lucrului cu petițiile și a audiențelor acordate.

Este important de reținut, că petițiile în care sunt atacate deciziile organizațiilor care nu au organelle lor superioare, precum și deciziile executivelor raionale, primăriilor orașelor de subordonare republican, se adresează ***instanței de contencios administrativ***¹⁷⁶.

Competența de judecare a acțiunilor în contenciosul administrativ au¹⁷⁷:

- a) judecătoriile;
- b) curțile de apel;
- c) Curtea Supremă de Justiție.

Pentru judecarea acțiunilor în contenciosul administrativ, la curțile de apel și la Curtea Supremă de Justiție se instituie colegii specializate.

În curțile de apel unde nu pot fi instituite colegii de contencios administrativ, acțiunile în contenciosul administrativ sînt judecate de complete de judecată sau de judecători desemnați de președintele instanței respective.

¹⁷⁰ Art.21 din Legea cu privire la petiționare nr.190 din 19.07.94

¹⁷¹ Hotărîrea Guvernului RM cu privire la organizarea audienței cetățenilor nr.689 din 13.11.2009

¹⁷² A treia zi de luni a lunii curente

¹⁷³ Prima zi de luni a lunii curente / A doua zi de luni a lunii curente/ Conform programului stabilit la ministere

¹⁷⁴ Organizarea audiențelor și recepționarea petițiilor le efectuează funcționarii Serviciului recepționare a petițiilor și organizare a audiențelor- Hotărîrea Parlamentului nr.57 din 20.03.2008.

¹⁷⁵ Hotărîrea Guvernului pentru aprobarea Instrucțiunilor privind ținerea lucrărilor de secretariat referitoare la petițiile persoanelor fizice și juridice, adresate organelor de stat, întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor Republicii Moldova nr.208 din 31.03.95

¹⁷⁶ Art.7 alin.(3) din Legea cu privire la petiționare nr.190 din 19.07.94

¹⁷⁷ Art.6 din Legea contenciosului administrativ nr.793 din 10.02.2000

În judecătorii, acțiunile în contenciosul administrativ sînt judecate de judecători desemnați de președintele instanței respective.

1.14. Dreptul la informație

2. Libertatea de a primi informații și idei include dreptul de a colecta informații și de a căuta informații, utilizînd toate sursele legitime disponibile. Deși libertatea de a primi informații și opinii se referă la mijloacele de informare în masă, acordîndu-le dreptul de a comunica publicului astfel de informații și idei, Curtea Europeană pentru Drepturile Omului, de asemenea, include în această libertate și dreptul publicului de a fi informat în mod adecvat, în special asupra problemelor de interes public¹⁷⁸.

Articolul 34 din Constituția RM statuează:

Dreptul la informație

(1) Dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit.

(2) Autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sînt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal.

(3) Dreptul la informație nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecție a cetățenilor sau siguranța națională.

(4) Mijloacele de informare publică, de stat sau private, sînt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice.

(5) Mijloacele de informare publică nu sînt supuse cenzurii.

1. Acte internaționale:

Declarația Universală a Drepturilor Omului statuează în art.19 că “Orice om are dreptul la libertatea opiniilor și exprimării; acest drept include libertatea de a avea opinii fără imixtiune din afară, precum și libertatea de a primi și răspîndi informații și idei prin orice mijloace de comunicare și independent de frontierele de stat”.

Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice enunță în art.19 alin.(2) că “Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare; acest drept cuprinde libertatea de a căuta, de a primi și de a răspîndi informații și idei de orice fel, fără a se ține seama de frontiere, sub formă orală, scrisă, tipărită ori artistic, sau prin orice alt mijloc la alegerea sa”.

Art.10 alin.(1) din **Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale** prevede că “Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere”.

Convenția internațională cu privire la drepturile copilului, articolul 13 alin.(1) reține că “Copilul are dreptul la libertatea de exprimare; acest drept cuprinde libertatea de a căuta, a primi și a difuza informații și idei de orice natură, fără să țină seama de frontier, sub formă orală, scrisă, tipărită sau artistică, sau prin oricare alte mijloace, la alegerea copilului”.

Art.5 din **Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială** prevede că “În conformitate cu obligațiile fundamentale enunțate în articolul 2 al

---

¹⁷⁸ Ghid privind punerea în aplicare a articolului 10 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului, Monica Macovei, 2003

Convenției, statele părți se angajează să interzică și să elimine discriminarea rasială sub toate formele și să garanteze dreptul fiecăruia la egalitate în fața legii fără deosebire de rasă, culoare, origine națională sau etnică, în folosința drepturilor următoare: d) alte drepturi civile, în special: viii) dreptul la libertate de opinie și exprimare; ix) dreptul la libertatea de întrunire și asociere pașnică”.

Alte acte internaționale ce reglementează libertatea de exprimare și accesul la informație, constituie:

- Rezoluția 1003 (1993) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind etica jurnalismului;
- Recomandarea Rec(2002)2 a Comitetului Ministrilor către Statele membre privind accesul la documentele publice;
- Memorandum Explicativ la Recomandarea nr.R(94)13 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la măsurile de promovare a transparenței mijloacelor de comunicare în masă;
- Recomandarea nr.R(95)13 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la problemele de procedură penală legate de tehnologiile informaționale;
- Memorandum Explicativ la Recomandarea nr.R(97)20 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la "discursul de ură";
- Recomandarea nr.R(97)21 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la mijloacele de comunicare în masă și promovarea unei culturi a toleranței;
- Recomandarea nr.R(99)1 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la măsurile de promovare a pluralismului mijloacelor de comunicare în masă;
- Recomandarea nr.R(2000)7 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la dreptul jurnaliștilor de a nu-și dezvălui sursele de informație;
- Memorandum Explicativ la Recomandarea nr.R(2000)7 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la dreptul jurnaliștilor de a nu-și dezvălui sursele de informație;
- Convenția privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului.(Conferința ministrilor de mediu de la Arhus);
- Declarația de la Brisbane - Libertatea informației: dreptul de a ști.

2. Cadrul legal și instituțional național:

Cadrul legal național ce conține prevederi în domeniul vizat este vast. Dintre acestea, remarcăm:

- *Legea privind accesul la informație nr.982 din 11.05.2000*
- *Legea privind transparența în procesul decizional nr.239 din 13.11.2008*
- *Legea cu privire la protecția datelor cu caracter personal nr.17 din 15.02.2007*
- *Legea cu privire la activitatea editorială nr.939 din 20.04.2000*
- *Legea presei nr.243 din 26.10.94*
- *Codul Audiovizualului al Republicii Moldova*
- *Legea cu privire la secretul de stat nr.245 din 27.11.2008*
- *Legea cu privire la secretul comercial nr.171 din 06.07.94*
- *Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe nr.139 din 02.07.2010*
- *Legea comunicațiilor electronice nr.241 din 15.11.2007*
- *Legea cu privire la informatică nr.1069 din 22.06.2000*
- *Hotărârea Parlamentului pentru aprobarea Concepției privind cooperarea dintre Parlament și societatea civilă nr.373 din 29.12.2005*
- *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la examinarea cauzelor privind accesul la informațiile oficiale nr.1 din 02.04.2007*
- *Codul Penal*
- *Codul Civil*
- *Codul contravențional*

- *Legea cu privire la libertatea de exprimare nr.64 din 23.04.2010.*

Totuși, principalul act juridic în domeniul abordat este *Legea privind accesul la informație*, care reglementează:

- a) raporturile dintre furnizorul de informații și persoana fizică și/sau juridică în procesul de asigurare și realizare a dreptului constituțional de acces la informație;
- b) principiile, condițiile, căile și modul de realizare a accesului la informațiile oficiale, aflate în posesia furnizorilor de informații;
- c) aspectele accesibilității informației cu caracter personal și protecției acesteia în cadrul soluționării problemei accesului;
- d) drepturile solicitanților informației, inclusiv a informației cu caracter personal;
- e) obligațiile furnizorilor de informații în procesul asigurării accesului la informațiile oficiale;
- f) modalitatea apărării dreptului de acces la informație.

Caracterul **public** al informației poate fi dedus din art.6 din *Legea privind accesul la informație*, conform căruia sunt considerate informații oficiale *toate informațiile aflate în posesia și la dispoziția furnizorilor de informații, care au fost elaborate, selectate, prelucrate, sistematizate și/sau adoptate de organe ori persoane oficiale sau puse la dispoziția lor în condițiile legii de către alți subiecți de drept*. Drept documente purtătoare de informații sînt considerate: orice hîrtie sau alt material pe care există un înscris; o hartă, un plan, un desen, o fotografie; orice hîrtie sau alt material pe care sînt marcaje, figuri, simboluri sau perforări care au un sens pentru persoanele calificate să le interpreteze; orice obiect sau material din care pot fi reproduse sunete, imagini sau înscrisuri cu sau fără ajutorul unui alt articol sau mecanism; orice alt înregistrator de informație apărut ca rezultat al progresului tehnic.

Furnizori de informații, adică posesori ai informațiilor oficiale, *obligați să le furnizeze solicitanților în condițiile Legii privind accesul la informație*, sînt¹⁷⁹:

- a) **autoritățile publice centrale și locale** - autoritățile administrației de stat, prevăzute în Constituția Republicii Moldova și anume: Parlamentul, Președintele Republicii Moldova, Guvernul, administrația publică, autoritatea judecătorească;
- b) **instituțiile publice centrale și locale** - organizațiile fondate de către stat în persoana autorităților publice și finanțate de la bugetul de stat, care au ca scop efectuarea atribuțiilor de administrare, social-culturale și altor atribuții cu caracter necomercial;
- c) **persoanele fizice și juridice** care, în baza legii sau a contractului cu autoritatea publică ori instituția publică, sînt abilitate cu gestionarea unor servicii publice și culeg, selectează, posedă, păstrează, dispun de informații oficiale, inclusiv de informații cu caracter personal.

Informațiile oficiale pot fi solicitate de:

- *orice cetățean* al Republicii Moldova;
- *cetățenii altor state*, care au domiciliul sau reședința pe teritoriul Republicii Moldova;
- *apatrizii stabiliți* cu domiciliul sau cu reședința pe teritoriul Republicii Moldova¹⁸⁰.

Avînd în vedere prevederile art.34 alin.(2) din Constituție, conform căroră “**Autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sînt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal**”, este important de a reliefa faptul că acestea arată clar că orice autoritate publică este îndreptățită și în același timp obligată să informeze asupra treburilor publice care țin numai de competența sa, precum și să informeze cetățenii asupra problemelor personale pe care este competent să le examineze și asupra căroră este competent să ia decizii. Competența autorităților publice este stabilită de Constituție, de legi și de alte cate normative (decrete, hotărîri, ordonanțe,

¹⁷⁹ Art.5 alin.(2) din *Legea privind accesul la informație*

¹⁸⁰ Art.5 alin.(3) din *Legea privind accesul la informație*

regulamente, instrucțiuni, ordine, dispoziții, etc.) care reglementează activitatea și modul de exercitare a atribuțiilor autorităților publice¹⁸¹.

Este firesc ca prin lege să se prevadă anumite limite, enumerându-se cazurile când informația nu poate fi adusă la cunoștința public, deoarece ar putea să prejudicieze drepturile, interesele legale și măsurile de protecție ale cetățenilor.

Legea privind accesul la informație stabilește *obligația autorităților publice* de a proteja viața privată, inclusiv¹⁸²:

- a) dreptul la consimțământul persoanei a căror interese sînt atinse în procesul de divulgare a informației cu caracter personal;
- b) dreptul de a participa la procedura de luare a deciziilor în calitate de parte egală;
- c) dreptul de a i se păstra anonimul în cazul furnizării de informații cu caracter personal, cu respectarea confidențialității;
- d) dreptul de a controla și a rectifica informațiile neadecvate, incorecte, incomplete, neactualizate, irelevante;
- e) dreptul de a nu fi identificată, în mod automat, în cadrul procedurii de luare a deciziilor asupra divulgării informației;
- f) dreptul de a se adresa în instanțele de judecată.

În scopul asigurării transparenței activității instituțiilor, eficientizării accesului la informație, creării condițiilor pentru căutarea, identificarea operativă a documentelor și informațiilor, *autoritățile publice, instituțiile publice* vor edita, cel puțin o dată pe an, îndrumare ce vor conține liste ale dispozițiilor, hotărîrilor, altor documente oficiale, emise de instituția respectivă, și domeniile în care poate furniza informații, vor pune la dispoziția reprezentanților mijloacelor de informare în masă date oficiale despre propria activitate, inclusiv despre domeniile în care poate furniza informații¹⁸³.

Codul contravențional statuează în **Articolul 71** “Încălcarea legislației privind accesul la informație și cu privire la petiționare” următoarele:

(1) Încălcarea de către persoana cu funcție de răspundere a dispozițiilor legale privind accesul la informație și cu privire la petiționare

se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale.

(2) Prezentarea, la solicitare, a unui răspuns cu date vădit eronate

se sancționează cu amendă de la 45 la 55 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Jurisprudenta CEDO vs Republica Moldova (hotărîri în care a fost recunoscută violarea art.10 din Convenție):

Cauza Sofranschi contra Moldovei (2010)

Cauza Gavrilovici contra Moldovei (nr.cererii 25464/05 din 15.12.2009)

Cauza Amihalachioaie contra Moldovei (nr.cererii 60115/00 din 20.04.2004)

Cauza Flux contra Moldovei (nr.cererii 28702/03 din 20.11.2007)

Cauza Flux (nr.2) contra Moldovei (nr.cererii 31001/03 din 03.07.2007)

Cauza Flux (nr.3) contra Moldovei (nr.cererii 32558/03 din 12.06.2007)

Cauza Flux (nr.4) contra Moldovei (nr.cererii 17294/04 din 12.02.2008)

Cauza Flux (nr.5) contra Moldovei (nr.cererii 17343/04 din 01.07.2008)

Cauza Flux (nr.7) contra Moldovei (nr.cererii 25367/05 din 24.11.2009)

Cauza Flux si Samson contra Moldovei (nr.cererii 28700/03 din 23.10.2007)

Cauza Guja contra Moldovei (nr.cererii 14277/04 din 12.02.2008)

Cauza Kommersant Moldovy contra Moldovei (nr.cererii 41827/02 din 09.01.2007)

¹⁸¹ „Drepturile și libertățile fundamentale-sistemul de garanții”, Ion Creangă, Corneliu Gurin, Chișinu, 2005

¹⁸² Art.8 alin.(3) din *Legea privind accesul la informație*

¹⁸³ Art.11 – „Obligațiile furnizorului de informații”, *Legea privind accesul la informație*

Cauza Manole si altii contra Moldovei (nr.cererii 13936/02 din 17.09.2009)
Cauza Savitchi contra Moldovei (nr.cererii 11039/02 din 11.10.2005)
Cauza Tara si Poiata contra Moldovei (nr.cererii 36305/03 din 16.10.2007)
Cauza Timpul Info-Magazin si Anghel contra Moldovei (nr.cererii 32263/03 din 27.11.2007)
Cauza Busuioc contra Moldovei (nr.cererii 61513/00 din 21.12.2004).

1.15. Libertatea conștiinței

1 „Libertatea de conștiință este libertatea fiecărui individ de a adopta o atitudine intelectuală la alegerea sa, de a-și exprima și a-și arăta convingerile. În definitiv, libertatea fiecărui om de a gândi și de a spune ceea ce crede că este adevărat”¹⁸⁴.

Libertatea de conștiință, cuprinzând o sferă largă de manifestare, constituie o libertate esențială care include libertatea religioasă, libertatea exprimării, libertatea presei, libertatea de asociere.

Constituția Republicii Moldova garantează, în articolul 31, libertatea religiei și enunță principiul autonomiei cultelor față de stat. Art.41 din Constituție statuează, că cetățenii se pot asocia liber în partide și în alte organizații social-politice.

Articolul 31

Libertatea conștiinței

- 1) Libertatea conștiinței este garantată. Ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc.**
- (2) Cultele religioase sînt libere și se organizează potrivit statutelor proprii, în condițiile legii.**
- (3) În relațiile dintre cultele religioase sînt interzise orice manifestări de învrăjbire.**
- (4) Cultele religioase sînt autonome, separate de stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în aziluri și în orfelinate.**

Articolul 41

Libertatea partidelor și a altor organizații social-politice

- (1) Cetățenii se pot asocia liber în partide și în alte organizații social-politice. Ele contribuie la definirea și la exprimarea voinței politice a cetățenilor și, în condițiile legii, participă la alegeri.**
- (2) Partidele și alte organizații social-politice sînt egale în fața legii.**
- (3) Statul asigură respectarea drepturilor și intereselor legitime ale partidelor și ale altor organizații social-politice.**
- (4) Partidele și alte organizații social-politice care, prin scopurile ori prin activitatea lor, militează împotriva pluralismului politic, a principiilor statului de drept, a suveranității și independenței, a integrității teritoriale a Republicii Moldova sînt neconstituționale.**
- (5) Asociațiile secrete sînt interzise.**
- (6) Activitatea partidelor constituite din cetățeni străini este interzisă.**
- (7) Funcțiile publice ai căror titulari nu pot face parte din partide se stabilesc prin lege organică.**

2 Acte internaționale:

---

¹⁸⁴ J. Robert , Liberte de conscience, pluralisme et tolerance in Liberte de conscience , Conseil de l'Europe 1993, p.27

Libertatea de conștiință, drepturile și libertățile religioase sunt consacrate la nivel internațional și regional de numeroase documente ale Națiunilor Unite, Consiliului Europei, care proclamă, că orice persoană are dreptul la libertatea gândirii, a conștiinței și a religiei și implică libertatea de a-și schimba religia sau convingerile, precum și libertatea de a-și manifesta religia în mod liber, individual sau colectiv, în public sau în particular, cu condiția ca această exercitare să nu contravină normelor constituționale sau legislației interne în vigoare.

Declarația Universală a Drepturilor Omului statuează în art. 18 că „Orice om are dreptul la libertatea gândirii, de conștiință și religie; acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea, singur sau împreună cu alții, atât în public cât și privat, prin învățatură, practici religioase, cult și îndeplinirea ritualurilor”.

Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice în articolul 18 prevede:

„1. Orice persoana are drept la libertatea gândirii, conștiinței și religiei; acest drept implica libertatea de a avea sau de a adopta o religie sau o convingere la alegerea sa, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea, individual sau în comun, atât în public cât și în particular, prin cult și îndeplinirea riturilor, prin practici și prin învățământ.

2. Nimeni nu va fi supus vreunei constrângeri putând aduce atingere libertății sale de a avea sau de a adopta o religie sau o convingere la alegerea sa.

3. Libertatea manifestării religiei sau convingerilor nu poate fi supusa decât restricțiilor prevăzute de lege și necesare pentru ocrotirea securității, ordinii și sănătății publice ori a moralei sau a libertăților și drepturilor fundamentale ale altora.

4. Statele părți la prezenta Convenție se angajează să respecte libertatea părinților și, atunci când este cazul, a tutorilor legali, de a asigura educația religioasă și morală a copiilor lor în conformitate cu propriile convingeri”.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului enunță în art.9 că „1.Orice persoană are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie; acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea în mod individual sau în colectiv, în public sau în particular, prin cult, învățământ, practici și îndeplinirea ritualurilor.

2.Libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile nu poate forma obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru siguranța publică, protecția ordinii, a sănătății sau a moralei publice ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.

Exercitarea libertății de întrunire mai este garantată de **Convenția Internațională privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare Rasială** din 21.12.1965 (în vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993) -art.5 și **Convenția Internațională cu privire la Drepturile Copilului** din 20.11.1989 (în vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993)- art.14.

Recomandarea 1804 (2007) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind statul, religia, secularismul și drepturile omului, reține că, cultele religioase, ca atare, sunt parte integrantă a societății și, prin urmare, trebuie să fie considerate instituții înființate de, și prin implicarea cetățenilor și, care au dreptul la libertatea de religie, dar, de asemenea, ca organizații care sunt parte a societății civile cu tot potențialul, pentru a furniza indicatori cu privire la aspectele etice și civice, care au un rol important în cadrul comunității naționale, fie religioase sau laice.

Concomitent, Adunarea reafirmă că, una dintre valorile comune ale Europei, depășind diferențele naționale, este separarea bisericii de stat. Acesta este un principiu general acceptat ce predomină în politicile și în instituțiile din țările democratice.

În Recomandarea sa, 1720 (2005) privind educația și religia, Adunarea a remarcat faptul că, „religia fiecăruia, inclusiv opțiunea de a nu avea nici o religie, este o chestiune strict personală”.

3 Cadrul legal și instituțional național:

Legea Republicii Moldova privind cultele religioase și părțile lor componente nr.125 din 11.05.2007:

- *Reglementează raporturile ce țin de libertatea de conștiință și de religie, precum și de statutul juridic al cultelor religioase și al părților lor componente;*
- *Reglementează raporturile dintre stat și cultele religioase prin acordarea autonomiei și egalității în drepturi, separării cultelor religioase de stat, susținerea activității sociale, morale, culturale și de caritate;*
- *Enunță drepturile, libertățile și obligațiile persoanei și comunităților religioase și anume: libertatea de asociere religioasă prin practicarea exercițiului religios al vreunui cult, aderarea la orice cult religios sau disocierea de acesta; apărarea dreptului de asociere religioasă pe cale judiciară sau administrativă în cadrul supravegherii de către stat a procesului de respectare a legalității; protecție juridică prin dreptul de contestare pe cale judiciară;*
- *Stipulează modul de constituire, înregistrare, funcționare, de asemenea, suspendarea și încetarea activității cultelor religioase și a părților lor componente în conformitate cu statutul juridic adoptat de către fondatorii săi;*
- *Prevede învățământul moral-religios în școlile de stat de toate gradele opțional și facultativ, exceptând cazurile prevăzute în acordurile sau convențiile de cooperare dintre stat și cultele religioase privind dreptul copiilor de a fi exceptați de la orele de religie, în baza cererii părinților sau tutorilor legali;*
- *Reglementează dreptul de proprietate al cultelor religioase, al părților lor componente, al instituțiilor și întreprinderilor create de ele, în proprietatea cărora pot să se afle clădiri, construcții, terenuri, mijloace de transport, utilaje, edituri, tipografii, posturi de radio și televiziune, publicații, obiecte de cult, obiective de producție, de menire socială și de binefacere, mijloace financiare și alte bunuri materiale necesare pentru asigurarea activității lor, obiecte de proprietate intelectuală. Pot avea în calitate de simboluri proprii steme istorice, drapele, fanioane, semne heraldice, etc.*

Legea cu privire la asociațiile obștești nr.837 din 17.05.96 reglementează relațiile sociale legate de realizarea dreptului de asociere al persoanelor și stabilește principiile de constituire, înregistrare, desfășurare și încetare a activității asociațiilor obștești

Codul de executare al Republicii Moldova asigură libertatea conștiinței și libertatea confesională a condamnaților. Astfel, articolul 207 statuează:

(1) Condamnatului îi este garantată libertatea conștiinței și libertatea confesională. El este în drept să profeseze orice religie, să nu profeseze nici o religie, să-și exprime liber convingerile religioase și să acționeze în conformitate cu ele, inclusiv să se alimenteze, din cont propriu, în conformitate cu religia profesată, în condițiile prevăzute de prezentul cod și de Statutul executării pedepsei de către condamnați.

(2) Realizarea dreptului la libertatea conștiinței și libertatea confesională nu trebuie să contravină ordinii interioare a penitenciarului, nici să lezeze drepturile și libertățile altor persoane.

(3) În penitenciare, condamnaților li se permite să participe la oficierea serviciilor divine și ritualurilor religioase, să se folosească de obiecte sau literatură de cult. În acest scop, administrația penitenciarului pune la dispoziție încăperi speciale.

În temeiul *Legii privind cultele religioase și părțile lor componente, Statul:*

- *Exclude* orice apreciere din partea sa asupra legitimității credințelor religioase;
- *Garantează* comunităților religioase apărarea drepturilor și intereselor lor legitime;
- *Stabilește* prin lege, pentru cetățenii care nu pot îndeplini serviciul militar din motive confesionale, serviciul de alternativă;
- *Garantează* destinarea sărbătorilor religioase recunoscute de el odihnei și elevării spirituale;
- *Nu intervine* în activitatea religioasă a cultelor;

- *Recunoaște* importanța deosebită și rolul primordial al religiei creștin-ortodoxe și, respectiv, al Bisericii Ortodoxe din Moldova în viața, istoria și cultura poporului Republicii Moldova;
- *Încurajează și sprijină* activitatea socială, morală, culturală și de caritate a cultelor religioase și a părților lor componente;
- *Promovează* față de cultele religioase o politică fiscală preferențială.

Ministerul Justiției este abilitat să reprezinte statul în relațiile cu confesiunile și asociațiile religioase, să supravegheze exercitarea legislației în domeniu. **Ministerul Justiției** este autoritatea publică responsabilă de înregistrarea cultelor religioase, părților componente, comunităților și a instituțiilor religioase, procedura de înregistrare fiind aceeași pentru toate cultele; de ținerea Registrului cultelor religioase și a părților lor componente.

Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova – Instituția Națională de Protecție a Drepturilor Omului este un mecanism important nejudiciar de protecție a drepturilor omului, format din 4 avocați parlamentari, egali în drepturi, unul dintre care este specializat în problemele de protecție a drepturilor copilului, din funcționari, precum și din reprezentanțe¹⁸⁵.

Avocații parlamentari, în exercițiul funcțiunii, contribuie la apărarea drepturilor omului prin prevenirea încălcării acestora și repunerea în drepturi a omului, la perfecționarea legislației ce ține de domeniul apărării drepturilor omului, la instruirea juridică a populației prin aplicarea procedurilor menționate în Legea cu privire la avocații parlamentari¹⁸⁶.

Având în vedere că persoanele care încalcă *Legea Republicii Moldova privind cultele religioase și părțile lor componente nr.125 din 11.05.2007* poartă răspundere în conformitate cu legislația în vigoare, *Codul Contravențional* stabilește:

Articolul 54. Încălcarea legislației cu privire la cultele religioase

(1) Împiedicarea libertății de a aparține sau nu unei anumite religii, de a avea sau nu anumite convingeri, de a-și schimba religia sau convingerile, de a profesa religia ori convingerile în mod individual sau în comun, în public sau în particular, prin învățătură, practici religioase, de cult și prin îndeplinirea riturilor

se sancționează cu amendă de la 5 la 10 unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfășura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

(2) Intoleranța confesională manifestată prin acte care stârnesc liberul exercițiu al unui cult religios sau prin acțiuni de propagare a urii religioase

se sancționează cu avertisment sau cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.

(3) Exercițarea, în numele unui cult religios ori în nume propriu, a unor practici și ritualuri care contravin Legii privind cultele religioase și părțile lor componente

se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale.

(4) Desfășurarea activității religioase de către cetățeni străini în locuri publice fără anunțarea prealabilă a primăriei localității respective

se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale.

(5) Ofensa adusă sentimentelor religioase ale persoanelor fizice, profanarea obiectelor venerate de acestea, a localurilor, monumentelor, a simbolicii lor conceptuale

se sancționează cu amendă de la 20 la 30 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore.

(6) Încălcarea dreptului exclusiv al cultelor religioase de editare, tipărire și confecționare, comercializare sau răspîndire în alt mod a obiectelor de cult

se sancționează cu amendă de la 25 la 35 de unități convenționale.

(7) Divulgarea tainei mărturisirii de către un deservent al cultului religios

¹⁸⁵ Hotărîrea Parlamentului de aprobare a Regulamentului Centrului pentru Drepturile Omului, a structurii, a statului de funcții și a modului de finanțare a acestuia nr.57 din 20.03.2008

¹⁸⁶ Legea Republicii Moldova cu privire la avocații parlamentari nr.1349 din 17.10.97

se sancționează cu amendă de la 5 la 10 unități convenționale.

[Art.54 modificat prin Legea nr.25 din 04.03.2010, în vigoare 26.03.2010]

Jurisprudența Curții Europene vs Republica Moldova (hotărâri în care a fost recunoscută violarea art.9):

Cauza Mașaev contra Moldovei (nr.cererii 6303/05 din 12.05.2009)

Cauza Mitropolia Basarabiei și alții contra Moldovei (nr.cererii 45701/99 din 13.12.2001)

Cauza Biserica Adevărat Ortodoxă contra Moldovei (nr.cererii 952/03 din 27.02.2007).

Libertatea întrunirilor, opiniei și exprimării

1. Republica Moldova și-a declarat cursul spre valorile democrației europene, printre aceste prioritare fiind drepturile și libertățile fundamentale ale omului, inclusiv la libera exprimare a opiniei și la întrunire.

Libertatea întrunirilor este consacrată în art.40 din Constituția Republicii Moldova, fiindu-i recunoscut caracterul de drept fundamental.

Libertatea întrunirilor

Mitingurile, demonstrațiile, manifestările, procesiunile sau orice alte întruniri sînt libere și se pot organiza și desfășura numai în mod pașnic, fără nici un fel de arme.

Exercitarea libertății de întrunire deseori este strîns legată de o altă libertate - libertatea de exprimare. Și una, și alta sînt considerate ca fundamente ale procesului democratic.

Art.32 alin.(1) din Constituția Republicii Moldova statuează:

Libertatea opiniei și a exprimării

(1) Oricărui cetățean îi este garantată libertatea gândirii, a opiniei, precum și libertatea exprimării în public prin cuvînt, imagine sau prin alt mijloc posibil.

2. Acte internaționale:

Drepturile și libertățile omului, prerogative conferite de dreptul intern, sunt recunoscute de dreptul internațional pentru fiecare individ aparte, dînd expresie valorilor sociale fundamentale. Republica Moldova a aderat la un șir de acte internaționale și regionale care conțin standarde unanim recunoscute în domeniul dreptului la libera întrunire și asociere.

Declarația Universală a Drepturilor Omului, în art. 20 alin.(1) stabilește: „Orice persoană are dreptul la libertatea de întrunire și de asociere pașnică”.

Dreptul la libertatea opiniilor și exprimării se regăsește în art.19 din **Declarația Universală a Drepturilor Omului**, astfel încît „Orice om are dreptul la libertatea opiniilor și exprimării; acest drept include libertatea de a avea opinii fără imixtiune din afară, precum și libertatea de a primi și răspîndi informații și idei prin orice mijloace de comunicare și independent de frontierele de stat”.

Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice, în art.21, prevede: „Dreptul la întrunire pașnică este recunoscut. Exercitarea acestui drept nu poate fi supusă decît restricțiilor, conforme cu legea și necesare într-o societate democratică, în interesul securității naționale, al securității publice, al ordinii publice ori pentru a ocroti sănătatea sau moralitatea publică sau drepturile și libertățile altora”.

Cu referire la *dreptul la libertatea opiniilor și exprimării*, **Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice**, enunță prin art.19 că „Nimeni nu trebuie să aibă de suferit din cauza opiniilor sale. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare; acest drept cuprinde libertatea de a căuta, de a primi și de a răspîndi informații și idei de orice fel, indiferent de frontiere, sub formă orală, scrisă, tipărită ori artistică, sau prin orice alt mijloc, la alegerea sa”¹⁸⁷.

¹⁸⁷ Art.19 p.3 din PIDCP- Exercitarea acestor libertăți comportă obligații și răspunderi speciale. În consecință, ea poate fi supusă anumitor limitări care trebuie însă stabilite în mod expres prin lege și care sunt necesare: a) respectării drepturilor sau reputației altora; b)apărării securității naționale, ordinii publice, sănătății sau moralității publice.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului, în art.11, stipulează: „Orice persoană are dreptul la libertatea de întrunire pașnică și la libertatea de asociere, inclusiv dreptul de a constitui cu alții sindicate și de a se afilia la sindicate pentru apărarea intereselor sale.

Exercitarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protejarea sănătății sau a moralei ori pentru protecția drepturilor și libertăților altora. Prezentul articol nu interzice ca restrângeri legale să fie impuse exercitării acestor drepturi de către membrii forțelor armate, ai poliției sau ai administrației de stat”.

Dreptul la libertatea opiniilor și exprimării este tratată într-un articol distinct, art.10 din **Convenția Europeană a Drepturilor Omului**, care statuează că „Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere”¹⁸⁸

3. Cadrul legal și instituțional național care reglementează libertatea de întrunire constituie:

Legea privind întrunirile nr.26 din 22.02.2008, care are drept scop garantarea exercitării de oricare persoană a libertății întrunirilor în modul prevăzut de Constituția Republicii Moldova și de actele internaționale la care Republica Moldova este parte. Aceasta reglementează modul de organizare și desfășurare a întrunirilor în afara clădirilor.

Legea cu privire la poliție nr.416 din 18.12.1990, care determină locul, rolul și principiile de activitate ale poliției în sistemul autorităților administrației publice centrale și locale, stabilește sarcinile principale, atribuțiile, drepturile, responsabilitatea poliției, precum și modul de supraveghere asupra activității ei.

Legea cu privire la trupele de carabinieri (trupele interne) ale Ministerului Afacerilor Interne nr.806 din 12.12.1991, care statuează că trupele de carabinieri (trupele interne) sînt destinate să asigure, împreună cu poliția sau independent, ordinea publică, apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, avutului proprietarului, prevenirea faptelor de încălcare a legii.

Codul contravențional al Republicii Moldova nr.218 din 24.10.2008 care cuprinde norme de drept ce stabilesc principiile și dispozițiile generale și speciale în materie contravențională, determină faptele ce constituie contravenții și prevede procesul contravențional și sancțiunile contravenționale și al cărui scop constă în apărarea drepturilor și libertăților legitime ale persoanei, apărarea proprietății, ordinii publice, a altor valori ocrotite de lege, în soluționarea cauzelor contravenționale, precum și în prevenirea săvîrșirii de noi contravenții.

Astfel, **Articolul 67** din Codul Contravențional statuează:

Încălcarea legislației privind întrunirile

(1) Organizarea și desfășurarea întrunirii fără a fi notificată primăria, precum și încălcarea condițiilor (forma, locul, timpul) privind desfășurarea întrunirii indicate în declarația prealabilă se sancționează cu amendă de la 30 la 40 de unități convenționale aplicată organizatorului (conducătorului) întrunirii.

(2) Împiedicarea organizării ori a desfășurării întrunirilor conforme legii, precum și împiedicarea participării ori constrîngerea de a participa la ele se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale.

(3) Neîndeplinirea de către organizatorul (conducătorul) întrunirii a obligațiilor prevăzute de lege se sancționează cu amendă de la 20 la 30 de unități convenționale.

---

¹⁸⁸ Art.10 p.2 din CEDO- Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrîngeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.

(4) Participarea la întrunire a persoanelor care dețin arme, substanțe explozive, orice substanțe interzise sau alte obiecte ce pot pune în pericol viața ori sănătatea oamenilor se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale sau cu arest contravențional de pînă la 15 zile.

(5) Împiedicarea sub orice formă a accesului în clădirile din imediata apropiere a locului de desfășurare a întrunirii se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale.

Concomitent, **Codul Penal**- legea penală care apără, împotriva infracțiunilor, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orînduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept, reține:

Articolul 184. Violarea dreptului la libertatea întrunirilor

(1) Violarea dreptului la libertatea întrunirilor prin împiedicarea ilegală a desfășurării mitingului, demonstrației, manifestației, procesiunii sau oricărei alte întruniri ori a participării cetățenilor la acestea fie prin constrîngerea lor la participare:

- a) săvîrșită de o persoană cu funcție de răspundere;
- b) săvîrșită de două sau mai multe persoane;
- c) însoțită de violență nepericuloasă pentru viață sau sănătate,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 200 la 400 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.

(2) Aceeași acțiune:

a) săvîrșită cu aplicarea armei sau a altor obiecte care au servit drept armă ori au fost special adaptate pentru vătămarea integrității corporale sau a sănătății;

b) însoțită de violență periculoasă pentru viață sau sănătate;

c) soldată cu cauzarea de daune în proporții mari;

d) soldată cu alte urmări grave

se pedepsește cu închisoare de pînă la 5 ani.

[Art.184 modificat prin Legea nr.277-XVI din 18.12.2008, în vigoare 24.05.2009]

[Art.184 modificat prin Legea nr.184-XVI din 29.06.2006, în vigoare 11.08.2006]

Exercitarea dreptului la libera exprimare este reglementată de *Legea cu privire la libertatea de exprimare nr.64 din 23.04.2010*, care garantează un echilibru între asigurarea dreptului la libera exprimare și apărarea onoarei, demnității, reputației profesionale și vieții private și de familie ale persoanei.

Avînd în vedere că exercitarea libertății de întrunire deseori este strîns legată de o altă libertate - libertatea de exprimare. Și una, și alta sînt considerate de Comisia Europeană a Drepturilor Omului ca fundamente ale procesului democratic. Însă atunci cînd sînt invocate ambele drepturi, organele de la Strasbourg consideră că art.10 trebuie privit ca *lex specialis* în așa fel, încît nu este necesar de analizat libertatea de exprimare separat¹⁸⁹. În Hotărîrea *Ezelin vs Frața*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a avansat chiar pînă la recunoașterea faptului că libertatea de exprimare poate fi redată, în cursul unei manifestări, doar prin gesturi, chiar prin tăcerea manifestanților¹⁹⁰.

Conform standardelor internaționale, libertatea întrunirilor pașnice și libertatea exprimării aparțin tuturor persoanelor, nu doar celor care constituie majoritatea. Prin urmare, se admite ca o întrunire să deranjeze anumite persoane sau grupuri de persoane vizavi de ideile propagate sau revendicările înaintate. Aceste revendicări pot fi contrare poziției majorității în societate și pot constitui motiv pentru a interzice întrunirea pașnică. Dacă există temeri pentru securitatea demonstrațiilor, autoritățile trebuie să întreprindă măsuri de protecție a acestora sau să sugereze

¹⁸⁹ Cauza *Ezelin vs Franța* din 26 aprilie 1991

¹⁹⁰ *Ibidem*

alternative pentru ca, în cele din urmă, manifestarea să se desfășoare, pe cât e posibil, în forma solicitată.

De altfel, art.3 alin.(2) din *Legea cu privire la libertatea de exprimare nr.64 din 23.04.2010* prevede că „libertatea de exprimare protejează atât conținutul, cât și forma informației exprimate, inclusiv a informației care ofensează, șochează sau deranjează”.

Pentru a fi protejată, o reuniune trebuie de asemenea să fie „pașnică”. Termenul trebuie înțeles și pozitiv, și negativ, în sensul că reuniunea nu trebuie să aibă ca obiectiv tulburarea ordinii publice și invers, desfășurarea sa nu trebuie să provoace reacții violente din partea terților¹⁹¹.

Un factor ce influențează buna desfășurare pașnică a întrunirilor constă în calitatea interacțiunii dintre actorii implicați în asigurarea realizării libertății de întrunire, care conform art.19-22 din *Legea Republicii Moldova privind întrunirile*, trebuie să colaboreze:

Art.18 alin.(1) lit.b) – Obligațiile organizatorului : “Organizatorul întrunirii are obligația de a desemna un coordonator al întrunirii și de a comunica administrației publice locale, în timp util, numele acestuia”.

Art.19 lit.c)- Obligațiile participanților „Participanții la întrunire au obligația de a părăsi întrunirea la cererea organizatorului și/sau a reprezentantului autorității administrației publice locale ori a organului de poliție, în condițiile prevăzute la art.21 și art.22”.

Art.20 alin.(1)- Drepturile și obligațiile autorității administrației publice locale „a) Să creeze toate condițiile pentru desfășurarea pașnică a întrunirii; b) Autoritatea administrației publice locale are obligația de a desemna un responsabil de desfășurarea a întrunirii și de a comunica organizatorului și organului de poliție numele și datele de contact ale acestuia”.

Art.21 alin.(1), (2)- Asigurarea ordinii publice. Sistarea întrunirii „Dacă în timpul desfășurării întrunirii unii participanți încalcă ordinea publică sau prevederile art.8, organizatorul, în caz de necesitate împreună cu poliția, îi va îndepărta pe aceștia.

(2) Dacă în timpul desfășurării întrunirii au loc acțiuni prin care se încalcă grav prevederile art.8, reprezentantul autorității administrației publice locale va cere organizatorului sistarea imediată a întrunirii. Aceasta este o măsură excepțională, ce poate fi folosită doar dacă alte măsuri nu sînt suficiente pentru asigurarea desfășurării întrunirii în mod legal”.

Art.22 alin.(2),(3)- Dispersarea forțată a întrunirii „În cazul în care, după cererea reprezentantului autorității administrației publice locale, participanții la întrunire nu părăsesc locul întrunirii, poliția va avertiza participanții asupra posibilității aplicării mijloacelor speciale și a dispersării forțate a întrunirii, acordînd un termen rezonabil conformării acestei cereri, după care va repeta cererea de dispersare a participanților.

(3) În cazul în care, după cererea repetată de dispersare, participanții la întrunire nu părăsesc locul întrunirii, la solicitarea reprezentantului autorității administrației publice locale, poliția va întreprinde măsurile legale pentru dispersarea întrunirii”.

Concomitent, avînd în vedere faptul că autoritatea administrației publice locale constituie unul din actorii responsabili de asigurarea tuturor condițiilor pentru desfășurarea pașnică a întrunirii, în cazul în care mai mulți solicitanți au depus declarații prealabile cu privire la organizarea unor întruniri în același loc și în același timp, *organul abilitat al autorității administrației publice locale organizează o ședință, cu participarea tuturor solicitanților*, pentru a găsi soluția potrivită privind desfășurarea tuturor întrunirilor simultane¹⁹².

În cazul în care, în urma discuțiilor dintre organul abilitat și organizatorii întrunirilor, se ajunge la concluzia că nu este posibilă desfășurarea tuturor întrunirilor simultane declarate în locul solicitat și cu numărul preconizat de participanți, organul în cauză propune organizatorilor modificarea orei, a locului sau a formei de desfășurare a întrunirilor. Această propunere se face

¹⁹¹ Codul Convenției Europene , 2008 - Jean-Loup Charrier, Andrei Chiriac, p.418;

¹⁹² Art.11 alin.(1) din *Legea nr.26 din 22.02.2008 privind întrunirile*

oral în cadrul ședinței pentru organizatorii prezenți și se trimite în scris, în cel mult 24 de ore de la încheierea ședinței, celor care nu au participat la ea¹⁹³.

Dacă în urma discuțiilor menționate la alin.(3) art.11, nici unul dintre solicitanți nu acceptă să modifice ora, locul sau forma de desfășurare a întrunirii, *prioritate la desfășurarea întrunirii are organizatorul care a depus primul declarația prealabilă*¹⁹⁴.

În același timp, dacă consideră necesar pentru asigurarea desfășurării în mod pașnic a întrunirii, autoritatea administrației publice locale *poate recomanda* organizatorilor modificarea condițiilor de desfășurare a întrunirii declarate privind ora, locul sau forma de desfășurare a întrunirii. *Decizia finală cu privire la modificarea orei, a locului sau a formei de desfășurare a întrunirii îi aparține organizatorului*¹⁹⁵.

Dacă deține probe concludente că întrunirea urmează să se desfășoare cu încălcarea prevederilor art.8 (“Întruniri interzise”¹⁹⁶), autoritatea administrației publice locale poate iniția o procedură judiciară, prin care să ceară interzicerea întrunirii sau modificarea, după caz, a orei, a locului sau a formei de desfășurare a acesteia. *Intentarea acțiunii nu suspendă dreptul de a desfășura întrunirea*¹⁹⁷.

Drept urmare, în atare situație, autoritatea administrației publice locale va avea obligația, în temeiul art.20 alin.1 din Legea nr.26, să creeze toate condițiile pentru desfășurarea pașnică a întrunirii, să desemneze un responsabil de desfășurarea legală a întrunirii și să comunice organizatorului și organului de poliție numele și datele de contact ale acestuia.

În condițiile în care prevederile Legii privind întrunirile vor fi interpretate și aplicate în conformitate cu Declarația Universală a Drepturilor Omului și cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte (art.1 din Legea nr.26 din 22.02.2008), transpunerea în viață a valorilor și exigențelor umane și juridice europene depinde în mare măsură de capacitatea și conlucrarea eficientă a autorităților publice centrale și locale, a instituțiilor statale.

Remarcăm că în perioada 1 noiembrie 1998 - 31 decembrie 2009 Curtea Europeană a Drepturilor Omului a adoptat în privința Republicii Moldova 6 hotărâri de constatare a violării art.11 din Convenție:

- *PPCD contra Moldovei - (nr.cererii 28793/02 din 14.12.2006, costuri și cheltuieli în temeiul art.41 din Convenție – 4000 EUR);*
- *Roșca, Secăreanu și alții contra Moldovei - (nr.cererilor 25203/02, 25230/02, 25234/02, 25235/02, 27642/02 din 27.03.08, prejudiciu material- 52 EUR, prejudiciu moral- 6000 EUR, costuri și cheltuieli – 2000 EUR);*
- *Hyde Park și alții contra Moldovei - (nr.cererii 33482/06 din 31.03.09, prejudiciu material - nu s-a pretins, prejudiciu moral - 3000 EUR, costuri și cheltuieli - 1000 EUR);*
- *Hyde Park și alții contra Moldovei (nr.2) - (nr.cererii 45094/06 din 31.03.09, prejudiciu material - nu s-a pretins, prejudiciu moral - 3000 EUR, costuri și cheltuieli - 1000 EUR) ;*
- *Hyde Park și alții contra Moldovei (nr.3) - (nr.cererii 45095/06 din 31.03.09, prejudiciu material - nu s-a pretins, prejudiciu moral - 3000 EUR, costuri și cheltuieli - 1000 EUR);*

¹⁹³ Art.11 alin.(3) din Legea nr.26 din 22.02.2008 privind întrunirile

¹⁹⁴ Art.11 alin.(4) din Legea nr.26 din 22.02.2008 privind întrunirile

¹⁹⁵ Alin.(3) art.14 din Legea nr.26 din 22.02.2008 privind întrunirile

¹⁹⁶ Art.8 din Lege stipulează că sînt interzise întrunirile prin care se urmărește: îndemnarea la război de agresiune, la ură națională, rasială, etnică sau religioasă; incitarea la discriminare sau violență publică; subminarea securității naționale sau a integrității teritoriale a țării, săvîrșirea infracțiunilor, încălcarea ordinii publice sau organizarea tulburărilor în masă, încălcarea moralității publice, a drepturilor și a libertăților altor persoane ori punerea în pericol a vieții sau a sănătății acestora.

¹⁹⁷ Art.14 alin.(4) din Legea nr.26 din 22.02.2008 privind întrunirile

- *Hyde Park și alții contra Moldovei (nr.4) - (nr.cererii 18491/07 din 07.04.09, prejudiciu material - nu s-a pretins, prejudiciu moral - 25000 EUR, costuri și cheltuieli - 3000 EUR).*

În 2010 Curtea Europeană a Drepturilor Omului a adoptat în privința Republicii Moldova 2 hotărâri de constatare a violării art.11 din Convenție: *cauza PPCD (nr.2)* privind refuzul fără motive imperioase de a autoriza întruniri pașnice și *cauza Hyde Park și alții (No. 5 și 6)* privind aplicarea măsurilor disproporționate - arestarea reclamanților pentru participarea la întruniri.

Cauze comunicate de Curte cu referire la art.11 din Convenție vs Moldova:

În perioada *01 ianuarie 2009-31 decembrie 2009*, Guvernul Republicii Moldova a fost notificat cu **168 cereri noi** de către Grefa Curții Europene a Drepturilor Omului, dintre care **5 cereri** privind violarea libertății de întrunire (*Hmeleivschi și Moscaliov, Brega, grupul Mătășaru*).

În 2010:Cauza **Genderdoc-M c. Moldovei**, iar la 27 mai 2011 Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO) a decis comunicarea cauzei **Promo-LEX și alți c. Moldova** nr. 42757/09 depusă la CtEDO la 03 august 2009.

§2. DREPTURILE SOCIALE, ECONOMICE ȘI CULTURALE

Drepturile sociale, economice și culturale (cum ar fi, dreptul la muncă, dreptul la asigurări sociale, dreptul la odihnă, dreptul la sănătate, dreptul la locuință, etc.) sunt formulate mai degrabă sub forma unor recomandări care țin cont în mod esențial de puterea economică a fiecărui stat. În privința mecanismelor de control pentru respectarea acestor drepturi, trebuie spus ca ele sunt mai slabe, practic reducându-se la rapoarte pe care statele trebuie să le prezinte diferitelor organisme internaționale, prezentând progresele făcute.

2.1. Dreptul la asistență și protecție socială

Asistența și protecția socială are ca aspirație realizarea unei societăți nu numai prospere, dar și înalt incluzive pentru toți cetățenii ei, aceasta referindu-se și la cei, care din motive subiective sau obiective se află în poziții marginale. Anume succesele și realizările în domeniul protecției și politicii sociale constituie un factor ce indică nivelul de prosperitate a statului.

Protecția socială trebuie să constituie elementul fundamental al politicilor Statului, mecanismul principal prin care societatea intervine pentru a preveni, limita sau înlătura efectele negative ale evenimentelor considerate ca "riscuri sociale". Astfel, autoritățile publice nu vor neglija persoanele care și-au îndeplinit obligațiile față de stat sau sînt în incapacitate să le îndeplinească din motive independente de voința acestora.

Dreptul la asistență și protecție socială este consacrat în articolul 47 din Constituția Republicii Moldova, care stipulează că:

(1) Statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea și bunăstarea, lui și familiei lui, cuprinzînd hrana, îmbrăcăminte, locuința, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare.

(2) Cetățenii au dreptul la asigurare în caz de: șomaj, boală, invaliditate, văduvie, bătrînețe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subzistență, în urma unor împrejurări independente de voința lor.

Acest drept este înscris și în cuprinsul unor acte de importanță universală, și anume: Declarația Universală a Drepturilor Omului, în articolul 25

Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, în articolul 11

Alin.2 al art. 47 din Constituție nominalizează criteriile pentru care cetățenii au drepturi garantate: anumite perioade de vîrstă, starea sănătății, capacitatea de muncă, etc.

Asigurările pentru astfel de situații de risc se stabilesc și se acordă în temeiul prevederilor din diferite acte juridice naționale referitoare la probleme de asistență și protecție socială.

Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat nr. 156 din 14.10.1998 stabilește dreptul la pensie, tipurile, stagiul de cotizare, sursele, organele competente, etc.

Legea privind sistemul public de asigurări sociale nr.489 din 08.07.1999 reglementează organizarea și funcționarea sistemului public de asigurări sociale. Instituția publică națională ce administrează și gestionează sistemul public de asigurări sociale este Casa Națională de Asigurări Sociale.

Legea privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale nr. 289 din 22.07.2004 statuează dreptul la prestații de asigurări sociale pentru prevenirea, limitarea, înlăturarea riscurilor sociale și susținerea financiară a persoanelor îndreptățite a le primi, în cazul producerii unor astfel de riscuri.

Legea asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale nr.756 din 24.12.99 stipulează raporturile specifice prin care se asigură protecția socială împotriva riscurilor profesionale: diminuarea capacității de muncă, pierderea capacității de muncă, deces ca urmare a accidentelor de muncă, bolilor profesionale.

Legea asistenței sociale nr. 547 din 25.12.2003 stabilește beneficiarii de asistență socială, formele de asistență socială, organizarea și funcționarea sistemului de asistență socială. Persoanele și familiile care din cauza unor factori de natură economică, fizică, psihologică sau socială nu au posibilitate să își asigure un nivel de trai decent beneficiază de asistență socială în condițiile acestei legi. Asistența socială se acordă sub formă de servicii sociale și de prestații sociale.

Serviciile sociale reprezintă ansamblul de măsuri și activități realizate pentru satisfacerea necesităților sociale ale persoanei sau familiei, în scop de depășire a unor situații de dificultate, precum și de prevenire a marginalizării și excluziunii sociale. Serviciile sociale includ serviciile sociale primare, specializate și cu specializare înaltă. Serviciile sociale se prestează cu prioritate în mediul familial, comunitate și, ca ultimă soluție, în instituțiile rezidențiale.

Prestațiile sociale se acordă sub formă de compensații, alocații, indemnizații, de ajutor social, material și de altă natură.

Un rol important în organizarea asistenței sociale le revine autorităților administrației publice locale.

Astfel, autoritățile administrației publice locale de nivelul al doilea organizează structura teritorială de asistență socială, care, în comun cu autoritățile administrației publice locale de nivelul întâi și în colaborare cu reprezentanții societății civile, realizează politica de asistență socială și asigură aplicarea legislației la nivel teritorial.¹⁹⁸

Autoritățile administrației publice locale de nivelul al doilea, prin intermediul structurii teritoriale de asistență socială, exercită următoarele atribuții: identifică problemele sociale în raza administrativ-teritorială și elaborează strategii de dezvoltare și prestare a asistenței sociale în conformitate cu politica socială a Guvernului, promovată de Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei; organizează și acordă asistență socială în funcție de necesitățile identificate; generalizează și sistematizează informația privind asistența socială acordată și analizează eficiența acesteia; susțin autoritățile administrației publice locale de nivelul întâi și pe reprezentanții societății civile în activitatea de elaborare și implementare a programelor locale de dezvoltare a asistenței sociale, precum și în cea de monitorizare a realizării acestora; asigură gestionarea mijloacelor financiare și a resurselor umane pentru dezvoltarea și prestarea asistenței sociale în teritoriul administrat; susțin activitatea instituțiilor de asistență socială din primăriile aflate în raza unității administrativ-teritoriale de nivelul al doilea și înaintează propuneri în vederea optimizării activității acestora; completează sistemul informațional în domeniul asistenței sociale cu date la nivel de raion; informează populația despre situația în domeniul asistenței sociale, despre modul de acordare a prestațiilor și a serviciilor sociale; asigură prestarea asistenței sociale persoanelor aflate în situații de dificultate; asigură supervizarea personalului din sistemul de asistență socială.

---

¹⁹⁸ Art. 13 din Legea asistenței sociale nr. 547 din 25.12.2003

La rîndul său, autoritățile administrației publice locale de nivelul întâi exercită următoarele atribuții: inițiază studierea situației în sfera socială pe teritoriul subordonat; analizează problemele sociale; adoptă și dezvoltă strategii locale de susținere a persoanelor și familiilor defavorizate; adoptă programe de asistență socială și exercită controlul asupra realizării acestora; asigură resursele umane, materiale și financiare pentru implementarea programelor de asistență socială și pentru soluționarea problemelor sociale stringente; contribuie la asigurarea condițiilor adecvate de activitate pentru personalul structurii teritoriale de asistență socială, care activează în teritoriul administrat; monitorizează și coordonează activitatea personalului din sistemul de asistență socială în comun cu structura teritorială de asistență socială.

De asemenea, autoritățile administrației publice locale de nivelul întâi, conform necesităților identificate, în mod independent, pot crea servicii sociale și institui unități de personal.

Structura teritorială de asistență socială, de comun acord cu autoritatea administrației publice locale de nivelul întâi, angajează personalul din sistemul de asistență socială (asistentul social, lucrătorul social, asistentul parental profesionist cu formare specială, părintele-educator cu formare specială)¹⁹⁹, pentru promovarea intereselor și soluționarea problemelor populației aflate în dificultate din unitatea administrativ-teritorială respectivă.

Autoritățile administrației publice locale, pornind de la posibilitățile financiare reale, asigură baza materială necesară pentru organizarea și funcționarea structurilor teritoriale de asistență socială, pentru acordarea serviciilor sociale proprii și sprijină acțiunile de asistență socială întreprinse de persoanele fizice și juridice, de instituțiile de cult recunoscute în Republica Moldova și de organizațiile societății civile.

Legea cu privire la ajutorul social nr. 133 din 13.06.2008 are drept scop asigurarea unui venit lunar minim garantat pentru familiile defavorizate prin acordarea unui ajutor social stabilit în conformitate cu evaluarea venitului global mediu lunar al fiecărei familii și cu nevoia acesteia de asistență socială. Stabilirea ajutorului sociale este în competența direcției/secției asistență socială și protecție a familiei.

Persoanele care nu îndeplinesc condițiile pentru obținerea dreptului la pensie pot beneficia de alocație socială de stat, care se achită lunar sau o singură dată din bugetul de stat, în condițiile Legii privind alocațiile sociale de stat pentru unele categorii de cetățeni nr. 499 din 14.07.99. Alocația poate fi stabilită pentru invalizi, pentru copii în cazul pierderii întreținătorului, pentru persoane vîrstnice, pentru persoane care îngrijesc de unele categorii de invalizi și sub formă de ajutor de deces.

Acordarea de ajutor material păturilor socialmente vulnerabile ale populației constituie prerogativa fondului republican de susținere a populației și a fondurilor locale în condițiile Legii fondului republican și a fondurilor locale de susținere socială a populației nr. 827 din 18.02.2000.

Legea cu privire la veterani nr. 190 din 08.05.2003 reglementează drepturile și garanțiile economice și sociale ale veteranilor cetățeni ai Republicii Moldova în scopul creării condițiilor pentru un trai decent, formele și măsurile de protecție socială ale acestora, etc.

Legea privind protecția socială a cetățenilor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl nr.909 din 30.01.92 apără drepturile și interesele cetățenilor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl și stabilește înlesniri și compensații suplimentare pentru acestea.

---

¹⁹⁹ Art.15 alin. 1 din Legea asistenței sociale nr. 547 din 25.12.2003

Legea privind reabilitarea victimelor represiunilor politice nr. 1225 din 08.12.92 reglementează modul de restituire a bunurilor confiscate, sau scoase în orice alt mod din posesia lor cetățenilor Republicii Moldova supuși represiunilor politice și ulterior reabilitați. Autoritățile administrației publice locale a raioanelor, municipiilor Chișinău și Bălți, unității teritoriale autonome Găgăuzia crează comisii speciale care examinează cererile cetățenilor reabilitați privind restituirea bunurilor confiscate, naționalizate, etc.²⁰⁰

2.2. Protecția familiei și copilului

Familia este considerată a fi celula societății iar copiii sînt viitorul ei. Două sintagme probabil foarte cunoscute tuturor celor care își consacră activitatea în acest domeniu. Constituția Republicii Moldova recunoaște instituția familiei și copilului, și le oferă protecție, consacărînd acestora o abordare suficient de vastă, prin comparație cu alte drepturi sau domenii, ceea ce sugerează de la prima vedere importanța lor pentru societate. Acest fapt este evident atît la nivel de acte internaționale la care țara noastră este parte, dar și atunci cînd analizăm politica statului în domeniu. Un vast și complex sistem a fost conceput pentru a oferi instituției familiei și copilului protecția adecvată. Acest sistem are menirea de a asigura unei țări, viitorul.

Prevederile alin.(1), art. 48, alin.(1), art. 49, și art. 50, stipulează următoarele:

Articolul 48. Familia

Familia constituie elementul natural și fundamental al societății și are dreptul la ocrotire din partea societății și a statului.

Articolul 49. Protecția familiei și a copiilor orfani

Statul facilitează, prin măsuri economice și prin alte măsuri, formarea familiei și îndeplinirea obligațiilor ce îi revin.

Articolul 50. Ocrotirea mamei, copiilor și a tinerilor

(1) Mama și copilul au dreptul la ajutor și ocrotire specială. Toți copiii, inclusiv cei născuți în afara căsătoriei, se bucură de aceeași ocrotire socială.

(2) Copiii și tinerii se bucură de un regim special de asistență în realizarea drepturilor lor.

(3) Statul acordă alocațiile necesare pentru copii și ajutoare pentru îngrijirea copiilor bolnavi ori handicapați. Alte forme de asistență socială pentru copii și tineri se stabilesc prin lege.

(4) Exploatarea minorilor, folosirea lor în activități care le-ar dăuna sănătății, moralității sau care le-ar pune în primejdie viața ori dezvoltarea normală sînt interzise.

(5) Autoritățile publice asigură condiții pentru participarea liberă a tinerilor la viața socială, economică, culturală și sportivă a țării.

Totodată, instituția familiei este recunoscută și protejată și de către actele internaționale la care Republica Moldova este parte.

---

²⁰⁰ Articolul 12¹ Legea privind reabilitarea victimelor represiunilor politice nr. 1225 din 08.12.92 //Monitor 12/363, 30.12.1992. Hotărîrea Guvernului pentru aprobarea Regulamentului privind restituirea valorii bunurilor prin achitarea de compensații persoanelor supuse represiunilor politice, precum și achitarea compensației în cazul decesului ca urmare a represiunilor politice nr. 627 din 05.06.2007 //Monitorul Oficial 78-81/656, 08.06.2007

Pactul internațional din 16.12.66 cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, conține mai multe prevederi prin care se menționează eforturile ce trebuie depuse de statele părți pentru a garanta familiei și copilului protecția necesară.

Astfel, prevederile acestuia stipulează că statele părți recunosc dreptul pe care îl are orice persoană de a se bucura de condiții de muncă juste și prielnice, care să asigure îndeosebi remunerația care să producă tuturor muncitorilor cel puțin o existență decentă pentru ei și familia lor²⁰¹.

Articolul 10 din Pact, tratează în modul cel mai direct ocrotirea și asistența familiei și copilului care sînt recunoscute de Statele părți.

Totodată, în Pact, se menționează că recunoscînd dreptul oricărei persoane la un nivel de trai suficient pentru ea însăși și familia sa, inclusiv hrană, îmbrăcăminte și locuință suficiente, precum și la o îmbunătățire continuă a condițiilor sale de existență, statele părți vor lua măsuri potrivite pentru a asigura realizarea acestui drept și recunosc în acest scop importanța esențială a unei cooperări internaționale liber consimțite²⁰².

Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, este probabil cel mai important act internațional în domeniul drepturilor copilului la care Republica Moldova este parte. Convenția, ca un tot întreg, reprezintă un document de protecție a drepturilor copilului.

La nivel național politica statului în domeniul protecției familiei este reglementată de mai multe acte normative. Unul dintre acestea este Codul Familiei care prevede că Familia și relațiile familiale în Republica Moldova sînt ocrotite de stat²⁰³.

Protecția familiei este parte integrantă a sistemului național de protecție socială și este asigurată prin prestarea serviciilor de asistență socială. Principiile și obiectivele asistenței sociale sînt reglementate de către Legea asistenței sociale, nr. 547-XV din 25.12.2003, care prevede că asistența socială este componentă a sistemului național de protecție socială, în cadrul căruia statul și societatea civilă se angajează să prevină, să limiteze sau să înlăture efectele temporare sau permanente ale unor evenimente considerate drept riscuri sociale, care pot genera marginalizarea ori excluderea socială a persoanelor și a familiilor aflate în dificultate²⁰⁴. Asistența socială se acordă sub formă de servicii sociale²⁰⁵ și prestații sociale²⁰⁶.

Astfel, statul oferă suport pentru familiile defavorizate, în scopul asigurării unui venit lunar minim garantat se acordă un ajutor social stabilit în conformitate cu evaluarea venitului global mediu lunar al fiecărei familii și cu nevoia acesteia de asistență socială²⁰⁷.

Totodată, familiile cu copii beneficiază de indemnizație unică la nașterea a copilului, indemnizația lunară pentru creșterea/îngrijirea copilului pînă la împlinirea vârstei de 3 ani - în cazul persoanelor asigurate și a vârstei de 1,5 ani - în cazul persoanelor neasigurate, indemnizația lunară pentru întreținerea copilului cu vârste între 3 și 16 ani - în cazul persoanelor asigurate și cu vârste între 1,5 ani și 16 ani - în cazul persoanelor neasigurate, inclusiv pentru copilul aflat sub

---

²⁰¹ Art. 7, lit. a), punctul (ii) din Pactul internațional din 16.12.66 cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, în vigoare pentru Republica Moldova din 26 aprilie 1993.

²⁰² Art. 11, alin. (1) din Pactul internațional din 16.12.66 cu privire la drepturile economice, sociale și culturale.

²⁰³ În conformitate cu art. 2, alin. (1), Codul Familiei Republicii Moldova.

²⁰⁴ Potrivit art. 1 al Legii asistenței sociale, nr. 547-XV din 25.12.2003.

²⁰⁵ Conform prevederilor art. 10, alin. (1), al Legii asistenței sociale, serviciile sociale reprezintă ansamblul de măsuri și activități realizate pentru satisfacerea necesităților sociale ale persoanei sau familiei, în scop de depășire a unor situații de dificultate, precum și de prevenire a marginalizării și excluderii sociale.

Legea cu privire la serviciile sociale nr. 123 din 18.06.2010, reglementează acest domeniu.

²⁰⁶ În art. 11 al Legii prenotate se stipulează că prestațiile sociale se acordă sub formă de compensații, alocații, indemnizații, de ajutor social, material și de altă natură.

²⁰⁷ Vezi art. 2 al Legii cu privire la ajutorul social, nr. 133-XVI din 13.06.2008.

tutelă sau curatelă (în cazul elevilor școlilor, gimnaziilor, liceelor - pînă la absolvirea instituției respective)²⁰⁸.

Protecția copilului, la nivel național, este prevăzută de un șir de acte legislative.

Astfel, Codul Familiei stabilește o parte din cadrul legal privitor la protecția copiilor rămași fără ocrotire părintească. Actul respectiv prevede situațiile în care drepturilor și intereselor legitime ale copiilor necesită a fi apărate de către autorități²⁰⁹, stabilește autoritățile responsabile²¹⁰ și formele de protecție.

Formele prioritare de protecție a copiilor rămași fără îngrijire părintească sînt familia biologică (familie în care s-a născut), sau familia extinsă – rudele lui de pînă la gradul IV inclusiv (în cazul cînd nu este posibil plasamentul în familia biologică).

În cazul imposibilității de aplicare a măsurilor menționate mai sus, copilul rămas fără ocrotire părintească va beneficia de următoarele forme de protecție, acordîndu-se prioritate formelor de protecție de tip familial față de cele rezidențiale: adopția²¹¹, tutela (curatela)²¹², asistența parentală profesionistă²¹³, plasamentul în casa de copii de tip familial²¹⁴, plasamentul în instituția rezidențială de orice tip, alte forme de protecție, în condițiile legii²¹⁵.

La alegerea formei de protecție se va lua în considerare cu prioritate interesul superior al copilului, de asemenea, se va ține cont în mod obligatoriu de proveniența etnică, de apartenența la o anumită cultură, de religia, limba, starea de sănătate și dezvoltarea copilului în vederea creării unor condiții de viață care să asigure continuitatea în educația lui.

Autoritatea tutelară trebuie să monitorizeze și să evalueze, situația copilului rămas fără ocrotire părintească, căruia i s-a aplicat o formă de protecție, nu mai rar decît o dată în 6 luni.

Pînă la determinarea formei adecvate de protecție a copilului rămas fără ocrotire părintească, responsabil de acesta este autoritatea tutelară.

Organizarea și funcționarea sistemului de asistență socială este asigurat de către organele de specialitate ale administrației publice.

Organul central de specialitate al administrației publice, subordonat Guvernului, care este abilitat să elaboreze, promoveze și să asigure realizarea politicii statului în domeniul protecției familiei este Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei²¹⁶.

Autoritățile administrației publice locale de nivelul al doilea în organizarea asistenței sociale este realizat de către structura teritorială de asistență socială, subordonată în plan administrativ-Consiliului raional/municipal, iar în plan metodologic MMPSF, care, în comun cu autoritățile administrației publice locale de nivelul întîi și în colaborare cu reprezentanții societății civile,

---

²⁰⁸Vezi Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova, nr. 1478 din 15 noiembrie 2002, cu privire la indemnizațiile adresate familiilor pentru copii.

²⁰⁹Vezi art. 112 din Codul Familiei.

²¹⁰Conform art. 112, alin.(1) din Codul Familiei, această responsabilitate este pusă în seama autorității tutelare. Totodată, art. 113 din Codul Familiei stipulează care sînt autoritățile tutelare și în seama căror autorități se pune exercitarea funcțiilor de autoritate tutelară.

²¹¹Reglementată prin Legea privind regimul juridic al adopției, nr. 99 din 28.05.2010, HG-581/25.05.2006, HG-512/25.04.2003, HG-1478/15.11.2002, HG-198/16.04.1993.

²¹²Reglementată prin art. 142-147 Codul Familiei, HG-581/25.05.2006, HG-1478/15.11.2002, HG-198/16.04.1993.

²¹³Reglementată prin Regulamentul-cadru cu privire la serviciul de asistență parentală profesionistă, adoptat prin HG-1361/07.12.2007, HG-1479/25.12.2008.

²¹⁴Reglementată prin HG-812/02.07.2003, HG-581/25.05.2006, HG-198/16.04.1993, HG-1478/15.11.2002.

²¹⁵Potrivit prevederilor art. 115 din Codul Familiei.

²¹⁶Conform prevederilor punctului 2, din Regulamentul privind organizarea și funcționarea Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, adoptat prin Hotărîrea Guvernului nr. 691 din 17 noiembrie 2009. Atribuțiile principale ale ministerului sînt prevăzute în prezentul regulament și art. 12 al Legii asistenței sociale.

realizează politica de asistență socială și asigură aplicarea legislației la nivel teritorial²¹⁷. Este un rol cheie în unitatea administrativ-teritorială care asigură planificarea strategică a activităților, administrarea și prestarea serviciilor de asistență, coordonarea unităților de asistență socială din cadrul administrației publice locale de nivelul întâi din raza administrativ-teritorială, colaborarea dintre serviciile publice centrale și locale în domeniul asistenței sociale.

Autoritățile administrației publice locale de nivelul întâi își exercită atribuțiile²¹⁸ în domeniul asistenței sociale prin intermediul Serviciului de asistență socială comunitară, care este creat pe lângă Structura teritorială de asistență socială, și își desfășoară activitatea la nivel de comunitate²¹⁹.

Scopul acestui serviciu este prestarea asistenței sociale la nivel de comunitate pentru prevenirea și depășirea situațiilor de dificultate la nivel de comunitate.

Obiectivele acestui serviciu constau în identificarea persoanelor în situație de dificultate și facilitarea accesului acestora la prestații și servicii sociale, și, susținerea și mobilizarea comunității în vederea prevenirii și soluționării situațiilor de dificultate.

Beneficiarii serviciilor prestate sînt: comunitatea ca un tot întreg, persoanele, familiile și grupurile sociale din comunitate aflate în dificultate, copiii și familiile, persoane tinere, persoane vîrstnice, grupuri de persoane cu probleme sociale, persoane aflate în situații de dificultate²²⁰.

Revenind la ideea de la începutul capitolului, observăm că pentru a-și atinge obiectivele pentru care a fost creat, acest vast și complex sistem de protecție a familiei și copilului este implementat de foarte mulți actori la diferite niveluri. Pentru implementarea cu succes este important ca rolurile să fie clar definite, și implementate corespunzător cerințelor, iar odată ce în mare parte acest rol revine autorităților administrației publice locale, reiese responsabilitatea directă a acestora pentru protecția familiei, care este celula societății, și pentru viitorul țării, care sînt copiii. O misiune destul de dificilă, dar prin care este accentuată importanța rolului celor care o realizează. Ratarea acestei misiuni ar fi un adevărat dezastru pentru o societate.

2.3. Protecția tinerilor

Constituția Republicii Moldova consacră un articol protecției copiilor și tinerilor din care se relevă că copiii și tinerii constituie potențialul uman, viitorul și perspectiva societății. Acest potențial are dreptul de o protecție specială, drept căruia îi corespunde obligația autorităților de a asigura copiilor și tinerilor condiții pentru dezvoltare armonioasă. Aceste prevederi se conțin în articolul 50, care stipulează în alin. (2) „Copiii și tinerii se bucură de un regim special de asistență în realizarea drepturilor lor.” Acest text reprezintă, de altfel, o completare a principiului

---

²¹⁷În conformitate cu prevederile art. 13 al Legii asistenței sociale. Atribuțiile structurii teritoriale de asistență socială sînt prevăzute în art. 13 al Legii prenotate și Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a Structurii teritoriale de asistență socială, aprobat prin Ordinul Ministrului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, nr. 024 din 08 decembrie 2009.

²¹⁸Vezi prevederile art. 14 din Legea asistenței sociale.

²¹⁹Activitatea Serviciului de asistență socială comunitară este reglementată prin Regulamentul-cadru de activitate al Serviciului de asistență socială comunitară, aprobat prin Ordinul Ministrului Protecției Sociale, Familiei și Copilului nr. 54 din 10 iunie 2009.

²²⁰Vezi punctul 6 al Regulamentului-cadru de activitate al Serviciului de asistență socială comunitară.

constituțional prevăzut la articolul 49 alin.(2), conform căruia „Statul ocrotește maternitatea, copiii și tinerii”.

Alin. (3) din articolul 50 al Constituției sînt prevăzute expres cele mai importante măsuri pe care Statul trebuie să le întreprindă. Acesta prevede „Statul acordă alocațiile necesare pentru copii și ajutoare pentru îngrijirea copiilor bolnavi ori handicapați. Alte forme de asistență socială pentru copii și tineri se stabilesc prin lege.

Alin.(4) al aceluiași articol stipulează acțiuni care sînt interzise „Exploatarea minorilor, folosirea lor în activități care le-ar dăuna sănătății, moralității sau care le-ar pune în primejdie viața ori dezvoltarea normală sînt interzise.

Alin. (5) presupune un complex de acțiuni ce trebuie întreprinse de autorități pentru asigurarea participării depline a tineretului la viața socială a comunității. Prin urmare, „Autoritățile publice asigură condiții pentru participarea liberă a tinerilor la viața socială, economică, culturală și sportivă a țării.”

În context internațional, cadrul legal, precum și standardele *internaționale și regionale*, care includ protecția tinerilor sunt, mai întîi de toate, actele Organizației Națiunilor Unite (ONU), inclusiv Pactul Internațional cu privire la Drepturile Economice, Sociale și Culturale (1966), care prevede în articolul 10 pct.3 următoarele:

„Măsuri speciale de ocrotire și de asistență trebuie luate în favoarea tuturor copiilor și adolescenților, fără nici o discriminare din motive de filiațiune sau din alte motive. Copiii și adolescenții trebuie ocrotiți împotriva exploatării economice și sociale. Folosirea lor la lucrări de natură a dăuna moralității sau sănătății, de a le pune viața în primejdie sau de a dăuna dezvoltării lor normale trebuie sancționată prin lege.

Statele trebuie, de asemenea, să stabilească limite de vîrstă sub care folosirea muncii salariate a copiilor va fi interzisă și sancționată prin lege.”

La nivel european, Carta Socială Europeană Revizuită (1996), adoptată la Strasbourg la 3 mai 1996²²¹, stipulează că, părțile contractante recunosc ca obiectiv al politicii lor, a cărei realizare o vor urmări prin toate mijloacele utile pe plan național și internațional, atingerea condițiilor specifice pentru asigurarea exercitării efective a drepturilor și principiilor prevăzute de aceasta, și anume, că copiii și tinerii au dreptul la protecție specială împotriva pericolelor fizice și morale la care sunt expuși.

Astfel, Carta prevede un șir de angajamente ale Statului în vederea asigurării exercitării efective a dreptului copiilor și al tinerilor la protecție (art. 7)²²², la orientare profesională (art.9), la protecție socială, juridică și economică (art. 17). Ținînd cont de faptul, că legislația națională și internațională definește noțiunea de tineri pentru toate persoanele cu începere de la vîrsta de 16 ani, ne vom referi, la Art. 17 „Dreptul copiilor și al adolescenților la protecție...” a Cartei. Astfel, Carta stipulează că „în vederea asigurării exercitării efective a dreptului copiilor și al adolescenților de a crește într-un mediu favorabil dezvoltării personalității lor și a aptitudinilor

---

²²¹ Ratificată prin Legea nr.484 din 28.09. 2001 și în vigoare pentru Republica Moldova din 1 ianuarie 2002, publicată în ediția oficială "Tratate internaționale", 2006, volumul 38, pag.175

²²² Potrivit art. 2 din Legea pentru ratificarea parțială a Cartei sociale europene revizuite nr. 484 din 28.09.2001, Republica Moldova se declară legată prin prevederile art. 1, 2, 5, 6, 8, 9, 11, 12, 16, 17, 20, 21, 24, 26, 28, 29, precum și, parțial, prin prevederile art. 3 (paragrafele 1-3), art. 4 (paragrafele 3-5), art. 7 (paragrafele 1-4, 7-10), art. 13 (paragrafele 1-3), art. 15 (paragrafele 1, 2), art. 18 (paragrafele 3, 4), art. 19 (paragrafele 7, 8), și art. 27 (paragraful 2).

lor fizice și mentale, părțile se angajează să ia fie direct, fie în cooperare cu organizațiile publice sau private toate măsurile necesare și corespunzătoare, care: 1) a) să asigure copiilor și adolescenților, ținând seama de drepturile și de obligațiile părinților, îngrijirile, asistența, educația și pregătirea de care au nevoie, în special prin crearea sau menținerea unor instituții ori servicii adecvate și suficiente în acest scop”.

Printre angajamentele cele mai importante ale Statului trebuie de menționat măsurile de elaborare și adoptare a unui cadru normativ adecvat.

Prevederile Legii cu privire la tineret nr.279 din 11.02.1999²²³ definesc politica de stat în domeniul tineretului și reglementează crearea de condiții sociale, economice și organizatorice pentru dezvoltarea tineretului în interesul persoanei și al societății în ansamblu. Legea stabilește direcțiile prioritare de promovare a politicii de stat în domeniul tineretului în temeiul Constituției și al actelor juridice internaționale la care Republica Moldova este parte și constituie baza juridică pentru elaborarea și adoptarea unor alte acte normative în domeniul tineretului. Conform Legii cu privire la tineret, subiecții prezentei legi sînt următoarele categorii de persoane în vîrstă de la 16 pînă la 30 de ani, fie cetățeni ai Republicii Moldova, sau cetățenii străini și apatrizii de această vîrstă, domiciliați în Moldova. Conform art. 5 a acestei legi organice, subiecți direcți mai sînt și familiile tinere, care sînt reprezentate de un cuplu, format prin căsătorie, în care nici unul dintre soți nu a atins vîrsta de 30 de ani, sau familiile formate dintr-un singur părinte de pînă la 30 de ani și copil (copii), precum și organizațiile și mișcările de tineret.

Pe legislația în vigoare este bazată politica de stat în domeniul tineretului, ce reprezintă sistemul de măsuri menite să asigure condiții și garanții social-economice, politico-juridice și organizatorice pentru formarea socială a unei personalități multilateral dezvoltate. Printre principalele structuri specializate vom menționa serviciul social pentru tineri²²⁴ – drept instituție specială prestatoare de servicii informaționale și de consultanță, de asistență socială pentru tineri, precum și instituțiile de lucru cu tineretul – ca organizații care desfășoară activități cu și pentru tineret; asociațiile de tineret – cu statut de organizație obștească, formată din persoane de 16 - 30 de ani, care are drept obiectiv activității în domeniul educației și dezvoltării tinerei generații și al soluționării problemelor cu care se confruntă ea, etc.

În scopul asigurării tinerilor oportunități egale și condiții adecvate și în vederea participării active la toate aspectele vieții prin integrare și implicare deplină, prin acces la informare și servicii de calitate în educație, sănătate și petrecerea timpului liber în Strategia Națională pentru tineret pe anii 2009-2013 sunt prevăzute un șir de acțiuni care trebuie întreprinse de către autorități.²²⁵

Tinerii specialiști cu studii medicale și farmaceutice plasați în câmpul muncii în mediul rural beneficiază de facilități în temeiul Hotărîrii Guvernului cu privire la acordarea facilităților nr.1345 din 30.11.2007.²²⁶ Astfel, în temeiul demersului angajatorului autoritățile administrației publice locale acordă tînărului specialist locuință gratuită.

---

²²³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.39-41/169 din 22.04.1999.

²²⁴ Art.13 din *Legea cu privire la tineret nr.279 din 11.02.1999*

²²⁵ *Legea privind aprobarea Strategiei naționale pentru tineret pe anii 2009-2013 nr. 25 din 03.02.2009 //Monitorul Oficial 68/192, 07.04.2009*

²²⁶ Compensație pentru închirierea locuinței sau locuință gratuită acordată de autoritatea administrației publice locale;

Indemnizație unica în mărime de 30 mii lei pentru medici și farmaciști și 24 mii lei pentru personalul medical și farmaceutic mediu, care se achită cîte 7,5 mii lei, respectiv cîte 6 mii lei după expirarea primei luni, și, ulterior, la finele fiecărui an de activitate;

De asemenea, tinerii specialiști cu studii superioare și postuniversitare de rezidențiat, repartizați și angajați în câmpul muncii în instituțiile publice (bugetare) din sate (comune) beneficiază de locuință gratuită în temeiul Hotărârii Guvernului nr. 1259 din 12.11.2008.²²⁷

Autoritățile administrației publice care desfășoară activități pentru tineret vor elabora anual un plan de acțiuni în domeniul vizat, în limita alocațiilor bugetare prevăzute pe anul respectiv. Acestea din urmă vor organiza concursuri în conformitate cu metodologia-cadru privind finanțarea programelor și/sau proiectelor pentru tineret, elaborată de către autoritatea publică centrală în domeniul tineretului. Astfel, autoritățile administrației publice centrale și locale, în limita alocațiilor bugetare aprobate, pot asigura pînă la 80% finanțarea programelor și/sau proiectelor pentru tineret.²²⁸

2.4. Protecția persoanelor cu dizabilități

Persoanele cu dizabilități sunt o categorie de populație cu un statut evident dezavantajat față de alte categorii de oameni, care necesită crearea condițiilor pentru integrarea lor în societate.

Obligațiile Statului privind asigurarea unui minim de protecție socială pentru această categorie de populație sînt reflectate în cuprinsul art. 51 din Constituția Republicii Moldova, intitulat „protecția persoanelor handicapate”, și anume:

(1) Persoanele handicapate beneficiază de o protecție specială din partea întregii societăți. Statul asigură pentru ele condiții normale de tratament, de readaptare, de învățămînt, de instruire și de integrare socială.

(2) Nimeni nu poate fi supus nici unui tratament medical forțat, decît în cazurile prevăzute de lege.

Standardele internaționale de protecție a drepturilor persoanelor cu dizabilități se bazează pe principiul comun pentru întregul sistem de protecție a drepturilor omului – a universalității drepturilor omului și de interzicere a discriminării.

Recunoscînd faptul că dizabilitatea rezultă din interacțiunea dintre persoanele cu dizabilități și barierele care țin de atitudine și mediul înconjurător care împiedică participarea lor deplină și eficientă la viața socială în condiții egale cu alți cetățeni, Adunarea Generală a

---

Compensarea lunară a costului a 30 kW de energie electrică și compensarea anuală a costului unui metru cub de lemne și a unei tone de cărbuni, inclusiv în cazul încălzirii cu gaze.

²²⁷ De locuință gratuită beneficiază următoarele categorii de tineri specialiști:

- a) cadrele didactice;
- b) medicii și farmaciștii;
- c) asistenții sociali;
- d) specialiștii din domeniul culturii.

²²⁸ Hotărîrea Guvernului privind aprobarea unor măsuri de susținere a activităților pentru tineret nr. 1213 din 27.12.2010

Organizației Națiunilor Unite a adoptat, la 13 decembrie 2006, Convenția cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități.²²⁹ Această Convenție este recunoscută drept primul instrument juridic obligatoriu care vizează direct drepturile și libertățile persoanelor cu dizabilități, oferind un nivel de protecție fără precedent, stabilind standarde universale minime de acțiune, precum și pași concreți care ar asigura incluziunea persoanelor cu dizabilități în toate domeniile de activitate.

Subiectul protecției drepturilor acestei categorii de persoane a fost abordat și pînă la adoptarea Convenției enunțate.

Programul Global de Acțiuni cu privire la persoanele cu dizabilități²³⁰ (1982), care promovează participarea deplină și egalitatea persoanelor cu dizabilități în viața socială. Astfel a fost proclamat deceniul 1983-1992 „Deceniul persoanelor cu dizabilități”, și încurajate statele să implementeze Programul de Acțiuni respectiv.

Regulile Standard privind Egalizarea Șanselor pentru Persoanele cu Dizabilități (1993) adoptate de către Adunarea Generală ca rezultat al Decadei Persoanelor cu Dizabilități. Regulile Standard nu reprezintă un document obligatoriu pentru statele membre, însă acestea au fost considerate cele mai importante standarde ale drepturilor omului pentru persoanele cu dizabilități pînă la adoptarea Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități.

Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948), reprezintă baza normativă care a condus la formularea standardelor privind drepturile persoanele cu dizabilități. În special, art. 7 garantează egalitatea în fața legii și protejarea egală de lege a tuturor oamenilor, fără nici o discriminare.

Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice (1966),

Pactul Internațional cu privire la Drepturile Economice, sociale și culturale (1966),

Declarația privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (1975). Acesta este primul document internațional care a încercat să definească termenul „dizabilitate”.

La nivel european nu a fost adoptat nici un tratat privind drepturile omului specific drepturilor persoanelor cu dizabilități, dar au fost adoptate tratate, care garantează protecția drepturilor tuturor persoanelor, inclusiv persoanelor cu dizabilități:

Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (1950), care prevede în art.14 interzicerea discriminării .

Carta Socială Europeană (1961) și Carta Socială Europeană Revizuită (1996)

La nivel național Legea privind protecția socială a invalizilor nr. 821 din 24.12.1991 poate fi considerată drept o expresie a standardelor naționale în domeniul drepturilor omului pentru persoanele cu dizabilități. Legea stabilește garanții suplimentare pentru această categorie de populație în vederea realizării drepturilor și intereselor lor legitime.

Legea pentru aprobarea Strategiei de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități (2010–2013) nr. 169 din 09.07.2010 reprezintă planificarea strategică cu realizarea unui șir de acțiuni coordonate și necesare reformării sistemului de protecție socială a persoanelor cu dizabilități. Organele centrale de specialitate ale administrației publice și autoritățile administrației publice locale au obligația de a raporta anual, pînă la 1 martie, Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei asupra măsurilor întreprinse și rezultatele obținute pentru realizarea Strategiei de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități (2010–2013).

---

²²⁹ Republica Moldova a ratificat Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități prin Legea nr. 166 din 09.07.2010, M.O. nr.126-128/428 din 23.07.2010

²³⁰ Programul de Acțiuni adoptat prin Rezoluția Adunării Generale 37/53 din 3 decembrie 1982

Actualmente, este elaborat proiectul Legii privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, în conformitate cu prevederile Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități.

Protecția socială a invalizilor se asigură printr-un complex de măsuri prevăzute în programele republicane și locale de dezvoltare social-economică și se realizează prin: a) pensii și prestații sociale; b) servicii sociale; c) servicii medicale; d) educație și instruire; e) încadrare în câmpul muncii; f) tratamente fiscale; g) accesibilitate la infrastructura socială.

Asigurarea accesibilității persoanelor cu dizabilități la obiecte de utilitate publică este prevăzută în Capitolul II din Legea privind protecția socială a invalizilor. Legea obligă autoritățile publice centrale și locale să creeze condițiile necesare pentru accesul liber al invalizilor la casele de locuit, la clădirile și construcțiile publice și de producție, la folosirea liberă a mijloacelor de transport în comun și a comunicațiilor de transport, a mijloacelor de telecomunicații și de informare.

Utilarea încăperilor de locuit ocupate de către invalizi sau de către familii care au în componența lor un invalid este pusă în sarcina organelor autoadministrării locale, întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor în administrarea cărora se află fondul locativ.²³¹

La repartizarea încăperilor de locuit, organele autoadministrării locale, întreprinderile, instituțiile și organizațiile țin cont de necesitățile invalizilor în ce privește repartizarea pentru aceștia a încăperilor de locuit în apropierea locului lor de muncă, a locului de trai al rudelor lor și a instituțiilor de reabilitare.

De asemenea, organele autoadministrării locale sînt obligate să asigure invalizilor condițiile necesare pentru accesul la instituții de culturalizare, la amenajări sportive, pentru practicarea culturii fizice și sportului, precum și să pună la dispoziție inventarul sportiv special. Pentru neîndeplinirea obligațiilor privind asigurarea accesului invalizilor la obiectivele infrastructurii sociale Legea²³² prevede răspundere economică prin defalcarea în bugetul organului autoadministrării locale de mijloace necesare pentru satisfacerea cerințelor invalizilor în conformitate cu legislația.

Organele autoadministrării locale, cu participarea organizațiilor obștești ale invalizilor aprobă listele de funcții și profesii care trebuie să fie ocupate preferențial de invalizi, stabilesc normativele de rezervare pentru ei, la întreprinderi, în instituții și organizații, a locurilor de muncă (în mărime de cel puțin 5 la sută din numărul total al lucrătorilor), înființează întreprinderi, secții, sectoare specializate pentru utilizarea muncii invalizilor. De asemenea, acestea sînt obligate să elibereze întreprinderilor ce organizează muncă la domiciliu a invalizilor, precum și invalizilor care practică activități de muncă individuală încăperi corespunzătoare și să acorde ajutorul necesar pentru procurarea materiei prime și vînzarea producției.

Organele centrale ale puterii de stat, cît și organele autoadministrării locale stabilesc pentru invalizi înlesniri suplimentare la deservirea nevoilor de trai, la deservirea medicală, comercială, la transport, telecomunicații și la alte tipuri de servicii sociale, contribuie la dezvoltarea rețelei instituțiilor staționare de asistență socială a invalizilor care au nevoie de îngrijire din partea altor persoane.

---

²³¹ Art. 10 din Legea privind protecția socială a invalizilor nr. 821 din 24.12.1991

²³² Art. 12 din Legea privind protecția socială a invalizilor nr. 821 din 24.12.1991

2.5. Dreptul la învățătură

Dreptul la învățătură, unul dintre cele mai importante drepturi sociale ale omului, creează premisele necesare afirmării plene a personalității și a demnității umane. De potențialul intelectual al persoanei depinde nu numai promovarea pe scară socială și statutul ei social, dar și progresul societății în ansamblu, evoluția vieții economice, sociale și culturale. Dreptul la învățătură este un drept complex prin conținutul său și prin numărul mare de subiecte implicate în realizarea lui. Este de remarcat nu numai multitudinea de componente ale conținutului acestui drept, dar și specificul juridic ce rezultă din îmbinarea libertății cu obligația, deoarece dreptul la învățătură este în același timp și o îndatorire. Aceasta explică obligativitatea unor forme de învățământ (învățământul general obligatoriu). Dreptul la învățătură, ca drept fundamental, urmează să fie asigurat în așa mod încât să ofere tuturor șanse juridice egale, ceea ce implică neadmiterea discriminărilor și privilegiilor.

Dreptul la educație este garantat de către Constituția Republicii Moldova prin prevederile art. 35 care stipulează că:

- (1) Dreptul la învățătură este asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și prin cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instruire și de perfecționare.
- (2) Statul asigură, în condițiile legii, dreptul de a alege limba de educare și instruire a persoanelor.
- (3) Studiarea limbii de stat se asigură în instituțiile de învățământ de toate gradele.
- (4) Învățământul de stat este gratuit.
- (5) Instituțiile de învățământ, inclusiv cele nestatale, se înființează și își desfășoară activitatea în condițiile legii.
- (6) Instituțiile de învățământ superior beneficiază de dreptul la autonomie.
- (7) Învățământul liceal, profesional și cel superior de stat este egal accesibil tuturor, pe bază de merit.
- (8) Statul asigură, în condițiile legii, libertatea învățământului religios. Învățământul de stat este laic.
- (9) Dreptul prioritar de a alege sfera de instruire a copiilor revine părinților.

Constituția garantează dreptul la învățătură fără discriminări și privilegii, prin faptul că orice persoană, indiferent de sex, naționalitate, origine socială, de apartenență politică sau religioasă are dreptul de a învăța. În acest mod statul stabilește egalitate între toți subiecții care doresc să realizeze dreptul la învățătură. Astfel, dreptul la învățătură se realizează plenar spre deosebire de celelalte reglementări constituționale cu referire la drepturile sociale, economice și culturale, care se realizează în dependență de condițiile vieții materiale a unei societăți concrete, de orientarea socială a legislației și de politica guvernului.

Învățământul liceal²³³, profesional și cel superior de stat este egal accesibil tuturor, pe bază de merit, statul garantează că orice persoană va putea beneficia de acest drept în aceleași condiții ca și alte persoane, fără a i se impune condiții suplimentare în dependență de tipul de învățământ la care aspiră. În acest context sunt necesare două precizări. În primul rând, textul constituțional specifică faptul că, în condiții de egalitate, doar învățământul de stat este accesibil tuturor. Învățământul privat nu poate fi egal accesibil tuturor, deoarece nu toți cetățenii au posibilitatea să

²³³ Potrivit prevederilor alin. (7), art. 35 din Constituția Republicii Moldova.

achite taxele pentru studii. În al doilea rând, Constituția specifică dependența dintre criteriul egalității și criteriul existenței dovedirii meritelor. Deci, vor fi tratați egal numai cei care merită studiile, adică cei care demonstrează o reușită bună, capacități deosebite, talent și aptitudini conform cărora statul asigură șanse egale de acces în instituțiile de stat de învățământ liceal, profesional și superior.

Cu referire la activitatea instituțiilor de învățământ superior, Constituția asigură o libertate de acțiune prin specificarea faptului, că „instituțiile de învățământ superior beneficiază de dreptul la autonomie”²³⁴. Astfel, Constituția permite instituțiilor de învățământ superior, înființate în conformitate cu prevederile legale, să aprobe și să aplice norme proprii, care reglementează modalitatea de organizare internă a instituției; raporturile dintre: organele instituției de învățământ, cadrele didactice și administrație; cadrele didactice, administrație și studenți. Autonomia permite instituțiilor de învățământ să-și aleagă conducerea, să-și stabilească programele de învățământ în coordonare cu ministerul de ramură.

Autonomia învățământului superior presupune și o autonomie financiară destul de vastă, instituția avînd dreptul să utilizeze mijloacele financiare primite de la buget, precum și cele acumulate din alte surse, în funcție de necesitățile sale.

Deși îi asigură o autonomie largă, statul se poate implica în sfera învățământului superior, obligînd instituțiile de învățământ să respecte și să realizeze plenar principiile învățământului și a standardelor educaționale de stat, care asigură posibilitatea de nostrificare a actelor naționale de studii. Prin instituția evaluării și acreditării de către stat a instituțiilor de învățământ se obține perfecționarea continuă a procesului de instruire și de ridicare a calității studiilor.

Dreptul la învățătură (la educație) este protejat și de prevederile Convenției ONU privind drepturile copilului²³⁵, precum și de Convenția UNESCO privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului²³⁶.

Prin prevederile art. 13 din Pactul internațional din 16.12.66 cu privire la drepturile economice, sociale și culturale statele părți recunosc dreptul pe care îl are orice persoană la educație. Concomitent prin prevederile aceluiași articol al Pactului, sînt reglementate condițiile ce trebui respectate de către statele părți în vederea asigurării deplinei exercitări a acestui drept, precum și angajamentul statelor părți de a respecta libertatea părinților și, atunci cînd este cazul, a tutorilor legali, de a alege pentru copiii lor instituții de învățământ altele decît cele ale autorităților publice, dar conforme cu normele minimale pe care le poate prescrie sau aproba statul în materie de educație și de a asigura educația religioasă și morală a copiilor lor în conformitate cu propriile lor convingeri.

La nivel național politica de stat în sfera învățământului, organizarea și funcționarea sistemului de învățământ sunt determinate în Legea învățământului nr. 547 din 21.07.1995.

Învățământul constituie, sub aspect conceptual, un sistem unitar realizat într-o diversitate de structuri, forme, conținuturi, tehnologii educaționale. Politica educațională a statului se întemeiază pe principiile umanitarizării, accesibilității, adaptivității, creativității și diversității.

---

²³⁴ Potrivit prevederilor alin. (6) din art. 35 din Constituția Republicii Moldova.

²³⁵ Art. 28 și art. 29 ale Convenției ONU cu privire la drepturile copilului. Republica Moldova a aderat la Convenția prin Hotărîrea Parlamentului nr. 408-XII din 12 decembrie 1990, aceasta intrînd în vigoare pentru țara noastră din 25 februarie 1993, din care considerente prevederile acesteia poartă un caracter obligatoriu pentru autoritățile Republicii Moldova.

²³⁶ Adoptată de Conferința generală a Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură, la 14 decembrie 1960. A intrat în vigoare la 22 mai 1962, conform dispozițiilor art.14. Republica Moldova a aderat la acest act internațional prin Hot. Parl. nr.707-XII din 10.09.91, care este în vigoare pentru țara noastră din 17 iunie 1993.

Învățământul este democratic și umanist, deschis și flexibil, formativ-dezvoltativ și se bazează pe valorile culturii naționale și universale.

Dreptul la învățatură implică o serie de obligații din partea statului, inclusiv prestații materiale. În afară de obligația asigurării dreptului la învățatură în diverse forme și niveluri de instruire, Constituția garantează gratuitatea învățământului, adică asumarea cheltuielilor ocazionale de efectuarea lui de către stat. Cu toate acestea, gratuitatea învățământului de stat nu este absolută, cupă cum nu este absolută nici obligația de a parcurge toate etapele învățământului.

Garantarea dreptului la învățatură trebuie asigurată prin diverse forme de organizare a învățământului. Art. 35 din Constituție vine cu prevederi concrete în acest sens prin care stabilește că instituțiile de învățământ, inclusiv cele nestatale, se înființează și își desfășoară activitatea în condițiile legii. Astfel, conform Legii învățământului statul se implică în procesul de educare al cetățenilor săi prin instituirea învățământului general obligatoriu. Școlarizarea devine obligatorie la vârsta de 7 ani, frecventarea obligatorii a școlii încetînd la la sfîrșitul anului de învățământ în care elevul atinge vârsta de 16 ani.

La absolvirea învățământului gimnazial elevilor li se eliberează un certificate care oferă mai multe itinerare de continuare a studiilor în învățământul liceal și cel profesional.

Învățământul liceal asigură o pregătire teoretică fundamentală și formarea unei ample culturi generale, necesare pentru continuarea studiilor în învățământul superior, mediu de specialitate sau în instituții de învățământ secundar profesional. Învățământul liceal se organizează ca învățământ de zi în licee teoretice. Admiterea în învățământul liceal se face pe bază de concurs, la care pot participa absolvenții învățământului gimnazial. Absolvenții de școli profesionale au dreptul de a se înscrie în clasa a XII-a de liceu. Învățământul liceal se încheie cu examen de bacalaureat, la promovarea căruia se eliberează diploma de bacalaureat, care conferă dreptul de admitere în învățământul superior.

Învățământul secundar profesional asigură pregătirea într-o meserie (profesie), precum și perfecționarea și recalificarea muncitorilor calificați și a persoanelor disponibilizate. Statul garantează pregătirea profesională într-o meserie pentru absolvenții de gimnazii care nu au atins vârsta de 16 ani și nu urmează studiile în licee. Învățământul secundar profesional se organizează ca învățământ de zi ori seara în școli profesionale și în școli de meserii. În instituțiile de învățământ secundar profesional, pregătirea, perfecționarea și recalificarea muncitorilor și a persoanelor disponibilizate se efectuează prin contract și se finanțează din fondul alocațiilor destinate plasării în cîmpul muncii. Practica în producție, prevăzută pentru elevii din învățământul secundar profesional, se efectuează pe bază de contract la întreprinderi de stat sau private.

Învățământul superior are drept scop formarea unei personalități multilaterale dezvoltate și creative, pregătirea, perfecționarea și recalificarea la nivel superior a specialiștilor și a cadrelor științifice în diverse domenii, asigurarea aspirațiilor personalității de a-și aprofunda și extinde studiile, promovarea cercetării științifice și implementarea rezultatelor ei, păstrarea, îmbogățirea și propagarea patrimoniului științific, tehnic, artistic și cultural. Învățământul superior se realizează prin instituții de învățământ superior: universități, academii și institute.

Învățământul superior, cu excepția învățământului medical și farmaceutic, se realizează în două cicluri: ciclul I - studii superioare de licență; ciclul II - studii superioare de masterat.

Statul oferă și alte forme de instruire și de perfecționare, prin această urmînd a se înțelege:

învățământul artistic și sportiv, care se organizează pentru copiii cu aptitudini în domeniul muzicii, coregrafiei, artelor plastice și teatrale sportului, în licee cu clasele I - XII sau cu clasele

IV - XII, în funcție de profil. Învățământul artistic și sportiv este structurat pe niveluri similare celor din învățământul secundar general. Admiterea în învățământul artistic sau sportiv se face prin testarea aptitudinilor specifice profilului, după susținerea examenelor, pe bază de concurs.

Învățământul postuniversitar de specialitate, care asigură specializarea într-un domeniu sau extinderea și perfecționarea pregătirii științifice și pedagogice. Învățământul postuniversitar se realizează prin doctorat, postdoctorat, rezidențiat, secundariat, cursuri de specializare și perfecționare, organizate în instituțiile de învățământ superior acreditate în acest scop sau în instituțiile de cercetări științifice;

Învățământul special, care este parte integrantă a sistemului de învățământ și are ca scop educarea, instruirea, recuperarea și integrarea social a preșcolărilor și elevilor cu deficiențe psihice, fizice, senzoriale, logopedice, socioafective și de comportament sau cu deficiențe asociate. Învățământul special se organizează în instituții instructiv-educative speciale de tip internat sau cu program prelungit și se desfășoară după planuri de învățământ, programe de studii și tehnologii didactice elaborate în funcție de tipul și gradul handicapului. Statul asigură întreținerea gratuită a copiilor din instituțiile instructiv-educative special;

Învățământul complementar (extrașcolar), care are menirea să dezvolte aptitudinile și capacitățile individuale, să satisfacă diversele interese și opțiuni ale individului. Învățământul complementar se organizează, pe grupe și individual în diverse instituții extrașcolare (cluburi, palate ale preșcolărilor și elevilor, tabere școlare, baze sportive, turistice și de agrement etc.), precum și în cadrul instituțiilor din rețeaua de învățământ. Finanțarea învățământului complementar se face de la bugetul de stat și bugetele unităților administrativ-teritoriale, precum și din taxe de studii, sponsorizări, donații și din alte surse financiare legale;

Învățământul pentru adulți, care asigură cetățenilor accesul la știință și cultură în vederea adaptării lor, prin instruire continuă, la schimbările din viața socială și dezvoltării competențelor profesionale. Această formă de învățământ se realizează prin diverse forme de instruire și autoinstruire; învățământul de zi, seral, cu frecvență redusă, la distanță etc.; în mod independent sau pe bază de contract cu diverse instituții de învățământ de stat ori privat; universității populare, universității deschise, case de cultură, școli populare de artă, cluburi asociații, fundații, cursuri pe lângă întreprinderi.

În Republica Moldova învățământul de stat este laic. Învățământul moral-religios în școlile de stat de toate gradele este opțional și facultativ, condiție obligatorie generată de necesitatea respectării credinței și dreptului părinților și tutorilor de a asigura educația copiilor minori, potrivit propriilor convingeri.

Întru realizarea libertății conștiinței, statul trebuie să păstreze o poziție de neutralitate față de religii. Asta nu înseamnă că este interzisă predarea religiei în instituțiile de învățământ, ci semnifică principiul conform căruia statul nu favorizează în mod special nici una din religii.

Statul asigură libertatea învățământului moral-religios și teologic în interiorul cultelor. Astfel, Legea privind cultele religioase și părțile ei componente²³⁷ oferă cultelor libertatea de a-și organiza învățământul pentru pregătirea propriului personal. Cultele religioase pot înființa instituții teologice de orice grad, cu statut distinct sau cu statut de extensiune a unor instituții de profil din țară și de peste hotare. Aceste instituții, la cererea cultelor, pot fi supus licențierii sau acreditării de stat. În acest context, seminariștii și studenții teologi beneficiază de toate drepturile și îlesnirile prevăzute pentru elevii și studenții din învățământul de stat.

---

²³⁷Art. 32 din Legea privind cultele religioase și părțile ei componente nr. 125 din 11.05.2007

Organul central al administrației publice în domeniul învățămîntului este Ministerul Educației. Atribuțiile acestuia sînt stipulate în art. 41 al Legea învățămîntului, și constau în special în organizarea, elaborarea și promovarea politicii de stat în sfera învățămîntului, politicii de stat în problemele copiilor și tineretului, și exercitarea funcției de control asupra respectării legislației învățămîntului.

La nivelul local competențele în domeniul învățămîntului sînt împărțite între autoritățile publice locale de nivelul II²³⁸, și autoritățile publice locale de nivelul I²³⁹.

Autoritățile publice locale de nivelul II sînt reprezentate de direcțiile de învățămînt²⁴⁰ care sînt organe specializate de conducere a învățămîntului ce funcționează în raioane și municipii, subordonată Ministerului Educației în plan administrativ și științifico-didactic și autorității administrației publice locale- în problemele asigurării financiare și materiale²⁴¹. Direcțiile de învățămînt au un rol important în asigurarea desfășurării și gestionării procesului educațional în raza lor teritorială, care este unitatea administrativ-teritorială. Totodată, prin intermediul direcțiilor de învățămînt se asigură conlucrarea instituțiilor de învățămînt din subordine, cu autoritatea administrației publice locale și cu Ministerul Educației.

Dat fiind faptul că pe lângă direcțiile de învățămînt funcționează cabinete metodice, centre metodico-psihopedagogice, servicii psihologice inspectorate pentru protecția copilului și comisii medico-psihopedagogice²⁴², acestea contribuie decisiv și în oferirea asistenței necesare în diferite situații, cum ar fi situațiile conflictuale care pot apărea între profesori și elevi, sau alte situații care ar determina într-un fel sau altul încălcarea drepturilor unei persoane. Într-un astfel de context, direcția de învățămînt deține un rol important în repunerea în drepturi a cetățenilor.

Competențele autorităților administrației publice locale în domeniul educațional sînt reglementate conform prevederilor art. 45 al Legii învățămîntului. În principal, acestea țin de supravegherea respectării legislației învățămîntului în teritoriu. Tot autoritățile administrației publice locale îndeplinesc un șir de atribuții referitor la asigurarea dreptului la învățatură a cetățenilor.

Astfel, deși principala sursă de finanțare a sistemului educațional este asigurată din surse bugetare, o parte din cheltuielile aferente revin în sarcina autorităților publice locale. Acestea trebuie să asigure din resurse financiare proprii accesul la învățatură a copiilor, prin prisma asigurării transportului pentru copii²⁴³, cât și asigurarea condițiilor pentru buna desfășurare a procesului educațional²⁴⁴. Totodată evidența copiilor de vîrstă școlară și asigurarea școlarizării lor pînă la vîrsta de 16 ani, țin de competența autorităților administrației publice locale.

---

²³⁸În conformitate cu art. 1 al Legii privind administrația publică locală, nr. 436 din 28.12.2006 *autorități ale administrației publice locale de nivelul al doilea* sînt autorități publice, luate în ansamblu, care sînt constituite și activează pe teritoriul raionului, municipiului Chișinău, unității teritoriale autonome cu statut juridic special pentru promovarea intereselor și soluționarea problemelor populației unității administrativ-teritoriale respective.

²³⁹ Conform aceluiași prevederi, *autorități ale administrației publice locale de nivelul întâi* sînt autorități publice, luate în ansamblu, care sînt constituite și activează pe teritoriul satului (comunei), orașului (municipiului) pentru promovarea intereselor și soluționarea problemelor colectivităților locale.

²⁴⁰ Competențele direcțiilor de învățămînt sînt prevăzute în art. 44 al Legii învățămîntului.

²⁴¹ Conform prevederilor punctului 3. Din Regulamentul-tip al direcției generale județene (municipale) învățămînt, aprobat prin Hotărîrea Guvernului RM, nr. 1380 din 29.10.2002.

²⁴² În conformitate cu prevederile art. 43, alin. (7) al Legii învățămîntului.

²⁴³ Vezi lit. h), art. 45 din Legea învățămîntului.

²⁴⁴ Vezi lit. h), art. 44 din Legea învățămîntului.

Deși politicile educaționale sînt elaborate de către autoritățile publice centrale, în cazul de față Ministerul Educației, care trebuie să asigure elaborarea unor documente racordate la standardele în domeniul drepturilor omului la care Republica Moldova este parte, implementarea corectă a acestora trebuie să fie realizată în special de către autoritățile administrației publice locale.

2.6. Dreptul la ocrotirea sănătății

Legislația ce guvernează ocrotirea sănătății se fundamentează pe norma din Constituția Republicii Moldova care în art. 36 „Dreptul la ocrotirea sănătății” prevede:

Dreptul la ocrotirea sănătății este garantat.

Minimul asigurării medicale oferite de stat este gratuit.

Structura sistemului național de ocrotire a sănătății fizice și mentale a persoanei se stabilesc potrivit legii organice.

Acest drept constituțional valorifică la rîndul său dispozițiile unor acte internaționale în materia sănătății. Astfel, articolul 25 alin. 1 din Declarația universală a drepturilor omului prevede că orice persoană are dreptul la un nivel de viață corespunzător asigurării sănătății sale, la îngrijire medicală și la serviciile sociale necesare.

Pactul internațional cu privire la drepturile economice sociale și culturale consacră în articolul 12 dreptul pe care îl are orice persoană de a se bucura de cea mai bună sănătate fizică și mintală pe care o poate atinge, în baza următoarelor măsuri: scăderea mortalității noilor născuți și a mortalității infantile, precum și dezvoltarea sănătoasă a copilului; îmbunătățirea tuturor aspectelor igienei mediului și ale igienei industriale; profilaxia și tratamentul maladiilor epidemice, endemice, profesionale și a altora, precum și lupta împotriva unor maladii; crearea de condiții care să asigure tuturor servicii medicale și un ajutor medical în caz de boală.

Aceste stipulații pun piatra de temelie a întregului masiv ce vine să reglementeze domeniul în cauză – Legea ocrotirii sănătății nr. 411 din 28.03.1995, Legea cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului nr. 263 din 27.10.2005, Legea cu privire la exercitarea profesiei de medic nr. 264 din 27.10.2005, Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală nr. 1585 din 27.02.1998. Așadar, statul fără echivoc, direct și necondiționat își asumă responsabilitatea pentru ocrotirea sănătății cetățenilor săi, care, la rîndul lor, pot cere de la stat realizarea acestui drept.

Dat fiind faptul că Legea ocrotirii sănătății nu conține reglementări referitoare la regulile, mecanismele și principiile de structurare a serviciilor ce acordă asistență medicală, soluțiile respective au fost introduse prin acte subordonate legii. Ministerul sănătății, prin ordinele sale, a încercat să acopere spațiul care, conform Constituției, urma să fie reglementat de lege. Ministerul Sănătății, organul central de specialitate al administrației publice în domeniul sănătății, a clarificat situația în ceea ce privește organizarea sistemului de ocrotire a sănătății prin actele sale: Ordinul nr. 03/20- 99 din 06.04.2006 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la instituțiile medico-sanitare publice încadrate în sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală și Ordinul nr. 404 din 30.10.2007 cu privire la delimitarea juridică a asistenței medicale primare la nivel raional.

În același timp, Legea ocrotirii sănătății transferă o parte din responsabilitățile statului autorităților publice locale, stabilind în calitate de principii ale sistemului ocrotirii sănătății următoarele: conducerea descentralizată, responsabilitatea autorităților publice locale pentru promovarea politicii statului în domeniu²⁴⁵. Astfel, autorităților administrației publice locale le revin competențe vaste în domeniul asigurării sănătății populației: îndrumarea subdiviziunilor de sănătate de interes local, numirea și eliberarea din funcție a conducătorilor acestora; organizarea educației sanitare a populației, dezvoltării rețelei de instituții medico-sanitare și întăririi bazei lor tehnico-materiale; organizarea controlului asupra salubrității și radiației mediului înconjurător, asupra respectării regulilor sanitare, luarea măsurilor preventive împotriva maladiilor sociale și transmisibile, epidemiilor, epizootiilor, întreprind acțiuni pentru lichidarea lor; organizarea acordării de asistență medicală populației; aprobarea și asigurarea implementării planurilor strategice locale de dezvoltare a serviciilor de sănătate, a programelor locale de sănătate și, în limitele posibilităților, participarea la consolidarea bazei tehnico-materiale a instituțiilor medico-sanitare, fondate în condițiile legii ș.a.²⁴⁶

În Republica Moldova sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală reprezintă principalul sistem de ocrotire a sănătății populației care funcționează având la bază câteva principii: unicitatea, egalitatea, solidaritatea, obligativitatea, contributivitatea, repartiția, autonomia²⁴⁷. Acesta a fost pus în aplicare în anul 2004, reconstruind principalul mecanism de constituire a fluxurilor financiare. Sistemul de asigurări medicale obligatorii a schimbat cardinal relația instituțiilor medico-sanitare cu „fondatorii”, oricare ar fi aceștia, sau alte organe de administrare (altele decât fondatorii), deoarece aranjează în altă proiecție raportul de dependență între instituțiile și organul care are competența să influențeze activitatea acesteia.

Asigurarea obligatorie de asistență medicală reprezintă un sistem autonom garantat de stat de protecție financiară a populației în domeniul ocrotirii sănătății prin constituirea, pe principii de solidaritate, din contul primelor de asigurare, a unor fonduri bănești destinate pentru acoperirea cheltuielilor de tratare a stărilor condiționate de survenirea evenimentelor asigurate (maladie sau afecțiuni). Potrivit prevederilor Legii cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală, asigurarea obligatorie a persoanelor angajate se face din mijloacele patronilor și ale salariaților. Statul în persoana Guvernului asigură din contul mijloacelor bugetului de stat câteva categorii de persoane neangajate, enumerate exhaustiv în art. 4 (4) din lege. Acest sistem este chemat să ofere cetățenilor Republicii Moldova posibilități egale în obținerea asistenței medicale oportune și calitative.

La rîndul lor, cetățenii au obligația de a plăti primele de asigurarea obligatorie de asistență medicală, în caz contrar survenind răspunderea contravențională.²⁴⁸

Organizarea, desfășurarea și dirijarea procesului de asigurare obligatorie de asistență medicală, controlul calității asistenței medicale acordate și implementarea cadrului normativ aferent asigurărilor de asistență medicală îi revin Companiei Naționale de Asigurări în Medicină. În calitate sa de asigurător, Compania răspunde material față de persoana asigurată pentru

---

²⁴⁵ Legea ocrotirii sănătății nr. 411 din 28.03.1995, art. 2 „Structura și principiile fundamentale ale sistemului de ocrotire a sănătății”.

²⁴⁶ Legea ocrotirii sănătății nr. 411 din 28.03.1995, art. 6 „Competența autorităților administrației publice locale în domeniul asigurării sănătății populației”.

²⁴⁷ Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală nr.1585 din 27.02.1998, art. 5 „Principiile de organizare a asigurării obligatorii de asistență medicală”.

²⁴⁸ Art. 266 (2) din Codul Contravențional: Neplata primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală în termenul stabilit de legislație se sancționează cu amendă de la 25 la 55 de unități convenționale.

prejudiciile cauzate vieții și sănătății acesteia ca rezultat al asistenței medicale prevăzute de Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală, acordate necalitativ sau insuficient. Asigurătorul este obligat să achite serviciile prestate de prestatorii de servicii medicale în modul și în termenele prevăzute în contractele încheiate cu ei. Totodată, Compania Națională de Asigurări în Medicină și agențiile ei teritoriale sunt în drept să ceară persoanelor juridice sau fizice, responsabile pentru prejudiciul cauzat sănătății persoanei asigurate, recuperarea cheltuielilor pentru acordarea asistenței medicale în volumul prevăzut de Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală.

Prestatorii de servicii medicale²⁴⁹ răspund²⁵⁰ pentru volumul și calitatea serviciilor medicale prestate, pentru refuzul de a acorda asistență medicală persoanelor asigurate, pentru gestionarea mijloacelor financiare provenite din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală și pentru împiedicarea exercitării de către asigurător a funcțiilor sale de control.

În cadrul sistemului ocrotirii sănătății, populației îi revine o serie de drepturi și obligații, cum ar fi: dreptul la asigurarea sănătății, care se garantează fără discriminare; educația sanitară, care presupune implementarea cunoștințelor despre modul de viață sănătos, igiena individuală, alimentația rațională, prevenirea maladiilor, daunelor alcoolului, fumatului, stupefiantelor și substanțelor psihotrope; dreptul la repararea prejudiciului adus sănătății de factori nocivi generați prin încălcarea regimului antiepidemic, regulilor și normelor sanitar-igienice, de protecție a muncii, de circulație rutieră, precum și de acțiunile rău intenționate ale altor persoane; dreptul la diverse tipuri de asistență medicală; dreptul la concedii medicale; liberul consimțământ pentru intervenții medicale; libera alegere a medicului și a formei de asistență medicală; dreptul la informații despre starea sănătății.

Realizarea drepturilor sociale ale pacientului la asistență medicală, conform Legii cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului, este asigurată prin accesul echitabil la serviciile de sănătate de cea mai înaltă calitate pe care societatea o poate garanta cu ajutorul resurselor umane, financiare și materiale disponibile. Fiecărui pacient i se asigură accesul nelimitat și înscrierea la un medic de familie, iar dacă este posibil, și dreptul de alegere sau schimbare a acestuia. În acest sens, în cadrul fiecărei unități medico-sanitare sau a organului de conducere a asistenței medicale primare trebuie să fie afișate listele cu medicii de familie și modul de alegere a acestora în localitatea respectivă. Orice pacient beneficiază de acces gratuit la serviciile de sănătate de urgență, oferite atât prin intermediul medicului de familie, cât și prin structurile instituțiilor medico-sanitare de tip ambulatoriu sau staționar din raza aflării suferindului.

Toate deciziile cu caracter economic, administrativ sau social care influențează asupra stării de sănătate a populației, la nivel național ori local, trebuie luate ținându-se cont de opinia publică. Pacienții au dreptul colectiv la o formă de reprezentare, la fiecare nivel al sistemului de servicii de sănătate, în luarea deciziilor privind planificarea și reevaluarea serviciilor, inclusiv gama, calitatea și prestarea serviciilor acordate.

---

²⁴⁹Art.4 (8) din Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală: "Prestatorii de servicii medicale din sistemul asigurărilor obligatorii de asistență medicală sînt instituțiile medico-sanitare, organizațiile (instituțiile) specializate în îngrijiri la domiciliu, inclusiv paliative, care au încheiat contract de acordare a asistenței medicale (de prestare a serviciilor medicale) cu Compania Națională de Asigurări în Medicină sau cu agențiile ei teritoriale (ramurale).

²⁵⁰ Codul contravențional, art. 266¹ „Încălcarea regulilor de gestionare a mijloacelor financiare provenite din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală”; Codul penal, art. 213 „Încălcarea din neglijență a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale”.

Cetățenii, în calitate de pacienți, sau reprezentanții acestora pot ataca acțiunile prestatorilor de servicii de sănătate ce au condus la lezarea drepturilor lor, precum și acțiunile și/sau deciziile autorităților publice și ale persoanelor cu funcții de răspundere ce au condus la lezarea drepturilor sociale stabilite de legislație. Realizarea protecției drepturilor pacientului se asigură pe cale extrajudiciară și judiciară. Astfel, orice persoană care consideră că i-au fost lezate drepturile și interesele legitime, prevăzute de Legea cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului, este în drept să se adreseze în instanța judecătorească competentă, conform prevederilor legislației în vigoare. Protecția extrajudiciară a drepturilor pacientului se realizează, după caz, de către Ministerul Sănătății, direcțiile teritoriale de sănătate, instituțiile medico-sanitare și farmaceutice, organizațiile de asigurări de sănătate, organizațiile profesionale ale medicilor, asociațiile pacienților, asociațiile obștești pentru protecția consumatorilor de servicii de sănătate sau de către alte structuri, create și acreditate în conformitate cu legislația.

Fiecare instituție medico-sanitară este obligată să afișeze într-un loc accesibil pentru public informația cu privire la drepturile pacienților, modul și termenele de depunere a petițiilor și sugestiilor. Cererile sau reclamațiile pacienților adresate organelor menționate la alin.(1) se examinează în temeiul Legii cu privire la petiționare nr.190 din 19.07.1994 și al altor acte legislative. Despre rezultatele examinării și decizia luată sînt informați pacientul sau reprezentantul său legal (ruda apropiată) și prestatorul de servicii de sănătate pe a cărui adresă a fost depusă reclamația.

Responsabilitatea pentru încălcarea drepturilor sociale ale pacientului la asistență medicală o poartă autoritățile administrației publice centrale și locale și autoritățile sistemului de sănătate de toate nivelurile, iar pentru încălcarea drepturilor individuale, stipulate de Legea cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului - prestatorii de servicii de sănătate.

Omișiunea drepturilor de tip economic și social din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale poate da impresia că cererile legate de beneficiile asistenței medicale depășesc competența Curții Europene a Drepturilor Omului. Dar, cererile legate de standardele generale sau de interzicerea accesului la asistență medicală ar putea ridica probleme din perspectiva art. 2 din Convenție, care garantează dreptul la viață, art. 3 care interzice tortura și art. 5 care garantează dreptul la libertate și siguranță. Totodată, ar putea exista și violarea art. 8 din Convenție în situațiile în care reclamantii se pretind a fi victime, avînd în vedere cuantumul compensațiilor acordate de către instanțele naționale pentru prejudiciul adus sănătății și integrității corporale în urma acțiunilor/inacțiunilor personalului medical sau în urma divulgării informațiilor despre starea sănătății.

Republica Moldova a fost confamnată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului pentru neacordarea asistenței medicale adecvate deținuților, recunoscînd, astfel, violarea art. 3 al Convenției²⁵¹

---

²⁵¹ Cauzele Istratii ș.a. contra Moldovei (cererile nr. 8721/05, 8705/05 și 8742/05, hotărîrea din 27 martie 2007, definitivă la 27 iunie 2007; Paladi contra Moldovei (cererea nr. 39806/05, hotărîrea din 10 iulie 2007); Boicenco contra Moldovei (cererea nr. 41088/05, hotărîrea din 11 iulie 2006, definitivă la 11 octombrie 2006); Oprea contra Moldovei (cererea nr.38055/06, hotărîrea din 21 decembrie 2010).

2.7. *Dreptul la un mediu înconjurător sănătos*

Mediul, protecția lui, au dobândit un statut de drept fundamental, pentru că au devenit expresia unei politici publice de interes colectiv, a unei solidarități nu numai în interiorul statelor, dar și la scară internațională. Preocupările vizând păstrarea unui mediu sănătos privesc ameliorarea condițiilor de viață ale omului, menținerea echilibrului ecologic, a ecosistemelor din care ființa umană face parte integrantă. Existența mediului ambiant sănătos reprezintă o condiție a realizării drepturilor fundamentale ale omului: dreptului la sănătate fizică și morală și dreptul la viață. Aceasta implică păstrarea calității principalelor componente ale mediului – aerului, apei, solului, florei și faunei în condițiile unei dezvoltări durabile.

Constituția Republicii Moldova a consacrat acestei teme articolul 37, intitulat dreptul la un mediu înconjurător sănătos:

- (1) Fiecare om are dreptul la un mediu înconjurător neprietenos din punct de vedere ecologic pentru viață și sănătate, precum și la produse alimentare și obiecte de uz casnic inofensive.
- (2) Statul garantează fiecărui om dreptul la accesul liber și la răspândirea informațiilor veridice privitoare la starea mediului natural, la condițiile de viață și de muncă, la calitatea produselor alimentare și a obiectelor de uz casnic.
- (3) Tăinuirea sau falsificarea informațiilor despre factorii ce sînt în detrimentul sănătății oamenilor se interzice prin lege.
- (4) Persoanele fizice și juridice răspund pentru daunele pricinuite sănătății și avutului unei persoane, ca urmare a unor contravenții ecologice.

Declarația Universală a Drepturilor Omului, la articolul 25 alin. (1) stabilește dreptul fiecărei persoane la un nivel de viață corespunzător asigurării sănătății sale.

Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale la articolul 11 și 12, stabilește dreptul persoanei la un nivel de trai suficient și la cea mai bună sănătate.

Convenția pentru conservarea vieții sălbatice și a habitatelor naturale din Europa²⁵² stabilește că statele-părți recunosc rolul esențial al florei și faunei în menținerea echilibrului ecologic și că se obligă să ia măsuri de conservare și de protecție a lor.

Convenția privind evaluarea impactului asupra mediului înconjurător în zonele transfrontiere²⁵³ prevede că statele-părți se arată conștiente de interdependența dintre activitățile economice și consecințele lor asupra mediului, confirmînd necesitatea garantării stării de sănătate a mediului și a dezvoltării continue.

Carta Mondială pentru natură²⁵⁴, accentuează necesitatea existenței unor măsuri corespunzătoare la nivel național și internațional, individual și colectiv, privat și public, în scopul protecției

---

²⁵² Convenția pentru conservarea vieții sălbatice și a habitatelor naturale din Europa, adoptată la Berna la 19 septembrie 1979. Republica Moldova a aderat prin Hotărîrea Parlamentului nr. 1546 din 23.06.1993

²⁵³ Convenția privind evaluarea impactului asupra mediului înconjurător în zonele transfrontiere, adoptată la Espoo/Finlanda la 25 februarie 1991. Republica Moldova a aderat prin Hotărîrea Parlamentului nr. 1546 din 23.06.1993.

²⁵⁴ Carta Mondială pentru natură, adoptată la New York la 28 octombrie 1982. Republica Moldova a aderat prin Hotărîrea Parlamentului nr. 1546 din 23.06.1993

naturii și a promovării cooperării în acest domeniu, proclamă un șir de principii de conservare pentru a ghida și judeca conduita omului care afectează natura.

Convenția-cadru a O.N.U. cu privire la schimbarea climei, prevede că părțile se arată îngrijorate de schimbările climei ce se datorează acțiunii diferitor factori nocivi generați de activitățile umane și se obligă să stabilizeze concentrațiile de gaze cu efect de seră în atmosferă la un nivel care să împiedice orice perturbare antropică periculoasă a sistemului climatic.

Convenția privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului (Aarhus, 25 iunie 1998). Preambulul Convenției de la Aarhus pune în evidență două concepte: dreptul la un mediu sănătos, privit ca un drept fundamental al omului precum și importanța accesului la informație, a participării publice și a accesului la justiție în ocrotirea acestui drept.

Dreptul la un mediu neprimejdios din punct de vedere ecologic presupune obligația statului de a lua măsurile necesare protecției mediului înconjurător printre care un rol important revenind elaborării, adoptării și implementării unor reglementări juridice referitoare la mediu.

Resursele naturale - solul, subsolul, apele, flora și fauna, aflate pe teritoriul republicii, precum și aerul din spațiul de deasupra acestui teritoriu constituie patrimoniul național al Republicii Moldova²⁵⁵. Cunoștințele în domeniul protecției mediului și folosirii raționale a resurselor naturale constituie o condiție calificativă obligatorie pentru suplinirea funcțiilor de conducere în toate organele de stat.

Efectuarea controlului de stat asupra stării mediului și componentilor lui, respectării legislației cu privire la protecția mediului, a acordurilor interstatale și internaționale, elaborarea și desfășurarea de acțiuni în scopul diminuării presingului antropic asupra ecosistemelor, biodiversității și sănătății oamenilor, prognozarea eventualelor crize, accidente și catastrofe ecologice constituie sarcinile de bază ale autorității centrale pentru resursele naturale și mediu²⁵⁶.

Asigurarea respectării legislației de protecție a mediului la nivel local este în competența autorităților administrației publice ale raionului, municipiului, ale comunei (satului) în comun cu autoritățile locale pentru mediu și pentru sănătate²⁵⁷. De asemenea, autoritățile vizate asigură informarea sistematică și operativă a populației, întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor privind starea mediului în raion, municipiu; contribuie la instruirea și conștientizarea populației în problemele protecției mediului și folosirii raționale a resurselor naturale; stabilesc perimetrele pentru depozitarea deșeurilor de producție și menajere, etc.

Inspectoratul Ecologic de Stat are funcția de exercitare a controlului de stat asupra respectării legilor și altor acte normative în problemele protecției mediului și folosirii resurselor naturale.

În scopul prevenirii sau minimalizării unui eventual impact direct, indirect sau cumulativ al noilor activități economice asupra mediului, componentilor lui, ecosistemelor, sănătății oamenilor se efectuează expertiza ecologică de stat.

Documentația de proiect și planificare privind obiectele și activitățile economice preconizate care influențează sau pot influența asupra stării mediului înconjurător și/sau prevăd folosirea resurselor naturale, indiferent de amplasare, destinație, tipul de proprietate și subordonare, modul de execuție a lucrărilor de construcții este supusă în mod obligatoriu expertizei ecologice de stat în condițiile Legii privind expertiza ecologică și evaluarea impactului asupra mediului

²⁵⁵ Legea privind protecția mediului înconjurător nr. 1515 din 16.06.93 // *Monitor* 10/283, 30.10.199, art. 4

²⁵⁶ Legea privind protecția mediului înconjurător nr. 1515 din 16.06.93, art. 15

²⁵⁷ Legea privind protecția mediului înconjurător nr. 1515 din 16.06.93, art. 9, 10, 69

înconjurător nr. 851 din 29.05.1996. Aceasta stabilește scopurile, sarcinile și principiile expertizei ecologice și evaluării impactului asupra mediului înconjurător.

Expertiza ecologică de stat este atribuția exclusivă a autorității centrale pentru resursele naturale și mediu. Expertiza ecologică obștească se organizează și se efectuează din inițiativa asociațiilor obștești care au profilul protecției mediului înconjurător²⁵⁸. Expertiza ecologică obștească se efectuează în baza cererii depuse de asociația obștească respectivă la organul administrației publice locale.²⁵⁹

Pentru evaluarea și prognozarea impactului asupra mediului a deșeurilor de producție și menajere, prevenirea, depistarea și lichidarea la timp a consecințelor negative ale acestuia, autoritățile teritoriale pentru protecția mediului efectuează monitorizarea locurilor de depozitare (înhumare) a deșeurilor.²⁶⁰ Informațiile privind starea locurilor de depozitare a deșeurilor și influența acestora asupra mediului și sănătății populației se prezintă de autoritățile administrației publice locale, organele autorității centrale abilitate cu gestiunea resurselor naturale și cu protecția mediului înconjurător și Ministerului Sănătății la cererea întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, cetățenilor și a mijloacelor de informare în masă.

Autoritățile administrației publice locale sînt obligate să întocmească, cu sprijinul metodologic al autorităților competente pentru sănătate și pentru protecția mediului, registrele locurilor de depozitare a deșeurilor, conform indicilor lor calitativi și cantitativi.²⁶¹

În domeniul protecției aerului atmosferic este în competența autorităților publice locale elaborarea măsurilor de amenajare și de creare a spațiilor verzi în localități; asigurarea planificării și realizării măsurilor de prevenire a acțiunilor nocive ale poluanților asupra aerului atmosferic; asigurarea informării sistematice și operative a populației, a persoanelor fizice și juridice interesate asupra nivelului de poluare a aerului.²⁶²

Codul funciar²⁶³ stabilește protecția ecologică și ameliorarea terenurilor; terenurile destinate ocrotirii naturii și sănătății; terenurile fondului silvic, etc.

Codul apelor²⁶⁴ stabilește măsurile de folosire rațională și protecție a apelor, protecția împotriva poluării și impurificării apei.

Legea regnului animal²⁶⁵ statuează că lumea animală joacă un rol important în menținerea echilibrului ecologic.

---

²⁵⁸ Legea privind expertiza ecologică și evaluarea impactului asupra mediului înconjurător nr. 851 din 29.05.1996, capitolul III

²⁵⁹ În decurs de 7 zile, organul administrației publice locale informează oficial asociațiile obștești, care au depus cererea, asupra deciziei luate. În cazul în care au depus cerere două sau mai multe asociații obștești, se creează o comisie unică de experți care efectuează expertiza ecologică obștească.

²⁶⁰ Legea privind deșeurile de producție și menajere nr. 1347 din 09.10.97,

²⁶¹ Registrele se întocmesc în baza datelor evidenței deșeurilor, a datelor din dările de seamă ale întreprinderilor generatoare de deșeuri și a informațiilor prezentate de autoritățile care efectuează controlul locurilor de depozitare a deșeurilor.

²⁶² Lege privind protecția aerului atmosferic nr.1422 din 17.12.97

²⁶³ Codul funciar nr. 828 din 25.12.1991

²⁶⁴ Codul apelor nr. 1532 din 22.06.93

²⁶⁵ Legea regnului animal nr. 439 din 27.04.95

2.8. Dreptul la muncă și la protecția socială a muncii

Dreptul la muncă este dreptul ființei umane de a trăi procurându-și resursele necesare vieții prin munca sa. Este un drept social economic de tradiție, cu un conținut juridic complex și este reglementat prin Constituție în articolul 43 „Dreptul la muncă și la protecția muncii”

(1) Orice persoană are dreptul la muncă, la libera alegere a muncii, la condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă, precum și la protecția împotriva șomajului.

(2) Salariații au dreptul la protecția muncii. Măsurile de protecție privesc securitatea și igiena muncii, regimul de muncă al femeilor și al tinerilor, instituirea unui salariu minim pe economie, repaosul săptămânal, concediul de odihnă plătit, prestarea muncii în condiții grele, precum și alte situații specifice.

(3) Durata săptămânii de muncă este de cel mult 40 de ore.

(4) Dreptul la negocieri în materie de muncă și caracterul obligatoriu al convențiilor colective sînt garantate.

Declarația Universală a Drepturilor Omului, la articolul 23

Dreptul la muncă este proclamat și în articolul 7 din Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale.

Normele fundamentale enunțate sînt dezvoltate în mai multe acte ale Organizației Internaționale a Muncii (O.I.M.). Una din sarcinile principale ale O.I.M. a fost elaborarea unor reglementări și afirmarea unor practici menite să îmbunătățească condițiile de muncă și de viață. O.I.M. a adoptat peste 170 de convenții, care reglementează aspectele administrării forței de muncă, ale binăstării sociale și drepturilor omului. Republica Moldova a aderat la O.I.M. și a ratificat principalele convenții ale O.I.M. Convenția privind discriminarea în domeniul ocupării forței de muncă și exercitării profesiei nr.111 din 25.06.58; Convenția privind politica de ocuparea forței de muncă nr.122 din 09.07.64; Convenția cu privire la protecția maternității nr. 103 din 28.06.52; Convenția cu privire la încetarea raporturilor de muncă din inițiativa patronului nr.158 din 22.06.82, etc.

Carta Socială Europeană (revizuită), Strasburg 03.05.96²⁶⁶ în articolul 1 prevede că părțile se angajează: să recunoască drept unul dintre principalele obiective și responsabilități realizarea și menținerea celui mai ridicat și stabil nivel posibil de ocupare a forței de muncă, în vederea realizării unei ocupări depline; să protejeze de o manieră eficientă dreptul lucrătorului de a-și câștiga existența printr-o muncă liber întreprinsă; să stabilească sau să mențină servicii gratuite de angajare pentru toți lucrătorii; să asigure sau să favorizeze o orientare, formare și readaptare profesională corespunzătoare. Prin articolul 2 al aceluiași document părțile se angajează să asigure exercitarea efectivă a dreptului la condiții echitabile de muncă.

Dreptul la muncă presupune, în primul rînd, libera alegere a muncii, adică libertatea alegerii profesiei și a locului de muncă. Constituția introduce și anumite corecturi prin asigurarea unui minim de protecție împotriva șomajului: plata șomajului și un salariu minim garantat.

²⁶⁶ Lege pentru ratificarea parțială a Cartei sociale europene revizuite 2001 nr.484 din 28.09.2001.

Republica Moldova recunoaște, ca obiectiv al politicii sale, realizarea principiilor și drepturilor enumerate în partea I a cartei și se declară legată prin prevederile art. 1, 2, 5, 6, 8, 9, 11, 12, 16, 17, 20, 21, 24, 26, 28, 29, precum și, parțial, prin prevederile art. 3 (paragrafele 1-3), art. 4 (paragrafele 3-5), art. 7 (paragrafele 1-4, 7-10), art. 13 (paragrafele 1-3), art. 15 (paragrafele 1, 2), art. 18 (paragrafele 3, 4), art. 19 (paragrafele 7, 8), și art. 27 (paragraful 2).

Nivelul minim al drepturilor și garanțiilor de muncă pentru salariați se stabilește în Codul muncii²⁶⁷. Prin contractele individuale de muncă, contractele colective de muncă și convențiile colective se pot stabili pentru salariați drepturi și garanții suplimentare la cele prevăzute de lege. În acest context sînt relevante normele Codului muncii (art. 12) care recunosc nulitatea clauzelor din contractele individuale de muncă, contractele colective de muncă și convențiile colective sau din actele juridice emise de autoritățile administrației publice, care înrăutățesc situația salariaților și care introduc orice limitări în drepturi, stabilirea unor avantaje, directe sau indirecte, la încheierea sau aplicarea contractului individual de muncă în dependență de sex, rasă, etnie, religie, domiciliu, opțiune politică sau origine socială.

Protecția socială a muncii este de asemenea un domeniu complex și de majoră importanță. Măsurile ce trebuie luate întru asigurarea acesteia sunt stabilite în titlul IX al Codului muncii și enumerate în textul constituțional.

Raporturile juridice ce țin de instituirea de măsuri privind asigurarea sănătății și securității lucrătorilor la locul de muncă sînt reglementate prin Legea securității și sănătății în muncă nr. 186 din 10.07.2008.

Guvernul aprobă cerințele minime de securitate și sănătate în muncă la locul de muncă pentru protecția lucrătorilor în anumite activități complexe, pentru folosirea echipamentelor de lucru și a echipamentelor individuale de protecție.²⁶⁸

Controlul aplicării de către angajatori a acestei legi, precum și asupra respectării tuturor actelor legislative și normative în domeniul muncii, a prevederilor convențiilor colective și a contractelor colective de muncă la toate unitățile, precum și în autoritățile publice centrale și locale se efectuează de Inspekția muncii. Modul, condițiile și procedura efectuării controlului de stat se stabilește în Legea privind Inspekția muncii nr. 140 din 10.05.2001.

Inspekția Muncii este în drept să solicite și să primească de la autoritățile administrației publice centrale și locale, de la persoanele juridice și fizice informațiile necesare exercitării atribuțiilor sale; să aplice sancțiuni administrative, inclusiv amenzi, pentru încălcarea dispozițiilor actelor legislative și ale altor acte normative referitoare la condițiile de muncă și protecția salariaților în exercitarea atribuțiilor lor.

Protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă se realizează prin măsuri active și pasive. Măsurile active includ măsurile de stimulare a ocupării forței de muncă, orientarea profesională a populației adulte și formarea profesională a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă. Măsurile pasive includ plata unor indemnizații bănești pe perioade limitate, diferențiate, în condițiile Legii privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă nr. 102 din 13.03.2003.

Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă este organul central din subordinea Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei abilitat să promoveze politicile, strategiile și programele de stat în domeniul dezvoltării pieței forței de muncă, protecției sociale a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, prevenirii șomajului și combaterii efectelor lui sociale.

Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă activează în baza Regulamentului aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.832 din 14.07.2003 și asigură pe piața forței de muncă un șir de măsuri și servicii pentru integrarea populației pe piața muncii.

---

²⁶⁷ Codul muncii adoptat prin Legea nr. 154 din 28.03.2003.

²⁶⁸ Hotărîrea Guvernului cu privire la aprobarea cerințelor minime de securitate și sănătate la locul de muncă nr. 353 din 05.05.2010.

Organele sindicale au dreptul să efectueze controlul asupra respectării de către angajatori și reprezentanții lor a legislației muncii și a altor acte normative ce conțin norme ale dreptului muncii la toate unitățile, indiferent de subordonarea departamentală sau apartenența ramurală. Activitatea sindicatelor este orientată spre apărarea drepturilor și intereselor profesionale, economice, de muncă și sociale colective și individuale ale salariaților membri de sindicat, în conformitate cu prevederile Codului muncii și Legii sindicatelor²⁶⁹.

---

²⁶⁹ Legea sindicatelor nr. 1129 din 07.07.2000

ANEXE

Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 04.11.1950

** Adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950. A intrat în vigoare la 3 septembrie 1953.
În vigoare pentru Republica Moldova din 12 septembrie 1997.*

Notă: Ratificată prin Hot. Parl. nr.1298-XIII din 24.07.97

PREAMBUL

Roma, 4.XI.1950

Guvernele semnatare, membre ale Consiliului Europei,

luând în considerare Declarația Universală a Drepturilor Omului, proclamată de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 10 decembrie 1948, considerând că această declarație urmărește să asigure recunoașterea și aplicarea universală și efectivă a drepturilor pe care ea le enunță,

considerând că scopul Consiliului Europei este acela de a realiza o uniune mai strânsă între membrii săi și că unul dintre mijloacele pentru a atinge acest scop este apărarea și dezvoltarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale,

reafirmând atașamentul lor profund față de aceste libertăți fundamentale care constituie temelia însăși a justiției și a păcii în lume și a căror menținere se bazează în mod esențial, pe de o parte, pe un regim politic cu adevărat democratic, iar pe de altă parte, pe o concepție comună și un respect comun al drepturilor omului din care acestea decurg.

hotărâte, în calitatea lor de guverne ale statelor europene animate de același spirit și având un patrimoniu comun de idealuri și de tradiții politice, de respect al libertății și de preeminență a dreptului să ia primele măsuri menite să asigure garantarea colectivă a anumitor drepturi enunțate în Declarația Universală,

au convenit asupra celor ce urmează:

Articolul 1. Obligația de a respecta drepturile omului

Înaltele părți contractante recunosc oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în titlul I al prezentei convenții.

Titlul I

DREPTURI ȘI LIBERTĂȚI

Articolul 2. Dreptul la viață

1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal în cazul în care infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege.

2. Moartea nu este considerată ca fiind cauzată prin încălcarea acestui articol în cazurile în care aceasta ar rezulta dintr-o recurgere absolut necesară la forță:

a) pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale;

b) pentru a efectua o arestare legală sau pentru a împiedica evadarea unei persoane legal deținute;

conform legii, tulburări violente sau o insurecție.

Articolul 3. Interzicerea torturii

Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.

Articolul 4. Interzicerea sclaviei și a muncii forțate

1. Nimeni nu poate fi ținut în sclavie sau în condiții de aservire.

2. Nimeni nu poate fi constrâns să execute o muncă forțată sau obligatorie.

3. Nu se consideră muncă forțată sau obligatorie în sensul prezentului articol:

a) orice muncă impusă în mod normal unei persoane supuse detenției în condițiile prevăzute de art.5 din prezenta convenție sau în timpul în care se află în libertate condiționată;

b) orice serviciu cu caracter militar sau, în cazul celor care refuză să satisfacă serviciul militar din motive de conștiință, în țările în care acest lucru este recunoscut ca legitim, un alt serviciu în locul serviciului militar obligatoriu;

c) orice serviciu impus în situații de criză sau de calamități care amenință viața sau bunăstarea comunității;

d) orice muncă sau serviciu care face parte din obligațiile civile normale.

Articolul 5. Dreptul la libertate și la siguranță

1. Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale:

a) dacă este deținut legal pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent;

b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale pentru nesupunerea la o hotărîre pronunțată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege;

c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci cînd există motive verosimile de a bănui că a săvîrșit o infracțiune sau cînd există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvîrșescă o infracțiune sau să fugă după săvîrșirea acesteia;

d) dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărîută pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în scopul aducerii sale în fața autorității competente;

e) dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond;

f) dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare.

2. Orice persoană arestată trebuie să fie informată, în termenul cel mai scurt și într-o limbă pe care o înțelege, asupra motivelor arestării sale și asupra oricărei acuzații aduse împotriva sa.

3. Orice persoană arestată sau deținută, în condițiile prevăzute de paragraful 1 lit. c) din prezentul articol, trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare și are dreptul de a fi judecată într-un

termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere.

4. Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau deținere are dreptul să introducă un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității deținerii sale și să dispună eliberarea sa dacă deținerea este ilegală.

5. Orice persoană care este victimă unei arestări sau a unei dețineri în condiții contrare dispozițiilor acestui articol are dreptul la reparații.

Articolul 6. Dreptul la un proces echitabil

1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărîrea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.

2. Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată pînă ce vinovăția sa va fi legal stabilită.

3. Orice acuzat are, în special, dreptul:

a) să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa;

b) să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;

c) să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloace necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer;

d) să întrebe sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării;

e) să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere.

Articolul 7. Nici o pedeapsă fără lege

1. Nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care, momentul în care a fost săvârșită, nu constituia o infracțiune, potrivit dreptului național sau internațional. De asemenea, nu se poate aplica o pedeapsă mai severă decît aceea care era aplicabilă în momentul săvârșirii infracțiunii.

2. Prezentul articol nu va aduce atingere judecării și pedepsirii unei persoane vinovate de o acțiune sau de o omisiune care, în momentul săvârșirii sale, era considerată infracțiune potrivit principiilor generale de drept recunoscute de națiunile civilizate.

Articolul 8. Dreptul la respectare a vieții private și de familie

1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.

Articolul 9. Libertatea de gândire, de conștiință și de religie

1. Orice persoană are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie; acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea în mod individual sau în colectiv, în public sau în particular, prin cult, învățămînt, practici și îndeplinirea ritualurilor.

2. Libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile nu poate face obiectul altor restrîngerii decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru siguranța publică, protecția ordinii, a sănătății sau a moralei publice ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.

Articolul 10. Libertatea de exprimare

1. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică statele să supună societățile de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune unui regim de autorizare.

2. Executarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrîngerii sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.

Articolul 11. Libertatea de întrunire și de asociere

1. Orice persoană are dreptul la libertatea de întrunire pașnică și la libertatea de asociere, inclusiv dreptul de a constitui cu alții sindicate și de a se afilia la sindicate pentru apărarea intereselor sale.

2. Exercițarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrîngerii decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protejarea sănătății sau a moralei ori pentru protecția drepturilor și libertăților altora. Prezentul articol nu interzice ca restrîngerii legale să fie impuse exercitării acestor drepturi de către membrii forțelor armate, ai poliției sau ai administrației de stat.

Articolul 12. Dreptul de căsătorie

Începînd cu vîrsta stabilită prin lege, bărbatul și femeia au dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie conform legislației naționale ce reglementează exercitărea acestui drept.

Articolul 13. Dreptul la un recurs efectiv

Orice persoană, ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de prezenta convenție au fost încălcate, are dreptul să se adreseze efectiv unei instanțe naționale, chiar și atunci când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale.

Articolul 14. Interzicerea discriminării

Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de prezenta convenție trebuie să fie asigurată fără nici o deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.

Articolul 15. Derogare în caz de stare de urgență

1. În caz de război sau de alt pericol public ce amenință viața națiunii, orice înaltă parte contractantă poate lua măsuri care derogă de la obligațiile prevăzute de prezenta convenție, în măsura strictă în care situația o cere și cu condiția ca aceste măsuri să nu fie în contradicție cu alte obligații care decurg din dreptul internațional.

2. Dispoziția precedentă nu îngăduie nici o derogare de la art.2, cu excepția cazului de deces rezultând din acte licite de război, și nici de la art.3, art.4 paragraful 1 și art.7.

3. Orice înaltă parte contractantă ce exercită acest drept de derogare îl informează pe deplin pe Secretarul general al Consiliului Europei cu privire la măsurile luate și la motivele care le-au determinat. Aceasta trebuie, de asemenea, să informeze pe Secretarul general al Consiliului Europei și asupra datei la care aceste măsuri au încetat a fi în vigoare și de la care dispozițiile convenției devin din nou deplin aplicabile.

Articolul 16. Restricții ale activității politice a străinilor

Nici o dispoziție a art.10, 11 și 14 nu poate fi considerată ca interzicând înaltelor părți contractante să impună restrângeri activității politice a străinilor.

Articolul 17. Interzicerea abuzului de drept

Nici o dispoziție din prezenta convenție nu poate fi interpretată ca implicând, pentru un stat, un grup sau un individ, un drept oarecare de a desfășura o activitate sau de a îndeplini un act ce urmărește distrugerea drepturilor sau a libertăților recunoscute de prezenta convenție sau de a aduce limitări mai ample acestor drepturi și libertăți decât acelea prevăzute de această convenție.

Articolul 18. Limitarea folosirii restrângerii drepturilor

Restrângerile care, în termenii prezentei convenții, sunt aduse respectivelor drepturi și libertăți nu pot fi aplicate decât în scopul pentru care ele au fost prevăzute.

Titlul II

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Articolul 19. Înființarea Curții

Pentru a asigura respectarea angajamentelor care decurg pentru înaltele părți contractante din prezenta Convenție și din Protocoalele sale, se înființează o Curte Europeană a Drepturilor Omului, numită în continuare Curtea. Aceasta va funcționa permanent.

Articolul 20. Numărul judecătorilor

Curtea se compune dintr-un număr de judecători egal cu cel al înalțelor părți contractante.

Articolul 21. Condiții de exercitare a funcțiilor

1. Judecătorii trebuie să se bucure de cea mai înaltă reputație morală și să întrunească condițiile cerute pentru exercitarea unor înalte funcțiuni judiciare sau să fie juriști avînd o competență recunoscută.

2. Judecătorii își exercită mandatul cu titlul individual.

3. În cursul mandatului lor, judecătorii nu pot exercita nici o activitate incompatibilă cu cerințele de independență, de imparțialitate sau de disponibilitate impuse de o activitate cu caracter permanent; orice problemă ridicată în aplicarea acestui paragraf este rezolvată de către Curte.

Articolul 22. Alegerea judecătorilor

1. Judecătorii sunt aleși de Adunarea Parlamentară în numele fiecărei înalte părți contractante, cu majoritatea voturilor exprimate, de pe o listă de trei candidați prezentați de înalta parte contractantă.

2. Aceeași procedură este urmată pentru a completa Curtea în cazul aderării de noi înalte părți contractante și pentru a se ocupa locurile devenite vacante.

Articolul 23. Durata mandatului

1. Judecătorii sunt aleși pentru o durată de 6 ani. Ei pot fi realeși. Totuși, mandatele unei jumătăți din numărul judecătorilor desemnați la prima alegere se vor încheia la împlinirea a 3 ani.

2. Judecătorii al căror mandat se va încheia la împlinirea perioadei inițiale de 3 ani sunt desemnați prin tragere la sorți, efectuată de către Secretarul general al Consiliului Europei, imediat după alegerea lor.

3. Pentru a asigura în măsura posibilului, reînnoirea mandatelor unei jumătăți din numărul judecătorilor la fiecare 3 ani, Adunarea Parlamentară poate, înainte de a proceda la orice alegere ulterioară, să decidă ca unul sau mai multe mandate ale judecătorilor ce urmează să fie aleși să aibă o altă durată decît cea de 6 ani, fără ca totuși ea să poată depăși 9 ani sau să fie mai mică de 3 ani.

4. În cazul în care trebuie atribuite mai multe mandate și Adunarea Parlamentară aplică paragraful precedent, repartizarea mandatelor se face prin tragere la sorți, efectuată de către Secretarul general al Consiliului Europei, imediat după alegere.

5. Judecătorul ales în locul unui judecător al cărui mandat nu a expirat va duce la sfîrșit mandatul predecesorului său.

6. Mandatul judecătorilor se încheie atunci cînd ei împlinesc vîrsta de 70 de ani.

7. Judecătorii rămîn în funcție pînă la înlocuirea lor. Ei continuă totuși să se ocupe de cauzele cu care au fost deja sesizați.

Articolul 24. Revocare

Un judecător nu poate fi revocat din funcțiile sale decît dacă ceilalți judecători decid, cu majoritate de două treimi, că el a încetat să corespundă condițiilor necesare.

Articolul 25. Grefă și secretari juridici

Curtea dispune de o Grefă ale cărei sarcini și organizare sunt stabilite prin regulamentul Curții. Ea este asistată de secretari juridici.

Articolul 26. Adunarea plenară a Curții

Curtea reunită în Adunarea plenară:

- a) alege, pentru o durată de 3 ani, pe președintele său și pe unul sau doi vicepreședinți; ei pot fi realeși;
- b) constituie Camere pentru o perioadă determinată;
- c) alege președinții camerelor Curții, care pot fi realeși;
- d) adoptă regulamentul Curții; și
- e) alege greșierul și unul sau mai mulți greșieri adjuncți.

Articolul 27. Comitete, Camere și Marea Cameră

1. Pentru examinarea cauzelor aduse înaintea sa, Curtea își desfășoară activitatea în Comitete de trei judecători, în Camere de șapte judecători și într-o Mare Cameră de șaptesprezece judecători. Camerele Curții constituie comitete pentru o perioadă determinată.

2. Judecătorul ales în numele unui stat-parte la litigiu este membru de drept al Camerei și al Marii Camere; în cazul absenței acestui judecător sau atunci când el nu-și poate desfășura activitatea, acest stat-parte desemnează o persoană care să activeze în calitate de judecător.

3. Fac, de asemenea, parte din Marea Cameră președintele Curții, vicepreședinții, președinții Camerelor și alți judecători desemnați conform regulamentului Curții. Când cauza este deferită Marii Camere în virtutea art.43, nici un judecător al Camerei care a emis hotărârea nu poate face parte din aceasta, cu excepția președintelui Camerei și a judecătorului ales în numele statului-parte interesat.

Articolul 28. Declarații ale Comitetelor privind inadmisibilitatea

Un Comitet poate, prin vot unanim, să declare inadmisibilă sau să scoată de pe rol o cerere individuală, introdusă în virtutea art.34, atunci când o astfel de decizie poate fi luată fără o examinare complementară. Decizia este definitivă.

Articolul 29. Decizii ale Camerelor asupra admisibilității și fondului

1. Dacă nici o decizie nu a fost luată în virtutea art.28, o Cameră se poate pronunța asupra admisibilității și a fondului cererilor individuale introduse în virtutea art.34.

2. O Cameră se pronunță asupra admisibilității și a fondului cererilor introduse de state în virtutea art.33.

3. În afara unei decizii contrare a Curții în cazuri excepționale, decizia asupra admisibilității este luată în mod separat.

Articolul 30. Desesizarea în favoarea Marii Camere

În cazul în care cauza adusă înaintea unei Camere ridică o problemă gravă privitoare la interpretarea Convenției sau a Protocoalelor sale, sau dacă soluționarea unei probleme poate conduce la o contradicție cu o hotărâre pronunțată anterior de Curte, Camera poate, atât timp cât nu a pronunțat hotărârea sa, să se desesizeze în favoarea Marii Camere, în afara cazului în care una dintre părți se opune la aceasta.

Articolul 31. Atribuții ale Marii Camere

Marea Cameră:

1. se pronunță asupra cererilor introduse în virtutea art.33 sau a art.34, atunci când cauza i-a fost deferită de Cameră în virtutea art.30 sau când cauza i-a fost deferită în virtutea art.43; și
2. examinează cererile de aviz consultativ introduse în virtutea art.47.

Articolul 32. Competența Curții

1. Competența Curții acoperă toate problemele privind interpretarea și aplicarea Convenției și a Protocoloalelor sale, care îi sunt supuse în condițiile prevăzute în art.33, 34 și 47.
2. În caz de contestare a competenței sale, Curtea hotărăște.

Articolul 33. Cauze interstatuale

Orice înaltă parte contractantă poate sesiza Curtea asupra oricărei pretense încălcări a prevederilor Convenției și ale Protocoloalelor sale de către o altă înaltă parte contractantă.

Articolul 34. Cereri individuale

Curtea poate fi sesizată printr-o cerere de către orice persoană fizică, orice organizație neguvernamentală sau de orice grup de particulari care se pretinde victimă a unei încălcări de către una dintre înaltele părți contractante a drepturilor recunoscute în Convenție sau în Protocoloalele sale. Înaltele părți contractante se angajează să nu împiedice prin nici o măsură exercițiul eficace al acestui drept.

Articolul 35. Condiții de admisibilitate

1. Curtea nu poate fi sesizată decât după epuizarea căilor de recurs interne, așa cum se înțelege din principiile de drept internațional general recunoscute, și într-un termen de 6 luni, începând cu data deciziei interne definitive.
2. Curtea nu reține nici o cerere individuală introdusă în aplicarea art.34, dacă:
  - a) ea este anonimă; sau
  - b) ea este în mod esențial aceeași cu o cerere examinată anterior de către Curte sau deja supusă unei alte instanțe internaționale de anchetă sau de reglementare și dacă ea nu conține fapte noi.
3. Curtea declară inadmisibilă orice cerere individuală introdusă în aplicarea art.34, atunci când ea consideră cererea incompatibilă cu dispozițiile Convenției sau ale Protocoloalelor sale, în mod vădit nefondată sau abuzivă.
4. Curtea respinge orice cerere pe care o consideră inadmisibilă în aplicarea prezentului articol. Ea poate proceda astfel în orice stadiu al procedurii.

Articolul 36. Intervenția terților

1. În orice cauză aflată în fața unei Camere sau a Marii Camere, o înaltă parte contractantă, al cărei cetățean este reclamantul, are dreptul de a prezenta observații scrise și de a lua parte la audieri.
2. În interesul bunei administrări a justiției, președintele Curții poate invita orice înaltă parte contractantă care nu este parte în cauză sau orice persoană interesată, alta decât reclamantul, să prezinte observații scrise sau să ia parte la audiere.

Articolul 37. Scoaterea de pe rol

1. În orice stadiu al procedurii, Curtea poate hotărî scoaterea de pe rol a unei cereri atunci când circumstanțele permit să se tragă concluzia că:

a) solicitantul nu dorește să o mai mențină; sau

b) litigiul a fost rezolvat; sau

c) pentru orice alt motiv, constatat de Curte, continuarea examinării cererii nu se mai justifică.

Totuși Curtea continuă examinarea cererii dacă respectarea drepturilor omului garantate prin Convenție și prin Protocoalele sale o cere.

2. Curtea poate hotărî repunerea pe rol a unei cereri atunci când ea consideră că împrejurările o justifică.

Articolul 38. Examinarea cauzei în condiții de contradictorialitate și procedura de rezolvare pe cale amiabilă

1. În cazul în care Curtea declară o cerere admisibilă, ea:

a) procedează la examinarea cauzei în condiții de contradictorialitate, împreună cu reprezentanții părților, și, dacă este cazul, la o anchetă, pentru a cărei desfășurare eficientă statele interesate vor furniza toate facilitățile necesare;

b) se pune la dispoziția celor interesați, în scopul de a se ajunge la rezolvarea cauzei pe cale amiabilă, pe baza respectării drepturilor omului, astfel cum acestea sunt recunoscute în Convenție și în Protocoalele sale.

2. Procedura descrisă la paragraful 1 b) este confidențială.

Articolul 39. Rezolvarea pe cale amiabilă

În cazul rezolvării pe cale amiabilă, Curtea scoate cauza de pe rol printr-o decizie care se limitează la o scurtă expunere a faptelor și a soluției adoptate.

Articolul 40. Audiere publică și acces la documente

1. Audierea este publică, în afara cazului în care Curtea nu decide altfel, motivat de circumstanțe excepționale.

2. Documentele depuse la Grefă sunt accesibile publicului, în afara cazului în care președintele Curții nu decide altfel.

Articolul 41. Reparație echitabilă

Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a Protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.

Articolul 42. Hotărârile Camerelor

Hotărârile Camerelor devin definitive conform dispozițiilor art.44 paragraful 2.

Articolul 43. Retrimiteră în fața Marii Camere

1. Într-un termen de 3 luni de la data hotărârii unei Camere, orice parte în cauză poate, în cazuri excepționale, să ceară retrimiteră cauzei în fața Marii Camere.

2. Un Colegiu de cinci judecători ai Marii Camere acceptă cererea în cazul în care cauza ridică o problemă gravă referitoare la interpretarea sau la aplicarea Convenției sau a Protocoalelor sale, sau o altă problemă gravă cu caracter general.

3. În cazul în care Colegiul acceptă cererea, Marea Cameră se pronunță asupra cauzei printr-o hotărâre.

Articolul 44. Hotărâri definitive

1. Hotărârea Marii Camere este definitivă.

2. Hotărârea unei Camere devine definitivă:

a) atunci când părțile declară că ele nu vor cere retrimiteră cauzei în fața Marii Camere; sau

b) la 3 luni de la data hotărârii, dacă retrimiteră cauzei în fața Marii Camere nu a fost cerută; sau

c) atunci când Colegiul Marii Camere respinge cererea de retrimiteră formulată potrivit art.43.

3. Hotărârea definitivă se publică.

Articolul 45. Motivarea hotărârilor și deciziilor

1. Hotărârile, precum și deciziile care declară cererile admisibile sau inadmisibile sunt motivate.

2. Dacă hotărârea nu exprimă în totalitate sau în parte opinia unanimă a judecătorilor, oricare judecător are dreptul să adauge acesteia expunerea opiniei sale separate.

Articolul 46. Forța obligatorie și executarea hotărârilor

1. Înaltele părți contractante se angajează să se conformeze hotărârilor definitive ale Curții în litigiile în care ele sunt părți.

2. Hotărârea definitivă a Curții este transmisă Comitetului Miniștrilor, care supraveghează executarea ei.

Articolul 47. Avize consultative

1. Curtea poate, la cererea Comitetului Miniștrilor, să dea avize consultative asupra problemelor juridice privind interpretarea Convenției și a Protocoalelor sale.

2. Aceste avize nu se pot referi la probleme legate de conținutul său de întinderea drepturilor și a libertăților definite în titlul I al Convenției și în Protocoalele sale, nici asupra altor probleme de către Curtea sau Comitetul Miniștrilor ar putea să ia cunoștință ca urmare a introducerii unui recurs prevăzut în Convenție.

3. Decizia Comitetului Miniștrilor de a cere un aviz Curții este luată prin votul majorității reprezentanților care au dreptul de a face parte din acesta.

Articolul 48. Competența consultativă a Curții

Curtea decide dacă cererea de aviz consultativ prezentată de Comitetul Miniștrilor este de competența sa, așa cum aceasta este definită de art.47.

Articolul 49. Motivarea avizelor consultative

1. Avizul Curții trebuie motivat.

2. Dacă avizul nu exprimă în tot sau în parte opinia unanimă a judecătorilor, oricare judecător are dreptul să alăture acestuia expunerea opiniei sale separate.

3. Avizul Curții este transmis Comitetului Miniștrilor.

Articolul 50. Cheltuieli de funcționare a Curții

Cheltuielile de funcționare a Curții sunt în sarcina Consiliului Europei.

Articolul 51. Privilegii și imunități ale judecătorilor

Judecătorii se bucură, pe timpul exercitării funcțiilor lor, de privilegiile și imunitățile prevăzute la art.40 din Statutul Consiliului Europei și de acordurile încheiate în virtutea acestui articol.

Titlul III

DISPOZIȚII DIVERSE

Articolul 52. Anchetele Secretarului general

Oricare înaltă parte contractantă va furniza, la solicitarea secretarului general al Consiliului Europei, explicațiile cerute asupra felului în care dreptul său intern asigură aplicarea efectivă a tuturor dispozițiilor acestei convenții.

Articolul 53. Apărarea drepturilor omului recunoscute

Nici o dispoziție din prezenta convenție nu va fi interpretată ca limitând sau aducând atingere drepturilor omului și libertăților fundamentale care ar putea fi recunoscute conform legilor oricărei părți contractante sau oricărei alte convenții la care această parte contractantă este parte.

Articolul 54. Competențele Comitetului miniștrilor

Nici o dispoziție a prezentei convenții nu aduce atingere competențelor conferite Comitetului Miniștrilor prin Statutul Consiliului Europei.

Articolul 55. Renunțarea la alte mijloace de reglementare a diferendelor

Înaltele părți contractante renunță reciproc, în afara unei înțelegeri speciale, să se prevaleze de tratatele, convențiile sau de declarațiile care există între ele, în vederea supunerii, pe calea unei cereri, a unui diferend apărut din interpretarea sau aplicarea prezentei convenții unui alt mod de reglementare decât cele prevăzute de numita convenție.

Articolul 56. Aplicare teritorială

1. Orice stat poate, în momentul ratificării, sau în orice alt moment ulterior să declare, prin notificare adresată secretarului general al Consiliului Europei, că prezenta convenție se va aplica sub rezerva paragrafului 4 al prezentului articol tuturor sau unuia dintre teritoriile ale căror relații internaționale el le asigură.

2. Convenția se va aplica teritoriului sau teritoriilor desemnate în notificare începând cu a 30-a zi socotită de la data la care secretarul general al Consiliului Europei va fi primit această notificare.

3. În respectivele teritorii, dispozițiile prezentei convenții vor fi aplicate ținând seama de necesitățile locale.

4. Orice stat care a făcut o declarație conform primului paragraf din acest articol poate ulterior, în orice moment, să declare relativ la unul sau mai multe teritorii vizate în această declarație că acceptă competența Comisiei de a lua cunoștință de cererile persoanelor fizice, organizațiilor neguvernamentale sau ale grupurilor de persoane particulare, conform art.34 din Convenție.

Articolul 57. Rezerve

1. Oricare stat poate, în momentul semnării prezentei convenții sau al depunerii instrumentului său de ratificare, să formuleze o rezervă în legătură cu o dispoziție anume a convenției, în măsura în care o lege atunci în vigoare pe teritoriul său nu este conformă cu această dispoziție. Rezervele cu caracter general nu sunt autorizate în termenii prezentului articol.

2. Orice rezervă emisă conform prezentului articol necesită o scurtă expunere privind legea în cauză.

Articolul 58. Denunțare

1. O înaltă parte contractantă nu poate denunța prezenta convenție decât expirarea unui termen de 5 ani începând cu data intrării în vigoare a convenției în ceea ce o privește și prin intermediul unui preaviz de 6 luni, dat printr-o notificare adresată secretarului general al Consiliului Europei, care informează despre aceasta celelalte părți contractante.

2. Această denunțare nu poate avea drept efect să dezlege înalta parte contractantă interesată de obligațiile conținute în prezenta convenție în ceea ce privește orice fapt care, putând constitui o încălcare a acestor obligații, ar fi fost comis de ea anterior datei la care denunțarea își produce efectele.

3. Sub aceeași rezervă ar înceta de a mai fi parte la prezenta convenție orice parte contractantă care ar înceta de a mai fi membru al Consiliului Europei.

4. Convenția poate fi denunțată conform dispozițiilor paragrafelor precedente în ceea ce privește orice teritoriu pentru care ea a fost declarată aplicabilă potrivit art.56.

Articolul 59. Semnare și ratificare

1. Prezenta convenție este deschisă spre semnare membrilor Consiliului Europei. Ea va fi ratificată. Ratificările vor fi depuse la secretarul general al Consiliului Europei.

2. Prezenta convenție va intra în vigoare după depunerea a zece instrumente de ratificare.

3. Pentru orice semnatar care o va ratifica ulterior, convenția va intra în vigoare din momentul depunerii instrumentului de ratificare.

4. Secretarul general al Consiliului Europei va notifica tuturor membrilor Consiliului Europei intrarea în vigoare a Convenției, numele înaltelor părți contractante care au ratificat-o, precum și depunerea oricărui instrument de ratificare intervenită ulterior.

Încheiată la Roma, la 4 noiembrie 1950, în limbile franceză și engleză, ambele texte fiind egal autentice, într-un singur exemplar care va fi depus în arhivele Consiliului Europei.

Secretarul general va transmite copie certificată tuturor semnatarilor.

PRIMUL PROTOCOL adițional la Convenție

Paris, 20.III.1952

Guvernele semnatare, membre ale Consiliului Europei,
hotărâte să ia măsuri de natură să asigure garantarea colectivă a drepturilor și libertăților,
altele decât cele care sunt deja înscrise în titlul I al Convenției pentru apărarea drepturilor omului
și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare
convenția),
au convenit asupra celor ce urmează:

Articolul 1. Protecția proprietății

Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate
fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege
și de principiile generale ale dreptului internațional.

Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le
consideră necesare pentru a reglementa folosința bunurilor conform interesului general sau
pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții, sau a amenzilor.

Articolul 2. Dreptul la instruire

Nimănui nu i se poate refuza dreptul la instruire. Statul, în exercitarea funcțiilor pe care și
le va asuma în domeniul educației și al învățământului, va respecta dreptul părinților de a asigura
această educație și acest învățământ conform convingerilor lor religioase și filozofice.

Articolul 3. Dreptul la alegeri libere

Înaltele părți contractante se angajează să organizeze, la intervale rezonabile, alegeri libere
cu vot secret, în condițiile care asigură libera exprimare a opiniei poporului cu privire la alegerea
corpului legislativ.

Articolul 4. Aplicare teritorială

Orice înaltă parte contractantă poate, în momentul semnării ori al ratificării prezentului
protocol sau în orice alt moment ulterior, să comunice secretarului general al Consiliului Europei
o declarație precizând măsura în care aceasta se angajează ca dispozițiile prezentului protocol să
se aplice anumitor teritorii care sunt desemnate în declarația respectivă și ale căror relații
internaționale aceasta le asigură.

Orice înaltă parte contractantă care a comunicat o declarație în virtutea paragrafului
precedent poate, după un anumit interval de timp, să comunice o nouă declarație care să modifice
termenii oricărei declarații anterioare sau care să pună capăt aplicării dispozițiilor prezentului
protocol cu privire la un anumit teritoriu.

O declarație făcută potrivit prezentului articol va fi considerată ca fiind în conformitate cu
paragraful 1 din art.56 al Convenției.

Articolul 5. Raportare la convenție

Înaltele părți contractante vor considera art.1, 2, 3 și 4 din acest protocol ca articole
adiționale la convenție și toate dispozițiile convenției se vor aplica în consecință.

Articolul 6. Semnare și ratificare

Prezentul protocol este deschis spre semnare membrilor Consiliului Europei, semnatori ai convenției; el va fi ratificat o dată cu convenția sau după ratificarea acesteia. El va intra în vigoare după depunerea a zece instrumente de ratificare. Pentru oricare semnatar care îl va ratifica ulterior, protocolul va intra în vigoare odată cu depunerea instrumentului de ratificare.

Instrumentele de ratificare vor fi depuse la secretarul general al Consiliului Europei, care va notifica tuturor membrilor numele celor care au ratificat protocolul.

Încheiat la Paris la 20 martie 1952, în limbile franceză și engleză, ambele texte fiind egal autentice, într-un singur exemplar care va fi depus în arhivele Consiliului Europei. Secretarul general va transmite copie certificată fiecăruia dintre statele semnatare.

PROTOCOLUL Nr.2

Atribuind Curții Europene a Drepturilor Omului competența de a da avize consultative

---

Strasbourg, 6.V.1963

Statele membre ale Consiliului Europei, semnatare ale prezentului protocol, avînd în vedere dispozițiile Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare convenția), în special art.19 care instituie, între alte organe, o Curte Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare Curtea),

considerînd că este oportun să atribuie Curții competente de a da, în anumite condiții, avize consultative,

au convenit asupra celor ce urmează:

Articolul 1.

1. Curtea poate, la cererea Comitetului Miniștrilor, să dea avize consultative asupra problemelor juridice privind interpretarea convenției și a protocoalelor sale.

2. Aceste avize nu se pot referi la probleme legate de conținutul sau de întinderea drepturilor și libertăților definite în titlul I al convenției și în protocoalele sale, nici asupra altor probleme de care Comisia, Curtea sau Comitetul Miniștrilor ar putea să ia cunoștință ca urmare a introducerii unui recurs prevăzut de convenție.

3. Decizia Comitetului Miniștrilor de a cere un aviz Curții este luată prin vot, cu majoritatea de două treimi din reprezentanții care au dreptul de a face parte din Comitet.

Articolul 2.

Curtea decide dacă cererea de aviz prezentată de Comitetul Miniștrilor ține de competența sa consultativă, așa cum aceasta este definită în art.1 al prezentului protocol.

Articolul 3.

1. Pentru examinarea cererilor de avize consultative, curtea se întrunește în ședință plenară.

2. Avizul Curții trebuie motivat.

3. Dacă avizul nu exprimă, în tot sau în parte, opinia unanimă a judecătorilor, oricare judecător are dreptul să alăture acestuia expunerea opiniei sale individuale.

4. Avizul Curții este transmis Comitetului Miniștrilor.

Articolul 4.

Prin extinderea puterii pe care i-o atribuie art.55 al convenției și în scopurile prezentului protocol, Curtea poate, dacă consideră necesar, să-și stabilească regulamentul și să-și fixeze procedura.

Articolul 5.

1. Prezentul protocol este deschis spre semnare statelor membre ale Consiliului Europei semnatare ale convenției, care pot deveni părți prin:

a) semnare fără rezerva ratificării sau a acceptării;

b) semnare sub rezerva ratificării sau a acceptării, urmată de ratificare sau de acceptare.

Instrumentele de ratificare sau de acceptare vor fi depuse la Secretarul general al Consiliului Europei.

2. Prezentul protocol va intra în vigoare de îndată ce toate statele părți la convenție vor fi devenit părți la protocol, în conformitate cu dispozițiile paragrafului 1 al acestui articol.

3. Începând cu data intrării în vigoare a prezentului protocol, art.1-4 vor fi considerate ca făcând parte integrantă din convenție.

4. Secretarul general al Consiliului Europei va notifica statelor membre ale Consiliului:

a) orice semnare fără rezerva ratificării sau a acceptării;

b) orice semnare sub rezerva ratificării sau a acceptării;

c) depunerea oricărui instrument de ratificare sau de acceptare;

d) data intrării în vigoare a prezentului protocol, conform paragrafului 2 al acestui articol.

În considerarea celor de mai sus, subsemnații, având depline puteri în acest scop, au semnat prezentul protocol.

Încheiat la Strasbourg la 6 mai 1963, în limbile franceză și engleză, ambele texte fiind egal autentice, într-un singur exemplar care va fi depus în arhivele Consiliului Europei. Secretarul general va transmite copie certificată fiecăruia dintre statele semnatare.

PROTOCOLUL Nr.4

**recunoscând anumite drepturi și libertăți, altele decât cele deja înscrise
în Convenție și în primul Protocol adițional la Convenție**

Strasbourg, 16.IX.1963

Guvernele semnatare, membre ale Consiliului Europei,

hotărâte să ia măsuri de natură să asigure garantarea colectivă a drepturilor și libertăților, altele decât cele care sunt deja înscrise în titlul I al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare convenția), și în art.1-3 din primul Protocol adițional la convenție, semnat la Paris la 20 martie 1952,

au convenit asupra celor ce urmează:

Articolul 1. Interzicerea privării de libertate pentru datorii

Nimeni nu poate fi privit de libertatea sa pentru singurul motiv că nu este în măsură să execute o obligație contractuală.

Articolul 2. Libertatea de circulație

1. Oricine se găsește în mod legal pe teritoriul unui stat are dreptul să circule în mod liber și să-și aleagă în mod liber reședința sa.

2. Orice persoană este liberă să părăsească orice țară, inclusiv pe a sa.

3. Exercițarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranța publică, menținerea ordinii publice, prevenirea faptelor penale, protecția sănătății sau a moralei, ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.

4. Drepturile recunoscute în paragraful 1 pot, de asemenea, în anumite zone determinate, să facă obiectul unor restrângeri care, prevăzute de lege, sunt justificate de interesul public într-o societate democratică.

Articolul 3. Interzicerea expulzării propriilor cetățeni

1. Nimeni nu poate fi expulzat printr-o măsură individuală sau colectivă, de pe teritoriul statului al cărui cetățean este.

2. Nimeni nu poate fi privat de dreptul de a intra pe teritoriul statului al cărui cetățean este.

Articolul 4. Interzicerea expulzărilor colective de străini

Expulzările colective de străini sunt interzise.

Articolul 5. Aplicare teritorială

1. Oricare înaltă parte contractantă poate, în momentul semnării ori al ratificării prezentului protocol sau în orice moment ulterior, să comunice Secretarului general al Consiliului Europei o declarație precizând măsura în care ea se angajează ca dispozițiile prezentului protocol să se aplice anumitor teritorii care sunt desemnate în declarația respectivă și ale căror relații internaționale ea le asigură.

2. Orice înaltă parte contractantă care a comunicat o declarație în virtutea paragrafului precedent poate, periodic, să comunice o nouă declarație prin care să modifice termenii oricărei declarații anterioare sau prin care să pună capăt aplicării dispozițiilor prezentului protocol cu privire la un anumit teritoriu.

3. O declarație făcută potrivit prezentului articol va fi considerată ca fiind făcută în conformitate cu paragraful 1 din art.56 al Convenției.

4. Teritoriul oricărui stat la care se aplică prezentul protocol, în virtutea ratificării sau a acceptării sale de către respectivul stat, și fiecare dintre teritoriile cu privire la care protocolul se aplică, în virtutea unei declarații semnate de respectivul stat conform prezentului articol, vor fi considerate ca teritorii distincte în sensul referirilor la teritoriul unui stat, făcute de art.2 și 3.

5. Orice stat care a făcut o declarație potrivit paragrafului 1 sau 2 al prezentului articol poate ulterior, în orice moment, să declare, referitor la unul sau la mai multe teritorii vizate în această declarație, că acceptă competența atribuind curții europene a drepturilor omului

competența de a da avize consultative Convenției privitor la art.1-4 diin prezentul Protocol sau la unele dintre acestea.

Articolul 6. Raportare la Convenție

1. Înaltele părți contractante vor considera art.1-5 ale acestui protocol ca articole adiționale la convenție și toate dispozițiile convenției se vor aplica în consecință.

Articolul 7. Semnare și ratificare

1. Prezentul protocol este deschis spre semnare membrilor Consiliului Europei, semnatori ai convenției; el va fi ratificat odată cu convenția sau după ratificarea acesteia. El va intra în vigoare după depunerea a cinci instrumente de ratificare. Pentru oricare semnatar care îl va ratifica ulterior, protocolul va intra în vigoare odată cu depunerea instrumentului de ratificare.

2. Instrumentele de ratificare vor fi depuse la Secretarul general al Consiliului Europei care va notifica tuturor membrilor numele celor care au ratificat protocolul.

În considerarea celor de mai sus, subsemnații, avînd depline puteri în acest sens, au semnat prezentul protocol.

Încheiat la Strasbourg la 16 septembrie 1963, în limbile franceză și engleză, ambele texte fiind egal autentice, într-un singur exemplar care va fi depus în arhivele Consiliului Europei. Secretarul general va transmite copie certificată fiecăruia dintre statele semnatare.

PROTOCOLUL Nr.6 privind abolirea pedepsei cu moartea

Strasbourg, 28.IV.1983

Statele membre ale Consiliului Europei, semnatare ale prezentului protocol la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare Convenția),

considerînd că progresele intervenite în mai multe state membre ale Consiliului Europei exprimă o tendință generală în favoarea abolirii pedepsei cu moartea, au convenit asupra celor ce urmează:

Articolul 1. Abolirea pedepsei cu moartea

Pedeapsa cu moartea este abolită. Nimeni nu poate fi condamnat la o asemenea pedeapsă și nici executat.

Articolul 2. Pedeapsa cu moartea în timp de război

Un stat poate să prevadă în legislația sa pedeapsa cu moartea pentru acte săvîrșite în timp de război sau de pericol iminent de război; o asemenea pedeapsă nu va fi aplicată decît în cazurile prevăzute de această legislație și conform dispozițiilor sale.

Statul respectiv va comunica Secretarului general al Consiliului Europei dispozițiile aferente ale legislației în cauză.

Articolul 3. Interzicerea derogărilor

Nici o derogare de la dispozițiile prezentului protocol pe temeiul art.15 din convenție nu este îngăduită.

Articolul 4. Interzicerea rezervelor

Nici o rezervă la dispozițiile prezentului protocol pe temeiul art.57 din convenție nu este admisă.

Articolul 5. Aplicare teritorială

1. Orice stat poate, în momentul semnării sau în momentul depunerii instrumentului său de ratificare, de acceptare sau de aprobare, să desemneze teritoriul sau teritoriile cu privire la care se va aplica prezentul protocol.

2. Orice stat poate, în oricare moment ulterior, printr-o declarație adresată Secretarului general al Consiliului Europei să extindă aplicarea prezentului protocol la oricare alt teritoriu desemnat în declarație. Protocolul va intra în vigoare cu privire la acest teritoriu, în prima zi a lunii care urmează datei primirii declarației de către Secretarul general.

3. Orice declarație făcută în virtutea celor două paragrafe precedente va putea fi retrasă, în ceea ce privește orice teritoriu desemnat în această declarație, prin notificare adresată secretarului general. Retragera va produce efecte din prima zi a lunii care urmează datei primirii notificării de către Secretarul general.

Articolul 6. Raportare la Convenție

Statele părți consideră art.1-5 ale prezentului protocol ca articole adiționale la convenție și toate dispozițiile convenției se aplică în consecință.

Articolul 7. Semnare și ratificare

Prezentul protocol este deschis spre semnare statelor membre ale Consiliului Europei, semnatare ale convenției. El va fi supus ratificării, acceptării sau aprobării. Un stat membru al Consiliului Europei nu va putea să ratifice, să accepte sau să aprobe prezentul protocol fără ca, simultan sau anterior, să fi ratificat convenția. Instrumentele de ratificare, de acceptare sau de aprobare vor fi depuse la secretarul general al Consiliului Europei.

Articolul 8. Intrare în vigoare

1. Prezentul protocol va intra în vigoare în prima zi a lunii care urmează datei la care cinci state membre ale Consiliului Europei își vor fi exprimat consimțământul de a fi legate prin protocol, conform dispozițiilor art.7.

2. Pentru orice stat membru care își va exprima ulterior consimțământul de a fi legat prin protocol, acesta va intra în vigoare în prima zi a lunii care urmează datei depunerii instrumentului de ratificare, de acceptare sau de aprobare.

Articolul 9. Funcțiile depozitarului

Secretarul general al Consiliului Europei va notifica statelor membre ale consiliului:

- a) orice semnare;
- b) depunerea oricărui instrument de ratificare, de acceptare sau de aprobare;
- c) orice dată de intrare în vigoare a prezentului protocol, conform art.5 și 8;
- d) orice alt act, notificare sau comunicare având o legătură cu prezentul protocol.

În considerarea celor de mai sus, subsemnații, avînd depline puteri în acest scop, au semnat prezentul protocol.

Încheiat la Strasbourg la 28 aprilie 1983, în limbile franceză și engleză, ambele texte fiind egal autentice, într-un singur exemplar, care va fi depus în arhivele Consiliului Europei. Secretarul general al Consiliului Europei va transmite copie certificată fiecăruia dintre statele membre ale Consiliului Europei.

PROTOCOLUL Nr.7

Strasbourg, 22.XI.1984

Statele membre ale Consiliului Europei, semnatare ale prezentului protocol, hotărîte să ia noi măsuri de natură să asigure garantarea colectivă a anumitor drepturi și libertăți prin Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare Convenția), au convenit asupra celor ce urmează:

Articolul 1. Garanții procedurale în cazul expulzării de străini

1. Un străin care își are reședința în mod legal pe teritoriul unui stat nu poate fi expulzat decît în temeiul executării unei hotărîri luate conform legii și el trebuie să poată:

a) să prezinte motivele care pledează împotriva expulzării sale;

b) să ceară examinarea cazului său; și

c) să ceară să fie reprezentat în acest scop în fața autorităților competente sau a uneia ori a mai multor persoane desemnate de către această autoritate.

2. Un străin poate fi expulzat înainte de exercitarea drepturilor enumerate în paragraful 1 a), b) și c) al acestui articol, atunci cînd expulzarea este necesară în interesul ordinii publice sau se întemeiază pe motive de securitate națională.

Articolul 2. Dreptul la două grade de jurisdicție în materie penală

1. Orice persoană declarată vinovată de o infracțiune de către un tribunal are dreptul să ceară examinarea declarației de vinovăție sau a condamnării de către o jurisdicție superioară. Exercitarea acestui drept, inclusiv motivele pentru care acesta poate fi exercitat, sunt reglementate de lege.

2. Acest drept poate face obiectul unor excepții în cazul infracțiunilor minore, așa cum acestea sunt definite de lege, sau cînd cel interesat a fost judecat în primă instanță de către cea mai înaltă jurisdicție ori a fost declarat vinovat și condamnat ca urmare a unui recurs împotriva achitării sale.

Articolul 3. Dreptul la despăgubiri în caz de eroare judiciară

Atunci cînd o condamnare penală definitivă este ulterior anulată sau cînd este acordată grațierea, pentru că un fapt nou sau recent descoperit dovedește că s-a produs o eroare judiciară, persoana care a suferit o pedeapsă din cauza acestei condamnări este despăgubită conform legii ori practicii în vigoare în statul respectiv, cu excepția cazului în care se dovedește că nedescoperirea în timp util a faptului necunoscut îi este imputabilă în tot sau în parte.

Articolul 4. Dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori

1. Nimeni nu poate fi urmărit sau pedepsit penal de către jurisdicțiile aceluiași stat pentru săvârșirea infracțiunii pentru care a fost deja achitat sau condamnat printr-o hotărâre definitivă conform legii și procedurii penale ale acestui stat.

2. Dispozițiile paragrafului precedent nu împiedică redeschiderea procesului, conform legii și procedurii penale a statului respectiv, dacă fapte noi ori recent descoperite sau un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente sunt de natură să afecteze hotărârea pronunțată.

3. Nici o derogare de la prezentul articol nu este îngăduită în temeiul art.15 din convenție.

Articolul 5. Egalitatea între soți

Soții se bucură de egalitate în drepturi și în responsabilități cu caracter civil, între ei și în relațiile cu copiii lor în ceea ce privește căsătoria, pe durata căsătoriei și cu prilejul desfacerii acesteia. Prezentul articol nu împiedică statele să ia măsurile necesare în interesul copiilor.

Articolul 6. Aplicare teritorială

1. Orice stat poate, în momentul semnării sau în momentul depunerii instrumentului său de ratificare, de acceptare sau de aprobare, să desemneze teritoriul sau teritoriile cu privire la care se va aplica prezentul protocol, precizând măsura în care el se angajează ca dispozițiile prezentului protocol să se aplice acestui sau acestor teritorii.

2. Orice stat poate, în oricare moment ulterior, printr-o declarație adresată Secretarului general al Consiliului European, să extindă aplicarea prezentului protocol la oricare alt teritoriu desemnat în declarație. Protocolul va intra în vigoare pentru acest teritoriu în prima zi a lunii care urmează expirării unei perioade de 2 luni de la data primirii declarației de către Secretarul general.

3. Orice declarație făcută în virtutea celor două paragrafe precedente va putea fi retrasă sau modificată, în ceea ce privește orice teritoriu desemnat în această declarație, prin notificare adresată Secretarului general. Retragerea sau modificarea va produce efecte în prima zi a lunii care urmează expirării unei perioade de 2 luni de la data primirii notificării de către Secretarul general.

4. O declarație potrivit prezentului articol va fi considerată ca fiind în conformitate cu paragraful 1 din art.56 al Convenției.

5. Teritoriul oricărui stat cu privire la care prezentul protocol se aplică în virtutea ratificării, a acceptării sau a aprobării sale de către statul respectiv și fiecare dintre teritoriile cu privire la care protocolul se aplică în baza unei declarații făcute de respectivul stat, conform prezentului articol, pot fi considerate ca teritorii distincte în sensul referirii la teritoriul unui stat făcute la art.1.

6. Orice stat care a făcut o declarație potrivit paragrafului 1 sau 2 a prezentului articol poate ulterior, în orice moment, să declare referitor la unul sau la mai multe teritorii vizate în această declarație, că acceptă competența Curții de a primi cererile persoanelor fizice, ale organizațiilor neguvernamentale sau ale grupurilor de persoane particulare, conform art.34 din Convenție privitor la art.1-5 din prezentul "Protocol".

Articolul 7. Raportare la Convenție

1. Statele părți consideră art.1-6 ale prezentului protocol că articolele adiționale la convenție și toate dispozițiile convenției se aplică în consecință.

Articolul 8. Semnare și ratificare

Prezentul protocol este deschis spre semnare statelor membre ale Consiliului Europei care au semnat convenția. El va fi supus ratificării, acceptării sau aprobării. Un stat membru al Consiliului Europei nu poate ratifica, accepta sau aproba prezentul protocol fără să fi ratificat simultan sau anterior convenția. Instrumentele de ratificare, de acceptare sau de aprobare vor fi depuse la Secretatul general al Consiliului Europei.

Articolul 9. Intrare în vigoare

1. Prezentul protocol va intra în vigoare în prima zi a lunii care urmează expirării unei perioade de 2 luni de la data la care șapte state membre ale Consiliului Europei își vor fi exprimat consimțământul de a fi legate prin protocol conform dispozițiilor art.8.

2. Pentru orice stat membru care își va exprima ulterior consimțământul de a fi legat prin protocol, acesta va intra în vigoare în prima zi a lunii care urmează expirării unei perioade de 2 luni de la data depunerii instrumentului de ratificare, de acceptare sau de aprobare.

Articolul 10. Funcțiile depozitarului

Secretarul general al Consiliului Europei va notifica tuturor statelor membre ale Consiliului Europei:

- a) orice semnare;
- b) depunerea oricărui instrument de ratificare, de acceptare sau aprobare;
- c) orice dată de intrare în vigoare a prezentului protocol conform art.6 și 9;
- d) orice alt act, notificare sau declarație având legătură cu prezentul protocol.

În considerarea celor de mai sus, subsemnații, având depline puteri în acest scop, au semnat prezentul protocol.

Încheiat la Strasbourg la 22 noiembrie 1984, în limbile franceză și engleză, ambele texte fiind egal autentice, într-un singur exemplar, care va fi depus în arhivele Consiliului Europei. Secretarul general al Consiliului Europei va transmite copie certificată fiecăruia dintre statele membre ale Consiliului Europei.

PROTOCOLUL Nr.11

la Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, referitor la restructurarea mecanismului de control stabilit prin Convenție

---

Strasbourg, 11.V.1994

Statele membre ale Consiliului Europei, semnatare ale prezentului Protocol la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare Convenția),

Considerând că este necesar și urgent să restructureze mecanismul de control stabilit de Convenție pentru a menține și a întări eficacitatea apărării drepturilor omului și a libertăților

fundamentale prevăzute de Convenție, avînd în vedere, în principal, creșterea numărului de cereri și de state membre ale Consiliului Europei,

Considerînd că se impune, prin urmare, amendarea anumitor dispoziții ale Convenției în sensul înlocuirii, în special, a Comisiei și a Curții Europene a Drepturilor Omului existente printr-o nouă Curte permanentă,

Avînd în vedere Rezoluția nr.1 adoptată la Conferința Ministerială Europeană asupra Drepturilor Omului, ținută la Viena la 19-20 martie 1985,

Avînd în vedere Recomandarea nr.1194 (1992), adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la 6 octombrie 1992,

Avînd în vedere decizia luată asupra reformei mecanismului de control al Convenției de către șefii de stat și de guvern ai statelor membre ale Consiliului Europei în Declarația de la Viena din 9 octombrie 1993,

Au convenit asupra celor ce urmează:

ARTICOLUL 1.

Textele titlurilor II-IV din Convenție (articolele 19-56) și Protocolul nr.2 atribuind Curții Europene a Drepturilor Omului competența de a da avize consultative sunt înlocuite cu următorul Titlu II din Convenție (articolele 19-51):

"TITLUL II

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Articolul 19. Înființarea Curții

Pentru a asigura respectarea angajamentelor care decurg pentru înaltele părți contractante din prezenta Convenție și din Protocoalele sale, se înființează o Curte Europeană a Drepturilor Omului, numită în continuare Curtea. Aceasta va funcționa permanent.

Articolul 20. Numărul judecătorilor

Curtea se compune dintr-un număr de judecători egal cu cel al înaltelor părți contractante.

Articolul 21. Condiții de exercitare a funcțiilor

1. Judecătorii trebuie să se bucure de cea mai înaltă reputație morală și să întrunească condițiile cerute pentru exercitarea unor înalte funcțiuni judiciare sau să fie juriști avînd o competență recunoscută.

2. Judecătorii își exercită mandatul cu titlul individual.

3. În cursul mandatului lor, judecătorii nu pot exercita nici o activitate incompatibilă cu cerințele de independență, de imparțialitate sau de disponibilitate impuse de o activitate cu caracter permanent; orice problemă ridicată în aplicarea acestui paragraf este rezolvată de către Curte.

Articolul 22. Alegerea judecătorilor

1. Judecătorii sunt aleși de Adunarea Parlamentară în numele fiecărei înalte părți contractante, cu majoritatea voturilor exprimate, de pe o listă de trei candidați prezentați de înalta parte contractantă.

2. Aceeași procedură este urmată pentru a completa Curtea în cazul aderării de noi înalte părți contractante și pentru a se ocupa locurile devenite vacante.

Articolul 23. Durata mandatului

1. Judecătorii sunt aleși pentru o durată de 6 ani. Ei pot fi realeși. Totuși, mandatele unei jumătăți din numărul judecătorilor desemnați la prima alegere se vor încheia la împlinirea a 3 ani.

2. Judecătorii al căror mandat se va încheia la împlinirea perioadei inițiale de 3 ani sunt desemnați prin tragere la sorți, efectuată de către Secretarul general al Consiliului Europei, imediat după alegerea lor.

3. Pentru a asigura în măsura posibilului, reînnoirea mandatelor unei jumătăți din numărul judecătorilor la fiecare 3 ani, Adunarea Parlamentară poate, înainte de a proceda la orice alegere ulterioară, să decidă ca unul sau mai multe mandate ale judecătorilor ce urmează să fie aleși să aibă o altă durată decât cea de 6 ani, fără ca totuși ea să poată depăși 9 ani sau să fie mai mică de 3 ani.

4. În cazul în care trebuie atribuite mai multe mandate și Adunarea Parlamentară aplică paragraful precedent, repartizarea mandatelor se face prin tragere la sorți, efectuată de către Secretarul general al Consiliului Europei, imediat după alegere.

5. Judecătorul ales în locul unui judecător al cărui mandat nu a expirat va duce la sfârșit mandatul predecesorului său.

6. Mandatul judecătorilor se încheie atunci când ei împlinesc vârsta de 70 de ani.

7. Judecătorii rămân pînă la înlocuirea lor. Ei continuă totuși să se ocupe de cauzele cu care au fost deja sesizați.

Articolul 24. Revocare

Un judecător nu poate fi revocat din funcțiile sale decât dacă ceilalți judecători decid, cu majoritate de două treimi, că el a încetat să corespundă condițiilor necesare.

Articolul 25. Grefă și secretari juridici

Curtea dispune de o Grefă ale cărei sarcini și organizare sunt stabilite prin regulamentul Curții. Ea este asistată de secretari juridici.

Articolul 26. Adunarea plenară a Curții

Curtea reunită în Adunarea plenară:

a) alege, pentru o durată de 3 ani, pe președintele său și pe unul sau doi vicepreședinți; ei pot fi realeși;

b) constituie Camere pentru o perioadă determinată;

c) alege președinții camerelor Curții, care pot fi realeși;

d) adoptă regulamentul Curții; și

e) alege grefierul și unul sau mai mulți grefieri adjuncți.

Articolul 27. Comitete, Camere și Marea Cameră

1. Pentru examinarea cauzelor aduse înaintea sa, Curtea își desfășoară activitatea în Comitete de trei judecători, în Camere de șapte judecători și într-o Mare Cameră de șaptesprezece judecători. Camerele Curții constituie comitete pentru o perioadă determinată.

2. Judecătorul ales în numele unui stat-parte la litigiu este membru de drept al Camerei și al Marii Camere; în cazul absenței acestui judecător sau atunci când el nu-și poate desfășura activitatea, acest stat-parte desemnează o persoană care să activeze în calitate de judecător.

3. Fac, de asemenea, parte din Marea Cameră președintele Curții, vicepreședintele, președinții Camerelor și alți judecători desemnați conform regulamentului Curții. Când cauza este deferită Marii Camere în virtutea art.43, nici un judecător al Camerei care a emis hotărârea nu poate face parte din aceasta, cu excepția președintelui Camerei și a judecătorului ales în numele statului-parte interesat.

Articolul 28. Declarații ale Comitetelor privind inadmisibilitatea

Un Comitet poate, prin vot unanim, să declare inadmisibilă sau să scoată de pe rol o cerere individuală, introdusă în virtutea art.34, atunci când o astfel de decizie poate fi luată fără o examinare complementară. Decizia este definitivă.

Articolul 29. Decizii ale Camerelor asupra admisibilității și fondului

1. Dacă nici o decizie nu a fost luată în virtutea art.28, o Cameră se poate pronunța asupra admisibilității și a fondului cererilor individuale introduse în virtutea art.34.

2. O Cameră se pronunță asupra admisibilității și a fondului cererilor introduse de state în virtutea art.33.

3. În afara unei decizii contrare a Curții în cazuri excepționale, decizia asupra admisibilității este luată în mod separat.

Articolul 30. Desesizarea în favoarea Marii Camere

În cazul în care cauza adusă înaintea unei Camere ridică o problemă gravă privitoare la interpretarea Convenției sau a Protocoalelor sale, sau dacă soluționarea unei probleme poate conduce la o contradicție cu o hotărâre pronunțată anterior de Curte, Camera poate, atît timp cît nu a pronunțat hotărârea sa, să se desesizeze în favoarea Marii Camere, în afara cazului în care una dintre părți se opune la aceasta.

Articolul 31. Atribuții ale Marii Camere

Marea Cameră:

1. se pronunță asupra cererilor introduse în virtutea art.33 sau a art.34, atunci când cauza i-a fost deferită de Cameră în virtutea art.30 sau când cauza i-a fost deferită în virtutea art.43; și

2. examinează cererile de aviz consultativ introduse în virtutea art.47.

Articolul 32. Competența Curții

1. Competența Curții acoperă toate problemele privind interpretarea și aplicarea Convenției și a Protocoalelor sale, care îi sunt supuse în condițiile prevăzute în art.33, 34 și 47.

2. În caz de contestare a competenței sale, Curtea hotărăște.

Articolul 33. Cauze interstatuale

Orice înaltă parte contractantă poate sesiza Curtea asupra oricărei pretinse încălcări a prevederilor Convenției și ale Protocoalelor sale de către o altă înaltă parte contractantă.

Articolul 34. Cereri individuale

Curtea poate fi sesizată printr-o cerere de către orice persoană fizică, orice organizație neguvernamentală sau de orice grup de particulari care se pretinde victimă a unei încălcări de către una dintre înaltele părți contractante a drepturilor recunoscute în Convenție sau în Protocoalele sale. Înaltele părți contractante se angajează să nu împiedice prin nici o măsură exercițiul eficace al acestui drept.

Articolul 35. Condiții de admisibilitate

1. Curtea nu poate fi sesizată decât după epuizarea căilor de recurs interne, așa cum se înțelege din principiile de drept internațional general recunoscute, și într-un termen de 6 luni, începând cu data deciziei interne definitive.

2. Curtea nu reține nici o cerere individuală introdusă în aplicarea art.34, dacă:

a) ea este anonimă; sau

b) ea este în mod esențial aceeași cu o cerere examinată anterior de către Curte sau deja supusă unei alte instanțe internaționale de anchetă sau de reglementare și dacă ea nu conține fapte noi.

3. Curtea declară inadmisibilă orice cerere individuală introdusă în aplicarea art.34, atunci când ea consideră cererea incompatibilă cu dispozițiile Convenției sau ale Protocoalelor sale, în mod vădit nefondată sau abuzivă.

4. Curtea respinge orice cerere pe care o consideră inadmisibilă în aplicarea prezentului articol. Ea poate proceda astfel în orice stadiu al procedurii.

Articolul 36. Intervenția terților

1. În orice cauză aflată în fața unei Camere sau a Marii Camere, o înaltă parte contractantă, al cărei cetățean este reclamantul, are dreptul de a prezenta observații scrise și de a lua parte la audieri.

2. În interesul bunei administrări a justiției, președintele Curții poate invita orice înaltă parte contractantă care nu este parte în cauză sau orice persoană interesată, alta decât reclamantul, să prezinte observații scrise sau să ia parte la audiere.

Articolul 37. Scoaterea de pe rol

1. În orice stadiu al procedurii, Curtea poate hotărî scoaterea de pe rol a unei cereri atunci când circumstanțele permit să se tragă concluzia că:

a) solicitantul nu dorește să o mai mențină; sau

b) litigiul a fost rezolvat; sau

c) pentru orice alt motiv, constatat de Curte, continuarea examinării cererii nu se mai justifică.

Totuși Curtea continuă examinarea cererii dacă respectarea drepturilor omului garantate prin Convenție și prin Protocoalele sale o cere.

2. Curtea poate hotărî repunerea pe rol a unei cereri atunci când ea consideră că împrejurările o justifică.

Articolul 38. Examinarea cauzei în condiții de contradictorialitate și procedura de rezolvare pe cale amiabilă

1. În cazul în care Curtea declară o cerere admisibilă, ea:

a) procedează la examinarea cauzei în condiții de contradictorialitate, împreună cu reprezentanții părților, și, dacă este cazul, la o anchetă, pentru a cărei desfășurare eficientă statele interesate vor furniza toate facilitățile necesare;

b) se pune la dispoziția celor interesați, în scopul de a se ajunge la rezolvarea cauzei pe cale amiabilă, pe baza respectării drepturilor omului, astfel cum acestea sunt recunoscute în Convenție și în Protocoalele sale.

2. Procedura descrisă la paragraful 1 b) este confidențială.

Articolul 39. Rezolvarea pe cale amiabilă

În cazul rezolvării pe cale amiabilă, Curtea scoate cauza de pe rol printr-o decizie care se limitează la o scurtă expunere a faptelor și a soluției adoptate.

Articolul 40. Audiere publică și acces la documente

1. Audierea este publică, în afara cazului în care Curtea nu decide altfel, motivat de circumstanțe excepționale.

2. Documentele depuse la Grefă sunt accesibile publicului, în afara cazului în care președintele Curții nu decide altfel.

Articolul 41. Reparație echitabilă

Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a Protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.

Articolul 42. Hotărârile Camerelor

Hotărârile Camerelor devin definitive conform dispozițiilor art.44 paragraful 2.

Articolul 43. Retrimiteră în fața Marii Camere

1. Într-un termen de 3 luni de la data hotărârii unei Camere, orice parte în cauză poate, în cazuri excepționale, să ceară retrimiteră cauzei în fața Marii Camere.

2. Un Colegiu de cinci judecători ai Marii Camere acceptă cererea în cazul în care cauza ridică o problemă gravă referitoare la interpretarea sau la aplicarea Convenției sau a Protocoalelor sale, sau o altă problemă gravă cu caracter general.

3. În cazul în care Colegiul acceptă cererea, Marea Cameră se pronunță asupra cauzei printr-o hotărâre.

Articolul 44. Hotărâri definitive

1. Hotărârea Marii Camere este definitivă.

2. Hotărârea unei Camere devine definitivă:

a) atunci când părțile declară că ele nu vor cere retrimiteră cauzei în fața Marii Camere;
sau

b) la 3 luni de la data hotărârii, dacă retrimiteră cauzei în fața Marii Camere nu a fost cerută; sau

c) atunci când Colegiul Marii Camere respinge cererea de retrimiteră formulată potrivit art.43.

3. Hotărârea definitivă se publică.

Articolul 45. Motivarea hotărîrilor și deciziilor

1. Hotărîrile, precum și deciziile care declară cererile admisibile sau inadmisibile sunt motivate.

2. Dacă hotărîrea nu exprimă în totalitate sau în parte opinia unanimă a judecătorilor, oricare judecător are dreptul să adauge acesteia expunerea opiniei sale separate.

Articolul 46. Forța obligatorie și executarea hotărîrilor

1. Înaltele părți contractante se angajează să se conformeze hotărîrilor definitive ale Curții în litigiile în care ele sunt părți.

2. Hotărîrea definitivă a Curții este transmisă Comitetului Miniștrilor, care supraveghează executarea ei.

Articolul 47. Avize consultative

1. Curtea poate, la cererea Comitetului Miniștrilor, să dea avize consultative asupra problemelor juridice privind interpretarea Convenției și a Protocoalelor sale.

2. Aceste avize nu se pot referi la probleme legate de conținutul său de întinderea drepturilor și a libertăților definite în titlul I al Convenției și în Protocoalele sale, nici asupra altor probleme de către Curtea sau Comitetul Miniștrilor ar putea să ia cunoștință ca urmare a introducerii unui recurs prevăzut în Convenție.

3. Decizia Comitetului Miniștrilor de a cere un aviz Curții este luată prin votul majorității reprezentanților care au dreptul de a face parte din acesta.

Articolul 48. Competența consultativă a Curții

Curtea decide dacă cererea de aviz consultativ prezentată de Comitetul Miniștrilor este competența sa, așa cum aceasta este definită de art.47.

Articolul 49. Motivarea avizelor consultative

1. Avizul Curții trebuie motivat.

2. Dacă avizul nu exprimă în tot sau în parte opinia unanimă a judecătorilor, oricare judecător are dreptul să alăture acestuia expunerea opiniei sale separate.

3. Avizul Curții este transmis Comitetului Miniștrilor.

Articolul 50. Cheltuieli de funcționare a Curții

Cheltuielile de funcționare a Curții sunt în sarcina Consiliului European.

Articolul 51. Privilegii și imunități ale judecătorilor

Judecătorii se bucură, pe timpul exercitării funcțiilor lor, de privilegiile și imunitățile prevăzute la art.40 din Statutul Consiliului European și de acordurile încheiate în virtutea acestui articol."

ARTICOLUL 2.

1. Titlul V din Convenție devine titlul III din Convenție;

Articolul 57 din Convenție devine Articolul 52 din Convenție; articolele 58 și 59 din Convenție sunt suprimate, iar articolele 60-66 din Convenție devin articolele 53-59 din Convenție.

2. Titlul I din Convenție se intitulează "Drepturi și libertăți", iar noul titlu III, "Dispoziții diverse". Articolele 1-18, precum și noile articole 52-59 din Convenție au titlurile menționate în anexa la prezentul Protocol.

3. În noul articol 56, la paragraful 1, se inserează cuvintele "sub rezerva paragrafului 4 al prezentului articol", după cuvintele "se va aplica"; la paragraful 4, cuvintele "comisiei" și "conform art.25 din prezenta Convenție" sunt înlocuite cu cuvintele "Curții" și "conform art.34 din Convenție". În noul articol 58 paragraful 4, cuvintele "art.63" sunt înlocuite cu cuvintele "art.56".

4. Protocolul adițional la Convenție se modifică după cum urmează:

a) articolele sunt prezentate cu titlurile enumerate în anexa la prezentul Protocol; și
b) la Articolul 4, ultima frază, cuvintele "din art.63" sunt înlocuite cu cuvintele "din art.56".

5. Protocolul nr.4 se modifică după cum urmează:

a) articolele sunt prezentate cu titlurile enumerate în anexa la prezentul Protocol;
b) la Articolul 5 paragraful 3, cuvintele "din art.63" sunt înlocuite cu cuvintele "din art.56"; se adaugă un nou paragraf 5 care are următorul conținut:

"5. Orice stat care a făcut o declarație potrivit paragrafului 1 sau 2 al prezentului articol poate ulterior, în orice moment, să declare, referitor la unul sau la mai multe teritorii vizate în această declarație, că acceptă competența Curții de a primi cererile persoanelor fizice, ale organizațiilor neguvernamentale sau ale grupurilor de persoane particulare, conform art.34 din Convenție privitor la art.1-4 din prezentul Protocol sau la unele dintre acestea".

c) paragraful 2 al Articolului 6 se suprimă.

6. Protocolul nr.6 se modifică după cum urmează:

a) articolele sunt prezentate cu titlurile enumerate în anexa la prezentul Protocol; și
b) la Articolul 4, cuvintele "pe temeiul art.64", sunt înlocuite prin cuvintele "pe temeiul art.57".

7. Protocolul nr.7 se modifică după cum urmează:

a) articolele sunt prezentate cu titlurile enumerate în anexa la prezentul Protocol;
b) la Articolul 6 paragraful 4, cuvintele "din art.63" sunt înlocuite cu cuvintele "din art.56"; se adaugă un nou paragraf 6, care are următorul conținut:

"6. Orice stat care a făcut o declarație potrivit paragrafului 1 sau 2 al prezentului articol poate ulterior, în orice moment, să declare referitor la unul sau la mai multe teritorii vizate în această declarație, că acceptă competența Curții de a primi cererile persoanelor fizice, ale organizațiilor neguvernamentale sau ale grupurilor de persoane particulare, conform art.34 din Convenție privitor la art.1-5 din prezentul "Protocol".

c) paragraful 2 al Articolului 7 se suprimă.

8. Protocolul nr.9 se abrogă.

ARTICOLUL 3.

1. Prezentul Protocol este deschis spre semnare statelor membre ale Consiliului Europei, semnatare ale Convenției, care își pot exprima consimțământul de a fi legate prin:

a) semnare fără rezerva ratificării, a acceptării sau a aprobării, sau

b) semnare sub rezerva ratificării, a acceptării sau a aprobării, urmată de ratificare, acceptare sau aprobare.

2. Instrumentele de ratificare, de acceptare sau de aprobare vor fi depuse la Secretarul general al Consiliului Europei.

ARTICOLUL 4.

Prezentul Protocol va intra în vigoare în prima zi a lunii care urmează expirării unei perioade de un an de la data la care toate părțile din Convenție își vor fi exprimat consimțământul de a fi legate prin Protocol conform dispozițiilor Articolului 3. Alegerea noilor judecători va putea fi realizată, și toate celelalte măsuri necesare stabilirii noii Curți vor putea fi luate, conform dispozițiilor prezentului Protocol, începând cu data la care toate părțile la Convenție își vor fi exprimat consimțământul de a fi legate prin Protocol.

ARTICOLUL 5.

1. Fără a se aduce atingere dispozițiilor paragrafelor 5 și 4 de mai jos, mandatul judecătorilor, membrilor Comisiei, grefierului și grefierului adjunct încetează la data intrării în vigoare a prezentului Protocol.

2. Cererile aflate pe rolul Comisiei care nu au fost încă declarate admisibile la data intrării în vigoare a prezentului Protocol se examinează de către Curte conform dispozițiilor prezentului Protocol.

3. Cererile declarate admisibile la data intrării în vigoare a prezentului Protocol continuă să fie examinate în anul în care urmează de către membrii Comisiei. Toate cauzele a căror examinare nu s-a încheiat în timpul acestei perioade se transmit Curții, care le va examina, considerându-le cereri admisibile, conform dispozițiilor prezentului Protocol.

4. În cazul cererilor pentru care Comisia, după intrarea în vigoare a prezentului Protocol, a adoptat un raport conform fostului articol 31 din Convenție, raportul se transmite părților, care nu au dreptul să-l publice. Potrivit dispozițiilor aplicabile înaintea intrării în vigoare a Prezentului Protocol, o cauză poate fi deferită Curții. Colegiul Marii Camere stabilește dacă una dintre Camere sau Marea Cameră trebuie să se pronunțe asupra cauzei. Dacă o cameră se pronunță asupra cauzei, decizia sa este definitivă. Cauzele care nu au fost deferite Curții se examinează de către Comitetul Miniștrilor, care procedează conform dispozițiilor fostului articol 32 din Convenție.

5. Cauzele aflate pe rolul Curții, a căror examinare nu a fost încheiată la data intrării în vigoare a prezentului Protocol, se transmit Marii Camere a Curții, care se pronunță asupra cauzei conform dispozițiilor acestui Protocol.

6. Cauzele aflate pe rolul Comitetului Miniștrilor, a căror examinare potrivit fostului articol 52 nu s-a încheiat la data intrării în vigoare a prezentului Protocol, se rezolvă de către Comitetul Miniștrilor, care procedează conform respectivului articol.

ARTICOLUL 6.

În cazul în care înalta parte contractantă a recunoscut competența Comisiei sau jurisdicția Curții numai pentru cauzele posterioare sau bazate pe fapte survenite posterior declarației prevăzute de fostul articol 25 sau de fostul articol 46 din Convenție, respectiva restricție se aplică în continuare jurisdicției Curții în termenii prezentului Protocol.

ARTICOLUL 7.

Secretarul general al Consiliului Europei va notifica statelor membre ale Consiliului Europei:

- a) orice semnare;
- b) depunerea oricărui instrument de ratificare, de acceptare sau de aprobare;
- c) data intrării în vigoare a prezentului Protocol sau a anumitor dispoziții conform art.4; și
- d) orice alt act, notificare sau comunicare în legătură cu prezentul Protocol.

În considerarea celor de mai sus, subsemnații, având depline puteri în acest scop, au semnat prezentul Protocol.

Încheiat la Strasbourg, la 11 mai 1994, în limbile franceză și engleză, ambele texte fiind egal autentice, într-un singur exemplar care va fi depus în arhivele Consiliului Europei. Secretarul general al Consiliului Europei va transmite câte o copie certificată fiecărui stat membru al Consiliului Europei.

PROTOCOLUL Nr.13

la Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale, cu privire la abolirea cu moartea în orice împrejurări

Notă: Ratificat prin Legea nr.272-XVI din 29.07.06

Vilnius, 3.V.2002

Guvernele semnatare, membre ale Consiliului Europei, semnatare ale prezentului protocol, Convinse că dreptul oricărei persoane la viață este valoarea fundamentală într-o societate democratică, și că abolirea pedepsei cu moartea este esențială pentru protecția acestui drept și la deplina recunoaștere a demnității inerente oricărei ființe umane;

Dorind să consolideze protecția dreptului la viață garantat de Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (în continuare „Convenția”);

Notând că Protocolul nr.6 al Convenției cu privire la abolirea pedepsei cu moartea, semnat la Strasbourg la 28 aprilie 1983, nu exclude pedeapsa cu moartea pentru unele acte comise în timpul războiului sau în timpul unui pericol iminent de război;

Hotărâte să facă ultimul pas pentru abolirea pedepsei cu moartea în orice împrejurări, Au convenit asupra următoarelor:

Articolul 1. Abolirea pedepsei cu moartea

Pedeapsa cu moartea este abolită. Nimeni nu poate fi condamnat la o astfel de pedeapsă nici executat.

Articolul 2. Interzicerea derogărilor

În termenii articolului 15 din Convenție față de dispozițiile prezentului Protocol nici o derogare nu este autorizată.

Articolul 3. Interzicerea rezervelor

În termenii articolului 57 din Convenție nu este admisă nici o rezervă la dispozițiile prezentului Protocol.

Articolul 4. Aplicarea teritorială

1. Orice Stat poate, la momentul semnării sau la momentul depunerii instrumentului său de ratificare, de acceptare sau de aprobare, să desemneze teritoriul sau teritoriile cu privire la care se va aplica prezentul Protocol.

2. Orice Stat poate, la orice moment ulterior, printr-o declarație adresată Secretarului General al Consiliului Europei să extindă aplicarea prezentului Protocol la orice alt teritoriu desemnat în declarație. Protocolul va intra în vigoare pentru acest teritoriu în prima zi a lunii care urmează expirării unei perioade de trei luni de la data primirii declarației de către Secretarul General.

3. Orice declarație făcută în virtutea celor două paragrafe precedente va putea fi retrasă sau modificată, în ceea ce privește orice teritoriu desemnat în această declarație, prin notificare adresată Secretarului General. Retragera sau modificarea va produce efecte în prima zi a lunii care urmează expirării unei perioade de trei luni de la data primirii notificării de către Secretarul General.

Articolul 5. Relațiile cu Convenția

Statele Părți consideră articolele 1-4 ale prezentului Protocol ca articole adiționale la Convenție și toate dispozițiile Convenției se aplică în consecință.

Articolul 6. Semnarea și ratificarea

Prezentul Protocol este deschis spre semnare Statelor membre ale Consiliului Europei care au semnat Convenția. El va fi supus ratificării, acceptării sau aprobării. Un Stat membru al Consiliului Europei nu poate ratifica, accepta sau aproba prezentul Protocol fără să fi ratificat simultan sau anterior Convenția. Instrumentele de ratificare, de acceptare sau de aprobare vor fi depuse la Secretarul General al Consiliului Europei.

Articolul 7. Intrarea în vigoare

1. Prezentul Protocol va intra în vigoare în prima zi a lunii care urmează expirării unei perioade de trei luni de la data la care zece State membre ale Consiliului Europei își vor fi exprimat consimțământul de a fi legate prin prezentul Protocol conform dispozițiilor articolului 6.

2. Pentru orice Stat membru care-și va exprima ulterior consimțământul de a fi legat prin Protocol, acesta va intra în vigoare în prima zi a lunii care urmează expirării unei perioade de trei luni de la data depunerii instrumentului de ratificare, de acceptare sau de aprobare.

Articolul 8. Funcția de depozitar

Secretarul General al Consiliului Europei va notifica tuturor Statelor membre ale Consiliului Europei:

a) orice semnare; b) depunerea oricărei instrument de ratificare, de acceptare sau de aprobare; c) orice dată de intrare în vigoare a prezentului Protocol conform articolelor 4 și 7; d) orice alt act, notificare sau declarație, având legătură cu prezentul Protocol.

În considerarea celor de mai sus, subsemnații, având depline puteri în acest scop, au semnat prezentul Protocol.

Încheiat la Vilnius, la 3 mai 2002, în limbile franceză și engleză, ambele texte fiind egal autentice, într-un singur exemplar, care va fi depus în arhivele Consiliului Europei. Secretarul General al Consiliului Europei va transmite copie certificată fiecăruia dintre Statele membre ale Consiliului Europei.

PROTOCOLUL Nr.14

la Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a libertăților fundamentale, privind amendarea sistemului de control al Convenției

Notă: Ratificat prin Legea nr.130-XVI din 23.06.05

Strasbourg, 13.V.2004

Preambul

Statele membre ale Consiliului Europei, semnatare ale prezentului Protocol la Convenția pentru apărarea Drepturilor omului și a Libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (numită în continuare "Convenția"),

Având în vedere Rezoluția nr.1 și Declarația adoptată în cadrul Conferinței ministeriale europene cu privire la drepturile omului, desfășurată la Roma la 3 și 4 noiembrie 2000;

Având în vedere Declarațiile adoptate de către Comitetul Miniștrilor la 8 noiembrie 2001, la 7 noiembrie 2002 și la 15 mai 2003, în cadrul sesiunilor sale 109, 111 și, respectiv 112;

Având în vedere Avizul nr.251(2004), adoptat de către Adunarea parlamentară a Consiliului Europei la 28 aprilie 2004;

Considerând că este necesar și urgent da a amenda unele prevederi ale Convenției în scopul menținerii și consolidării pe termen lung a sistemului de control, mai ales din cauza sporirii continue a sarcinii de lucru a Curții europene a Drepturilor Omului și a Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei;

Considerând, în particular, că este necesar de a veghea asupra faptului ca Curtea să continue să joace rolul său preeminent în protecția drepturilor omului în Europa,

Au convenit asupra următoarelor:

Articolul 1.

Paragraful 1 al articolului 22 din Convenție este abrogat.

Articolul 2.

Articolul 23 al Convenției este modificat după cum urmează:

"Articolul 23 – Durata mandatului și revocarea.

1. Judecătorii sunt aleși pentru o durată de nouă ani. Ei nu pot fi realeși.
2. Mandatul judecătorilor se încheie atunci când ei împlinesc 70 ani.
3. Judecătorii rămân în funcție până la înlocuirea lor. Totuși, ei continuă să se ocupe de cauzele cu care au fost sesizați.

4. Un judecător nu poate fi înlăturat din funcțiile sale decât dacă ceilalți judecători decid, cu majoritatea de două treimi, că el a încetat să răspundă condițiilor necesare ."

Articolul 3.

Articolul 24 al Convenției este abrogat.

Articolul 4.

Articolul 25 al Convenției devine articolul 24 și conținutul său este modificat după cum urmează:

"**Articolul 24** – Grefa și raportorii

1. Curtea dispune de o grefă ale cărei sarcini și organizare sunt fixate prin regulamentul Curții.

2. În cazul în care ea se constituie în format de unic judecător, Curtea este asistată de raportori care își exercită funcțiile sub autoritatea președintelui Curții. Ei fac parte din grefa Curții."

Articolul 5.

Articolul 26 al Convenției devine articolul 25 ("Adunarea plenară") și conținutul său este modificat după cum urmează:

1. La sfârșitul paragrafului d, virgula este înlocuită de un punct și virgulă, iar cuvântul " și " este exclus.

2. La sfârșitul paragrafului e, punctul este înlocuit cu un punct și virgulă.

3. Este adăugat un nou paragraf e, al cărui conținut este :

"f. înaintează orice cerere în virtutea articolului 26, paragraf 2."

Articolul 6.

Articolul 27 al Convenției devine articolul 26 și conținutul său este modificat după cum urmează:

"**Articolul 26** – Format de unic judecător, comitete, Camere și Marea Cameră

1. Pentru examinarea cauzelor aduse înaintea sa, Curtea se constituie în format de unic judecător, în comitete de trei judecători, în Camere de șapte judecători și într-o Mare Cameră de șaptesprezece judecători. Camerele Curții constituie comitetele pentru o perioadă determinată.

2. La cererea Adunării plene a Curții, Comitetul Miniștrilor poate, printr-o decizie unanimă și pentru o perioadă determinată, să reducă numărul judecătorilor camerelor la cinci persoane.

3. Un judecător convocat în calitate de unic judecător nu examinează nici o cerere introdusă împotriva unei Înalte Părți contractante din numele căreia acest judecător a fost ales.

4. Judecătorul ales din numele unei Înalte Părți contractante care este parte la litigiu este membru de drept al camerei și al Marii Camere. În cazul absenței acestui judecător, sau atunci când el nu-și poate desfășura activitatea, în calitate de judecător va activa o persoană aleasă de președintele Curții de pe o listă prezentată în prealabil de către această Parte.

5. Marea Cameră mai include în componența sa, președintele Curții, vicepreședinții, președinții Camerelor și alți judecători desemnați conform regulamentului Curții. Când cauza este deferită Marii Camere în virtutea articolului 43, nici un judecător al Camerei care a emis

hotărârea nu poate face parte din aceasta, cu excepția președintelui camerei și a judecătorului care a activat din numele Înaltei Părți contractante interesate."

Articolul 7.

După noul articol 26, un nou articol 27 este inclus în Convenție, al cărui conținut este:

"Articolul 27 – Competența judecătorilor unici

1. Un unic judecător poate să declare inadmisibilă sau să radieze de pe rol o cerere introdusă în virtutea articolului 34 când o astfel de decizie poate fi luată fără o examinare complementară.

2. Decizia este definitivă.

3. Dacă judecătorul unic nu declară inadmisibilă sau nu radiază de pe rol o cerere, acest judecător o va transmite unui comitet sau unei Camere pentru examinare complementară."

Articolul 8.

Articolul 28 al Convenției este modificat după cum urmează:

"Articolul 28 – Competența comitetelor

1. Un comitet sesizat cu o cerere individuală introdusă în virtutea articolului 34 poate, prin vot unanim,

a. să o declare inadmisibilă sau să o radieze de pe rol când o astfel de decizie poate fi luată fără o examinare complementară; sau b. să o declare admisibilă și să adopte concomitent o hotărâre asupra fondului când problema relativă la interpretarea sau aplicarea Convenției sau Protocoalelor sale care se află la originea cauzei constituie obiectul unei jurisprudențe bine stabilite de Curte.

2. Deciziile și hotărârile prevăzute la paragraful 1 sunt definitive.

3. Dacă judecătorul ales în numele Înaltei Părți contractante care este parte la litigiu nu este membru al comitetului, acesta din urmă poate să-l invite să activeze în cadrul său în locul și pe locul unuia dintre membrii său, la orice etapă a procesului, ținând cont de toți factorii pertinenti, inclusiv problema de a ști dacă această Parte a contestat aplicarea procedurii de la paragraful 1. b."

Articolul 9.

Articolul 9 al Convenției este amendat după cum urmează:

1. Conținutul paragrafului 1 este modificat după cum urmează : "Dacă nu a fost adoptată nici o decizie în virtutea articolelor 27 sau 28 și nu a fost pronunțată nici o hotărâre în virtutea articolului 28, o cameră se va pronunța asupra admisibilității și fondului cererilor individuale introduse în virtutea articolului 34. Decizia cu privire la admisibilitate poate fi luată în mod separat."

2. La sfârșitul paragrafului 2 este adăugată o nouă propoziție, cu următorul conținut : "Cu excepția deciziei contrare a Curții în cazuri excepționale, decizia cu privire la admisibilitate este adoptată separat."

3. Paragraful 3 este exclus.

Articolul 10.

Articolul 31 al Convenției este amendat după cum urmează:

1. La sfârșitul paragrafului a, cuvântul "și" este exclus.

2. Paragraful b devine paragraful c și este inclus un nou paragraf b, având următorul conținut :

" b. se pronunță asupra problemelor cu care Curtea este sesizată de Comitetul Miniștrilor în virtutea articolului 46, paragraful 4 ; și "

Articolul 11.

Articolul 32 al Convenției este amendat după cum urmează:

La sfârșitul paragrafului 1, după numărul 34, este inclusă o virgulă și numărul 46.

Articolul 12.

Paragraful 3 al articolului 35 al Convenției este modificat după cum urmează:

"3. Curtea declară inadmisibilă orice cerere individuală introdusă în aplicarea articolului 34 dacă consideră că:

a. cererea este incompatibilă cu prevederile Convenției sau Protocoalelor sale, în mod vădit nefondată sau abuzivă; sau b. reclamantul nu a suferit vreun prejudiciu important, cu excepția faptului dacă respectarea drepturilor omului garantate de Convenție și Protocoalele sale nu cer în mod obligatoriu examinarea fondului cererii și cu condiția de a nu respinge din acest motiv nici o cauză care nu a fost examinată în modul convenit de către o instanță judecătorească internă."

Articolul 13.

La sfârșitul articolului 36 al Convenției este adăugat un nou paragraf 3, având următorul conținut:

"3. În orice cauză adusă înaintea unei Camere, sau a Marii Camere, Comisarul pentru Drepturile Omului al Consiliului European poate prezenta observații scrise și poate participa la audieri. "

Articolul 14.

Articolul 38 al Convenției este modificat după cum urmează:

"**Articolul 38** – Examinarea contradictorie a cauzei

Curtea examinează cauza în mod contradictoriu împreună cu reprezentanții părților și, dacă este cazul, procedează la o anchetă pentru a cărei conducere eficientă Înaltele Părți contractante interesate vor furniza toate facilitățile necesare. "

Articolul 15.

Articolul 39 al Convenției este modificat după cum urmează:

"**Articolul 39** – Reglementări amiabile

1. La orice moment al procesului, Curtea se află la dispoziția celor interesați în vederea parvenirii la o reglementare amiabilă a cauzei inspirându-se din respectarea drepturilor omului astfel cum ele sunt recunoscute în Convenție și în Protocoalele sale.

2. Procedura descrisă la paragraful 1 este confidențială.

3. În cazul reglementării amiabile, Curtea scoate cauza de pe rol printr-o decizie care se limitează la o scurtă expunere a faptelor și a soluției adoptate.

4. Această decizie este transmisă Comitetului Miniștrilor care va supraveghea executarea termenilor reglementării amiabile astfel cum ei figurează în decizie. "

Articolul 16.

Articolul 46 al Convenției este modificat după cum urmează:

"Articolul 46 – Forța obligatorie și executarea hotărârilor

1. Înaltele Părți contractante se angajează să se conformeze hotărârilor definitive ale Curții în litigiile la care ele sunt părți.

2. Hotărârea definitivă a Curții este transmisă Comitetului Miniștrilor care supraveghează executarea ei.

3. Când Comitetul Miniștrilor consideră că supravegherea executării unei hotărâri definitive este împiedicată de o dificultate de interpretare a acestei hotărâri, el poate sesiza Curtea pentru a-i cere să se pronunțe asupra acestei probleme de interpretare. Decizia de sesizare a Curții este luată prin votul majorității a două treimi a reprezentanților care au dreptul de a face parte din Comitet.

4. Când Comitetul Miniștrilor consideră că o Întă Partea contractantă refuză să se conformeze unei hotărâri definitive într-un litigiu la care este parte, el poate, după avertizarea acestei Părți și printr-o decizie luată prin votul majorității a două treimi a reprezentanților care au dreptul de a face parte din Comitet, să sesizeze Curtea cu problema respectării de către această Parte a obligației față de paragraful 1.

5. Dacă Curtea constată o încălcare a paragrafului 1, ea transmite cazul Comitetului Miniștrilor care va examina măsurile ce urmează a fi luate. Dacă Curtea constată că nu a avut loc nici o încălcare a paragrafului 1, ea transmite cauza Comitetului Miniștrilor, care decide să încheie examinarea ei. "

Articolul 17.

Articolul 59 al Convenției este amendat după cum urmează:

1. Este inclus un nou paragraf 2, având următorul conținut:

"2. Uniunea europeană poate adera la prezenta Convenție."

2. Paragrafele 2, 3 și 4 devin respectiv paragrafele 3, 4 și 5.

Dispoziții finale și tranzitorii

Articolul 18.

1. Prezentul Protocol este deschis spre semnare Statelor membre ale Consiliului Europei semnatare ale Convenției, care își pot exprima acordul de a fi legate prin:

a. semnare fără rezervă de ratificare, acceptare sau aprobare; sau

b. semnare sub rezerva ratificării, acceptării sau aprobării, urmată de ratificare, acceptare sau aprobare.

2. Instrumentele de ratificare, acceptare sau aprobare vor fi depuse pe lângă Secretarul General al Consiliului Europei.

Articolul 19.

Prezentul Protocol va intra în vigoare în prima zi a lunii care va urma după expirarea unei perioade de trei luni de la data la care toate Părțile la Convenție și-au exprimat acordul de a fi legate prin Protocol, în conformitate cu dispozițiile articolului 18.

Articolul 20.

1. La data intrării în vigoare a prezentului Protocol, dispozițiile sale se vor aplica tuturor cererilor suspendate în fața Curții precum și tuturor hotărârilor a căror executare constituie obiectul unei supravegheri din partea Comitetului Miniștrilor.

2. Noul criteriu de admisibilitate introdus prin articolul 12 al prezentului Protocol în articolul 35, paragraful 3.b al Convenției, nu se aplică cererilor declarate admisibile până la intrarea în vigoare a Protocolului. Pe parcursul următorilor doi ani după intrarea în vigoare a prezentului Protocol, doar camerele și Marea Cameră a Curții pot aplica noul criteriu de admisibilitate.

Articolul 21.

La data intrării în vigoare a prezentului Protocol, durata mandatului judecătorilor care își îndeplinesc primul lor mandat este prelungit de plin drept pentru a atinge un total de nouă ani. Alți judecători își încheie mandatul, care este prelungit de plin drept pentru doi ani.

Articolul 22.

Secretarul General al Consiliului Europei va notifica Statelor membre ale Consiliului Europei:

- a. orice semnare;
- b. depunerea oricărui instrument de ratificare, de acceptare sau de aprobare;
- c. orice dată de intrare în vigoare a prezentului Protocol conform articolelor 4 și 7;
- d. orice alt act, notificare sau declarație având legătură cu prezentul Protocol.

În considerarea celor de mai sus, subsemnații, având depline puteri în acest scop, au semnat prezentul Protocol.

Încheiat la Strasbourg, la 13 mai 2004, în limbile franceză și engleză, ambele texte fiind egal autentice, într-un singur exemplar, care va fi depus în arhivele Consiliului Europei. Secretarul General al Consiliului Europei va transmite o copie certificată fiecăruia din Statele membre ale Consiliului Europei.

**CONVENȚIA PENTRU PROTECȚIA PERSOANELOR
REFERITOR LA PRELUCRAREA AUTOMATIZATĂ
A DATELOR CU CARACTER PERSONAL**

(Strasbourg, 28.01.1981)

Preambul

Statele membre ale Consiliului European, semnatare ale prezentei Convenții,

Considerând că scopul Consiliului European este de a realiza o uniune mai strânsă între membrii săi, respectând în mod special preeminența dreptului, precum și drepturile și libertățile fundamentale ale omului;

Considerând că este de dorit de a extinde protecția drepturilor și a libertăților fundamentale ale fiecăruia, în special a dreptului respectării vieții private, luând în considerație intensificarea procesului de circulație transfrontieră a datelor cu caracter personal, care constituie obiectul prelucrării automatizate;

Reafirmând, în același timp, angajamentul Părților în favoarea libertății informației fără a ține cont de frontiere;

Recunoscând necesitatea concilierii valorilor fundamentale ale respectării vieții private și ale circulației libere a informației între popoare,

Au convenit asupra următoarelor:

Capitolul I – Dispoziții generale

Articolul 1 – Obiectul și scopul

Scopul prezentei Convenții este de a garanta, pe teritoriul fiecărei Părți, tuturor persoanelor fizice indiferent de naționalitate sau reședință, respectarea drepturilor și libertăților lor fundamentale, și în mod special a dreptului la viața privată, în legătură cu prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal (protecția datelor).

Articolul 2 – Definițiile

În scopul prezentei Convenții:

a. “date cu caracter personal” înseamnă orice informație referitoare la o persoană fizică, identificată sau identificabilă (“persoana respectivă”);

b. “fișier automatizat” înseamnă orice ansamblu de informații, care constituie obiectul unei prelucrări automatizate;

c. “prelucrarea automatizată” include operațiunile consecutive efectuate în întregime sau parțial cu ajutorul procedurilor automatizate: înregistrarea datelor, supunerea acestor date

operațiilor logice și/sau aritmetice, modificarea lor, nimicirea (ștergerea), extragerea sau difuzarea lor;

d. “administratorul fișierului” este persoana fizică sau juridică, autoritatea publică, organizație sau oricare alt organ competent, conform legislației naționale, pentru a decide finalitatea fișierului prelucrat, tipuri de date cu caracter personal care trebuie înregistrate și operațiunile cărora pot fi supuse.

Articolul 3 – Domeniul de aplicare

1. Părțile se obligă să aplice prezenta Convenției la fișiere automatizate de date cu caracter personal și la prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal în sectoarele public și privat.

2. Orice stat poate, din momentul semnării ori depozitării instrumentului său de ratificare, acceptare, aprobare, aderare sau din orice alt moment ulterior, să aducă la cunoștință printr-o declarație adresată Secretarului General al Consiliului Europei:

a. că el nu va aplica prezenta Convenției la unele categorii de fișiere automatizate de date cu caracter personal, a căror listă va fi depusă. Cu toate acestea el nu trebuie să includă în această listă tipurile de fișiere automatizate supuse dispozițiilor de protecție a datelor conform dreptului intern. Prin urmare, el va trebui să completeze această listă printr-o nouă declarație atunci când categoriile suplimentare de fișiere automatizate de date cu caracter personal vor fi supuse regimului de protecție a datelor conform dreptului intern;

b. că el va aplica prezenta Convenție și pentru informațiile aferente grupurilor de persoane, asociațiilor, fundațiilor, societăților, corporațiilor sau altor organizații care întrunesc direct sau indirect persoane, indiferent dacă aceste organizații posedă ori nu personalitate juridică;

c. că el va aplica prezenta Convenție și pentru fișierele de date cu caracter personal, care nu constituie obiectul de prelucrare automatizată.

3. Orice stat care a extins domeniul de aplicare a prezentei Convenții prin oricare declarație vizată în alineatul 2 (b) sau (c) ale acestui articol, poate să indice în această declarație că extinderile nu se vor aplica decât pentru unele categorii de fișiere de date cu caracter personal, lista cărora va fi depusă.

4. Orice Parte care, conform declarației prevăzute în alineatul 2 (a) al acestui articol, a exclus unele categorii de fișiere automatizate de date cu caracter personal, nu poate cere aplicarea prezentei Convenții pentru aceste categorii de fișiere unei Părți care nu le-a exclus.

5. De asemenea, o Parte, care n-a recurs la una din extinderile prevăzute de alineatele 2 (b) și (c) ale acestui articol, nu poate aplica prezenta Convenție asupra acestor puncte în ceea ce privește altă Parte care a recurs la astfel de extinderi.

6. Cât privește statul care a formulat declarațiile prevăzute de alineatul 2 al prezentului articol, ele vor intra în acțiune în momentul intrării în vigoare a Convenției, dacă acest stat le-a

făcut din momentul semnării sau depozitării instrumentului de ratificare, acceptare, aprobare sau aderare sau trei luni mai târziu din momentul primirii lor de către Secretarul General al Consiliului European, dacă ele (declarațiile) au fost formulate ulterior. Aceste declarații vor putea fi retrase în întregime sau parțial printr-o notificare adresată Secretarului General al Consiliului European. Astfel de retrageri intră în vigoare după trei luni din momentul primirii notificării.

Capitolul II – Principiile de bază pentru protecția datelor

Articolul 4 – Angajamentele Părților

1. Fiecare Parte adoptă în legea internă măsurile necesare asigurării funcționării principiilor de bază pentru protecția datelor enumerate în prezentul capitol.

2. Aceste măsuri trebuie să fie adoptate cel târziu în momentul intrării în vigoare a prezentei Convenții în privința acelei Părți.

Articolul 5 – Caracteristica datelor

Datele cu caracter personal care constituie obiectul prelucrării automatizate sînt:

- a. obținute și prelucrate în mod corect și legal;
- b. înregistrate pentru scopuri determinate și legitime și nu pot fi utilizate într-un mod incompatibil cu aceste scopuri;
- c. adecvate, pertinente și non excesive scopurilor pentru care au fost înregistrate;
- d. exacte și dacă este necesar, actualizate;
- e. păstrate sub o formă ce permite identificarea persoanelor respective pentru un termen nu mai mare decît cel necesar scopurilor pentru care au fost înregistrate datele.

Articolul 6 – Categoriile particulare de date

Datele cu caracter personal referitoare la originea rasială, opiniile politice, convingerile religioase și alte convingeri, cît și datele cu caracter personal referitoare la sănătate sau la viața sexuală pot fi prelucrate în mod automat numai dacă dreptul intern prevede garanțiile necesare. Aceste prevederi se referă și la datele cu caracter personal privind condamnările penale.

Articolul 7 – Securitatea datelor

Trebuie să fie luate măsuri corespunzătoare de securitate pentru protejarea datelor cu caracter personal înregistrate în fișierele automatizate de date contra distrugerii accidentale sau neautorizate, sau pierderii accidentale cît și contra accesului, modificării sau difuzării neautorizate.

Articolul 8 – Garanțiile suplimentare pentru persoanele vizate

Orice persoană trebuie să aibă posibilitatea:

- a. de a cunoaște atât existența fișierului automatizat de date cu caracter personal, finalitățile sale principale, cât și identitatea și reședința permanentă sau sediul principal al administratorului fișierului;
- b. de a obține într-un termen rezonabil și fără amânare sau cheltuieli excesive atât confirmarea existenței sau inexistenței, în fișierul automatizat, a datelor cu caracter personal ce o vizează, precum și comunicarea acestor informații într-o formă inteligibilă;
  - c. de a obține, în caz de necesitate, rectificarea sau ștergerea acestor date în cazul când pe parcursul prelucrării lor au fost încălcate dispozițiile dreptului intern care asigură efectul principiilor de bază enumerate în articolele 5 și 6 ale prezentei Convenții;
  - d. de a face recurs în cazul când nu i se răspunde la o cerere de confirmare sau, în caz de necesitate, de comunicare, de rectificare sau de ștergere a datelor, prevăzute la alineatele “b” și “c” ale prezentului articol.

Articolul 9 – Excepțiile și restricțiile

1. Nu se admite nici o excepție de la prevederile articolelor 5, 6 și 8 ale prezentei Convenții, decât în limitele definite de prezentul articol.
2. Este posibilă derogarea de la dispozițiile articolelor 5, 6 și 8 ale prezentei Convenții în cazul când o astfel de derogare, prevăzută de legislația Părții, constituie o măsură necesară într-o societate democratică:
  - a) pentru apărarea securității statului, siguranței publice, în interesul sistemului monetar al statului sau represiunea infracțiunilor penale;
  - b) pentru protecția persoanei vizate și a drepturilor și libertăților altora.
3. Restricțiile în exercitarea drepturilor vizate în alineatele “b”, “c” și “d” ale articolului 8 pot fi prevăzute de lege referitor la fișierele automatizate de date cu caracter personal utilizate în scopuri statistice ori cercetări științifice, evident, atunci când se încalcă drepturile la viața privată a persoanelor vizate.

Articolul 10 – Sancțiunile și recursurile

Fiecare Parte se obligă să stabilească sancțiuni și recursuri adecvate vizînd încălcările dispozițiilor dreptului intern care fac efective principiile de bază pentru protejarea datelor enumerate în prezentul capitol.

Articolul 11 – Protecția suplimentară

Nici una din dispozițiile prezentului capitol nu va fi interpretată drept o limitare sau o încălcare a dreptului fiecărei Părți de a acorda persoanelor vizate o protecție mai mare decât cea prevăzută de prezenta Convenție.

Capitolul III – Fluxurile transfrontiere de date

Articolul 12 – Fluxurile transfrontiere de date cu caracter personal și dreptul intern

1. Dispozițiile următoare se aplică în cazul transferului peste frontierele naționale, indiferent de suportul utilizat, a datelor cu caracter personal, care constituie obiectul prelucrărilor automatizate ori acumulate în scopul de a le supune unei astfel de prelucrări.

2. O Parte nu poate, avînd drept scop unic protecția vieții private, să interzică sau să supună unei autorizații speciale fluxurile transfrontiere de date cu caracter personal destinate teritoriului unei alte Părți.

3. Cu toate acestea fiecare Parte poate deroga de la dispozițiile alineatului 2:

a) în măsura în care legislația sa prevede o reglementare specifică pentru unele categorii de date cu caracter personal sau de fișiere automatizate de date cu caracter personal, în dependență de caracterul acestor date sau fișiere, excepție fiind cazul cînd regulamentul altei Părți prezintă măsuri echivalente de protecție;

b) în cazul cînd transferul este efectuat de pe teritoriul său spre teritoriul unui alt stat non contractant via teritoriul altei Părți, pentru a evita ca un astfel de transfer să neglijeze legislația Părții menționate la începutul prezentului alineat.

Capitolul IV – Ajutorul reciproc

Articolul 13 – Cooperarea între Părți

1. Părțile se obligă să-și acorde sprijin reciproc pentru implementarea prezentei Convenții:

2. În acest scop:

a) fiecare Parte desemnează una sau mai multe autorități a căror denumire și adresă le comunică Secretarului General al Consiliului Europei;

b) fiecare Parte care a desemnat mai multe autorități indică în comunicatul amintit în alineatul precedent atribuțiile fiecărei autorități;

3. O autoritate desemnată de o Parte la cererea unei autorități numite de o altă Parte:

a) va furniza informații referitor la legislația sa și practica sa administrativă în domeniul protecției datelor;

b) va lua, în conformitate cu dreptul său intern și avînd drept scop unic protecția vieții private, toate măsurile adecvate pentru a furniza informații referitor la prelucrarea automatizată efectuată pe teritoriul său, cu excepția datelor cu caracter personal, care constituie obiectul acestei prelucrări.

Articolul 14 – Asistența pentru persoanele vizate cu reședința permanentă în străinătate

1. Fiecare Parte acordă asistență oricărei persoane cu reședința în străinătate pentru ca această persoană să-și exercite drepturile prevăzute de legislația sa internă, asigurînd efectul principiilor enumerate în articolul 8 al prezentei Convenții.

2. Dacă o astfel de persoană are reședință pe teritoriul altei Părți, ea trebuie să aibă posibilitatea de a-și prezenta cererea prin intermediul unei autorități numite de această Parte.

3. Cererea de asistență trebuie să conțină toate indicațiile necesare, mai ales privitor la:

- a. Numele, adresa și toate celelalte elemente necesare pentru identificarea solicitantului;
- b. Fișierul automatizat de date cu caracter personal la care se referă cererea sau administratorul fișierului;
- c. Scopul cererii

Articolul 15 – Garanțiile privitor la asistența prestată de autoritățile desemnate

1. O autoritate desemnată de o Parte, care a primit informații de la o autoritate desemnată de altă Parte, fie conform unei cereri de asistență, fie că răspunde la o cerere de asistență formulată de ea însăși nu va putea utiliza aceste informații în alte scopuri decât cele indicate în cererea de asistență.

2. Fiecare Parte va supraveghea ca persoanele care aparțin sau acționează în numele autorității desemnate să respecte secretul sau confidențialitatea acestei informații.

3. Nici într-un caz o autoritate desemnată nu va fi autorizată să formuleze, conform articolului 14, alineatul 2, o cerere de asistență în numele unei persoane cu reședința în străinătate, din propria inițiativă și fără consimțământul acestei persoane.

Articolul 16 – Respingerea cererilor de asistență

O autoritate desemnată, care a primit o cerere de asistență conform articolelor 13 sau 14 ale prezentei Convenții nu poate refuza să o execute decât dacă:

- a) cererea este incompatibilă cu atribuțiile în domeniul protecției datelor a autorităților împuternicite să răspundă;
- b) cererea nu corespunde dispozițiilor prezentei Convenții;
- c) executarea cererii va fi incompatibilă cu suveranitatea, securitatea sau ordinea publică a Părții care a desemnat autoritatea, sau cu drepturile și libertățile fundamentale ale persoanelor subordonate jurisdicției acestei Părți.

Articolul 17 – Cheltuielile și procedurile de asistență

1. Ajutorul reciproc pe care Părțile și-l acordă conform articolului 13, cât și asistența acordată persoanelor în străinătate conform articolului 14 nu va implica achitarea cheltuielilor și taxelor, cu excepția celor aferente experților și translatorilor. Aceste cheltuieli și taxe vor fi pe seama Părții care a numit autoritatea ce a depus cererea de asistență.

2. Persoana implicată nu poate fi obligată să plătească, în legătură cu demersurile întreprinse de sine stătător pe teritoriul altei Părți, alte cheltuieli și taxe decât cele cerute de la persoanele care au reședința pe teritoriul acestei Părți.

3. Alte modalități referitoare la asistența vizînd în mod special formele și procedurile cât și limbile vorbite vor fi stabilite direct între Părțile respective.

Capitolul V – Comitetul consultativ

Articolul 18 – Componența comitetului

1. După intrarea în vigoare a prezentei Convenții este format un Comitet consultativ.
2. Fiecare Parte numește un reprezentant și un locțiitor în acest Comitet. Orice stat membru al Consiliului Europei, care nu este Parte a Convenției are dreptul de a fi reprezentat în comitet de un observator.
3. Comitetul consultativ poate, printr-o decizie unanimă, să invite orice stat ce nu este membru al Consiliului Europei, și care nu este Parte a Convenției să participe prin intermediul unui observator la una din ședințele sale.

Articolul 19 – Funcțiile comitetului

Comitetul consultativ:

- a. poate face propuneri pentru a facilita sau a ameliora aplicarea Convenției;
- b. poate face propuneri de amendament la prezenta Convenție în conformitate cu articolul 21;
- c. formulează un aviz privind orice propunere de amendament la prezenta Convenție care-i este prezentat conform articolului 21, alineatul 3;
- d. poate, la cererea unei Părți, să-și exprime părerea referitor la orice problemă de implementare a prezentei Convenții.

Articolul 20 – Procedura

1. Comitetul consultativ este convocat de Secretarul General al Consiliului Europei. Prima sa reuniune are loc după 12 luni de la intrarea în vigoare a prezentei Convenții. În continuare el se întrunește cel puțin o dată la doi ani și de fiecare dată când convocarea e cerută de cel puțin o treime din reprezentanții Părților.
2. Majoritatea reprezentanților Părților constituie cvorumul necesar pentru desfășurarea reuniunilor Comitetului consultativ.
3. La sfârșitul fiecărei adunări Comitetul consultativ prezintă Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei un raport asupra activității sale și asupra funcționării Convenției.
4. În limita dispozițiilor prezentei Convenții, Comitetul consultativ își stabilește Regulamentul interior.

Capitolul VI – Amendamente

Articolul 21 – Amendamente

1. Amendamente la prezenta Convenție pot fi propuse de o Parte, de Comitetul Miniștrilor al Consiliului Europei sau de Comitetul consultativ.

2. Orice propunere de amendament este comunicată de către Secretarul General al Consiliului Europei statelor membre ale Consiliului Europei și fiecărui stat nemembru care a aderat sau a fost invitat să adere la prezenta Convenție conform dispozițiilor articolului 23.

3. Pe lângă aceasta, orice amendament propus de o Parte ori de către Comitetul Miniștrilor este comunicat Comitetului consultativ, care prezintă Comitetului Miniștrilor părerea sa referitor la amendamentul propus.

4. Comitetul Miniștrilor examinează amendamentul propus și orice aviz prezentat de către Comitetul consultativ și-l poate aproba.

5. Textul oricărui amendament aprobat de către Comitetul Miniștrilor conform alineatului 4 al prezentului articol este transmis Părților spre acceptare.

6. Orice amendament aprobat conform alineatului 4 al prezentului articol va intra în vigoare în a treizecea zi după ce toate Părțile vor informa Secretarul General că ele l-au acceptat.

Capitolul VII – Clauzele finale

Articolul 22 – Intrarea în vigoare

1. Prezenta Convenție este deschisă spre semnare statelor membre ale Consiliului Europei. Ea va fi supusă ratificării, acceptării sau aprobării. Instrumentele de ratificare, acceptare sau aprobare vor fi depozitate la Secretarul General al Consiliului Europei.

2. Prezenta Convenție va intra în vigoare din prima zi a lunii care urmează după o perioadă de trei luni din ziua când cinci state membre ale Consiliului Europei își vor exprima consimțământul lor de a fi legate prin Convenție conform dispozițiilor alineatului precedent.

3. Pentru orice stat membru care își va exprima ulterior consimțământul de a fi legat de Convenție, aceasta va intra în vigoare în prima zi a lunii care urmează după perioada de trei luni din ziua depunerii instrumentului de ratificare, acceptare sau aprobare.

Articolul 23 – Aderarea statelor nemembre

1. După intrarea în vigoare a prezentei Convenții Comitetul Miniștrilor al Consiliului Europei va putea invita orice stat nemembru al Consiliului Europei să adere la prezenta Convenție printr-o hotărâre luată de majoritatea prevăzută în articolul 20.d al statutului Consiliului Europei și unanim de reprezentanții statelor contractante cu drept de participare în comitet.

2. Pentru orice stat aderent Convenția va intra în vigoare în prima zi a lunii, care urmează după perioada de trei luni de la depozitarea instrumentului de aderare la Secretarul General al Consiliului Europei.

Articolul 24 – Clauza teritorială

1. Orice stat poate, în momentul semnării sau în momentul depunerii instrumentelor sale de ratificare, acceptare, aprobare sau aderare să indice teritoriul sau teritoriile asupra cărora se va aplica prezenta Convenție.

2. Orice stat poate în orice alt moment ulterior, printr-o declarație adresată Secretarului General al Consiliului Europei, să extindă aplicarea prezentei Convenții asupra oricărui alt teritoriu indicat în declarație. Convenția va intra în vigoare referitor la aceste teritorii în prima zi a lunii care urmează după o perioadă de trei luni de la aprobarea declarației de către Secretarul General.

3. Orice declarație făcută în virtutea celor două paragrafe precedente va putea fi retrasă în ceea ce privește orice teritoriu indicat în această declarație printr-o notă adresată Secretarului General. Retragerea va avea efect din prima zi a lunii care urmează după o perioadă de șase luni după aprobarea notei de către Secretarul General.

Articolul 25 – Rezerve

Nici o rezervă asupra dispozițiilor prezentei Convenții nu este admisă.

Articolul 26 – Denunțarea

1. Orice Parte poate în orice moment să denunțe prezenta Convenție adresînd o notă Secretarului General al Consiliului Europei.

2. Denunțarea va avea efect din prima zi a lunii care urmează după o perioadă de șase luni de la primirea notei de către Secretarul General.

Articolul 27 – Notificare

Secretarul General al Consiliului Europei va notifica statelor membre ale Consiliului și oricărui stat care a aderat la prezenta Convenție:

- a. orice semnare;
- b. depozitarea oricărui instrument de ratificare, acceptare, aprobare sau aderare;
- c. orice dată de intrare în vigoare a prezentei Convenții conform articolelor 22, 23 și 24;
- d. orice alt act, notă sau comunicare care are legătură cu prezenta Convenție.

Alcătuită la Strasbourg, la 28 ianuarie 1981, în limbile franceză și engleză, ambele texte fiind în egală măsură autentice, într-un singur exemplar care trebuie să rămână în arhiva Consiliului Europei. Secretarul General al Consiliului Europei va transmite câte o copie certificată fiecărui stat membru al Consiliului Europei și oricărui stat invitat să adere la prezenta Convenție.

Notă: Aderat prin Hot. Parl. nr.707-XII din 10.09.91

Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială*

din 21.12.1965

* Adoptată la 21 decembrie 1965 la New York

Adoptată și deschisă spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 2106 (XX) din 21 decembrie 1965. Intrată în vigoare la 4 ianuarie 1969, conform dispozițiilor art.19.

În vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993

Statele părți la prezenta Convenție,

Considerând că la baza Cartei Națiunilor Unite stau principiile demnității și egalității ființelor umane și că toate statele membre s-au angajat să acționeze atât împreună cât și separat, în cooperare cu Organizația, pentru îndeplinirea unuia din scopurile Națiunilor Unite, anume de a dezvolta și încuraja respectarea universală și efectivă a drepturilor omului și a libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie,

Considerând că Declarația universală a drepturilor omului proclamă că toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și îndrepturi și că fiecare poate să se prevaleze de toate drepturile și de toate libertățile care sunt enunțate în Declarație, fără nici o deosebire, mai ales de rasă, de culoare sau de origine națională.

Luând în considerare că toți oamenii sunt egali în fața legii și au dreptul la o protecție egală a legii împotriva oricărei discriminări și împotriva oricărei incitări la discriminare,

Considerând că Națiunile Unite au condamnat colonialismul și toate practicile de segregare și de discriminare care îl însoțesc, sub orice formă și în orice loc ar exista, și că Declarația cu privire la acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale, din 14 decembrie 1960 (rezoluția 1514 (XV) a Adunării Generale), a afirmat și a proclamat solemn necesitatea de a se pune capăt rapid și necondiționat,

Considerând că Declarația Națiunilor Unite privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, din 20 noiembrie 1963 (Rezoluția 1904 (XVIII) a Adunării Generale), afirmă în mod solemn necesitatea de a se elimina rapid toate formele și toate manifestările de discriminare rasială în toate părțile lumii și de a asigura înțelegerea și respectarea demnității persoanei umane,

Convinse că orice doctrină de superioritate bazată pe diferențiere dintre rase este falsă din punct de vedere științific, condamnată sub raport moral, injustă și periculoasă din punct de vedere social și că nimic nu ar putea să justifice, oriunde ar fi, discriminarea rasială, nici în teorie, nici în practică,

Reafirmând că discriminarea între ființele umane pentru motive de rasă, culoare sau origine etnică este un obstacol în calea relațiilor pașnice de prietenie între națiuni, fiind susceptibilă să tulbure pacea și securitatea popoarelor, precum și coexistența armonioasă a persoanelor în cadrul aceluiași stat,

Convinse că existența barierelor rasiale este incompatibilă cu idealurile oricărei societăți umane,

Alarmate de manifestările de discriminare rasială care există încă în unele regiuni ale lumii și de politica unor guverne bazată pe superioritate sau ură rasială, cum este politica de apartheid, segregare sau de separare,

Hotărâte să adopte toate măsurile necesare pentru eliminarea rapidă a tuturor formelor și a tuturor manifestărilor de discriminare rasială spre a favoriza buna înțelegere între rase și a

edifica o comunicare internațională eliberată de orice forme de segregare și de discriminare rasială,

Având prezente în spirit Convenția privind discriminarea în materie de angajare și de profesie, adoptată de Organizația Internațională a Muncii în 1958 și de Convenția privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului, adoptată de Organizația Națiunilor Unite pentru educație, știință și cultură în 1960,

Dornice să pună în aplicare principiile enumerate în Declarația Națiunilor Unite privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială și să asigure cât mai repede posibil adoptarea măsurilor practice în acest scop,

Au convenit asupra celor ce urmează:

PARTEA ÎNȚI

Articolul 1

1. În prezenta Convenție, expresia "discriminare rasială" are în vedere orice deosebire, excludere, restricție sau preferință întemeiată pe rasă, culoare, ascendență sau origine națională sau etnică, care are ca scop sau efect de a distruge sau compromite recunoașterea, folosința sau exercitarea, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și al libertăților fundamentale în domeniile: politic, economic, social și cultural sau în oricare alt domeniu al vieții publice.

2. Prezenta Convenție nu se aplică deosebirilor, excluderilor, restricțiilor sau preferințelor stabilite de către un stat parte la Convenție, după cum este vorba de cetățenii săi sau de străini.

3. Nici o dispoziție a prezentei Convenții nu poate fi interpretată ca afectând, în vreun fel, dispozițiile legislative ale statelor părți la Convenție, în ceea ce privește naționalitatea, cetățenia sau naturalizarea, cu condiția ca aceste dispoziții să nu fie discriminatorii față de o anumită naționalitate.

4. Măsurile speciale luate cu singurul scop de a se asigura cum se cuvine progresul unor grupuri rasiale sau etnice sau unor indivizi având nevoie de protecția care poate fi necesară pentru a le garanta folosința și exercitarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în condiții de egalitate nu sunt considerate ca măsuri de discriminare rasială, cu condiția totuși ca ele să nu aibă drept efect menținerea de drepturi distincte pentru grupuri rasiale diferite și ca ele să nu fie menținute în vigoare după realizarea scopurilor pentru care au fost adoptate.

Articolul 2

1. Statele părți condamnă discriminarea rasială și se angajează să urmeze, prin toate mijloacele potrivite și fără întârziere, o politică menită să elimine orice formă de discriminare rasială, să favorizeze înțelegerea între toate rasele și în acest scop.

a) fiecare stat parte se angajează să nu recurgă la acte sau practici de discriminare rasială împotriva unor persoane, grupuri de persoane sau instituții și să facă în așa fel încât toate autoritățile publice și instituțiile publice, naționale și locale să se conformeze acestei obligații;

b) fiecare stat parte se angajează să nu încurajeze, să nu apere și să nu sprijine discriminarea rasială practică de vreună persoană sau organizație, oricare ar fi ea;

c) fiecare stat parte trebuie să ia măsuri eficiente pentru a examina politica guvernamentală națională și locală și pentru a modifica, abroga sau anula orice lege și orice reglementare având drept efect crearea discriminării rasiale sau perpetuarea ei, acolo unde există;

d) fiecare stat parte trebuie, prin toate mijloacele corespunzătoare, inclusiv, dacă împrejurările o cer, prin măsurile legislative, să interzică discriminarea rasială practică de persoane, de grupuri sau de organizații și să-i pună capăt;

e) fiecare stat parte se angajează să favorizeze, dacă va fi cazul, organizațiile și mișcările integraționiste multirasiale și alte mijloace de natură a elimina barierele între rase și a descuraja ceea ce tinde spre întărirea dezbinașii rasiale.

2. Statele părți vor lua, dacă împrejurările o vor cere, măsuri speciale și concrete în domeniile social, economic, cultural și altele, pentru a asigura cum se cuvine dezvoltarea sau protecția anumitor grupuri rasiale sau anumitor indivizi aparținând acestor grupuri, în scopul de a le garanta, în condiții de egalitate, deplină exercitare a drepturilor omului și libertăților fundamentale. Aceste măsuri nu vor putea în nici un caz să aibă drept efect menținerea de drepturi inegale sau deosebite pentru diversele grupuri rasiale, odată atinse obiectivele pentru care au fost adoptate.

Articolul 3

Statele părți condamnă în special segregarea rasială și apartheidul și se angajează să prevină, să interzică și să elimine pe teritoriile înțind de jurisdicția lor toate practicile de această natură.

Articolul 4

Statele părți condamnă orice propagandă și orice organizații care se inspiră din idei sau teorii bazate pe superioritatea unei rase sau unui grup de persoane de o anumită culoare sau de o anumită origine etnică, sau care pretind să justifice sau să încurajeze orice formă de ură și de discriminare rasială și se angajează să adopte de îndată măsuri pozitive menite să elimine orice incitare la o astfel de discriminare sau orice acte de discriminare și, în acest scop, ținând seama de principiile formulate în Declarația universală a drepturilor omului și de drepturile enunțate în mod expres în articolul 5 al prezentei Convenții, ele se angajează în deosebi:

a) să declare delict pedepsit prin lege orice difuzare de idei bazate pe superioritate sau ură rasială, orice incitare la discriminare rasială ca și orice acte de violență sau provocare la astfel de acte, îndreptate împotriva oricărei rase sau oricărui grup de persoane de o altă culoare sau de o altă origine etnică, precum și orice sprijin acordat unor activități rasiste, inclusiv finanțarea lor;

b) să declare ilegale și să interzică organizațiile, precum și activitățile de propagandă organizată și orice alt fel de activitate de propagandă care incită la discriminare rasială și care o încurajează și să declare delict pedepsit prin lege participarea la aceste organizații sau la aceste activități;

c) să nu permită autorităților publice sau instituțiilor publice, naționale sau locale, să incite la discriminare rasială sau să o încurajeze.

Articolul 5

În conformitate cu obligațiile fundamentale enunțate în articolul 2 al prezentei Convenții, statele părți se angajează să interzică și să elimine discriminarea rasială sub toate formele și să garanteze dreptul fiecăruia la egalitate în fața legii fără deosebire de rasă, culoare, origine națională sau etnică, în folosința drepturilor următoare:

a) dreptul la un tratament egal în fața tribunalelor și a oricărui alt organ de administrare a justiției;

b) dreptul la securitatea persoanei și la protecția statului împotriva violențelor sau maltratărilor, fie din partea funcționarilor guvernului, fie a oricărui individ, grup sau instituție;

c) drepturi politice, și anume dreptul de a participa la alegeri -de a vota și de a fi candidat - după sistemul sufragiului universal și egal, dreptul de a face parte din guvern, de a lua parte la conducerea treburilor publice, la orice nivel, și dreptul de acces, în condiții de egalitate, la funcții publice;

d) alte drepturi civile, în special:

i) dreptul de a circula liber și de a-și alege reședința în interiorul unui stat;

ii) dreptul de a părăsi orice țară, inclusiv pe a sa, și de a se întoarce în țara sa;

iii) dreptul la o cetățenie;

iv) dreptul de a se căsători și de a-și alege partenerul;

v) dreptul de proprietate al oricărei persoane, atât singură cât și în asociere;

vi) dreptul de moștenire;

vii) dreptul la libertate de gândire, conștiință și religie;

- viii) dreptul la libertate de opinie și de exprimare;
- ix) dreptul la libertate de întrunire și asociere pașnică;
- e) drepturi economice, sociale și culturale, în special:
  - i) dreptul la muncă, la libera alegere a ocupației sale, la condiții de muncă echitabile și satisfăcătoare, la protecția împotriva șomajului, la un salariu egal pentru muncă egală, la o remunerație echitabilă și satisfăcătoare;
  - ii) dreptul de a înființa sindicate și de a se afilia unor sindicate;
  - iii) dreptul la locuință;
  - iv) dreptul la sănătate, la îngrijire medicală, la securitate socială și la servicii sociale;
  - v) dreptul la educație și la pregătire profesională;
  - vi) dreptul de a lua parte, în condiții de egalitate, la activități culturale;
  - f) dreptul de acces la toate locurile și serviciile destinate folosinței publice, cum ar fi mijloace de transport, hoteluri, restaurante, cafenele, spectacole, parcuri.

Articolul 6

Statele părți vor asigura oricărei persoane supuse jurisdicției loro protecție și o cale de recurs efective în fața tribunalelor naționale și a altor organe de stat competente, împotriva tuturor actelor de discriminare rasială care, contrar prezentei Convenții, ar viola drepturile sale individuale și libertățile sale fundamentale, precum și dreptul de a cere acestor tribunale satisfacție sau despăgubire adecvată pentru orice prejudiciu pe care l-ar putea suferi ca urmare a unei astfel de discriminări.

Articolul 7

Statele părți se angajează să ia măsuri imediate și eficace în domeniile învățământului, educației, culturii și informației, pentru a lupta împotriva prejudecăților ce duc la discriminare rasială și pentru a favoriza înțelegerea, toleranța și prietenia între națiuni și grupuri rasiale sau etnice, ca și pentru a promova scopurile și principiile Cartei Națiunilor Unite, ale Declarației universale a drepturilor omului, ale Declarației Națiunilor Unite privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială și ale prezentei Convenții.

PARTEA A DOUA

Articolul 8

1. Se constituie un Comitet pentru eliminarea discriminării rasiale (denumit în cele ce urmează Comitetul) compus din optsprezece experți cunoscuți pentru înalta lor moralitate și imparțialitate, care sunt aleși de către statele părți din rândul cetățenilor lor și care își exercită funcțiile cu titlu individual, ținându-se seama de o repartizare geografică echitabilă și de reprezentarea diferitelor forme de civilizație, precum și de principalele sisteme juridice.

2. Membrii Comitetului sunt aleși prin vot secret de pe o listă de candidați desemnați de statele părți. Fiecare stat parte poate să desemneze un candidat ales dintre cetățenii săi.

3. Prima alegere va avea loc la șase luni de la data intrării în vigoare a prezentei Convenții. Cu cel puțin trei luni înainte de data fiecărei alegeri, Secretarul general al Națiunilor Unite trimite o scrisoare statelor părți pentru a le invita să-și prezinte candidaturile într-un termen de două luni. Secretarul general întocmește o listă, în ordine alfabetică, a tuturor candidaților astfel desemnați, indicând statele care i-au desemnat și o comunică statelor părți.

4. Membrii Comitetului sunt aleși în cursul unei reuniuni a statelor părți, convocată de Secretarul general la sediul Organizației Națiunilor Unite. La această reuniune, al cărei cvorum este de două treimi din statele părți, sunt aleși membri ai Comitetului candidații care obțin cel mai mare număr de voturi și majoritatea absolută a voturilor reprezentanților statelor părți prezenți și votanți.

5. a) Membrii Comitetului sunt aleși pentru patru ani. Totuși, mandatul a nouă dintre membri desemnați la prima alegere va lua sfârșit după doi ani; imediat după prima alegere, numele acestor nouă membri vor fi trase la sorți de către președintele Comitetului.

b) Pentru a ocupa locurile devenite vacante în mod fortuit statul parte al cărei expert a încetat să-și exercite funcțiile de membru al Comitetului va numi un alt expert dintre cetățenii săi, sub rezerva aprobării de către Comitet.

6. Statele părți iau în sarcina lor cheltuielile membrilor Comitetului pentru perioada în care aceștia își îndeplinesc funcțiile în Comitet.

Articolul 9

1. Statele părți se angajează să prezinte Secretarului general al Organizației Națiunilor Unite, pentru examinarea de către Comitet, un raport asupra măsurilor de ordin legislativ, judiciar, administrativ sau altele pe care le-au adoptat și care pun în aplicare dispozițiile prezentei Convenții:

a) în termen de un an, începând de la intrarea în vigoare a Convenției, pentru fiecare stat interesat în ceea ce îl privește și

b) apoi, la fiecare doi ani și de fiecare dată când Comitetul o va cere. Comitetul poate să ceară informații suplimentare statelor părți.

2. Comitetul supune, în fiecare an, Adunării generale a Organizației Națiunilor Unite, prin intermediul Secretarului general, un raport asupra activității sale și poate să facă sugestii și recomandări de ordin general bazate pe examinarea rapoartelor și informațiilor primite de la statele părți. El aduce la cunoștința Adunării generale aceste sugestii și recomandări de ordin general însoțite, dacă este cazul, de observațiile statelor părți.

Articolul 10

1. Comitetul adoptă regulamentul său de ordine interioară.

2. Comitetul își alege biroul pentru o perioadă de doi ani.

3. Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite asigură secretariatul Comitetului.

4. Comitetul își ține în mod obișnuit reuniunile la sediul Organizației Națiunilor Unite.

Articolul 11

1. Dacă un stat parte consideră că un alt stat, de asemenea parte, nu aplică dispozițiile prezentei Convenții, el poate să atragă atenția Comitetului asupra problemei. Comitetul transmite comunicarea statului parte interesat. În termen de trei luni, statul destinat prezintă Comitetului explicații sau declarații scrise elucidând problema și indicând, dacă este cazul, măsurile care eventual au putut fi luate de acest stat pentru remedierea situației.

2. Dacă, în termen de șase luni, începând de la data primirii comunicării originale de către statul destinat, problema nu a fost reglementată spre satisfacția celor două state, pe cale de negocieri bilaterale sau prin orice altă procedură care le-ar sta la dispoziție, atât unul, cât și celălalt vor avea dreptul să o supună din nou Comitetului, adresând o notificare Comitetului și celuilalt stat interesat.

3. Comitetul nu poate să se sesizeze cu o problemă care îi este supusă conform prevederilor paragrafului 2 al prezentului articol decât după ce s-a asigurat că toate căile interne disponibile au fost folosite sau epuizate în conformitate cu principiile de drept internațional general recunoscute. Această regulă nu se aplică dacă procedurile de recurs depășesc termene rezonabile.

4. În orice problemă care îi este supusă, Comitetul poate cere statelor părți în cauză să-i furnizeze orice informații suplimentare pertinente.

5. Atunci când Comitetul examinează o problemă în aplicarea prezentului articol, statele părți interesate au dreptul să desemneze un reprezentant care va participa fără drept de vot la lucrările Comitetului, pe toată durata dezbaterilor.

Articolul 12

1. a) După ce Comitetul a obținut și cercetat toate informările pe care le consideră necesare, președintele desemnează o comisie de conciliere ad-hoc (denumită în cele ce urmează comisia) compusă din cinci persoane care pot sau nu să fie membri ai Comitetului. Membrii comisiei sunt desemnați cu asentimentul deplin și unanim al părților în diferend și comisia pune bunele sale oficii la dispoziția statelor interesate în scopul de a se ajunge la o soluționare amiabilă a problemei, bazată pe respectarea prezentei Convenții.

b) Dacă statele părți în diferend nu ajung la o înțelegere asupra întregului sau unei părți a componenței comisiei într-un termen de trei luni, membrii comisiei care nu au asentimentul statelor părți în diferend sunt aleși prin vot secret dintre membrii Comitetului, cu o majoritate de două treimi din numărul membrilor Comitetului.

2. Membrii comisiei își exercită funcțiile cu titlu individual. Ei nu trebuie să fie cetățenii unuia dintre statele părți în diferend și nici ai unui stat care nu este parte la prezenta Convenție.

3. Comisia își alege președintele și adoptă regulamentul său de ordine interioară.

4. Comisia își ține în mod obișnuit reuniunile la sediul Organizației Națiunilor Unite sau în orice alt loc potrivit pe care îl va determina comisia.

5. Secretarul prevăzut la paragraful 3 al articolului 10 al prezentei Convenții pune, de asemenea, serviciile sale la dispoziția comisiei ori de câte ori un diferend între statele părți determină constituirea comisiei.

6. Toate cheltuielile membrilor comisiei sunt repartizate în mod egal între statele părți în diferend, pe baza unui stat estimativ stabilit de Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite.

7. Secretarul general va fi împuternicit, dacă va fi nevoie să deconteze cheltuielile membrilor comisiei înainte ca rambursarea sumelor să fi fost efectuată de către statele părți în diferend, în conformitate cu paragraful 6 al prezentului articol.

8. Informările obținute și cercetate de către Comitet sunt puse la dispoziția comisiei care poate cere statelor interesate să-i furnizeze orice informație complementară pertinentă.

Articolul 13

1. După ce a studiat problema sub toate aspectele sale, comisia pregătește și supune președintelui Comitetului un raport conținând concluziile sale asupra tuturor chestiunilor de fapt, privind litigiul dintre părți și recomandările pe care le consideră oportune spre a se ajunge la o soluționare amiabilă a diferendului.

2. Președintele Comitetului transmite raportul comisiei fiecăruia dintre statele părți în diferend. Aceste state fac cunoscut președintelui Comitetului în termen de trei luni dacă acceptă sau nu recomandările cuprinse în raportul comisiei.

3. După expirarea termenului prevăzut la paragraful 2 al prezentului articol, președintele Comitetului comunică raportul comisiei și declarațiile statelor părți interesate celorlalte state părți la Convenție.

Articolul 14

1. Orice stat parte poate declara, în orice moment, că recunoaște Comitetului competența de a primi și examina comunicări emanând de la persoane sau grupuri de persoane ținând de jurisdicția sa care se plîng de a fi victime ale violării, de către acest stat parte, a vreunui dintre drepturile enunțate în prezenta Convenție. Comitetul nu primește nici o comunicare privind un stat parte care n-a făcut o astfel de declarație.

2. Orice stat parte care face o declarație în conformitate cu paragraful 1 al prezentului articol poate crea sau desemna un organism în cadrul ordinii sale juridice naționale cu competența de a primi și examina cererile emanând de la persoane sau grupuri de persoane ce țin de jurisdicția aceluia stat, care se plîng de a fi victime ale violării vreunui dintre drepturile enunțate în prezenta Convenție și care au epuizat celelalte căi de recurs locale disponibile.

3. Declarația făcută în conformitate cu paragraful 1 al prezentului articol și numele oricărui organism creat sau desemnat în conformitate cu paragraful 2 al prezentului articol sunt depuse de către statul parte interesat la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite, care comunică o copie de pe acestea celorlalte state părți. Declarația poate să fie retrasă în orice moment, printr-o notificare adresată Secretarului general, dar această retragere nu afectează comunicările cu care Comitetul este deja sesizat.

4. Organismul creat sau desemnat în conformitate cu paragraful 2 al prezentului articol va trebui să țină un registru de petiții, iar copii certificate conforme cu registrul vor fi depuse în fiecare an la Secretarul general pe căile corespunzătoare, fiind de la sine înțeles că conținutul acestor copii nu va fi divulgat publicului.

5. Dacă nu obține satisfacție de la organismul creat sau desemnat în conformitate cu paragraful 2 al prezentului articol, petiționarul are dreptul de a adresa, în următoarele șase luni, o comunicare în acest sens Comitetului.

6. a) Comitetul, cu titlu confidențial, aduce orice comunicare care îi este adresată la cunoștința statului parte despre care se pretinde că a violat vreuna din dispozițiile Convenției, dar identitatea persoanei sau grupurilor de persoane interesate nu poate fi dezvăluită fără consimțământul expres al acelei persoane sau al acelor grupuri de persoane. Comitetul nu primește comunicări anonime.

b) În următoarele trei luni, statul în cauză prezintă în scris Comitetului explicații sau declarații elucidând problema și indicând, dacă este cazul, măsurile pe care eventual a putut să le ia pentru remedierea situației.

7. a) Comitetul examinează comunicările ținând seama de toate informările care îi sunt prezentate de către statul parte interesat și de către petiționar. Comitetul nu va examina nici o comunicare a unui petiționar fără a se fi asigurat că acesta a epuizat toate căile interne disponibile. Totuși, această regulă nu se aplică dacă procedurile de recurs depășesc termene raționale.

b) Comitetul adresează sugestiile și recomandările sale eventuale statului parte interesat și petiționarului.

8. Comitetul include în raportul său anual un rezumat al acestor comunicări și, dacă este cazul, un rezumat al explicațiilor și declarațiilor statelor părți interesate, precum și al propriilor sale sugestii și recomandări.

9. Comitetul nu are competență să exercite funcțiile prevăzute în prezentul articol decât dacă cel puțin zece state părți la Convenție sunt legate prin declarații făcute în conformitate cu paragraful 1 al prezentului articol.

Articolul 15

1. Până la realizarea obiectivelor Declarației privind acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale, cuprinsă în rezoluția 1514 (XV) a Adunării generale, din 14 decembrie 1960, dispozițiile prezentei Convenții nu restrâng cu nimic dreptul de petiție acordat acestor popoare prin alte instrumente internaționale sau de către Organizația Națiunilor Unite și instituțiile sale specializate.

2. a) Comitetul constituit în conformitate cu paragraful 1 al articolului 8 primește în copie petițiile ce provin de la organele Națiunilor Unite care se ocupă de probleme, având un raport direct cu principiile și obiectivele prezentei Convenții, își exprimă părerea și face recomandări în legătură cu petițiile primite atunci când examinează petiții emanând de la locuitorii teritoriilor sub tutelă sau neautonome sau de la orice alt teritoriu căruia i se aplică Rezoluția 1514 (XV) a Adunării generale, având legătură cu problemele prevăzute prin prezenta Convenție, de care sunt sesizate aceste organe.

b) Comitetul primește din partea organelor competente ale Organizației Națiunilor Unite copii de pe rapoartele privind măsurile de ordin legislativ, judiciar, administrativ sau altele interesând în mod direct principiile și obiectivele prezentei Convenții pe care puterile

administrante le-au aplicat în teritoriile menționate la alineatul a) al prezentului paragraf, dă avize și face recomandări acestor organe.

3. Comitetul include în rapoartele sale către Adunarea generală un rezumat al petițiilor și rapoartelor pe care le-a primit din partea organelor Națiunilor Unite, precum și opiniile și recomandările care i-au fost prilejuite de acele petiții și rapoarte.

4. Comitetul roagă pe Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite să-i pună la dispoziție orice informație, având legătură cu obiectivele prezentei Convenții de care acesta dispune, cu privire la teritoriile menționate la paragraful 2, alineatul a) al prezentului articol.

Articolul 16

Dispozițiile prezentei Convenții privind măsurile ce urmează a fi luate pentru a rezolva un diferend sau pentru a lichida o plîngere se aplică fără prejudiciul celorlalte proceduri de soluționare a diferendelor sau de lichidare a plîngerilor în materie de discriminare prevăzute în instrumente constitutive ale Organizației Națiunilor Unite și ale instituțiilor sale specializate sau în convenții adoptate de către aceste organizații și nu împiedică statele părți să recurgă la alte proceduri pentru reglementarea unui diferend, în conformitate cu acordurile internaționale generale sau speciale care le leagă.

PARTEA A TREIA

Articolul 17

1. Prezenta Convenție este deschisă spre semnare oricărui stat membru al Organizației Națiunilor Unite sau membru al vreuneia dintre instituțiile sale specializate, oricărui stat parte la Statutul Curții Internaționale de Justiție, ca și oricărui stat invitat de către Adunarea generală a Organizației Națiunilor Unite să devină parte la prezenta Convenție.

2. Prezenta Convenție este supusă ratificării, iar instrumentele de ratificare vor fi depuse la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite.

Articolul 18

1. Prezenta Convenție va fi deschisă spre aderare oricărui stat menționat la paragraful 1 al articolului 17.

2. Aderarea se va face prin depunerea unui instrument de aderare la Secretarul general al Națiunilor Unite.

Articolul 19

1. Prezenta Convenție va intra în vigoare în cea de-a treizecea zi de la data depunerii la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite a celui de-al douăzeci și șaptelea instrument de ratificare sau de aderare.

2. Pentru fiecare dintre statele care vor ratifica prezenta Convenție sau vor adera la ea după depunerea celui de-al douăzeci și șaptelea instrument de ratificare sau de aderare, Convenția va intra în vigoare în cea de-a treizecea zi de la data depunerii de către acest stat a instrumentului său de ratificare sau de aderare.

Articolul 20

1. Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite va primi și comunica tuturor statelor membre care sunt sau care pot să devină părți la prezenta Convenție, textul rezervelor ce vor fi făcute în momentul ratificării sau aderării. Orice stat care ridică obiecții împotriva rezervei va aviza Secretarul general în termen de nouăzeci de zile, începînd de la data comunicării menționate, că nu acceptă rezerva.

2. Nici o rezervă incompatibilă cu obiectul și scopul prezentei Convenții nu va fi autorizată și nici o altă rezervă care ar avea drept efect paralizarea funcționării vreunui dintre organele

create de Convenție. O rezervă va fi considerată ca intrând în categoriile definite mai sus, dacă cel puțin două treimi din statele părți la această Convenție ridică obiecții.

3. Rezervele pot fi retrase în orice moment printr-o notificare adresată Secretarului general. Notificarea va avea efect la data primirii sale.

Articolul 21

Orice stat parte poate să denunțe prezenta Convenție printr-o notificare adresată Secretarului general al Organizației Națiunilor Unite. Denunțarea va produce efectul după un an de la data la care Secretarul general va fi primit notificarea.

Articolul 22

Orice diferend între două sau mai multe state părți privind interpretarea sau aplicarea prezentei Convenții, care nu va fi fost reglementat, pe cale de negocieri sau cu ajutorul procedurilor prevăzute în mod expres de această Convenție, va fi adus, la cererea oricărei părți, în diferend, în fața Curții Internaționale de Justiție pentru a se pronunța asupra lui, dacă părțile în diferend nu au convenit asupra altui mod de soluționare.

Articolul 23

1. Orice stat parte poate formula în orice moment o cerere de revizuire a prezentei Convenții printr-o notificare scrisă adresată Secretarului general.

2. Adunarea generală va hotărî asupra măsurilor de luat, dacă este cazul, în legătură cu această cerere.

Articolul 24

Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite va informa toate statele menționate la paragraful 1 al articolului 17 din prezenta Convenție:

- a) asupra semnăturilor puse pe prezenta Convenție și asupra instrumentelor de ratificare și de aderare depuse în conformitate cu articolele 17 și 18;
- b) asupra datei la care prezenta Convenție va intra în vigoare în conformitate cu articolul 19;
- c) asupra comunicărilor și declarațiilor primite în conformitate cu articolele 14, 20 și 23;
- d) asupra denunțurilor notificate în conformitate cu articolul 21.

Articolul 25

1. Prezenta Convenție, ale cărei texte în limbile chineză, engleză, franceză, rusă și spaniolă sunt în egală măsură valabile, va fi depusă la arhivele Organizației Națiunilor Unite.

2. Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite va remite o copie certificată conformă a prezentei Convenții tuturor statelor aparținând vreuneia dintre categoriile menționate la paragraful 1 al articolului 17 al Convenției.

3. Drept care subscrișii, autorizați în modul convenit de guvernele respective, au semnat prezenta Convenție, care a fost deschisă spre semnare la New York, la șapte martie, una mie nouă sute șaiszeci și șase.

Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice*

din 16.12.1966

Adoptat la 16 decembrie 1966 la New York

Adoptat și deschis spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966. Intrat în vigoare la 23 martie 1967, cf. art.49, pentru dispozițiile cu excepția celor de la art.41; la 28 martie pentru dispozițiile de la art.41.

În vigoare pentru Republica Moldova din 26 aprilie 1993.

Notă: Ratificat prin Hot. Parl. nr.217-XII din 28.07.90

PREAMBUL

Statele părți la prezentul Pact,

Considerând că, în conformitate cu principiile enunțate în Carta Națiunilor Unite, recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor lor egale și inalienabile constituie fundamentul libertății, dreptății și păcii în lume,

Recunoscând că aceste drepturi decurg din demnitatea inerentă persoanei umane,

Recunoscând că, în conformitate cu Declarația universală a drepturilor omului, idealul ființei umane libere, bucurându-se de libertățile civile și politice și eliberată de teamă și de mizerie, nu poate fi realizată decât dacă se creează condiții care să permit fiecăruia să se bucure de drepturile sale civile și politice, ca și de drepturile sale economice, sociale sau culturale,

Considerând că, potrivit Cartei Națiunilor Unite, statele au obligația de a promova respectarea universală și efectivă a drepturilor și libertăților omului,

Luând în considerare faptul că individul are îndatoriri față de semenii săi și față de colectivitatea căreia îi aparține și este dator a se strădui să promoveze și să respecte drepturile recunoscute în prezentul Pact,

Au convenit asupra următoarelor articole:

PARTEA ÎNTÎI

Articolul 1

1. Toate popoarele au dreptul de a dispune de ele însele. În virtutea acestui drept, ele își determină liber statutul politic și își asigură liber dezvoltarea economică, socială și culturală.

2. Pentru a-și îndeplini scopurile, toate popoarele pot dispune liber de bogățiile și resursele lor naturale, fără a aduce atingere obligațiilor care decurg din cooperarea economică internațională, întemeiată pe principiul interesului reciproc, și din dreptul internațional. În nici un caz un popor nu va putea fi lipsit de propriile mijloace de trai.

3. Statele părți la prezentul Pact, inclusiv cele care au răspunderea administrării de teritorii neautonome și de teritorii sub tutelă, trebuie să înlesnească realizarea dreptului

popoarelor de a dispune de ele însele și să respecte acest drept, în conformitate cu dispozițiile Cartei Națiunilor Unite.

PARTEA A DOUA

Articolul 2

1. Statele părți la prezentul Pact se angajează să respecte și să garanteze tuturor indivizilor care se găsesc pe teritoriul lor și țin de competența lor drepturile recunoscute în prezentul Pact, fără nici o deosebire, în special de rasă, culoare, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau întemeiată pe orice altă împrejurare.

2. Statele părți la prezentul Pact se angajează ca, potrivit cu procedura lor constituțională și cu dispozițiile prezentului Pact, să adopte măsurile care să permită luarea unor măsuri legislative sau de alt ordin, menite să traducă în viață drepturile recunoscute în prezentul Pact care nu ar fi încă în vigoare.

3. Statele părți la prezentul Pact se angajează:

a) să garanteze că orice persoană ale cărei drepturi sau libertăți recunoscute în prezentul Pact au fost violate va dispune de o cale de recurs efectivă, chiar atunci când încălcarea a fost comisă de personae acționând în exercițiul funcțiilor lor oficiale;

b) să garanteze că autoritatea competentă, judiciară, administrativă ori legislativă sau orice altă autoritate competentă potrivit legislației statului, va hotărî asupra drepturilor persoanei care folosește calea de recurs și să dezvolte posibilitățile de recurs jurisdicțional;

c) să garanteze că autoritățile competente vor da urmare oricărui recurs care a fost recunoscut ca justificat.

Articolul 3

Statele părți la prezentul Pact se angajează să asigure dreptul egal legal al bărbaților și al femeilor de a se bucura de toate drepturile civile și politice enunțate în prezentul Pact.

Articolul 4

1. În cazul în care un pericol public excepțional amenință existent națiunii și este proclamat printr-un act oficial, statele părți la prezentul Pact pot ca, în limita strictă a cerințelor situației, să ia măsuri derogatorii de la obligațiile prevăzute în prezentul Pact, cu condiția ca aceste măsuri să nu fie incompatibile cu celelalte obligații ce le revin potrivit dreptului internațional și ca din ele să nu rezulte o discriminare întemeiată exclusiv pe rasă, culoare, sex, limbă, religie sau origine socială.

2. Dispoziția precedentă nu autorizează nici o derogare de la prevederile articolelor 6, 7, 8 (paragraful 1 și 2), 11, 15, 16 și 18.

3. Statele părți la prezentul Pact care fac uz de dreptul de derogare trebuie ca prin intermediul Secretarului general al Organizației Națiunilor Unite să semnaleze de îndată celorlalte state părți dispozițiile de la care au derogat, precum și motivele care au provocat această derogare. O nouă comunicare va fi făcută, prin același intermediu, la data la care ele au pus capăt derogărilor.

Articolul 5

1. Nici o dispoziție din prezentul Pact nu poate fi interpretată ca implicând pentru un stat, o grupare sau un individ vreun drept de a se da la o activitate sau de a săvârși un act urmărind suprimarea drepturilor și libertăților recunoscute în prezentul Pact ori limitări ale lor mai ample decât cele prevăzute în Pact.

2. Nu se poate admite nici o restricție sau derogare de la drepturile fundamentale ale omului recunoscute sau în vigoare în orice stat parte la prezentul Pact în aplicarea legii, a convențiilor, regulamentelor sau cutumelor, sub pretextul că prezentul Pact nu recunoaște aceste drepturi sau le recunoaște într-o măsură mai mică.

PARTEA A TREIA

Articolul 6

1. Dreptul la viață este inerent persoanei umane. Acest drept trebuie ocrotit prin lege. Nimeni nu poate fi privat de viața sa în mod arbitrar.

2. În țările în care pedeapsa cu moartea nu a fost abolită, o sentință de condamnare la moarte nu va putea fi pronunțată decât pentru crimele cele mai grave, în conformitate cu legislația în vigoare în momentul în care crima a fost comisă, legislație care nu trebuie să fie în contradicție cu dispozițiile prezentului Pact și nici cu cele ale Convenției pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid. Această pedeapsă nu poate fi aplicată decât în virtutea unei hotărâri definitive pronunțată de un tribunal competent.

3. Când privarea de viață constituie crimă de genocid, se înțelege că nici o dispoziție din prezentul articol nu autorizează un stat parte la prezentul Pact să deroge în vreun fel de la o obligație asumată în virtutea dispozițiilor Convenției pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid.

4. Orice condamnat la moarte are dreptul de a solicita grațierea sau comutarea pedepsei. Amnistia, grațierea sau comutarea pedepsei cu moartea pot fi acordate în toate cazurile.

5. O sentință de condamnare la moarte nu poate fi pronunțată pentru crime comise de persoane sub vârsta de 18 ani și nu poate fi executată împotriva unor femei gravide.

6. Nici o dispoziție din prezentul articol nu poate fi invocată pentru a se întârzia sau a se împiedica abolirea pedepsei capitale de către un stat parte la prezentul Pact.

Articolul 7

Nimeni nu va fi supus torturii și nici unor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante. În special, este interzis ca o persoană să fie supusă, fără consimțământul său, unei experiențe medicale sau științifice.

Articolul 8

1. Nimeni nu va fi ținut în sclavie; sclavia și comerțul cu sclavi, sub toate formele, sunt interzise.

2. Nimeni nu va putea fi ținut în servitute.

3. a) Nimeni nu va putea fi constrâns să execute o muncă forțată sau obligatorie;

b) alineatul a) al prezentului paragraf nu poate fi interpretat ca interzicând, în țările în care anumite crime pot fi pedepsite cu detențiunea însoțită de munci forțate, executarea unei pedepse de muncă forțată, pronunțată de un tribunal competent;

c) nu se consideră "muncă forțată sau obligatorie" în sensul prezentului paragraf:

(i) orice muncă sau serviciu, neindicate în alineatul b), cerute în mod normal unui individ deținut în virtutea unei decizii legale a justiției sau eliberat condiționat în urma unei asemenea decizii;

(ii) orice serviciu cu caracter militar și, în țările în care obiecția de conștiință este admisă, orice serviciu național cerut în virtutea legii acelor care fac obiecții pentru motive de conștiință;

(iii) orice serviciu cerut în cazurile de forță majoră sau de sinistre care amenință viața sau bunăstarea comunității;

(iv) orice muncă sau orice serviciu care face parte din obligațiile cetățenești normale.

Articolul 9

1. Orice individ are dreptul la libertatea și la securitatea persoanei sale. Nimeni nu poate fi arestat sau deținut în mod arbitrar. Nimeni nu poate fi privat de libertatea sa decât pentru motive legale și în conformitate cu procedura prevăzută de lege.

2. Orice individ arestat va fi informat, în momentul arestării sale, despre motivele acestei arestări și va fi înștiințat, în cel mai scurt timp, de orice învinuiri care i se aduc.

3. Orice individ arestat sau deținut pentru comiterea unei infracțiuni penale va fi adus, în termenul cel mai scurt, în fața unui judecător sau a unei alte autorități împuternicite prin lege să exercite funcțiuni judiciare și va trebui să fie judecat într-un interval rezonabil sau să fie eliberat. Detențiunea persoanelor care urmează a fi trimise în judecată nu trebuie să constituie regulă, dar punerea în libertate poate fi subordonată unor garanții asigurând înfățișarea lor la ședințele de judecată, pentru toate celelalte acte de procedură și, dacă este cazul, pentru executarea hotărârii.

4. Oricine a fost privat de libertate prin arestare sau detențiune are dreptul de a introduce o plîngere în fața unui tribunal, pentru ca acesta să hotărască neîntârziat asupra legalității detențiunii sale și să ordone eliberarea sa, dacă detențiunea este ilegală.

5. Orice individ care a fost victima unei arestări sau detențiuni ilegale are drept la o despăgubire.

Articolul 10

1. Orice persoană privată de libertate va fi tratată cu umanitate și cu respectarea demnității inerente persoanei umane.

2. a) Persoanele aflate în prevenție vor fi, în afară de circumstanțe excepționale, separate de condamnați și vor fi supuse unui regim distinct, potrivit condiției lor de persoane necondamnate.

b) Tinerii aflați în prevenție vor fi separați de adulți și se va hotărî în legătură cu cazul lor cât mai repede cu putință.

3. Regimul penitenciar va cuprinde un tratament al condamnaților avînd drept scop esențial îndreptarea lor și reclassarea lor socială. Tinerii delincvenți vor fi separați de adulți și supuși unui regim potrivit vârstei și statutului lor legal.

Articolul 11

Nimeni nu poate fi întemnițat pentru singurul motiv că nu este în măsură să execute o obligație contractuală.

Articolul 12

1. Orice persoană care se află în mod legal pe teritoriul unui stat are acolo dreptul de a circula liber și de a-și alege liber reședința.

2. Orice persoană este liberă să părăsească orice țară, inclusive propria sa țară.

3. Drepturile sus-menționate nu pot face obiectul unor restricții decât dacă acestea sunt prevăzute prin lege, necesare pentru a ocroti securitatea națională, ordinea publică, sănătatea și moralitatea publică sau drepturile și libertățile altora și sunt compatibile cu celelalte drepturi recunoscute în prezentul Pact.

4. Nimeni nu poate fi privat în mod arbitrar de dreptul de a intra în țară.

Articolul 13

Un străin care se află în mod legal pe teritoriul unui stat parte la prezentul Pact nu poate fi expulzat decât în executarea unei decizii luate în conformitate cu legea și, dacă rațiuni imperioase de securitate națională nu se opun, trebuie să aibă posibilitatea de a prezenta considerentele care pledează împotriva expulzării sale și de a obține examinarea cazului său de către autoritatea competentă, ori de câte una sau mai multe persoane special desemnate de numita autoritate, fiind reprezentat în acest scop.

Articolul 14

1. Toți oamenii sunt egali în fața tribunalelor și curților de justiție. Orice persoană are dreptul ca litigiul în care se află să fie examinat în mod echitabil și public de către un tribunal competent, independent și imparțial, stabilit prin lege, care să decidă asupra contestărilor privind drepturile și obligațiile sale cu caracter civil. Ședința de judecată poate fi declarată secretă în totalitate sau pentru

o parte a desfășurării ei, fie în interesul bunelor moravuri, al ordinii publice sau al securității naționale într-o societate democratică, fie dacă interesele vieții particulare ale părților în cauză o cer, fie în măsura în care tribunalul ar socoti acest lucru ca absolut necesar, când datorită circumstanțelor speciale ale cauzei, publicitatea ar dăuna intereselor justiției; cu toate acestea, pronunțarea oricărei hotărâri în materie penală sau civilă va fi publică, afară de cazurile când interesul minorilor cere să se procedeze altfel sau când procesul se referă la diferende matrimoniale ori la tutela copiilor.

2. Orice persoană acuzată de comiterea unei infracțiuni penale este prezumată a fi nevinovată cât timp culpabilitatea sa nu a fost stabilită în mod legal.

3. Orice persoană acuzată de comiterea unei infracțiuni penale are dreptul, în condiții de deplină egalitate, la cel puțin următoarele garanții:

a) să fie informată în cel mai scurt termen, într-o limbă pe care o înțelege, și în mod detaliat despre natura și motivele acuzației ce i se aduce;

b) să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale și să comunice cu apărătorul pe care și-l alege;

c) să fie judecată fără o întârziere excesivă;

d) să fie prezentă la proces și să se apere ea însăși sau să aibă asistența unui apărător ales de ea; dacă nu are apărător, să fie informată despre dreptul de a-l avea și, ori de câte ori interesul justiției o cere, să i se atribuie un apărător din oficiu, fără plată dacă ea nu are mijloace pentru a-l remunera;

e) să interogheze sau să facă a fi interogați martorii acușării și să obțină înfățișarea și interogarea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acușării;

f) să beneficieze de asistența gratuită a unui interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la ședința de judecată;

g) să nu fie silită să mărturisească împotriva ei însăși sau să se recunoască vinovată.

4. Procedura aplicabilă tinerilor va ține seama de vârsta lor și de interesul reeducării lor.

5. Orice persoană declarată vinovată de o infracțiune are dreptul de a obține examinarea de către o instanță superioară, în conformitate cu legea, a declarării vinovăției și a condamnării sale.

6. Când o condamnare penală definitivă este ulterior anulată sau se acordă grațierea deoarece un fapt nou sau nou-descoperit dovedește că s-a produs o eroare judiciară, persoana care a suferit o pedeapsă în urma acestei condamnări va primi o indemnizație în conformitate cu legea, afară de cazul când s-a dovedit că nedescoperirea în timp util a faptului necunoscut îi este imputabilă ei, în întregime sau în parte.

7. Nimeni nu poate fi urmărit sau pedepsit din pricina unei infracțiuni pentru care a fost deja achitat sau condamnat printr-o hotărîre definitivă în conformitate cu legea și cu procedura penală a fiecărei țări.

Articolul 15

1. Nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care nu constituiau un act delictuos, potrivit dreptului național sau internațional, în momentul în care au fost săvârșite. De asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai severă decît aceea care era aplicabilă în momentul comiterii infracțiunii. Dacă ulterior comiterii infracțiunii, legea prevede aplicarea unei pedepse mai ușoare, delincventul trebuie să beneficieze de aceasta.

2. Nimic din prezentul articol nu se opune judecării sau condamnării oricărui individ din pricina unor acțiuni sau omisiuni care atunci când au fost săvârșite erau considerate ca fapte criminale, potrivit principiilor generale de drept recunoscute de toate națiunile.

Articolul 16

Orice om are dreptul de a i se recunoaște pretutindeni personalitatea juridică.

Articolul 17

1. Nimeni nu va putea fi supus vreunor imixțiuni arbitrare sau ilegale în viața particulară, în familia, domiciliul sau corespondența sa, nici la atingeri ilegale aduse onoarei și reputației sale.

2. Orice persoană are drept la protecția legii împotriva unor asemenea imixțiuni sau atingeri.

Articolul 18

1. Orice persoană are drept la libertatea gândirii, conștiinței și religiei; acest drept implică libertatea de a avea sau de a adopta o religie sau o convingere la alegerea sa, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea, individual sau în comun, atît în public cît și în particular prin cult și îndeplinirea riturilor, prin practici și prin învățămînt.

2. Nimeni nu va fi supus vreunei constrîngerii putînd aduce atingere libertății sale de a avea sau de a adopta o religie sau o convingere la alegerea sa.

3. Libertatea manifestării religiei sau convingerilor nu poate fi supusă decât restricțiilor prevăzute de lege și necesare pentru ocrotirea securității, ordinii și sănătății publice sau a moralei sau a libertăților și drepturilor fundamentale ale altora.

4. Statele părți la prezentul Pact se angajează să respecte libertatea părinților și, atunci când este cazul, a tutorilor legali, de a asigura educația religioasă și morală a copiilor lor, în conformitate cu propriile lor convingeri.

Articolul 19

1. Nimeni nu trebuie să aibă ceva de suferit din pricina opiniilor sale.

2. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare; acest drept cuprinde libertatea de a căuta, de a primi și de a răspîndi informații și idei de orice fel, fără a se ține seama de frontiere, sub

formă orală, scrisă, tipărită ori artistică, sau prin orice alt mijloc, la alegerea sa.

3. Exercițarea libertăților prevăzute la paragraful 2 al prezentului articol comportă îndatoriri și răspunderi speciale.

În consecință, ea poate fi supusă anumitor limitări care trebuie însă stabilite în mod expres prin lege și care sunt necesare:

a) respectării drepturilor sau reputației altora;

b) apărării securității naționale, ordinii publice, sănătății sau moralității publice.

Articolul 20

1. Orice propagandă în favoarea războiului este interzisă prin lege.

2. Orice îndemn la ură națională, rasială sau religioasă care constituie o incitare la discriminare, la ostilitate sau la violență este interzisă prin lege.

Articolul 21

Dreptul de întrunire pașnică este recunoscut. Exercițarea acestui drept nu poate fi supusă decât restricțiilor, conforme cu legea și necesare într-o societate democratică, în interesul securității naționale, al securității publice, al ordinii publice ori pentru a ocroti sănătatea sau moralitatea publică sau drepturile și libertățile altora.

Articolul 22

1. Orice persoană are dreptul de a se asocia în mod liber cu altele, inclusiv dreptul de a constitui sindicate și de a adera la ele, pentru ocrotirea intereselor sale.

2. Exercițarea acestui drept nu poate fi supusă decât restricțiilor prevăzute de lege și care sunt necesare într-o societate democratică, în interesul securității naționale, al securității publice, al ordinii publice ori pentru a ocroti sănătatea sau moralitatea publică sau drepturile și libertățile altora. Prezentul articol nu se opune ca exercițarea acestui drept de către membrii forțelor armate și ai poliției să fie supusă unor restricții legale.

3. Nici o dispoziție din prezentul articol nu permite statelor părți la Convenția din 1948 a Organizației Internaționale a Muncii privind libertatea sindicală și ocrotirea dreptului sindical să ia măsuri legislative aducînd atingere - sau să aplice legea într-un mod care să aducă atingere - garanțiilor prevăzute în acea Convenție.

Articolul 23

1. Familia este elementul natural și fundamental al societății și are drept la ocrotire din partea societății și a statului.

2. Dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie este recunoscut bărbatului și femeii, începând de la vârsta nubilă.

3. Nici o căsătorie nu va putea fi încheiată fără consimțământul liber și deplin al viitorilor soți.

4. Statele părți la prezentul Pact vor lua măsurile potrivite pentru a asigura egalitatea în drepturi și răspunderi a soților în privința căsătoriei, în timpul căsătoriei și atunci când ea se desface. În cazul desfacerii, se vor lua măsuri pentru a se asigura copiii ocrotirea necesară.

Articolul 24

1. Orice copil, fără nici o discriminare întemeiată pe rasă, culoare, sex, limbă, religie, origine națională sau socială, avere sau naștere, are dreptul din partea familiei sale, a societății și a statului la măsurile de ocrotire pe care le cere condiția de minor.

2. Orice copil trebuie să fie înregistrat după naștere și să aibă un nume.

3. Orice copil are dreptul de a dobîndi o cetățenie.

Articolul 25

Orice cetățean are dreptul și posibilitatea, fără nici una din discriminările la care se referă articolul 2 și fără restricții nerezonabile:

a) de a lua parte la conducerea treburilor publice, fie direct, fie prin intermediul unor reprezentanți liber aleși;

b) de a alege și de a fi ales, în cadrul unor alegeri periodice, oneste, cu sufragiu universal și egal și cu scrutin secret, asigurînd exprimarea liberă a voinței alegătorilor;

c) de a avea acces, în condiții generale de egalitate, la funcțiunile publice din țara sa.

Articolul 26

Toate persoanele sunt egale în fața legii și au, fără discriminare, dreptul la o ocrotire egală din partea legii.

În această privință legea trebuie să interzică orice discriminare și să garanteze tuturor persoanelor o ocrotire egală și eficace contra oricărei discriminări, în special de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau întemeiată pe orice altă împrejurare.

Articolul 27

În statele în care există minorități etnice, religioase sau lingvistice, persoanele aparținînd acestor minorități nu pot fi lipsite de dreptul de a avea, în comun cu ceilalți membri ai grupului lor, viața lor culturală, de a profesa și practica propria lor religie sau de a folosi propria lor limbă.

PARTEA A PATRA

Articolul 28

1. Se instituie un Comitet al drepturilor omului (denumit în continuare, în prezentul Pact, Comitetul). Acest Comitet este compus din optsprezece membri și are funcțiile stabilite în cele de mai jos.

2. Comitetul este compus din resortisanți ai statelor părți la prezentul Pact, care trebuie să fie personalități de înaltă moralitate și avînd o competență recunoscută în domeniul drepturilor omului. Se va ține seama de interesul pe care îl prezintă participarea la lucrările Comitetului a cîtorva persoane avînd o experiență juridică.

3. Membrii Comitetului sunt aleși și exercită această funcție cu titlu individual.

Articolul 29

1. Membrii Comitetului sunt aleși prin vot secret, dintr-o listă de candidați care întrunesc condițiile prevăzute în articolul 28, propuși în acest scop de către statele părți la prezentul Pact.

2. Fiecare stat parte la prezentul Pact poate să propună cel mult doi candidați. Acești doi candidați trebuie să fie resortisanți ai statului care îi propune.

3. Candidatura aceleiași persoane poate fi propusă pentru o nouă alegere.

Articolul 30

1. Prima alegere va avea loc în cel mult șase luni de la data intrării în vigoare a prezentului Pact.

2. Cu cel puțin patru luni înainte de orice alegere în Comitet, alta decît o alegere pentru completarea unui loc declarat vacant în conformitate cu articolul 34, Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite invită în scris statele părți la prezentul Pact să desemneze, în termen de trei luni, candidații pe care îi propun ca membri ai Comitetului.

3. Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite întocmește o listă alfabetică a tuturor candidaților astfel propuși și o comunică statelor părți la prezentul Pact cel mai tîrziu cu o lună înainte de fiecare alegere.

4. Membrii Comitetului sunt aleși în cursul unei reuniuni a statelor părți la prezentul Pact, convocată de Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite la sediul Organizației. La această reuniune, unde cvorumul este constituit de două treimi din statele părți la prezentul Pact, sunt aleși ca membri ai Comitetului candidații care obțin cel mai mare număr de voturi și majoritatea absolută a voturilor reprezentanților statelor părți prezenți și votanți.

Articolul 31

1. Comitetul nu poate să cuprindă mai mult de un resortisant al aceluiași stat.

2. Pentru alegerile în Comitet se va ține seama de o repartitie geografică echitabilă și de reprezentarea diferitelor forme de civilizație, precum și a principalelor sisteme juridice.

Articolul 32

1. Membrii Comitetului sunt aleși pe patru ani. Ei sunt reeligibili dacă li se propune din nou candidatura. Cu toate acestea, mandatul a nouă membri aleși la prima alegere ia sfîrșit după doi ani; imediat după prima alegere, numele acestor nouă membri va fi tras la sorți de către președintele reuniunii la care se referă paragraful 4 al articolului 30.

2. La expirarea mandatului, alegerile au loc în conformitate cu dispozițiile articolelor precedente din această parte a Pactului.

Articolul 33

1. Dacă după părerea unanimă a celorlalți membri, un membru al Comitetului a încetat a-și îndeplini funcțiile pentru orice cauză alta decât o absență cu caracter temporar, președintele Comitetului informează despre aceasta pe Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite, care declară atunci vacant locul pe care îl ocupă membrul menționat.

2. În caz de deces sau de demisie a unui membru al Comitetului, președintele informează despre aceasta pe Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite, care declară locul vacant cu începere de la data decesului sau de la data când operează demisia.

Articolul 34

1. Când un loc a fost declarat vacant în conformitate cu articolul 33, dacă mandatul membrului care trebuie înlocuit nu expiră în cele șase luni următoare datei la care a fost declarată vacanța, Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite înștiințează despre aceasta statele părți la prezentul Pact, care pot, în termen de două luni, să desemneze candidați în conformitate cu dispozițiile articolului 29, în vederea completării locului vacant.

2. Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite întocmește o listă alfabetică a candidaților astfel propuși și o comunică statelor părți la prezentul Pact. Alegerea în vederea completării locului vacant va avea apoi loc în conformitate cu dispozițiile pertinente din această parte a Pactului.

3. Orice membru al Comitetului ales pentru completarea unui loc declarat vacant, în conformitate cu articolul 33, face parte din Comitet până la data expirării normale a mandatului membrului al cărui loc a devenit vacant în Comitet, în conformitate cu dispozițiile articolului menționat.

Articolul 35

Membrii Comitetului primesc, cu aprobarea Adunării Generale a Națiunilor Unite, remunerații prelevate din fondurile Organizației Națiunilor Unite în condiții stabilite de Adunarea generală, luându-se în considerare importanța funcțiilor Comitetului.

Articolul 36

Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite pune la dispoziția Comitetului personalul și mijloacele necesare pentru a îndeplini în mod eficient funcțiile care îi sunt încredințate în

virtutea prezentului Pact.

Articolul 37

1. Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite convoacă membrii Comitetului, pentru prima reuniune, la sediul Organizației.

2. După prima sa reuniune, Comitetul se va întruni cu orice prilej prevăzut prin regulamentul său interior.

3. Reuniunile Comitetului au loc, în mod obișnuit, la sediul Organizației Națiunilor Unite sau la Oficiul Națiunilor Unite de la Geneva.

Articolul 38

Înainte de a intra în funcție, orice membru al Comitetului trebuie să-și ia, în ședință publică, angajamentul solemn că își va îndeplini funcția cu deplină imparțialitate și conștiinciozitate.

Articolul 39

1. Comitetul își alege un birou pe o perioadă de doi ani. Membrii biroului sunt reeligibili.

2. Comitetul stabilește el însuși regulamentul său interior; acesta trebuie să cuprindă însă, între altele, următoarele dispoziții:

- a) cvorumul este de doisprezece membri;
- b) deciziile Comitetului se iau cu majoritatea membrilor prezenți.

Articolul 40

1. Statele părți la prezentul Pact se angajează să prezinte rapoarte asupra măsurilor pe care le-au adoptat și care transpun în viață drepturile recunoscute în prezentul Pact, precum și asupra progreselor realizate în folosința acestor drepturi:

a) în termen de un an de la intrarea în vigoare a prezentului Pact, pentru fiecare stat parte interesat, în ceea ce îl privește;

b) după aceea, de fiecare dată când Comitetul i-o va cere.

2. Toate rapoartele vor fi adresate Secretarului general al Organizației Națiunilor Unite care le va transmite spre examinare Comitetului. Rapoartele vor trebui să indice, dacă va fi cazul, factorii și dificultățile care afectează punerea în aplicare a dispozițiilor prezentului Pact.

3. Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite poate, după consultări cu Comitetul, să transmită instituțiilor specializate interesate copia oricăror părți din rapoarte care pot avea legătură cu sfera lor de competență.

4. Comitetul studiază rapoartele prezentate de statele părți la prezentul Pact. El înaintează statelor părți propriile sale rapoarte, precum și orice observații generale pe care le socotește potrivite. Comitetul poate, de asemenea, să transmită Consiliului Economic și Social aceste observații, însoțite de copii ale rapoartelor pe care le-a primit de la statele părți la prezentul Pact.

5. Statele părți la prezentul Pact pot să prezinte Comitetului comentarii cu privire la orice observație făcută în virtutea paragrafului 4 al prezentului articol.

Articolul 41

1. Orice stat parte la prezentul Pact poate, în virtutea prezentului articol, să declare în orice moment că recunoaște Comitetului competența de a primi și examina comunicări în care un stat poate pretinde că un alt stat parte nu-și îndeplinește obligațiile ce decurg din prezentul Pact. Comunicările prezentate în virtutea prezentului articol nu pot fi primite și examinate decât dacă ele emană de la un stat parte care a făcut o declarație prin care recunoaște, în ceea ce îl privește,

competența Comitetului. Comitetul nu va primi nici o comunicare privitoare la un stat parte care nu a făcut o asemenea declarație. Comunicărilor primite în conformitate cu prezentul articol li se aplică următoarea procedură:

a) Dacă un stat parte la prezentul Pact socotește că un alt stat, de asemenea parte la Pact, nu aplică dispozițiile Pactului, el poate, printr-o comunicare scrisă, să atragă atenția aceluși stat asupra chestiunii. În termen de trei luni de la primirea comunicării, statul destinat va furniza statului care a adresat comunicarea explicații sau orice alte declarații scrise lămurind chestiunea, care vor trebui să cuprindă, pe cât este posibil și util, indicații asupra regulilor sale de procedură și asupra căilor de recurs fie folosite deja, fie pendinte, fie deschise încă.

b) Dacă în termen de șase luni de la primirea comunicării originale de către statul destinat chestiunea nu a fost soluționată spre satisfacerea celor două state părți interesate, și unul și altul vor avea dreptul de a o supune Comitetului, adresînd cîte o notificare Comitetului și celuilalt stat interesat.

c) Comitetul nu poate lua în examinare o cauză care îi este supusă decît după ce s-a asigurat că toate căile interne de recurs disponibile au fost utilizate și epuizate, în conformitate cu principiile de drept internațional unanim recunoscute. Această regulă nu se aplică însă în cazurile în care procedurile de recurs depășesc termenele rezonabile.

d) Ședințele în care Comitetul examinează comunicările prevăzute în prezentul articol sunt secrete.

e) Sub rezerva dispozițiilor alineatului c), Comitetul își va oferi bunele oficii statelor părți interesate, spre a se ajunge la o soluționare amiabilă a chestiunii, întemeiată pe respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, așa cum le recunoaște prezentul Pact.

f) În orice cauză care îi este supusă, Comitetul poate cere statelor părți interesate, la care se referă alineatul b), să-i furnizeze orice informație pertinentă.

g) Statele părți interesate la care se referă alineatul b) au dreptul de a fi reprezentate cu prilejul examinării problemei de către Comitet și de a prezenta observații orale sau scrise, ori în ambele forme.

h) În termen de douăsprezece luni din ziua cînd a primit notificarea la care se referă alineatul b), Comitetul trebuie să prezinte un raport.

i) Dacă s-a putut găsi o soluție în conformitate cu dispozițiile alineatului a), Comitetul se mărginește, în raportul său, la o scurtă expunere a faptelor și a soluției survenite;

ii) Dacă nu s-a putut găsi o soluție în conformitate cu dispozițiile alineatului e), Comitetul se mărginește în raportul său la o scurtă expunere a faptelor; textul observațiilor scrise și procesul-verbal al observațiilor orale prezentate de statele părți interesate vor fi alăturate raportului.

Raportul pentru fiecare cauză va fi comunicat statelor părți interesate.

2. Dispozițiile prezentului articol vor intra în vigoare cînd zece părți la prezentul Pact vor fi făcut declarația prevăzută la paragraful 1 din prezentul articol. Declarația menționată va fi depusă de către statul parte Secretarului general al Organizației Națiunilor Unite, care o va transmite în copie celorlalte state părți. O declarație poate fi retrasă oricînd printr-o notificare adresată Secretarului general. Această retragere nu va aduce atingere examinării oricărei chestiuni care face obiectul unei comunicări deja transmise în virtutea prezentului articol; nici o altă comunicare a unui stat parte nu va fi însă primită după ce Secretarul general va primi notificarea de retragere a declarației, decît dacă statul parte interesat va fi făcut o nouă declarație.

Articolul 42

1. a) Dacă o chestiune supusă Comitetului în conformitate cu articolul 41 nu a fost soluționată spre satisfacția statelor părți interesate, Comitetul poate, cu asentimentul prealabil al acestora, să desemneze o Comisie de conciliere ad-hoc (denumită în continuare Comisia). Comisia își oferă bunele oficii statelor părți interesate spre a se ajunge la o soluție amiabilă a chestiunii, întemeiată pe respectarea prezentului Pact.

b) Comisia se compune din cinci membri numiți cu acordul statelor părți interesate. Dacă ele nu ajung în termen de trei luni la o înțelegere asupra compunerii Comisiei în întregime sau în parte, membrii Comisiei în privința cărora nu s-a realizat acordul vor fi aleși dintre membrii Comitetului, cu o majoritate de două treimi din membrii Comitetului.

2. Membrii Comisiei își exercită funcțiile cu titlu individual. Ei nu trebuie să fie resortisanți nici ai statelor părți interesate, nici ai unui stat care nu este parte la prezentul Pact și nici ai unui stat

parte care nu a făcut declarația prevăzută de articolul 41.

3. Comisia își alege președintele și își adoptă regulamentul interior.

4. Comisia își ține ședințele în mod normal la sediul Organizației Națiunilor Unite sau la Oficiul Națiunilor Unite de la Geneva. Cu toate acestea, ea se poate întruni în orice alt loc potrivit, pe care Comisia îl poate stabili consultându-se cu Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite și cu statele părți interesate.

5. Secretariatul prevăzut în articolul 36 își va oferi serviciile comisiilor desemnate în virtutea prezentului articol.

6. Informațiile obținute și examinate de Comitet sunt puse la dispoziția Comisiei, iar Comisia poate să ceară statelor părți interesate să-i furnizeze orice informații complementare pertinente.

7. După ce a examinat chestiunea sub toate aspectele, dar în orice caz într-un termen maxim de douăsprezece luni de când a fost sesizată, Comisia supune un raport președintelui Comitetului, care îl va comunica statelor părți interesate:

a) dacă Comisia nu poate să termine examinarea chestiunii în douăsprezece luni, ea se mărginește să arate pe scurt în raportul său stadiul în care se află examinarea chestiunii;

b) dacă s-a ajuns la o soluționare amiabilă a chestiunii, întemeiată pe respectarea drepturilor omului recunoscute în prezentul Pact, Comisia se mărginește să arate pe scurt, în raportul său, faptele și soluția la care s-a ajuns.

c) dacă nu s-a ajuns la o soluționare în sensul alineatului b), în raportul Comisiei vor figura concluziile sale cu privire la toate aspectele de fapt ale chestiunii dezbătute de statele părți interesate, precum și constatările sale cu privire la posibilitățile de soluționare amiabilă a cauzei; raportul va cuprinde, de asemenea, observațiile scrise și un proces-verbal al observațiilor orale prezentate de statele părți interesate;

d) dacă raportul Comisiei este înaintat în conformitate cu alineatul c), statele părți interesate vor înștiința pe președintele Comitetului, în termen de trei luni de la primirea raportului, dacă acceptă sau nu cele formulate de raportul Comisiei.

8. Dispozițiile precedentului articol nu aduc atingere atribuțiilor Comitetului prevăzute în articolul 41.

9. Toate cheltuielile membrilor Comisiei se repartizează în mod egal între statele părți interesate, pe baza unui calcul estimativ stabilit de Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite.

10. Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite este împuternicit ca, dacă este nevoie, să plătească cheltuielile membrilor Comisiei înainte ca rambursările să fi fost efectuate de statele părți interesate, în conformitate cu paragraful 9 al prezentului articol.

Articolul 43

Membrii Comitetului și membrii Comisiilor de conciliere ad-hoc care ar putea fi desemnați în conformitate cu articolul 42 au drept la înlesniri, privilegiile și imunitățile recunoscute experților în misiune ai Organizației Națiunilor Unite, așa cum sunt ele enunțate în secțiunile pertinente ale Convenției cu privire la privilegiile și imunitățile Națiunilor Unite.

Articolul 44

Dispozițiile de punere în practică a prezentului Pact se aplică fără a aduce atingere procedurilor instituite în materie de drepturi ale omului în virtutea, sau potrivit instrumentelor constitutive și convențiilor Organizației Națiunilor Unite și instituțiilor specializate și nu împiedică statele părți de a recurge la alte proceduri pentru soluționarea unui diferend în conformitate cu acordurile internațional generale sau speciale care le leagă.

Articolul 45

Comitetul supune în fiecare an Adunării Generale a Națiunilor Unite, prin intermediul Consiliului Economic și Social, un raport asupra lucrărilor sale.

PARTEA A CINCEA

Articolul 46

Nici o dispoziție din prezentul Pact nu trebuie interpretată ca aducând atingere dispozițiilor Cartei Națiunilor Unite și celor ale constituțiilor instituțiilor specializate care definesc răspunderile diverselor organe ale Organizației Națiunilor Unite și ale instituțiilor specializate cu privire la chestiunile prevăzute în prezentul Pact.

Articolul 47

Nici o dispoziție din prezentul Pact nu va fi interpretată ca aducând atingere dreptului inerent al tuturor popoarelor de a beneficia și de a se folosi pe deplin și în mod liber de bogățiile și resursele lor naturale.

PARTEA A ȘASEA

Articolul 48

1. Prezentul Pact este deschis spre semnare oricărui stat membru al Organizației Națiunilor Unite sau membru al uneia dintre instituțiile sale specializate, oricărui stat parte la statutul Curții Internaționale de Justiție, precum și oricărui alt stat invitat de Adunarea generală a Națiunilor Unite să devină parte la prezentul Pact.

2. Prezentul Pact este supus ratificării, iar instrumentele de ratificare vor fi depuse la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite.

3. Prezentul Pact va fi deschis spre aderare oricărui stat la care se referă paragraful 1 din prezentul articol.

4. Aderarea se va face prin depunerea la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite a unui instrument de aderare.

5. Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite informează toate statele care au semnat prezentul pact sau care au aderat la el despre depunerea fiecărui instrument de ratificare sau de aderare.

Articolul 49

1. Prezentul Pact va intra în vigoare la trei luni de la data depunerii la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite a celui de al treizeci și cincilea instrument de ratificare sau aderare.

2. Pentru fiecare dintre statele care vor ratifica prezentul Pact sau vor adera la el după depunerea celui de al treizeci și cincilea instrument de ratificare sau de aderare, pactul va intra în vigoare la trei luni de la data depunerii de către acest stat a instrumentului său de ratificare sau de aderare.

Articolul 50

Dispozițiile prezentului Pact se aplică fără nici o limitare sau excepție tuturor unităților constitutive ale statelor federative.

Articolul 51

1. Orice stat parte la prezentul Pact poate să propună un amendament și să-i depună textul la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite. Secretarul general va transmite apoi toate proiectele de amendament statelor părți la prezentul Pact, cerându-le să-i comunice dacă doresc să se convoace o conferință a statelor părți pentru a examina aceste propuneri și a le supune votării. Dacă cel puțin o treime din state se declară în favoarea acestei convocări, secretarul general va convoca conferința sub auspiciile Organizației Națiunilor Unite. Orice amendament adoptat de majoritatea statelor prezente și votante la conferință, va fi supus spre aprobare Adunării generale a Națiunilor Unite.

2. Aceste amendamente intră în vigoare după ce au fost aprobate de Adunarea generală a Națiunilor Unite și acceptate de o majoritate de două treimi a statelor părți la prezentul Pact, în conformitate cu respectivele lor reguli constituționale.

3. Când aceste amendamente intră în vigoare, ele sunt obligatorii pentru statele părți care le-au acceptat, celelalte părți rămânând legate de dispozițiile prezentului Pact și de orice amendament pe care l-au acceptat anterior.

Articolul 52

Independent de notificările prevăzute în paragraful 5 al articolului 48, Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite va informa toate statele la care se referă paragraful 1 al menționatului articol:

a) cu privire la semnăturile, instrumentele de ratificare și de aderare depuse în conformitate cu articolul 48;

b) cu privire la data când prezentul Pact va intra în vigoare în conformitate cu articolul 49 și la data când vor intra în vigoare amendamentele prevăzute în articolul 51.

Articolul 53

1. Presentul Pact, ale cărui texte în limbile chineză, engleză, rusă și spaniolă sunt în egală măsură autentice, va fi depus la arhivele Organizației Națiunilor Unite.

2. Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite va transmite tuturor statelor la care se referă articolul 48 câte o copie după prezentul Pact.

Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale

din 16.12.1966

Adoptat la 16 decembrie 1966 la New York.

Adoptat și deschis spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 16 septembrie 1966 prin Rezoluția 2200 A (XXI). Intrat în vigoare la 3 ianuarie 1967, cf. dispozițiilor art.27.

În vigoare pentru Republica Moldova din 26 aprilie 1993

Notă: Ratificat prin Hot. Parl. nr.217-XII din 28.07.90

PREAMBUL

Statele părți la prezentul Pact,

Considerînd că, în conformitate cu principiile enunțate în Carta Națiunilor Unite, recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor lor egale și inalienabile constituie fundamentul libertății, dreptății și păcii în lume,

Recunoscînd că aceste drepturi decurg din demnitatea inerentă persoanei umane,

Recunoscînd că, în conformitate cu Declarația universală a drepturilor omului, idealul ființei umane libere, eliberată de teamă și mizerie, nu poate fi realizat decît dacă se creează condiții care să permită fiecăruia să se bucure de drepturile sale economice, sociale și culturale, ca și de drepturile civile și politice,

Considerînd că, potrivit Cartei Națiunilor Unite, statele au obligația de a promova respectarea universală și efectivă a drepturilor și libertăților omului,

Luînd în considerare faptul că individul are îndatoriri față de semenii săi și față de colectivitatea căreia îi aparține, și este dator să se străduie să promoveze și să respecte drepturile recunoscute în prezentul Pact,

Au convenit asupra următoarelor articole:

PARTEA ÎNTÎI

Articolul I

1. Toate popoarele au dreptul de a dispune de ele însele. În virtutea acestui drept ele își determină liber statutul politic și își asigură liber dezvoltarea economică, socială și culturală.

2. Pentru a-și îndeplini scopurile, toate popoarele pot dispune liber de bogățiile și de resursele lor naturale, fără a aduce atingere obligațiilor care decurg din cooperarea economică internațională, întemeiată pe principiul interesului reciproc, și din dreptul internațional. În nici un caz un popor nu va putea fi lipsit de propriile mijloace de trai.

3. Statele părți la prezentul Pact, inclusiv cele care au răspunderea administrării de teritorii neautonome și de teritorii sub tutelă, trebuie să înlesnească realizarea dreptului popoarelor de a

dispune de ele însele și să respecte acest drept, în conformitate cu dispozițiile Cartei Națiunilor Unite.

PARTEA A DOUA

Articolul 2

1. Fiecare stat parte la prezentul Pact se angajează să acționeze, atât prin propriul său efort, cât și prin asistență și cooperare internațională, în special pe plan economic și tehnic, folosind la

maximum resursele sale disponibile, pentru ca exercitarea deplină a drepturilor recunoscute în prezentul Pact să fie asigurată progresiv prin toate mijloacele adecvate, inclusiv prin adoptarea de măsuri legislative.

2. Statele părți la prezentul Pact se angajează să garanteze că drepturile enunțate în el vor fi exercitate fără nici o discriminare întemeiată pe rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau pe orice altă împrejurare.

3. Țările în curs de dezvoltare, ținând seama în modul convenit de drepturile omului și de economia lor națională, pot să stabilească în ce măsură vor garanta celor care nu le sunt cetățeni drepturile economice recunoscute în prezentul Pact.

Articolul 3

Statele părți la prezentul Pact se angajează să asigure dreptul egal pe care îl au bărbatul și femeia de a beneficia de toate drepturile economice, sociale și culturale care sunt enumerate în prezentul Pact.

Articolul 4

Statele părți la prezentul Pact recunosc că în ce privește folosința drepturilor asigurate de către stat în conformitate cu prezentul Pact, statul nu poate supune aceste drepturi decât la limitările stabilite de lege, numai în măsura compatibilă cu natura acestor drepturi și exclusive în vederea promovării bunăstării generale într-o societate democratică.

Articolul 5

1. Nici o dispoziție din prezentul Pact nu poate fi interpretată ca implicând pentru un stat, o grupare sau un individ vreun drept de a se deda la o activitate sau de a săvârși un act urmărind suprimarea drepturilor și libertăților recunoscute în prezentul Pact ori limitări ale lor mai ample decât cele prevăzute în Pact.

2. Nu se poate admite nici o restricție sau derogare de la drepturile fundamentale ale omului, recunoscute sau în vigoare în orice țară în virtutea unor legi, convenții, regulamente sau cutume, sub pretextul că prezentul Pact nu recunoaște aceste drepturi sau le recunoaște într-o măsură mai mică.

PARTEA A TREIA

Articolul 6

1. Statele părți la prezentul Pact recunosc dreptul la muncă ce cuprinde dreptul pe care îl are orice persoană de a obține posibilitatea să-și câștige existența printr-o muncă liber aleasă sau acceptată și vor lua măsuri potrivite pentru garantarea acestui drept.

2. Măsurile pe care fiecare stat parte la prezentul Pact le va lua spre a asigura deplina exercitare a acestui drept trebuie să includă orientarea și pregătirea tehnică și profesională, elaborarea de

programe, de măsuri și de tehnici potrivite pentru a asigura o dezvoltare economică, socială și culturală constantă și o deplină întrebuințare productivă a brațelor de muncă în condiții care garantează indivizilor folosința libertăților politice și economice fundamentale.

Articolul 7

Statele părți la prezentul Pact recunosc dreptul pe care îl are orice persoană de a se bucura de condiții de muncă juste și prielnice, care să asigure îndeosebi:

a) remunerația care să producă tuturor muncitorilor cel puțin:

(i) un salariu echitabil și o remunerație egală pentru o muncă de valoare egală, fără nici o distincție; în special femeile trebuie să aibă garanția că condițiile de muncă ce li se acordă nu sunt inferioare acelor de care beneficiază bărbații și să primească aceeași remunerație cu ei pentru aceeași muncă;

(ii) o existență decentă pentru ei și familia lor, în conformitate cu dispozițiile prezentului Pact;

b) securitatea și igiena muncii;

c) posibilitatea egală pentru toți de a fi promovați în munca lor la o categorie superioară adecvată, luându-se în considerare numai durata serviciilor îndeplinite și aptitudinile;

d) odihna, timpul liber, limitarea rațională a muncii și concediile periodice plătite, precum și remunerarea zilelor de sărbătoare.

Articolul 8

1. Statele părți la prezentul Pact se angajează să asigure:

a) dreptul pe care îl are orice persoană, în vederea favorizării și ocrotirii intereselor sale economice, de a forma, împreună cu alte persoane, sindicate și de a se afilia la un sindicat la alegerea sa, sub singura rezervă a regulilor stabilite de organizația interesată. Exercițarea acestui drept nu poate face obiectul altor restricții decât cele prevăzute de lege și care constituie măsuri necesare într-o societate democratică, în interesul securității naționale sau al ordinii publice, ori pentru a ocroti drepturile și libertățile altora;

b) dreptul pe care îl au sindicatele de a forma federații sau confederații naționale și dreptul pe care îl au acestea din urmă de a forma organizații sindicale internaționale și dreptul de a se afilia la acestea;

c) dreptul pe care îl au sindicatele de a-și exercita liber activitatea, fără alte limitări decât cele prevăzute de lege și care constituie măsuri necesare într-o societate democratică, în interesul securității naționale sau al ordinii publice ori pentru a ocroti drepturile și libertățile altora;

d) dreptul la grevă, exercitat în conformitate cu legile fiecărei țări.

2. Prezentul articol nu se opune ca exercitarea acestor drepturi de către membrii forțelor armate, ai poliției sau de către funcționarii publici să fie supusă unor restricții legale.

3. Nici o dispoziție din prezentul articol nu permite statelor părți la Convenția din 1948 a Organizației Internaționale a Muncii privind libertatea sindicală și ocrotirea dreptului sindical să ia măsuri legislative care să aducă atingere - sau să aplice legi într-un fel care ar aduce atingere - garanțiilor prevăzute în menționata Convenție.

Articolul 9

Statele părți la prezentul Pact recunosc dreptul pe care îl are orice persoană la securitatea socială, inclusiv asigurări sociale.

Articolul 10

Statele părți la prezentul Pact recunosc că:

1. O ocrotire și o asistență cât mai largă cu putință trebuie acordată familiei, elementul natural și fundamental al societății, în special pentru întemeierea sa și în răstimpul cât are responsabilitatea

întreținerii și educării copiilor care sunt în sarcina sa. Căsătoria trebuie să fie liber consimțită de viitorii soți.

2. O ocrotire specială trebuie acordată mamelor, într-o perioadă de timp rezonabilă, înainte și după nașterea copiilor. Mamele salariate trebuie să beneficieze în decursul acestei perioade de un concediu plătit sau de un concediu completat cu alocații de securitate socială adecvată.

3. Măsuri speciale de ocrotire și de asistență trebuie luate în favoarea tuturor copiilor și adolescenților, fără nici o discriminare din motive de filiațiune sau din alte motive. Copiii și adolescenții trebuie ocrotiți împotriva exploatării economice și sociale. Folosirea lor la lucrări de natură a dăuna moralității sau sănătății, de a le pune viața în primejdie sau de a dăuna dezvoltării lor normale trebuie sancționată prin lege.

Statele trebuie, de asemenea, să stabilească limite de vîrstă sub care folosirea muncii salariate a copiilor va fi interzisă și sancționată prin lege.

Articolul 11

1. Statele părți la prezentul Pact, recunoscînd dreptul oricărei persoane la un nivel de trai suficient pentru ea însăși și familia sa, inclusiv hrană, îmbrăcăminte și locuință suficiente, precum și la o îmbunătățire continuă a condițiilor sale de existență. Statele părți vor lua măsuri potrivite pentru a asigura realizarea acestui drept și recunosc în acest scop importanța esențială a unei cooperări internaționale liber consimțite.

2. Statele părți la prezentul Pact, recunoscînd dreptul fundamental pe care îl are orice persoană de a fi la adăpost de foame, vor adopta, fiecare în parte și prin cooperare internațională, măsurile necesare, inclusiv programe concrete:

a) pentru a îmbunătăți metodele de producție, de conservare și de distribuire a produselor alimentare prin deplina utilizare a cunoștințelor tehnice și științifice, prin difuzarea principiilor de educație în ce privește alimentația și prin dezvoltarea sau reforma regiunilor agrare în așa fel încît să asigure cât mai bine punerea în valoare și utilizarea resurselor naturale;

b) pentru a asigura o repartiție echitabilă a resurselor alimentare mondiale în raport cu nevoile, ținînd seama de problemele care se pun atît țărilor importatoare, cît și țărilor exportatoare de produse alimentare.

Articolul 12

1. Statele părți la prezentul Pact recunosc dreptul pe care îl are orice persoană de a se bucura de cea mai bună sănătate fizică și mintală pe care o poate atinge.

2. Măsurile pe care statele părți la prezentul Pact le vor adopta în vederea asigurării exercitării depline a acestui drept vor cuprinde măsurile necesare pentru a asigura:

a) scăderea mortalității noilor născuți și a mortalității infantile, precum și dezvoltarea sănătoasă a copilului;

b) îmbunătățirea tuturor aspectelor igienei mediului și ale igienei industriale;

c) profilaxia și tratamentul maladiilor epidemice, endemice, profesionale și a altora, precum și lupta împotriva acestor maladii;

d) crearea de condiții care să asigure tuturor servicii medicale și un ajutor medical în caz de boală.

Articolul 13

1. Statele părți la prezentul Pact recunosc dreptul pe care îl are orice persoană la educație. Ele sunt de acord că educația trebuie să urmărească deplina dezvoltare a personalității umane și a simțului demnității sale și să întărească respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale. Pe lângă aceasta, ele sunt de acord că prin educație orice persoană trebuie să devină capabilă de a juca un rol util într-o societate liberă, că educația trebuie să favorizeze înțelegerea, toleranța și prietenia între toate națiunile și toate grupurile rasiale, etnice sau religioase și să încurajeze dezvoltarea activităților Națiunilor Unite pentru menținerea păcii.

2. Statele părți la prezentul Pact recunosc că în vederea asigurării deplinei exercitări a acestui drept:

a) învățământul primar trebuie să fie obligatoriu și accesibil tuturor în mod gratuit;

b) învățământul secundar, sub diferitele sale forme, inclusive învățământul secundar tehnic și profesional, trebuie să fie generalizat și să devină accesibil tuturor prin toate mijloacele potrivite și în special prin instaurarea în mod progresiv a gratuității lui;

c) învățământul superior trebuie să devină accesibil tuturor în deplină egalitate, în funcție de capacitatea fiecăruia, prin toate mijloacele potrivite și în special prin introducerea treptată a gratuității;

d) educația de bază trebuie încurajată sau intensificată cât mai mult posibil, pentru persoanele care nu au primit-o pînă la capăt;

e) trebuie să se urmărească activ dezvoltarea unei rețele școlare la toate nivelurile, să se stabilească un sistem adecvat de burse și să se amelioreze în mod activ condițiile materiale ale personalului didactic.

3. Statele părți la prezentul Pact se angajează să respecte libertatea părinților și, atunci cînd este cazul, a tutorilor legali, de a alege pentru copiii lor instituții de învățămînt altele decît cele ale

autorităților publice, dar conforme cu normele minimale pe care le poate prescrie sau aproba statul în materie de educație și de a asigura educația religioasă și morală a copiilor lor în conformitate cu propriile lor convingeri.

Nici o dispoziție din prezentul articol nu trebuie interpretată ca aducând atingere libertății indivizilor și persoanelor juridice de a înființa și de a conduce instituții de învățământ cu condiția ca principiile enunțate în paragraful 1 al prezentului articol să fie respectate, iar educația dată în aceste instituții să fie conformă cu normele minimale pe care le poate prescrie statul.

Articolul 14

Orice stat parte la prezentul Pact care în momentul în care devine parte nu a putut încă asigura în teritoriul său metropolitan sau în teritoriile aflate sub jurisdicția sa obligativitatea și gratuitatea

învățământului primar, se angajează să stabilească și să adopte, într-un termen de doi ani, un plan detaliat de măsuri necesare pentru a realiza treptat, într-un număr rezonabil de ani, fixat prin acest plan, deplina aplicare a principiului învățământului primar obligatoriu și gratuit pentru toți.

Articolul 15

1. Statele părți la prezentul Pact recunosc fiecăruia dreptul:

- a) de a participa la viața culturală;
- b) de a beneficia de progresul științific și de aplicațiile sale;
- c) de a beneficia de protecția intereselor morale și material decurgând din orice producție științifică, literară sau artistică al cărui autor este.

2. Măsurile pe care statele părți la prezentul Pact le vor lua pentru a asigura deplina exercitare a acestui drept trebuie să cuprindă măsurile necesare pentru a asigura menținerea, dezvoltarea și difuzarea științei și culturii.

3. Statele părți la prezentul Pact se angajează să respecte libertatea indispensabilă cercetării științifice și activităților creatoare.

4. Statele părți la prezentul Pact recunosc urmările binefăcătoare care trebuie să rezulte din încurajarea și dezvoltarea cooperării și contactelor internaționale în domeniul științei și culturii.

PARTEA A PATRA

Articolul 16

1. Statele părți la prezentul Pact se angajează să prezinte, în conformitate cu dispozițiile cuprinse în această parte a Pactului, rapoarte asupra măsurilor pe care le-au adoptat și asupra progreselor obținute în asigurarea respectării drepturilor recunoscute în Pact.

2. a) Toate rapoartele vor fi adresate Secretarului general al Organizației Națiunilor Unite, care le va transmite în copie, spre examinare, Consiliului Economic și Social, în conformitate cu dispozițiile prezentului Pact.

b) Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite va transmite, de asemenea, instituțiilor specializate, copii ale rapoartelor sau ale părților relevante din rapoartele trimise de statele părți la prezentul Pact, care sunt și membre ale instituțiilor specializate respective, în măsura în care aceste rapoarte privesc probleme de competența instituțiilor menționate, potrivit actelor lor constitutive.

Articolul 17

1. Statele părți la prezentul Pact își vor prezenta rapoartele pe etape, potrivit unui program pe care îl va stabili Consiliul Economic și Social în termen de un an de la data intrării în vigoare a prezentului Pact, după ce va fi consultat statele părți și instituțiile specializate interesate.

2. Rapoartele pot să aducă la cunoștință factorii și dificultățile care împiedică statele de a-și îndeplini întru totul obligațiile prevăzute în prezentul Pact.

3. În cazul în care informații cu privire la acest subiect au fost deja trimise Organizației Națiunilor Unite sau unei instituții specializate de către un stat parte la Pact, nu va mai fi necesar a se reproduce informațiile, o referire precisă la aceste informații fiind suficientă.

Articolul 18

În virtutea responsabilităților care îi sunt conferite de Carta Națiunilor Unite în domeniul drepturilor omului și libertăților fundamentale, Consiliul Economic și Social va putea încheia înțelegeri cu instituțiile specializate, în vederea prezentării de către acestea de rapoarte cu privire la progresul realizat în îndeplinirea dispozițiilor prezentului Pact, care intră în cadrul activității lor. Rapoartele vor putea cuprinde date asupra deciziilor și recomandărilor adoptate în legătură cu traducerea în viață, de către organele competente ale instituțiilor specializate, a acestor dispoziții.

Articolul 19

Consiliul Economic și Social poate transmite Comisiei drepturilor omului, în scop de studiu și de recomandări de ordin general, sau pentru informare, dacă este cazul, rapoartele privind drepturile omului pe care le comunică statelor în conformitate cu articolele 16 și 17 și rapoartele privind drepturile omului, pe care le comunică instituțiile specializate, în conformitate cu articolul 18.

Articolul 20

Statele părți la prezentul Pact și instituțiile specializate interesate pot prezenta Consiliului Economic și Social observații cu privire la orice recomandare de ordin general făcută în virtutea articolului 19 sau cu privire la orice mențiune a unei recomandări de ordin general figurând într-un raport al Comisiei drepturilor omului sau în orice alt document menționat în raportul respectiv.

Articolul 21

Consiliul Economic și Social poate prezenta periodic Adunării Generale rapoarte cuprinzând recomandări cu caracter general și un rezumat al informațiilor primite de la statele părți la prezentul Pact și de la instituțiile specializate în legătură cu măsurile luate și progresele realizate în vederea asigurării respectării generale a drepturilor recunoscute în prezentul Pact.

Articolul 22

Consiliul Economic și Social poate supune atenției celorlalte organe ale Organizației Națiunilor Unite, organelor subsidiare și instituțiilor specializate interesate, care se ocupă de

furnizarea unei asistențe tehnice, orice problemă pe care o ridică rapoartele menționate în prezenta parte a prezentului Pact și care poate ajuta acestor organisme să se pronunțe fiecare în propria sa sferă de competență asupra oportunității măsurilor internaționale capabile să contribuie la punerea în aplicare efectivă și progresivă a prezentului Pact.

Articolul 23

Statele părți la prezentul Pact sunt de acord că măsurile de ordin internațional destinate să asigure realizarea drepturilor recunoscute în Pact cuprind în special încheierea de convenții, adoptarea de recomandări, furnizarea unei asistențe tehnice și organizarea, împreună cu guvernele interesate, a unor reuniuni regionale și reuniuni tehnice în scop de consultare și de studiu.

Articolul 24

Nici o dispoziție din prezentul Pact nu trebuie interpretată ca aducând atingere dispozițiilor din Carta Națiunilor Unite și din actele constitutive ale instituțiilor specializate care definesc răspunderile diverselor organe ale Organizației Națiunilor Unite și ale instituțiilor specializate cu privire la chestiunile prevăzute în prezentul Pact.

Articolul 25

Nici o dispoziție din prezentul Pact nu va fi interpretată ca aducând atingere dreptului inerent al tuturor popoarelor de a beneficia și de a se folosi pe deplin și în mod liber de bogățiile și resursele lor naturale.

PARTEA A CINCEA

Articolul 26

1. Prezentul Pact este deschis spre semnare oricărui stat membru al Organizației Națiunilor Unite sau membru al vreuneia dintre instituțiile sale specializate, oricărui stat parte la Statutul Curții Internaționale de Justiție, precum și oricărui alt stat invitat de Adunarea generală a Națiunilor Unite să devină parte la prezentul Pact.

2. Prezentul Pact este supus ratificării, iar instrumentele de ratificare vor fi depuse la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite.

3. Prezentul Pact va fi deschis spre aderare oricărui stat la care se referă paragraful 1 din prezentul articol.

4. Aderarea se va face prin depunerea la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite a unui instrument de aderare.

5. Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite va informa toate statele care au semnat prezentul Pact sau care au aderat la el despre depunerea fiecărui instrument de ratificare sau de aderare.

Articolul 27

1. Prezentul Pact va intra în vigoare la trei luni de la data depunerii la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite al celui de-al treizeci și cincilea instrument de ratificare sau de aderare.

2. Pentru fiecare dintre statele care vor fi ratificat prezentul Pact sau vor adera la el după depunerea celui de-al treizeci și cincilea instrument de ratificare sau de aderare, Pactul va intra în vigoare la trei luni de la data depunerii de către acel stat a instrumentului său de ratificare sau de aderare.

Articolul 28

Dispozițiile prezentului Pact se aplică, fără nici o limitare sau excepție, tuturor unităților constitutive ale statelor federative.

Articolul 29

1. Orice stat parte la prezentul Pact poate să propună un amendament și să depună textul acestuia la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite. Secretarul general va transmite apoi toate proiectele de amendament statelor părți la prezentul Pact, cerându-le să-i comunice dacă doresc să se convoace o conferință a statelor părți pentru a examina aceste proiecte și a le supune votării. Dacă cel puțin o treime din state se declară în favoarea acestei convocări, Secretarul general va convoca conferința sub auspiciile Organizației Națiunilor Unite. Orice amendament adoptat de majoritatea statelor prezente și votante la conferință va fi supus aprobării Adunării generale a Națiunilor Unite.

2. Aceste amendamente intră în vigoare după aprobarea lor de către Adunarea generală a Națiunilor Unite și acceptarea de către o majoritate de două treimi a statelor părți la prezentul Pact, în conformitate cu respectivele lor reguli constituționale.

3. Când aceste amendamente intră în vigoare, ele sunt obligatorii pentru statele părți care le-au acceptat, celelalte state părți rămânând legate de dispozițiile prezentului Pact și de orice amendament anterior pe care l-au acceptat.

Articolul 30

Independent de notificările prevăzute la paragraful 5 al articolului 26, Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite, va informa toate statele la care se referă paragraful 1 al aceluiași articol:

a) cu privire la semnăturile, instrumentele de ratificare și de aderare depuse în conformitate cu articolul 26;

b) cu privire la data la care prezentul Pact va intra în vigoare, în conformitate cu articolul 27 și la data când vor intra în vigoare amendamentele prevăzute în articolul 29.

Articolul 31

1. Prezentul Pact, ale cărui texte în limbile chineză, engleză, franceză, rusă și spaniolă sunt în egală măsură autentice, vor fi depuse la arhivele Organizației Națiunilor Unite.

2. Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite va transmite tuturor statelor la care se referă articolul 26 câte o copie certificate după prezentul Pact.

**Convenție asupra eliminării tuturor formelor de
discriminare față de femei***

din 18.12.1979

* Adoptată la 18 decembrie 1979 la New York

Adoptată și deschisă spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 34/180 din 18 decembrie 1979. A intrat în vigoare la 3 septembrie 1981, cf. dispozițiilor art.27 (1).

În vigoare pentru Republica Moldova din 31 iulie 1994

Statele părți la prezenta Convenție,

Luând notă că în Carta Națiunilor Unite se reafirmă încrederea în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea persoanei umane, în egalitatea drepturilor bărbatului și femeii,

Luând notă că Declarația universală a drepturilor omului afirmă principiul nediscriminării și proclamă că toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și drepturi și că fiecare om poate să se prevalde de toate drepturile și libertățile enunțate în acest document, fără nici o deosebire, îndeosebi de sex,

Luând notă că statele părți la pactele internaționale ale drepturilor omului au obligația să asigure egalitatea drepturilor bărbatului și femeii în exercitarea tuturor drepturilor economice, sociale, culturale, civile și politice,

Luând în considerare convențiile internaționale încheiate sub egida Organizației Națiunilor Unite și instituțiilor specializate în vederea promovării egalității drepturilor bărbatului și femeii,

Luând notă, de asemenea, de rezoluțiile, declarațiile și recomandările adoptate de Organizația Națiunilor Unite și instituțiile specializate în vederea promovării egalității drepturilor bărbatului și femeii,

Preocupate în același timp de constatarea că, în pofida acestor diverse instrumente, femeile continuă să facă obiectul unor importante discriminări,

Reamintind că discriminarea față de femei violează principiile egalității în drepturi și respectului demnității umane, că ea împiedică participarea femeilor, în aceleași condiții ca bărbații, la viața politică, socială, economică și culturală din țara lor, creează obstacole creșterii bunăstării societății și a familiei și împiedică femeile să-și servească țara și omenirea în deplinătatea posibilităților lor,

Preocupate de faptul că, în situațiile de sărăcie, femeile au un acces minim la alimentație, servicii medicale, educație, pregătire profesională, precum și la angajarea în muncă și la satisfacerea altor necesități,

Convinsă că instaurarea unei noi ordini economice internaționale, bazată pe echitate și justiție, va contribui în mod semnificativ la promovarea egalității între bărbat și femeie,

Subliniind că eliminarea apartheidului, a tuturor formelor de rasism, a discriminării rasiale, colonialismului, neocolonialismului, agresiunii, ocupației și dominației străine, a amestecului în treburile interne ale statelor este indispensabilă exercitării depline de către bărbat și femeie a drepturilor lor,

Afirmând că întărirea păcii și securității internaționale, diminuarea încordării internaționale, cooperarea dintre toate statele, indiferent de sistemele lor sociale și economice, dezarmarea generală și completă și, îndeosebi, dezarmarea nucleară sub control internațional strict și eficace, afirmarea principiilor justiției, egalității și avantajului reciproc în relațiile dintre țări și înfăptuirea dreptului popoarelor aflate sub dominație străină și colonială și sub ocupație străină la autodeterminare și la independență, precum și respectul suveranității naționale și al integrității teritoriale vor favoriza progresul social și dezvoltarea și vor contribui, în consecință, la realizarea deplinei egalități între bărbat și femeie,

Convinse că dezvoltarea completă a unei țări, bunăstarea lumii și cauza păcii cer participarea deplină a femeilor, în condiții de egalitate cu bărbații, în toate domeniile, Având în vedere însemnătatea contribuției femeilor la bunăstarea familiei, în progresul societății, care până în prezent nu a fost pe deplin recunoscută, ca și importanța socială a maternității, precum și rolul părinților în familie și în educarea copiilor, și conștient de faptul că rolul femeii în procreare nu trebuie să fie o cauză de discriminare și că educarea copiilor necesită o împărțire a responsabilităților între bărbați, femei și societate în ansamblul său,

Conștient de că rolul tradițional al bărbatului în familie și societate trebuie să evolueze în aceeași măsură cu acela al femeii, dacă se dorește să se ajungă la o egalitate reală a bărbatului și a femeii,

Hotărâte să pună în aplicare principiile enunțate în Declarația asupra eliminării discriminării față de femei și pentru aceasta să adopte măsurile necesare pentru eliminarea acestei discriminări sub toate formele și manifestările ei,

Au convenit asupra celor ce urmează:

PARTEA ÎNTÎI

Articolul 1

În termenii prezentei Convenții, expresia discriminare față de femei vizează orice diferențiere, excludere sau restricție bazată pe sex, care are drept efect sau scop să compromită ori să anihileze recunoașterea, beneficiul și exercitarea de către femei, indiferent de starea lor matrimonială, pe baza egalității dintre bărbat și femeie, a drepturilor omului și libertăților fundamentale, în domeniile politic, economic, social, cultural și civil sau în orice alt domeniu.

Articolul 2

Statele părți condamnă discriminarea față de femei sub toate formele sale, convin să ducă prin toate mijloacele adecvate și fără întârziere o politică vizând să elimine discriminarea față de femei și, în acest scop, se angajează:

a) să înscrie în constituția lor națională sau în alte dispoziții legislative corespunzătoare principiul egalității bărbaților și femeilor, în măsura în care acest lucru nu a fost deja efectuat, și să asigure, pe cale legislativă sau pe alte căi adecvate, aplicarea efectivă a acestui principiu;

b) să adopte măsuri legislative și alte măsuri corespunzătoare, inclusiv sancțiuni în caz de nevoie, care să interzică orice discriminare față de femei;

c) să instituie o protecție pe cale juridică a drepturilor femeilor pe bază de egalitate cu bărbații și să garanteze prin intermediul tribunalelor naționale competente și al altor instituții publice protecția efectivă a femeilor împotriva oricărui act discriminatoriu;

d) să se abțină de la orice act sau practică discriminatorie față de femei și să asigure ca autoritățile și instituțiile publice să se conformeze acestei obligații;

e) să ia toate măsurile corespunzătoare pentru eliminarea discriminării față de femei de către o persoană, o organizație sau o întreprindere oricare ar fi aceasta;

f) să ia toate măsurile corespunzătoare, inclusiv prin dispoziții legislative, pentru modificarea sau abrogarea oricărei legi, dispoziții, cutume sau practici care constituie o discriminare față de femei;

g) să abroge toate dispozițiile penale care constituie o discriminare față de femei.

Articolul 3

Statele părți iau în toate domeniile - politic, social, economic și cultural - toate măsurile corespunzătoare, inclusiv prin dispoziții legislative, pentru a asigura deplina dezvoltare și progresul femeilor, în scopul de a le garanta exercitarea și beneficiul drepturilor omului și libertăților fundamentale, pe baza egalității cu bărbații.

Articolul 4

1. Adoptarea de către statele părți a unor măsuri temporare speciale, menite să accelereze instaurarea egalității în fapt între bărbați și femei, nu este considerată cu un act de discriminare în sensul definiției din prezenta Convenție, dar nu trebuie ca aceasta să aibă drept consecință menținerea unor norme inegale sau diferențiate; aceste măsuri trebuie să fie abrogate de îndată ce au fost realizate obiectivele în materie de egalitate de șanse și tratament.

2. Adoptarea de către statele părți a unor măsuri speciale, inclusiv cele prevăzute în prezenta Convenție, care au drept scop ocrotirea maternității, nu este considerată ca un act discriminatoriu.

Articolul 5

Statele părți vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru:

a) a modifica schemele și metodele de comportament social și cultural al bărbatului și femeii, pentru a se ajunge la eliminarea prejudecăților și practicilor cutumiară sau de altă natură care sunt bazate pe ideea de inferioritate sau superioritate a unui sex, sau pe imaginea șablon privind rolul bărbatului sau al femeii;

b) a asigura ca educația în familie să contribuie la o înțelegere clară a faptului că maternitatea este o funcție socială și recunoașterea responsabilității comune a bărbatului și femeii în creșterea și educarea copiilor și în asigurarea dezvoltării lor, ținând seama că interesul copilului este condiția primordială în toate cazurile.

Articolul 6

Statele părți vor lua toate măsurile adecvate, inclusiv pe plan legislativ, pentru reprimarea sub toate formele existente a traficului de femei și a exploatarea prostituției de femei.

PARTEA A DOUA

Articolul 7

Statele părți vor lua toate măsurile necesare pentru eliminarea discriminării față de femei în viața politică și publică a țării și, în special, pentru a le asigura, în condiții de egalitate cu bărbații:

a) dreptul de a vota la toate alegerile și referendumurile publice și de a fi alese în toate organismele eligibile în mod public;

b) dreptul de a lua parte la elaborarea politicii statului și la punerea acesteia în aplicare, de a ocupa funcții publice și de a exercita toate funcțiile publice la toate echivalele de guvernământ;

c) dreptul de a participa în organizațiile și asociațiile neguvernamentale care activează în viața publică și politică a țării.

Articolul 8

Statele părți vor lua toate măsurile necesare pentru ca femeile să aibă posibilitatea, în condiții de egalitate cu bărbații și fără discriminare, de a reprezenta guvernul lor pe plan internațional și de a participa la activitățile organizațiilor internaționale.

Articolul 9

1. Statele părți vor acorda femeilor drepturi egale cu cele ale bărbaților în ceea ce privește dobândirea, schimbarea sau păstrarea cetățeniei. Ele vor garanta în deosebi că nici căsătoria cu un străin, nici schimbarea cetățeniei soțului în timpul căsătoriei nu o vor face apatridă și nici nu o vor obliga să-și ia cetățenia soțului.

2. Statele părți vor acorda femeii drepturi egale cu cele ale bărbatului în ceea ce privește cetățenia copiilor lor.

PARTEA A TREIA

Articolul 10

Statele părți vor lua măsurile corespunzătoare pentru eliminarea discriminării față de femei, în scopul de a le asigura drepturi egale cu cele ale bărbatului în ceea ce privește educația și, în special, pentru a asigura pe baza egalității bărbatului cu femeia:

a) aceleași condiții de orientare profesională, de acces la studii și la obținerea de diplome în instituțiile de învățământ la toate categoriile, în zone rurale ca și în zone urbane, această egalitate trebuind să fie asigurată în învățământul preșcolar, general, tehnic, profesional și în învățământul tehnic superior ca și în cadrul oricărui alt mijloc de formare profesională;

b) accesul la aceleași programe, la aceleași examene, la un corp didactic posedând o calificare de același nivel și la localuri și echipamente școlare de aceeași calitate;

c) eliminarea oricărei concepții șablon privind rolul bărbatului și al femeii la toate nivelurile și în toate formele de învățământ, prin încurajarea educației mixte și a altor tipuri de educație, care sunt destinate să contribuie la realizarea acestui obiectiv și, în special, prin revizuirea cărților și programelor școlare și adaptarea corespunzătoare a metodelor pedagogice;

d) aceleași posibilități în ceea ce privește acordarea de burse și alte subvenții pentru studii;

e) aceleași posibilități de acces la programele de educație permanentă, inclusiv la programele de alfabetizare pentru adulți și la programele de alfabetizare speciale, îndeosebi în vederea reducerii cât mai rapide a oricărei discrepante în domeniul instrucției publice între bărbat și femeie;

f) reducerea procentului femeilor care își abandonează studiile și organizarea de programe pentru tinerele fete și pentru femeile care părăsesc școala înainte de terminarea ei;

g) aceleași posibilități de a participa activ la sport și educație fizică;

h) accesul la informațiile specifice de ordin educativ, care au drept scop asigurarea sănătății și bunăstării familiilor, inclusiv la informațiile și sfaturile referitoare la planificarea familială.

Articolul 11

1. Statele părți se angajează să ia toate măsurile corespunzătoare pentru eliminarea discriminării față de femei în domeniul angajării în muncă, pentru a se asigura, pe baza egalității dintre bărbat și femeie, aceleași drepturi și, în special:

a) dreptul la muncă, ca drept inalienabil pentru toate ființele umane;

b) dreptul la aceleași posibilități de angajare în muncă, inclusiv în privința aplicării aceluiași criterii de selecție în materie de angajare;

c) dreptul la liberă alegere a profesiei și a locului de muncă, dreptul la promovare, la stabilirea locului de muncă și la toate facilitățile și condițiile de muncă, dreptul la formare profesională și la reciclare, inclusiv ucenicie, perfecționare profesională și pregătire permanentă;

d) dreptul la egalitate de remunerație, inclusiv în ceea ce privește și alte avantaje, la egalitate de tratament pentru o muncă de o valoare egală și, de asemenea, la egalitate de tratament în privința calității muncii;

e) dreptul la securitate socială, în special la pensie, ajutoare de șomaj, de boală, de invaliditate, de bătrânețe sau pentru orice altă situație de pierdere a capacității de muncă, ca și dreptul la concediu plătit;

f) dreptul la ocrotirea sănătății și la securitatea condițiilor de muncă, inclusiv la salvagardarea funcțiilor de reproducere.

2. Pentru a preveni discriminarea față de femei bazată pe căsătorie sau maternitate și pentru a le garanta în mod efectiv dreptul la muncă, statele părți se angajează să ia măsuri corespunzătoare, având drept obiect:

a) interzicerea, sau pedeapsa sancțiunilor, a concedierii pentru cauză de graviditate sau concediu de maternitate și a discriminării în ceea ce privește concedierile bazate pe statutul matrimonial;

b) instituirea acordării concediului de maternitate plătit sau care ar crea drepturi la prestări sociale similare, cu garantarea menținerii locului de muncă avut anterior, a drepturilor de vechime și avantajelor sociale;

c) încurajarea creării de servicii sociale de sprijin, necesare pentru a permite părinților să-și combine obligațiile familiale cu responsabilitățile profesionale și cu participarea la viața publică, favorizând îndeosebi crearea și dezvoltarea unei rețele de grădinițe de copii;

d) asigurarea unei protecții speciale pentru femeile însărcinate, pentru care s-a dovedit că munca le este nocivă.

3. Legile care au drept scop să ocrotească femeile în domeniile vizate prin prezentul articol vor fi revizuite periodic, în funcție de cunoștințele științifice și tehnice, vor fi revizuite, abrogate sau extinse, în funcție de necesități.

Articolul 12

1. Statele părți vor lua toate măsurile necesare pentru eliminarea discriminării față de femei în domeniul sănătății, pentru a le asigura, pe baza egalității între bărbat și femeie, mijloacele de a avea acces la serviciile medicale, inclusiv la cele referitoare la planificarea familială.

2. Independent de prevederile paragrafului 1, statele părți vor asigura pentru femei în timpul gravidității, la naștere și după naștere servicii corespunzătoare și, la nevoie, gratuite și, de asemenea, un regim alimentar corespunzător în timpul gravidității și pe parcursul alăptării.

Articolul 13

Statele părți se angajează să ia toate măsurile necesare pentru eliminarea discriminării față de femei în alte domenii ale vieții economice, sociale, în scopul de a asigura, pe baza egalității bărbatului cu femeia, aceleași drepturi și, în special:

a) dreptul de prestații familiale;

b) dreptul la împrumuturi bancare, împrumuturi ipotecare și alte forme de credit financiar;

c) dreptul de a participa la activitățile recreative, sport și la toate aspectele vieții culturale.

Articolul 14

1. Statele părți vor ține seama de problemele specifice ale femeilor din mediul rural și de rolul important pe care aceste femei îl au în susținerea materială a familiilor lor, în special prin munca lor în sectoarele nefinanciare ale economiei, și vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru a asigura aplicarea dispozițiilor prezentei Convenții femeilor din zonele rurale.

2. Statele părți vor lua toate măsurile adecvate pentru a elimina discriminarea față de femei din zonele rurale, cu scopul de a asigura, pe baza egalității între bărbat și femeie, participarea lor la dezvoltarea rurală și la avantajele acestei dezvoltări și, în special, le vor asigura dreptul:

a) de a participa din plin la elaborarea și executarea planurilor de dezvoltare la toate nivelurile;

b) de a avea acces la serviciile corespunzătoare în domeniul sănătății, inclusiv la informații, sfaturi și servicii în materie de planificare a familiei;

c) de a beneficia în mod direct de programele de securitate socială;

d) de a beneficia de toate formele de pregătire și educație, școlare și neșcolare, inclusiv în materie de alfabetizare socială, și de a putea beneficia de toate serviciile publice de informare și educare, în special pentru a crește competența lor tehnică;

e) de a organiza grupe de întraajutorare și cooperative pentru a le asigura aceleași șanse pe plan economic, indiferent că este vorba de muncă salariată sau de muncă independentă;

f) de a participa la toate activitățile publice;

g) de a avea acces la obținerea de credite și împrumuturi agricole, precum și la serviciile de comercializare și la tehnologiile corespunzătoare, și de a beneficia de un tratament egal cu ocazia înfăptuirii reformelor agrare și a proiectelor de amenajări rurale;

h) de a beneficia de condiții de viață convenabile, în special în ceea ce privește locuințele, condițiile sanitare, aprovizionare cu electricitate și apă, transporturi și comunicații.

PARTEA A PATRA

Articolul 15

1. Statele părți recunosc egalitatea femeii cu bărbatul în fața legii.
2. Statele părți recunosc femeia, în materie civilă, ca având o capacitate juridică identică cu aceea a bărbatului și aceleași posibilități pentru a o exercita. Ele îi recunosc, în special, drepturi egale în ceea ce privește încheierea de contracte și administrarea bunurilor și îi vor acorda același tratament în toate fazele procedurii judiciare.
3. Statele părți convin că orice contract și orice act privat, de orice natură, având un efect juridic care vizează limitarea capacității juridice a femeii, trebuie să fie considerat ca nul și neavenit.
4. Statele părți vor acorda bărbatului și femeii aceleași drepturi în ceea ce privește legislația referitoare la dreptul persoanelor de a circula liber și de a-și alege reședința și domiciliul lor.

Articolul 16

1. Statele părți vor lua toate măsurile necesare pentru a elimina discriminarea față de femei în toate problemele decurgând din căsătorie și în raporturile de familie și, în special, vor asigura, pe baza egalității bărbatului cu femeia:
  - a) același drept de a încheia o căsătorie;
  - b) același drept de a-și alege în mod liber soțul și de a nu încheia o căsătorie decât prin consimțământul său liber și deplin;
  - c) aceleași drepturi și aceleași responsabilități atât în timpul căsătoriei, cât și la desfacerea ei;
  - d) aceleași drepturi și aceleași responsabilități în calitate de părinți, indiferent de situația lor matrimonială, pentru problemele referitoare la copiii lor; în toate cazurile, interesul copiilor va fi considerat primordial;
  - e) aceleași drepturi de a decide în mod liber și în deplină cunoștință de cauză asupra numărului și planificării nașterilor și de a avea acces la informații, la educație și la mijloacele necesare pentru exercitarea acestor drepturi;
  - f) aceleași drepturi și responsabilități în materie de tutelă, curatelă, de încredințare și adopție a copiilor sau reglementări juridice similare, când aceste instituții există în legislația națională; în toate cazurile, interesul copiilor va fi considerat primordial;
  - g) aceleași drepturi personale soțului și soției, inclusiv în ceea ce privește alegerea numelui de familie, a unei profesii și a unei ocupații;
  - h) aceleași drepturi pentru fiecare dintre soți în materie de proprietate, de dobândire, de gestiune, de administrare, de beneficiu și de dispoziție asupra bunurilor, atât cu titlu gratuit, cât și oneros.
2. Logodnele și căsătoriile copiilor nu vor avea efecte juridice și vor fi luate toate măsurile necesare, inclusiv pe plan legislativ, de a se fixa o vârstă minimă pentru căsătorie și a face obligatorie înregistrarea căsătoriilor într-un registru oficial.

PARTEA A CINCEA

Articolul 17

1. În scopul examinării progreselor realizate în aplicarea prezentei Convenții, se constituie un Comitet pentru eliminarea discriminării față de femei (denumit în continuare Comitet), care să fie compus, în momentul intrării în vigoare a Convenției, din 18 - și după ratificarea sau aderarea a 35 de state - din 23 experți de înaltă autoritate morală și competență în domeniile de aplicabilitate ale Convenției. Experții vor fi aleși de către statele părți din rândul cetățenilor lor

și vor funcționa cu titlu personal, ținând seama de principiul unei repartii geografice echitabile și de reprezentarea diferitelor forme de civilizație, precum și a principalelor sisteme juridice.

2. Membrii Comitetului vor fi aleși prin vot secret, dintr-o listă de candidați desemnați de către statele părți. Fiecare stat parte poate să desemneze un candidat ales dintre cetățenii săi.

3. Prima alegere va avea loc la 6 luni după data intrării în vigoare a prezentei Convenții. Cu 3 luni cel puțin înaintea datei fiecărei alegeri, Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite adresează o scrisoare statelor părți pentru a le invita să prezinte candidații lor într-un termen de 2 luni. Secretarul general întocmește o listă alfabetică a tuturor candidaților, indicând din partea cărui stat au fost desemnați, lista pe care o va comunica statelor părți.

4. Membrii Comitetului sunt aleși cu ocazia unei reuniuni a statelor părți, convocată de către Secretarul general la sediul Organizației Națiunilor Unite. La această reuniune, la care cvorumul este constituit din două treimi ale statelor părți, sunt aleși ca membri ai Comitetului candidații care au obținut cel mai mare număr de voturi și majoritatea absolută de voturi a reprezentanților statelor părți prezenți și votați.

5. Membrii Comitetului sunt aleși pentru 4 ani. Totuși, mandatul a 9 membri aleși la prima alegere va lua sfârșit după 2 ani; președintele Comitetului va trage la sorți numele acestor 9 membri imediat după prima alegere.

6. Alegerea celorlalți cinci membri ai Comitetului se va face conform dispozițiilor paragrafelor 2, 3 și 4 din prezentul articol, după cea de-a 35-a ratificare sau adeziune. Mandatul a doi membri, aleși cu această ocazie, va lua sfârșit după 2 ani; numele acestor doi membri va fi tras la sorți de către președintele Comitetului.

7. Pentru a ocupa locurile devenite vacante în mod fortuit, statul parte al cărui expert a încetat de a exercita funcțiile sale de membru al Comitetului va numi un alt expert dintre cetățenii săi, sub rezerva aprobării Comitetului.

8. Membrii Comitetului primesc, cu aprobarea Adunării generale, retribuții din resursele Organizației Națiunilor Unite, în condițiile fixate de către Adunare, având în vedere importanța responsabilităților Comitetului.

9. Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite pune la dispoziția Comitetului personalul și mijloacele materiale care îi sunt necesare pentru a se achita în mod eficient de funcțiile ce îi sunt încredințate în virtutea prezentei Convenții.

Articolul 18

1. Statele părți se angajează să prezinte Secretarului general al Organizației Națiunilor Unite, în vederea examinării de către Comitet, un raport asupra măsurilor de ordin legislativ adoptat în aplicarea dispozițiilor prezentei Convenții și asupra progreselor realizate în această privință

a) în anul următor intrării în vigoare a Convenției în statul respectiv;

b) ulterior, la fiecare 4 ani, precum și la cererea Comitetului.

2. Rapoartele pot să indice factorii și dificultățile care influențează asupra măsurii în care sunt îndeplinite obligațiile prevăzute prin prezenta Convenție.

Articolul 19

1. Comitetul adoptă propriul său regulament de procedură.

2. Comitetul alege biroul său pentru o perioadă de 2 ani,

Articolul 20

1. Comitetul se reunește în mod normal pentru o perioadă de cel mult 2 săptămâni în fiecare an, pentru a examina rapoartele prezentate în baza art. 18 al prezentei Convenții.

2. Reuniunile Comitetului vor avea loc de regulă la sediul Organizației Națiunilor Unite sau în orice alt loc adecvat, stabilit de către Comitet.

Articolul 21

1. Comitetul prezintă anual un raport, prin intermediul Consiliului Economic și Social, Adunării generale a Organizației Națiunilor Unite asupra activităților sale și poate să formuleze sugestii și recomandări generale, bazate pe examinarea rapoartelor și informațiilor primite de la statele părți. Aceste sugestii și recomandări sunt incluse în raportul Comitetului, însoțite, după caz, de observațiile statelor părți.

2. Secretarul general transmite raportul Comitetului, spre informare, Comisiei pentru condiția femeii.

Articolul 22

Instituțiile specializate au dreptul să fie reprezentate cu prilejul examinării aplicării tuturor dispozițiilor prezentei Convenții care intră în domeniul lor de activitate. Comitetul poate invita instituțiile specializate să prezinte rapoarte asupra aplicării Convenției în domeniul din sfera lor de activitate.

PARTEA A ȘASEA

Articolul 23

Nici o dispoziție a prezentei Convenții nu va aduce atingere prevederilor care sunt mai favorabile pentru realizarea egalității între bărbat și femeie, conținute în:

- a) legislația unui stat parte;
- b) în orice altă Convenție, tratat sau acord internațional în vigoare în acel stat.

Articolul 24

Statele părți se angajează să adopte toate măsurile necesare la nivel național pentru asigurarea exercitării depline a drepturilor recunoscute prin prezenta Convenție.

Articolul 25

1. Prezenta Convenție este deschisă semnării tuturor statelor.
2. Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite este desemnat ca depozitar al prezentei Convenții.
3. Prezenta Convenție este supusă ratificării, iar instrumentele de ratificare vor fi depuse la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite.
4. Prezenta Convenție va fi deschisă aderării tuturor statelor. Aderarea se va face prin depunerea unui instrument de aderare la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite.

Articolul 26

1. Oricare dintre statele părți poate cere în orice moment revizuirea prezentei Convenții, adresînd o comunicare scrisă în acest sens Secretarului general al Organizației Națiunilor Unite.
2. Adunarea generală a Organizației Națiunilor Unite decide asupra măsurilor care vor fi luate în cazul în speță, față de o cerere de această natură.

Articolul 27

1. Prezenta Convenție va intra în vigoare în a treizecea zi care va urma depunerii la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite aceluia de-al douăzecilea instrument de ratificare sau aderare.
2. Pentru fiecare stat care va ratifica prezenta Convenție sau va adera după depunerea celui de-al douăzecilea instrument de ratificare sau de aderare, Convenția va intra în vigoare în cea de-a treizecea zi după data depunerii de către acest stat a instrumentului său de ratificare sau de aderare.

Articolul 28

1. Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite va primi și va comunica tuturor statelor textul rezervelor care au fost făcute în momentul ratificării sau aderării.

2. Nici o rezervă incompatibilă cu obiectul și scopurile prezentei Convenții nu va fi acceptată.

3. Rezerva poate fi retrasă în orice moment, pe calea unei notificări adresate Secretarului general al Organizației Națiunilor Unite, care va informa toate statele părți la Convenție. Notificarea va produce efecte de la data primirii ei.

Articolul 29

1. Orice diferend între două sau mai multe state părți privind interpretarea sau aplicarea prezentei Convenții, care nu este soluționat pe calea negocierilor, este supus arbitrajului, la cererea uneia dintre părți. Dacă, în decurs de 6 luni de la data cererii de arbitraj, părțile nu reușesc să se pună de acord în ceea ce privește organizarea arbitrajului, oricare dintre ele poate supune diferendul Curții Internaționale de Justiție, depunând o cerere în acest sens, în conformitate cu Statutul Curții.

2. Oricare stat parte va putea declara, în momentul în care va semna prezenta Convenție, o va ratifica sau va adera la ea că nu se consideră legat de dispozițiile paragrafului 1 din prezentul articol. Celelalte state părți nu vor putea să invoce aceste dispoziții față de statul parte care a formulat astfel de rezerve.

3. Oricare stat parte care a formulat o rezervă conform dispozițiilor paragrafului 2 din prezentul articol va putea în orice moment să ridice această rezervă printr-o notificare adresată Secretarului general al Organizației Națiunilor Unite.

Articolul 30

Prezenta Convenție, al cărei text în limbile engleză, arabă, chineză, spaniolă, franceză și rusă au aceeași valoare, va fi depusă la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite.

Drept care subsemnații, având împuternicirile corespunzătoare, auserat prezenta Convenție.

Convenție împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante*

din 10.12.1984

* Adoptată la New York la 10 decembrie 1984

Adoptată și deschisă spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 39/46 din 10 decembrie 1984. A intrat în vigoare la 26 iunie 1987, conform dispozițiilor art.27(1)

În vigoare pentru Republica Moldova din 28 decembrie 1995

Notă: Aderat prin Hot. Parl. nr.473-XIII din 31.05.95

Statele părți la prezenta Convenție,

Considerând că, în conformitate cu principiile proclamate în Carta Națiunilor Unite, recunoașterea unor drepturi egale și inalienabile pentru toți membrii familiei umane constituie fundamentul libertății, dreptății și păcii în lume,

Recunoscând că aceste drepturi decurg din demnitatea inerentă persoanei umane,

Având în vedere obligația statelor, decurgând din Cartă, îndeosebi din articolul 55, de a încuraja respectarea universală și efectivă a drepturilor omului și a libertăților fundamentale,

Ținând seamă de articolul 5 al Declarației universale a drepturilor omului și de articolul 7 al Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice care ambele prevăd că nimeni nu va fi supus la tortură și nici la pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante,

Ținând seamă de asemenea de Declarația asupra protecției tuturor persoanelor împotriva torturii și altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, adoptată de Adunarea generală la 9 decembrie 1975,

Dorind să sporească eficiența luptei împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante în întreaga lume,

Au convenit cele ce urmează:

PARTEA ÎNTÎI

Articolul 1

1. În scopul prezentei Convenții, termenul "tortură" desemnează orice act prin care se provoacă unei persoane, cu intenție, o durere sau suferințe puternice, de natură fizică sau psihică, în special cu scopul de a obține, de la această persoană sau de la o persoană terță, informații sau mărturisiri, de a o pedepsi pentru un act pe care aceasta sau o terță persoană l-a comis sau este bănuită că l-a comis, de a o intimida sau de a face presiune asupra unei terțe persoane, sau pentru orice alt motiv bazat pe o formă de discriminare, oricare ar fi ea, atunci când o asemenea durere sau suferință sunt provocate de către un agent al autorității publice sau orice altă persoană care acționează cu titlu oficial, sau la instigarea sau cu consimțământul expres sau tacit al unor asemenea persoane. Acest termen nu se referă la durerea ori

suferințele rezultînd exclusiv din sancțiuni legale, inerente acestor sancțiuni sau ocazionate de ele.

2. Acest articol nu afectează instrumentele internaționale sau legile naționale care conțin sau ar putea conține prevederi cu caracter mai larg.

Notă: Vezi Erata din Monitorul Oficial nr.61-63 din 16.04.2004 pag.23 (art.1 a fost completat cu o propoziție)

Articolul 2

1. Fiecare stat parte va lua măsuri legislative, administrative, judiciare și alte măsuri eficiente pentru a împiedica comiterea unor acte de tortură pe teritoriul de sub jurisdicția sa.

2. Nici o împrejurare excepțională, oricare ar fi ea, fie că este vorba de starea de război sau amenințare cu războiul, de instabilitate politică internă sau de orice altă stare de excepție, nu poate fi invocată pentru a justifica tortura.

Articolul 3

1. Nici un stat parte nu va expulza, respinge și nici extrăda o persoană către un alt stat, cînd există motive serioase de a crede că acolo aceasta riscă să fie supusă în tortură.

2. Pentru a stabili existența unor asemenea motive, autoritățile competente vor ține seamă de toate împrejurările pertinente, inclusiv, dacă va fi cazul, de existența în statul respectiv a unei situații caracterizată prin încălcări sistematice, grave, flagrante și de proporții ale drepturilor omului.

Articolul 4

1. Fiecare stat parte va veghea ca toate actele de tortură să constituie infracțiuni din punctul de vedere al dreptului penal. Se va proceda la fel în privința tentativei de a practica tortura sau orice act săvîrșit de oricare persoană și care ar constitui complicitate sau participare la tortură.

2. Fiecare stat parte va sancționa aceste infracțiuni cu pedepse corespunzătoare, ținînd seamă de gravitatea lor.

Articolul 5

1. Fiecare stat parte va lua măsurile necesare pentru a-și stabili competența în legătură cu infracțiunile vizate la articolul 4, în cazurile următoare:

a) Cînd infracțiunea a fost comisă pe teritoriul aflat sub jurisdicția sa sau la bordul aeronavelor sau al navelor înmatriculate în acel stat;

b) Cînd autorul prezumat al infracțiunii este un resortisant al aceluia stat;

c) Cînd victima este un resortisant al aceluia stat, iar acesta consideră că este oportun.

2. Fiecare stat parte va lua, de asemenea, măsurile necesare pentru a-și stabili competența cu privire la aceste infracțiuni în cazul în care autorul prezumat al acestora se găsește pe teritoriul aflat sub jurisdicția sa și cînd acest stat nu-l extrădează în conformitate cu articolul 8 către alt stat vizat la paragraful 1 al prezentului articol.

3. Prezenta Convenție nu îndeapărtează nici o competență penală exercitată în conformitate cu legile naționale.

Articolul 6

1. Dacă apreciază că împrejurările o justifică, după ce va fi examinat informațiile de care dispune, fiecare stat parte pe teritoriul căruia se găsește o persoană bănuită de a fi săvârșit o infracțiune vizată la articolul 4 va asigura reținerea acestei persoane sau va lua orice alte măsuri juridice necesare pentru a asigura prezența acesteia. Această reținere și aceste măsuri trebuie să fie conforme cu legislația acestui stat; ele nu pot fi menținute decât pe o durată de timp necesară declanșării urmăririi penale sau a unei proceduri de extrădare.

2. Statul menționat mai sus va proceda imediat la o anchetă preliminară în vederea constatării faptelor.

3. Orice persoană reținută în aplicarea paragrafului 1 al prezentului articol poate comunica imediat cu reprezentantul calificat cel mai apropiat al statului a cărui cetățenie o are sau, în cazul unei persoane apatride, cu reprezentantul statului în care ea își are în mod obișnuit reședința.

4. Dacă un stat a reținut o persoană, în conformitate cu prevederile prezentului articol, el va informa de îndată statele vizate la paragraful 2 al articolului 5 despre această detenție și împrejurările care o justifică. Statul care procedează la ancheta preliminară vizată la paragraful 2 al prezentului articol va comunica fără întârziere concluziile statelor respective și le va preciza dacă este dispus să-și exercite competența.

Articolul 7

1. Statul parte, având jurisdicția asupra teritoriului pe care este descoperit autorul prezumat al unei infracțiuni vizate la articolul 4, dacă nu-l extrădează pe acesta, va supune problema, în cazurile vizate la articolul 5, autorităților sale competente pentru exercitarea acțiunii penale.

2. Aceste autorități vor lua decizia în aceleași condiții ca pentru orice infracțiune gravă de drept comun, în conformitate cu legislația statului respectiv. În cazurile vizate la paragraful 2 al articolului 5, cerințele privind dovezile necesare urmăririi penale și condamnării nu vor fi în nici un caz mai puțin severe decât cele care se aplică în cazurile vizate la paragraful 1 al articolului 5.

3. Orice persoană urmărită pentru vreuna din infracțiunile vizate la articolul 4 beneficiază de garanția unui tratament echitabil în toate fazele procedurii.

Articolul 8

1. Infracțiunile vizate la articolul 4 vor fi considerate ca fiind incluse de drept în orice tratat de extrădare existent între statele părți. Statele părți se angajează să includă aceste infracțiuni în orice

tratate de extrădare pe care îl vor încheia între ele.

2. Dacă un stat parte care subordonează extrădarea existenței unui tratat este sesizat cu o cerere de extrădare din partea unui alt stat parte cu care el nu este legat printr-un tratat de extrădare, el poate considera prezenta Convenție drept bază juridică a extrădării în ceea ce privește aceste infracțiuni. Extrădarea este subordonată celorlalte condiții prevăzute de legislația statului care urmează să extrădeze.

3. Statele părți care nu subordonează extrădarea existenței unui tratat recunosc aceste infracțiuni drept cazuri de extrădare între ele în condițiile prevăzute de legislația statului care extrădează.

4. Între statele părți, infracțiunile respective vor fi considerate, în scopul extrădării, ca fiind săvârșite atât la locul comiterii lor cât și pe teritoriul aflat sub jurisdicția statelor obligate să-și

stabilească competența în virtutea paragrafului 1 al articolului 5.

Articolul 9

1. Statele părți își vor acorda asistența juridică cea mai largă posibil în orice procedură penală referitoare la infracțiunile vizate la articolul 4, inclusiv în ceea ce privește transmiterea tuturor

elementelor de probă de care dispun și care sunt necesare în scopul procedurii.

2. Statele părți se vor achita de obligațiile care le revin în virtutea paragrafului 1 al prezentului articol în conformitate cu orice tratat de asistență judiciară care ar putea exista între ele.

Articolul 10

1. Fiecare stat parte va lua măsuri pentru a introduce cunoștințe și informații despre interdicția torturii în programele de formare a personalului civil sau militar însărcinat cu aplicarea legilor, a personalului medical, a agenților autorității publice și a altor persoane care pot fi implicate în paza, interogarea sau tratamentul oricărui individ supus oricărei forme de arest, deținere sau închisoare.

2. Fiecare stat parte va include această interdicție printre regulile emise în ceea ce privește obligațiile și atribuțiile acestor persoane.

Articolul 11

Fiecare stat parte va exercita o supraveghere sistematică asupra regulilor, instrucțiunilor, metodelor și practicilor privind interogatoriul și asupra prevederilor privind paza și tratamentul persoanelor supuse oricărei forme de arest, deținere sau închisoare pe teritoriul aflat sub jurisdicția sa, în vederea prevenirii oricărui caz de tortură.

Articolul 12

Fiecare stat parte va lua măsuri pentru ca autoritățile sale competente să procedeze imediat la o anchetă imparțială, ori de câte ori există motive întemeiate de a crede că pe teritoriul aflat sub

jurisdicția sa a fost comis un act de tortură.

Articolul 13

Fiecare stat parte va lua măsuri pentru ca orice persoană care pretinde că a fost supusă torturii pe teritoriul aflat sub jurisdicția sa să aibă dreptul de a prezenta o plângere în fața autorităților

competente ale statului respectiv, care vor proceda imediat, în mod imparțial, la examinarea cazului. Se vor lua măsuri pentru a se asigura protecția reclamantului și a martorilor împotriva oricărei maltratări sau intimidări datorită plîngerii depuse sau dovezii furnizate.

Articolul 14

1. Fiecare stat parte va garanta, în sistemul său juridic, victimei unui act de tortură dreptul de a obține reparație și de a fi despăgubită în mod echitabil și adecvat, inclusiv mijloacele necesare pentru readaptarea sa cât mai completă posibil. În cazul decesului victimei ca urmare a unui act de tortură, persoanele aflate în întreținerea acesteia au dreptul la compensație.

2. Prezentul articol nu exclude dreptul la compensație pe care ar putea să-l aibă victima sau orice altă persoană în virtutea legislației naționale.

Articolul 15

Fiecare stat parte va face în așa fel încât orice declarație, în privința căreia s-a stabilit că a fost obținută prin tortură, să nu poată fi invocată ca element de probă în nici o procedură, cu excepția cazului când este folosită împotriva persoanei acuzate de tortură pentru a se stabili că o declarație a fost într-adevăr făcută.

Articolul 16

1. Fiecare stat parte se angajează să interzică, pe teritoriul aflat sub jurisdicția sa, și alte acte care constituie pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante care nu sunt acte de tortură așa cum aceasta este definită la articolul 1, când asemenea acte sunt săvârșite de către un agent al autorității publice sau orice altă persoană care acționează cu titlu oficial sau la instigarea sau cu consimțământul expres sau tacit al acesteia. Îndeosebi, obligațiile enunțate la articolele 10, 11, 12, și 13 sunt aplicabile altor forme de pedepse cu cruzime, inumane sau degradante.

2. Prevederile prezentei Convenții nu afectează prevederile oricărui alt instrument internațional sau lege națională care interzic pedepsele sau tratamentele cu cruzime, inumane sau degradante, sau care se referă la extrădare sau la expulzare.

PARTEA A DOUA

Articolul 17

1. Se înființează un Comitet împotriva torturii (denumit în continuare "Comitetul") care are funcțiile definite mai jos. Comitetul este compus din zece experți de înaltă moralitate și care posedă o competență recunoscută în domeniul drepturilor omului, care vor funcționa cu titlu personal. Experții sunt aleși de către statele părți, ținând seama de repartizarea geografică echitabilă și de interesul pe care îl prezintă participarea la lucrările Comitetului a unor persoane care au experiență juridică.

2. Membrii Comitetului vor fi aleși prin vot secret de pe o listă de candidați desemnați de către statele părți. Fiecare stat parte poate desemna un candidat ales dintre resortisanții săi.

Statele părți vor ține seamă de interesul de a desemna candidați care să fie în același timp membri ai Comitetului drepturilor omului instituit în virtutea Pactului internațional referitor la drepturile

civile și politice și care sunt dispuși să facă parte din Comitetul împotriva torturii.

3. Membrii Comitetului sunt aleși în cursul unor reuniuni biennale ale statelor părți convocate de către Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite. La aceste reuniuni, la

care cvorumul este constituit din două treimi din statele părți, vor fi aleși ca membri ai Comitetului candidații care vor obține cel mai mare număr de voturi și majoritatea absolută a voturilor reprezentanților statelor părți prezenți și votanți.

4. Primele alegeri vor avea loc cel mai târziu la șase luni de la data intrării în vigoare a prezentei Convenții. Cu cel puțin patru luni înainte de data fiecărei alegeri, Secretarul general al Organizației

Națiunilor Unite va trimite o scrisoare statelor părți pentru a le invita să-și prezinte candidaturile într-un termen de trei luni. Secretarul general întocmește o listă în ordine alfabetică a tuturor candidaților astfel desemnați, indicând statele care i-au desemnat, și o comunică statelor părți.

5. Membrii Comitetului sunt aleși pentru un mandat de patru ani. Totuși, mandatul a cinci din membrii aleși cu ocazia primelor alegeri va lua sfârșit după 2 ani; imediat după primele alegeri, numele celor cinci membri vor fi trase la sorți de către președintele reuniunii menționate la paragraful 3 al prezentului articol.

6. Dacă un membru al Comitetului decedează, demisionează sau nu mai este în măsură din vreun motiv oarecare să se achite de atribuțiile sale în Comitet, statul parte care l-a desemnat va numi dintre resortisanții săi un alt expert care va funcționa pînă la expirarea mandatului, sub rezerva aprobării majorității statelor părți. Se va considera că aprobarea este dată în afară de cazul cînd cel puțin jumătate dintre statele părți vor exprima o opinie defavorabilă într-un termen de șase săptămîni de la data cînd acestea au fost informate de către Secretarul general al ONU despre numirea propusă.

7. Statele părți vor prelua cheltuielile membrilor Comitetului pe perioada cînd aceștia își îndeplinesc funcțiunile în Comitet.

Articolul 18

1. Comitetul își alege biroul pe o perioadă de doi ani. Membrii biroului sunt reeligibili.

2. Comitetul își stabilește propriul său regulament interior; acesta va trebui, totuși, să cuprindă prevederile următoare:

a) Cvorumul este de șase membri;

b) Deciziile Comitetului sunt luate cu majoritatea membrilor prezenți.

3. Secretarul general al ONU va pune la dispoziția Comitetului personalul și instalațiile materiale care îi sunt necesare pentru a se achita în mod eficient de funcțiunile care i-au fost încredințate în virtutea prezentei Convenții.

4. Secretarul general al ONU va convoca membrii Comitetului pentru prima reuniune. După prima sa reuniune, Comitetul se va întruni în conformitate cu prevederile regulamentului său interior.

5. Statele părți vor suporta cheltuielile ocazionate de ținerea reuniunilor statelor părți la Convenție, rambursînd ONU toate cheltuielile, așa cum sunt cele pentru personal și costul instalațiilor materiale, pe care Organizația le va fi făcut în conformitate cu prevederile paragrafului 3 al prezentului articol.

Articolul 19

1. Statele părți vor prezenta Comitetului, prin intermediul Secretarului general al ONU, rapoarte asupra măsurilor pe care le vor lua pentru a îndeplini angajamentele asumate

în virtutea prezentei Convenții, într-un termen de un an de la intrarea în vigoare a Convenției pentru statul parte interesat.

În Continuare, statele părți vor prezenta rapoarte suplimentare, la fiecare patru ani, cu privire la toate măsurile noi luate, precum și orice alte rapoarte cerute de către Comitet.

2. Secretarul general al ONU va transmite rapoartele tuturor statelor părți.

3. Fiecare raport va fi studiat de Comitet, care va putea face comentariile de ordin general asupra raportului pe care le consideră potrivite și va transmite aceste comentarii statului parte în cauză.

Acest stat parte va putea transmite Comitetului observațiile pe care le va considera utile.

4. Comitetul va putea decide când va aprecia necesar, să reproducă în raportul anual, pe care îl va întocmi în conformitate cu articolul

24, comentariile pe care el le va formula în virtutea paragrafului 3 al prezentului articol, însoțite de observațiile primite în această privință de la statul parte interesat. Dacă statul parte interesat o va cere, Comitetul va putea reproduce și raportul în baza paragrafului 1 al prezentului articol.

Articolul 20

1. Dacă Comitetul primește informații demne de crezare care i se par că ar conține informații întemeiate în sensul că tortura este practică în mod sistematic pe teritoriul unui stat parte, el va invita statul respectiv să coopereze în examinarea informațiilor și, în acest scop, să-i facă cunoscute observațiile sale în această privință.

2. Ținând seama de observațiile pe care ar putea să le prezinte statul parte interesat și de orice alte informații pertinente de care va dispune, Comitetul va putea, dacă va considera că se justifică, să însărcineze unul sau mai mulți membri ai săi să procedeze la o anchetă confidențială și să-i facă de urgență un raport.

3. Dacă se face o anchetă în virtutea paragrafului 2 al prezentului articol, Comitetul va solicita cooperarea statului parte interesat. În acord cu acest stat parte, ancheta va putea comporta și o vizită în teritoriul acestui stat.

4. După ce va fi examinat concluziile membrului sau membrilor, care îi vor fi fost supuse în conformitate cu paragraful 2 al prezentului articol, Comitetul va transmite aceste concluzii statului parte interesat, împreună cu comentariile sau sugestiile pe care le consideră necesare ținând seama de situație.

5. Toate lucrările Comitetului menționate la paragrafele 1-4 ale prezentului articol sunt confidențiale și, în toate etapele lucrărilor, vor fi depuse eforturi pentru a se obține cooperarea statului parte. După ce lucrările referitoare la o anchetă întreprinsă în virtutea paragrafului 2 se vor fi încheiat, Comitetul va putea decide, după consultări cu statul parte interesat, includerea unei relatări succinte asupra rezultatelor lucrărilor în raportul anual pe care îl va întocmi în conformitate cu articolul 24.

Articolul 21

1. Orice stat parte la prezenta Convenție va putea, în virtutea prezentului articol, să declare în orice moment că recunoaște competența Comitetului de a primi și examina comunicări în care un stat parte pretinde că un alt stat parte nu-și îndeplinește obligațiile ce decurg din prezenta Convenție. Aceste comunicări nu vor putea fi primite și examinate în conformitate cu prezentul articol decât dacă acestea emană de la un stat parte care a făcut o

declarație prin care recunoaște, în ceea ce îl privește, competența Comitetului. Comitetul nu va primi nici o comunicare referitoare la un stat parte care nu a făcut o asemenea declarație. În privința comunicărilor primite în virtutea prezentului articol, se va aplica următoarea procedură:

a) Dacă un stat parte la prezenta Convenție consideră că un alt stat care este și el parte la convenție, nu aplică prevederile acesteia, el va putea, printr-o comunicare scrisă, să atragă atenția acestui stat asupra chestiunii respective. În termen de trei luni de la data primirii comunicării, statul destinat va prezenta statului care i-a adresat comunicarea, explicații sau orice alte declarații scrise care clarifică chestiunea și care vor trebui să cuprindă, pe cât posibil și util, indicații cu privire la regulile de procedură și căile de recurs care au fost deja folosite, fie pendinte, fie deschise încă;

b) Dacă în termen de șase luni de la primirea comunicării inițiale de către statul destinat, chestiunea nu a fost soluționată în mod satisfăcător pentru cele două state interesate, oricare dintre ele are dreptul să o supună Comitetului, adresându-i acestuia o notificare, precum și celuilalt stat interesat;

c) Comitetul nu va putea lua în examinare o chestiune care îi este supusă în virtutea prezentului articol decât după ce s-a asigurat că toate căile interne de recurs disponibile au fost utilizate și epuizate, în conformitate cu principiile de drept internațional unanim recunoscute. Această regulă nu se aplică în cazurile în care procedurile de recurs depășesc termene rezonabile și nici în cazurile în care este puțin probabil că procedurile de recurs ar putea da satisfacție persoanei care este victimă a violării prezentei Convenții;

d) Comunicările prevăzute în prezentul articol vor fi examinate de către Comitet în ședințe închise;

e) Sub rezerva prevederilor alineatului c), Comitetul va oferi bunele sale oficii statelor părți interesate, cu scopul de a se ajunge la o soluție amiabilă a chestiunii, întemeiată pe respectarea obligațiilor prevăzute de prezenta Convenție. În acest scop, Comitetul va putea, dacă consideră oportun, să stabilească o Comisie de conciliere ad-hoc;

f) În orice chestiune care îi va fi supusă în virtutea prezentului articol, Comitetul va putea cere statelor părți interesate, vizate la alineatul b), să-i prezinte orice informație pertinentă;

g) Statele părți interesate, vizate la alineatul b), au dreptul să fie reprezentate cu ocazia examinării chestiunii de către Comitet și să prezinte observații orale sau scrise, sau sub orice altă formă;

h) Comitetul trebuie să prezinte un raport într-un termen de 12 luni de la data când el a primit notificarea menționată la alineatul b):

i) Dacă s-a putut găsi o soluție în conformitate cu prevederile alineatului e), Comitetul se va limita, în raportul său, la o scurtă prezentare a faptelor și a soluției la care s-a ajuns;

ii) Dacă nu s-a putut găsi o soluție în conformitate cu prevederile alineatului e), în raportul său Comitetul se va limita la o scurtă expunere a faptelor; textul observațiilor scrise, și procesul-verbal cuprinzând observațiile orale prezentate de către statele părți interesate vor fi anexate la raport. Pentru fiecare caz, raportul va fi comunicat statelor părți interesate.

2. Prevederile prezentului articol vor intra în vigoare când cinci state părți la prezenta Convenție vor fi făcut declarația prevăzută la paragraful 1 al prezentului articol. Această declarație va fi depusă de către statul parte respectiv Secretarului general al O.N.U., care va transmite copii de pe aceasta celorlalte state părți. O declarație poate fi retrasă în orice moment printr-o notificare adresată Secretarului general. Această retragere nu va aduce atingere

examinării oricărei chestiuni care face obiectul unei comunicări deja transmise în virtutea prezentului articol; nici o altă comunicare a unui stat parte nu va fi primită în virtutea prezentului articol după ce Secretarul general va fi primit notificarea de retragere a declarației, în afară de cazul când statul parte interesat va fi făcut o nouă declarație.

Articolul 22

1. Orice stat parte la prezenta Convenție, poate, în virtutea prezentului articol, să declare în orice moment că recunoaște competența Comitetului de a primi și examina comunicări prezentate de către sau în numele unor persoane particulare care țin de jurisdicția sa și care pretind că sunt victime ale unei violări, de către un stat parte, a prevederilor Convenției. Comitetul nu va primi nici o comunicare interesând un stat parte care nu a făcut o asemenea declarație.

2. Comitetul va declara inadmisibilă orice comunicare supusă în virtutea prezentului articol, care este anonimă sau când el consideră că aceasta este un abuz al dreptului de a prezenta asemenea comunicări, sau că este incompatibilă cu prevederile prezentei Convenții.

3. Sub rezerva prevederilor paragrafului 2, orice comunicare care va fi prezentată Comitetului în virtutea prezentului articol va fi adusă de către acesta la cunoștința statului parte la prezenta Convenție care a făcut o declarație în virtutea paragrafului 1 și în privința căruia se afirmă că a încălcat o prevedere a Convenției. Acest stat, în termen de șase luni, va prezenta Comitetului, în scris, explicații, indicând, dacă va fi cazul, măsurile pe care le va fi luat pentru remedierea situației.

4. Comitetul va examina comunicările primite în virtutea prezentului articol ținând seama de toate informațiile care îi sunt prezentate de către sau în numele persoanei respective și de către statul interesat.

5. Comitetul nu va examina nici o comunicare a unei persoane particulare în conformitate cu prezentul articol decât după ce s-a asigurat că:

a) Aceeași chestiune nu a fost sau nu este în curs de examinare în fața unei alte instanțe internaționale de anchetă sau de reglementare;

b) Persoana respectivă a epuizat toate căile de recurs interne disponibile; această regulă nu se aplică dacă procedurile de recurs depășesc termene rezonabile sau dacă este puțin probabil ca ele să dea satisfacție persoanei care este victimă a violării prezentei Convenții.

6. Comunicările prevăzute în prezentul articol vor fi examinate de către Comitet în ședințe închise.

7. Comitetul informează statul parte interesat și persoana în cauză despre constatările sale.

8. Prevederile prezentului articol vor intra în vigoare atunci când cinci state părți la prezenta Convenție vor fi făcut declarația prevăzută la paragraful 1 al prezentului articol. Această declarație va fi depusă de către statul respectiv Secretarului general al Organizației Națiunilor Unite, care va transmite copii de pe aceasta celorlalte state părți. O declarație poate fi retrasă în orice moment printr-o notificare adresată Secretarului general. Această retragere nu va aduce atingere examinării oricărei chestiuni care face obiectul unei comunicări deja transmise în virtutea prezentului articol; nici o altă comunicare prezentată de către o persoană particulară sau în numele ei nu va fi primită în virtutea prezentului articol după ce Secretarul general va fi primit notificare despre retragerea declarației, în afară de cazul când statul parte interesat va fi făcut o nouă declarație.

Articolul 23

Membrii Comitetului și membrii comisiilor de conciliere ad-hoc care vor fi numiți în conformitate cu alineatul e) al paragrafului 1 al articolului 21 au dreptul la facilitățile, privilegiile și imunitățile recunoscute experților aflați în misiune în contul Organizației Națiunilor Unite, așa cum acestea sunt enunțate în secțiunile pertinente ale Convenției asupra privilegiilor și imunităților Organizației Națiunilor Unite.

Articolul 24

Comitetul va prezenta statelor părți și Adunării generale a Organizației Națiunilor Unite un raport anual asupra activităților desfășurate în aplicarea prezentei Convenții.

PARTEA A TREIA

Articolul 25

1. Prezenta Convenție este deschisă semnării de către toate statele.
2. Prezenta Convenție este supusă ratificării. Instrumentele de ratificare vor fi depuse la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite.

Articolul 26

Orice stat poate adera la prezenta Convenție. Aderarea se va face prin depunerea unui instrument de aderare la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite.

Articolul 27

1. Prezenta Convenție va intra în vigoare în cea de-a treizecea zi după data depunerii la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite a celui de-al douăzecilea instrument de ratificare sau de aderare.
2. Pentru fiecare stat care va ratifica prezenta Convenție sau va adera după depunerea celui de-al douăzecilea instrument de ratificare sau aderare, Convenția va intra în vigoare în cea de-a treizecea zi după data depunerii de către acest stat a instrumentelor sale de ratificare sau aderare.

Articolul 28

1. Fiecare stat va putea, în momentul când va semna sau ratifica prezenta Convenție sau când va adera la ea, să declare că nu recunoaște competența acordată Comitetului potrivit art. 20.
2. Fiecare stat parte care va fi formulat o rezervă conform prevederilor paragrafului 1 al prezentului articol va putea în orice moment să retragă această rezervă printr-o notificare adresată Secretarului general al Organizației Națiunilor Unite.

Articolul 29

1. Orice stat parte la prezenta Convenție va putea propune un amendament și depune propunerea sa Secretarului general al Organizației Națiunilor Unite. Secretarul general va comunica propunerea de amendament statelor părți, cerându-le să-i facă cunoscut dacă sunt în favoarea organizării unei conferințe a statelor părți în vederea examinării

propunerii și punerii ei la vot. Dacă în termen de patru luni de la data unei asemenea comunicări, cel puțin o treime din statele părți se vor pronunța în favoarea ținerii acestei conferințe, Secretarul general va convoca conferința sub auspiciile O.N.U. Orice amendament adoptat de majoritatea statelor părți, prezente și votante la conferință, va fi supus de către Secretarul general acceptării tuturor statelor părți.

2. Un amendament adoptat conform prevederilor paragrafului 1 al prezentului articol va intra în vigoare atunci când două treimi din statele părți la prezenta Convenție vor fi notificat Secretarului general al Organizației Națiunilor Unite că l-au acceptat în conformitate cu procedurile lor constituționale respective.

3. Când vor intra în vigoare, amendamentele vor avea forță obligatorie pentru acele state părți care le vor fi acceptat, celelalte state părți rămânând legate prin prevederile prezentei convenții și prin amendamentele pe care ele le vor fi acceptat anterior.

Articolul 30

1. Orice diferend între două sau mai multe state părți cu privire la interpretarea sau aplicarea prezentei Convenții, care nu va putea fi rezolvat pe calea negocierilor, va fi supus arbitrajului, la cererea uneia dintre ele. Dacă în termen de șase luni de la data cererii de arbitraj părțile nu reușesc să se pună de acord asupra organizării arbitrajului, oricare dintre ele va putea supune diferendul Curții Internaționale de Justiție, printr-o cerere în conformitate cu statutul Curții.

2. Fiecare stat va putea, în momentul în care va semna sau ratifica prezenta Convenție sau va adera la ea, să declare că el nu se consideră legat de prevederile paragrafului 1 al prezentului articol. Celelalte state părți nu vor fi legate prin prevederile respective față de orice stat parte care va fi formulat o asemenea rezervă.

3. Orice stat parte care va fi formulat o rezervă în conformitate cu prevederile paragrafului 2 al prezentului articol va putea în orice moment să retragă această rezervă printr-o notificare adresată Secretarului general al O.N.U.

Articolul 31

1. Un stat parte va putea denunța prezenta Convenție printr-o notificare scrisă adresată Secretarului general al Organizației Națiunilor Unite. Denunțarea va produce efecte după un an de la data când notificarea va fi fost primită de Secretarul general.

2. O asemenea denunțare nu va libera statul parte de obligațiile care îi incumbă în virtutea prezentei Convenții în ceea ce privește orice act sau orice omisiune săvârșită înainte de data la care denunțarea va produce efecte; ea nu va putea în nici un fel împiedica continuarea examinării oricărei chestiuni cu care Comitetul a fost deja sesizat la data la care denunțarea a produs efecte.

3. De la data la care denunțarea de către un stat a produs efecte, Comitetul nu va începe examinarea nici unei chestiuni noi privind acest stat.

Articolul 32

Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite va notifica tuturor statelor membre ale O.N.U. și tuturor statelor care vor fi semnat prezenta Convenție sau vor fi aderat la ea:

a) Semnăturile, ratificările și aderările primite în aplicarea articolelor 25 și 26;

- b) Data intrării în vigoare a Convenției în aplicarea articolului 27 și data intrării în vigoare a oricărui amendament în aplicarea articolului 29;
- c) Denunțările primite în aplicarea articolului 31.

Articolul 33

1. Prezenta Convenție, ale cărei texte în limbile engleză, arabă, chineză, spaniolă, franceză și rusă sunt în mod egal autentice, va fi depusă la secretarul general al Organizației Națiunilor Unite.

2. Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite va transmite tuturor statelor câte o copie certificată conformă a prezentei Convenții.

Convenția internațională cu privire la drepturile copilului*

din 20.11.1989

* Adoptată la 20 noiembrie 1989 la New York

Adoptată de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989. A intrat în vigoare la 20 septembrie 1990. În vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993

Notă: Aderat prin Hot. Parl. nr.408-XII din 12.12.90

PREAMBUL

Statele părți la prezenta Convenție,

Considerând că, în conformitate cu principiile proclamate în Carta Națiunilor Unite, recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane, precum și egalitatea și caracterul inalienabil al drepturilor lor sunt fundamentul libertății, dreptății și păcii în lume,

Având în vedere faptul că popoarele Națiunilor Unite au proclamat din nou în Cartă încrederea lor în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea ființei umane, și sunt hotărâte să promoveze progresul social și să instaureze cele mai bune condiții de viață într-o libertate cât mai deplină,

Recunoscând că Națiunile Unite, în Declarația universală a drepturilor omului și în pactele internaționale privind drepturile omului, au proclamat și au convenit că fiecare este îndreptățit să se prevaleze de toate drepturile și de toate libertățile care sunt enunțate în acestea, fără nici o deosebire de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, de origine națională sau socială, avere, naștere sau altă situație,

Amintind că în Declarația universală a drepturilor omului Națiunile Unite au proclamat că copiii au dreptul la ajutor și la o asistență specială,

Convinși că familia, unitatea fundamentală a societății, și mediul natural pentru creșterea și bunăstarea tuturor membrilor săi, și în mod deosebit copiii, trebuie să beneficieze de protecția și de asistența de care are nevoie pentru a putea să joace pe deplin rolul său în societate,

Recunoscând că pentru deplina și armonioasă dezvoltare a personalității sale, copilul trebuie să crească într-un mediu familial, într-o atmosferă de fericire, dragoste și înțelegere,

Considerând că este important de a pregăti pe deplin copilul pentru a avea o viață individuală în societate și de a-l crește în spiritul idealurilor proclamate în Carta Națiunilor Unite și, în special, în spiritul păcii, demnității, libertății, egalității și solidarității,

Având în vedere că necesitatea de a acorda o protecție specială copilului a fost enunțată în Declarația de la Geneva din 1924 cu privire la drepturile copilului și în Declarația drepturilor copilului adoptată de Adunarea generală la 20 noiembrie 1959 și că a fost recunoscută în Declarația universală a drepturilor omului (în mod deosebit în articolele 23 și 24), în

Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale (în mod deosebit în art. 10) și statutele și instrumentele pertinente ale instituțiilor specializate și ale organizațiilor internaționale care se preocupă de bunăstarea copilului,

Având în vedere că, așa cum s-a indicat în Declarația drepturilor copilului, copilul, din cauza lipsei sale de maturitate fizică și intelectuală, are nevoie de o protecție specială și de îngrijiri speciale, în principal de o protecție juridică potrivită, înainte și după naștere.

Reamintind dispozițiile Declarației cu privire la principiile sociale și juridice aplicabile protecției și bunăstării copiilor, cu referire specială la practicile în materie de adopțiune și de lasament familial pe plan național și internațional, de Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite privind administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing) și ale Declarației relative la protecția femeilor și copiilor în perioade de urgență și de conflict armat,

Recunoscând că în toate țările lumii sunt copii care trăiesc în condiții deosebit de dificile și că este necesar să se acorde acestor copii o atenție deosebită,

Ținând seama în mod corespunzător de importanța tradițiilor și valorilor culturale ale fiecărui popor în protecția și dezvoltarea armonioasă a copilului,

Recunoscând importanța cooperării internaționale pentru îmbunătățirea condițiilor de viață ale copiilor în toate țările și în mod deosebit în țările în curs de dezvoltare,

Au convenit asupra celor ce urmează:

PARTEA ÎNTÎI

Articolul 1

În sensul prezentei Convenții, prin copil se înțelege orice ființă umană sub vârsta de 18 ani, cu excepția cazurilor când, în baza legii aplicabile copilului, majoratul este stabilit sub această vârstă.

Articolul 2

1. Statele părți se angajează să respecte drepturile care sunt enunțate în prezenta Convenție și să le garanteze tuturor copiilor carețin de jurisdicția lor, fără nici o distincție, indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau altă opinie a copilului sau a părinților sau a reprezentanților săi legali, de originea lor națională, etnică sau socială, de situația lor materială,

de incapacitatea lor, de nașterea lor sau de altă situație.

2. Statele părți vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru ca copilul să fie efectiv protejat împotriva oricărei forme de discriminare sau de sancțiuni motivate de situația juridică, activitățile, opiniile declarate sau convingerile părinților săi, ale reprezentanților săi legali sau ale membrilor familiei sale.

Articolul 3

1. În toate deciziile care îi privesc pe copii, fie că sunt luate de instituții publice sau private de crotire socială, de către tribunale, autorități administrative sau de organe legislative, interesele superioare ale copilului trebuie să fie luate în considerare cu prioritate.

2. Statele părți se angajează să asigure copilului protecția și îngrijirile necesare pentru bunăstarea sa, ținând cont de drepturile și obligațiile părinților săi, ale tutorilor săi, ale altor persoane legal responsabile pentru el, și vor lua, în acest scop, toate măsurile legislative și administrative orespunzătoare.

3. Statele părți vor veghea ca funcționarea instituțiilor, serviciilor și lăcașelor care au esponsabilități față de copii și asigură protecția lor să fie conformă cu normele fixate de către autoritățile competente, în special în domeniul securității și sănătății, și în ceea ce privește umărul și competența personalului lor ca și în privința unui control corespunzător.

Articolul 4

Statele părți se angajează să ia toate măsurile legislative, administrative și altele care sunt necesare pentru a pune în practică drepturile recunoscute în prezenta Convenție. În cazul drepturilor economice, sociale și culturale, ele vor lua aceste măsuri în limitele maxime ale rezervelor de care dispun și, dacă este cazul, în cadrul cooperării internaționale.

Articolul 5

Statele părți vor respecta responsabilitatea, dreptul și obligația pe care le au părinții sau, după caz, membrii familiei largite sau a comunității, conform cutumei locale, tutorii sau alte persoane prin lege responsabile pentru copil, de a-i da acestuia, într-un mod care să corespundă dezvoltării capacităților acestuia, orientarea și sfaturile corespunzătoare exercitării drepturilor pe care i le recunoaște prezenta Convenție.

Articolul 6

1. Statele părți recunosc că orice copil are un drept inerent la viață.
2. Statele părți vor asigura în toată măsura posibilului supraviețuirea și dezvoltarea copilului.

Articolul 7

1. Copilul este înregistrat imediat după nașterea sa și are de la această dată dreptul la un nume, dreptul de a dobândi o cetățenie și, în măsura posibilului, dreptul de a-și cunoaște părinții și de a fi crescut de aceștia.

2. Statele părți vor veghea la aplicarea acestor drepturi conform legislației lor naționale și obligațiilor asumate potrivit instrumentelor internaționale aplicabile în materie, în mod deosebit în cazurile în care, în absența acestora, copilul s-ar găsi în situația de a fi apatrid.

Articolul 8

1. Statele părți se angajează să respecte dreptul copilului de a-și păstra identitatea, inclusiv cetățenia, numele său și relațiile familiale, astfel cum sunt recunoscute de lege, fără amestec ilegal.

2. Dacă un copil este lipsit, în mod ilegal, de elementele constitutive ale identității sale sau de unele din acestea, statele părți vor acorda asistența și protecția corespunzătoare pentru ca identitatea sa să fie restabilită cât mai repede posibil.

Articolul 9

1. Statele părți vor veghea ca nici un copil să nu fie separat de părinții săi împotriva voinței lor, cu excepția situației în care autoritățile competente decid, sub rezerva revizuirii judiciare și în conformitate cu legile și procedurile aplicabile, că această separare este necesară, în interesul superior al copilului. O decizie în acest sens poate să fie necesară în anumite cazuri particulare, de exemplu atunci când părinții maltratează sau neglijează copiii sau când părinții trăiesc separat și când urmează să se ia o hotărâre cu privire la locul de reședință al copilului.

2. În toate cazurile prevăzute la paragraful 1 al prezentului articol, toate părțile interesate trebuie să aibă posibilitatea de a participa la dezbateri și de a-și face cunoscute părerile lor.

3. Statele părți vor respecta dreptul copilului, separat de cei doi părinți ai săi sau de unul din ei, de a întreține relații personale și contacte directe cu cei doi părinți ai săi, afară de cazul că acest lucru este contrar interesului superior al copilului.

4. Când separarea rezultă din măsuri luate de către un stat parte, precum detenția, închisoarea, exilul, expulzarea sau moartea (înțelegându-se moartea indiferent de cauză, survenită în timpul detenției) celor doi părinți sau a unuia din ei, sau a copilului, statul parte dă, la cererea părinților, a copilului său, dacă este cazul, a unui alt membru al familiei informațiile esențiale asupra locului unde se găsesc membrul sau membrii familiei, afară de cazul că divulgarea acestor informații ar aduce prejudicii bunăstării copilului. Statele părți vor veghea, de asemenea, ca prezentarea unei astfel de cereri să nu antreneze prin ea însăși consecințe dăunătoare persoanei sau persoanele în cauză.

Articolul 10

1. În conformitate cu obligația ce revine statelor părți potrivit paragrafului 1 al art. 9, orice cerere făcută de un copil sau de către părinții săi în vederea intrării într-un stat parte sau părăsirii acestuia, în scopul reîntregirii familiei, va fi examinată de statele părți într-un spirit pozitiv, cu umanism și operativitate. Statele părți vor veghea, de asemenea, ca prezentarea unei astfel de cereri să nu antreneze consecințe dăunătoare pentru autorii solicitării și membrii familiei lor.

2. Un copil ai cărui părinți au reședința în state diferite are dreptul de a întreține, în afara unor situații excepționale, relații personale și contacte directe, regulate cu ambii părinți. În acest scop și în conformitate cu obligația care revine statelor părți rezultând din art. 9 paragraful 1, statele părți vor respecta dreptul pe care îl au copilul și părinții săi de a părăsi orice țară, inclusiv pe a lor, și de a reveni în propria lor țară. Dreptul de a părăsi orice țară nu poate fi limitat decât de restricțiile prevăzute de lege și care sunt necesare pentru protecția securității naționale, ordinea publică, sănătatea publică sau moralitatea publică sau drepturile și libertățile altora și care sunt compatibile cu celelalte drepturi recunoscute în prezenta Convenție.

Articolul 11

1. Statele părți vor lua măsuri pentru a combate acțiunile ilegale de deplasare și de împiedicare a reîntoarcerii copiilor în străinătate.

2. În acest scop, statele părți vor favoriza încheierea de acorduri bilaterale și multilaterale sau aderarea la acordurile existente.

Articolul 12

1. Statele părți vor garanta copilului capabil de discernământ dreptul de a exprima liber opinia sa asupra oricărei probleme care îl privește, opiniile copilului fiind luate în considerare avându-se în vedere vârsta sa și gradul său de maturitate.

2. În acest scop, se va da copilului, în special, posibilitatea de a fi ascultat în orice procedură judiciară sau administrativă care-l privește, fie direct, fie printr-un reprezentant sau o instituție corespunzătoare, în conformitate cu regulile de procedură din legislația națională.

Articolul 13

1. Copilul are dreptul la libertatea de exprimare; acest drept cuprinde libertatea de a căuta, a primi și a difuza informații și idei de orice natură, fără să țină seama de frontiere, sub formă orală, scrisă, tipărită sau artistică, sau prin oricare alte mijloace, la alegerea copilului.

2. Exercițarea acestui drept poate fi supusă restricțiilor, dar numai acelor care sunt prevăzute de lege și care sunt necesare:

a) pentru respectul drepturilor sau reputației altora, sau

b) pentru protecția securității naționale, ordinii publice, sănătății și moralei publice.

Articolul 14

1. Statele părți vor respecta dreptul copilului la libertatea de gândire, de conștiință și religie.

2. Statele părți vor respecta dreptul și obligația părinților sau, după caz, ale reprezentanților legali ai copilului de a-l orienta pe acesta în exercițarea dreptului susmenționat de o manieră care să corespundă dezvoltării capacităților sale.

3. Libertatea de a-și manifesta religia sa sau convingerile sale nu poate fi supusă decât restricțiilor care sunt prevăzute de lege și care sunt necesare pentru protecția securității publice, a ordinii publice, a sănătății și moralei publice sau libertăților și drepturilor fundamentale ale altora.

Articolul 15

1. Statele părți vor recunoaște drepturile copilului la libertatea de asociere și la libertatea de reuniune pașnică.

2. Exercițarea acestor drepturi nu poate fi obiect decât al acelor limitări care sunt prevăzute de lege și care sunt necesare într-o societate democratică, în interesul securității naționale, al siguranței publice sau al ordinii publice, sau pentru a proteja sănătatea sau moralitatea publică sau drepturile și libertățile altora.

Articolul 16

1. Nici un copil nu va face obiectul ingerințelor arbitrare sau ilegale în viața sa personală, familia sa, domiciliul sau corespondența sa și nici al unor atacuri ilegale la onoarea și reputația sa.

2. Copilul are dreptul la protecția legii contra unor astfel de imixțiuni sau atacuri.

Articolul 17

Statele părți vor recunoaște importanța funcției îndeplinite de mijloacele de informare în masă și vor veghea ca copilul să aibă acces la o informare și materiale provenind din surse naționale și internaționale diverse, cu deosebire cele care vizează să promoveze bunăstarea sa socială, spirituală și morală, precum și sănătatea sa fizică și mentală. În acest scop, statele părți:

a) vor încuraja mijloacele de informare în masă de a difuza informații și materiale care prezintă o utilitate socială și culturală pentru copil și răspund spiritului art. 29;

b) vor încuraja cooperarea internațională în producția, schimbul și difuzarea de astfel de informații și materiale provenind din diferite surse culturale, naționale și internaționale;

c) vor încuraja producerea și difuzarea de cărți pentru copii;

d) vor încuraja mijloacele de informare în masă de a ține seama în mod deosebit de nevoile lingvistice ale copiilor autohtoni sau care aparțin unui grup minoritar;

e) vor favoriza elaborarea de principii directe corespunzătoare, destinate protejării copilului împotriva informațiilor și materialelor care dăunează bunăstării sale, având în vedere prevederile art. 13 și 18.

Articolul 18

1. Statele părți vor depune eforturi pentru asigurarea recunoașterii principiului potrivit căruia ambii părinți au o răspundere comună pentru creșterea și dezvoltarea copilului. Răspunderea pentru creșterea copilului și asigurarea dezvoltării sale le revine în primul rând părinților sau, după caz, reprezentanților săi legali. Aceștia trebuie să se conducă înainte de orice după interesul superior al copilului.

2. Pentru garantarea și promovarea drepturilor enunțate în prezenta Convenție, statele părți vor acorda ajutor corespunzător părinților și reprezentanților legali ai copilului în exercitarea răspunderii care le revine de a crește copilul și vor asigura crearea instituțiilor, lăcașelor și serviciilor însărcinate să vegheze la bunăstarea copiilor.

3. Statele părți vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru a asigura copiilor, ai căror părinți muncesc, dreptul de a beneficia de serviciile și instituțiile de îngrijire a copiilor pentru care ei îndeplinesc condițiile cerute.

Articolul 19

1. Statele părți vor lua toate măsurile legislative, administrative, sociale și educative corespunzătoare pentru protejarea copilului împotriva oricăror forme de violență, vătămare sau de abuz fizic sau mental, de abandon sau neglijență, de rele tratamente sau de exploatare, inclusiv violența sexuală, în timpul cât se află în îngrijirea părinților sau a unuia dintre ei, a reprezentantului sau reprezentanților săi legali sau a oricărei persoane căreia i-a fost încredințat.

2. Aceste măsuri de protecție vor cuprinde, după cum se va conveni, proceduri eficiente pentru stabilirea de programe sociale vizând furnizarea de sprijin necesar copilului și celor

căroră le-a fost încredințat, precum și pentru alte forme de prevenire, ca și pentru identificarea, raportarea, retrimiteră, anchetarea, tratarea și urmărirea penală pentru cazurile de rele tratamente - descrise mai sus - aplicate copilului și vor cuprinde, de asemenea, după cum se va stabili, proceduri de intervenție judiciară.

Articolul 20

1. Orice copil care este, temporar sau definitiv, lipsit de mediul său familial sau care, în propriul său interes, nu poate fi lăsat în acest mediu, are dreptul la protecție și la ajutor special din partea statului.

2. Statele părți vor prevedea pentru acest copil o ocrotire alternativă în conformitate cu legislația lor națională.

3. O astfel de ocrotire alternativă poate să aibă, între altele, forma de plasament familial, "Kafala" din legea islamică, adopțiune sau, dacă este cazul, încredințare într-o instituție corespunzătoare pentru copii. În alegerea uneia din aceste soluții este necesar să se țină seama în mod corespunzător de necesitatea unei anumite continuități în educarea copilului, ca și de originea sa etnică, religioasă, culturală și lingvistică.

Articolul 21

Statele părți care acceptă și/sau autorizează adopțiunea, se vor asigura că rațiunea primordială în materie este interesul superior al copilului și:

a) vor garanta că adopțiunea unui copil va fi încuviințată doar de autoritățile competente care verifică, conform legii și procedurilor aplicabile și pe baza tuturor informațiilor pertinente și demne de încredere, că adopțiunea poate să aibă loc având în vedere situația copilului în raport cu părinții săi, rudele și reprezentanții legali și, dacă este cazul, că persoanele interesate și-au dat consimțământul la adopțiune în cunoștință de cauză, pe baza tuturor consultărilor necesare;

b) vor recunoaște că adopțiunea în străinătate poate să fie considerată ca un alt mijloc de a asigura îngrijirea necesară copilului, dacă acesta nu poate fi încredințat în țara sa de origine unei familii de adopție sau plasament, sau dacă nu poate fi îngrijit în mod corespunzător;

c) se vor asigura că, în cazul adopțiunii în străinătate, copilul va beneficia de garanțiile și de normele echivalente aceloră existente în cazul unei adopțiuni naționale;

d) vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru a se asigura că, în cazul adopțiunii în străinătate, încredințarea copilului nu se va traduce printr-un profit material necuvenit persoanelor implicate în aceasta;

e) vor promova după caz obiectivele prezentului articol, încheind aranjamente și acorduri bilaterale sau multilaterale și se vor strădui, în acest cadru, să asigure ca încredințarea copilului în străinătate să fie efectuată de către autoritățile sau organele competente.

Articolul 22

1. Statele părți vor lua măsurile corespunzătoare pentru a asigura ca un copil care caută să obțină statutul de refugiat sau care este considerat ca refugiat în virtutea regulilor și procedurilor de drept

internațional sau național aplicabile, fie că este singur fie însoțit de mamă și tată sau de orice altă persoană, să beneficieze de protecție și asistență umanitară corespunzătoare pentru a-i

permite să se bucure de drepturile pe care i le recunosc prezenta Convenție și celelalte instrumente internaționale relative la drepturile omului sau cu caracter umanitar, la care statele respective sunt părți.

2. În acest scop, statele părți vor coopera, după cum vor considera potrivit, la toate eforturile făcute de Organizația Națiunilor Unite și alte organizații interguvernamentale sau neguvernamentale competente care colaborează cu ONU, pentru a proteja și ajuta copilul care se găsește în asemenea situații și pentru a descoperi părinții sau alți membri ai familiei oricărui copil refugiat, în vederea obținerii informațiilor necesare pentru reunificarea familiei sale. În cazurile în care nici un părinte și nici alt membru al familiei nu poate fi găsit, copilului i se va acorda aceeași protecție ca oricărui alt copil care este permanent sau temporar lipsit de mediul său familial, indiferent

pentru care motiv, în conformitate cu prezenta Convenție.

Articolul 23

1. Statele părți recunosc copilului handicapat mental sau fizic că trebuie să se bucure de o viață plină și decentă, în condiții care să îi garanteze demnitatea, să îi promoveze autonomia și să îi faciliteze participarea activă la viața colectivității.

2. Statele părți recunosc dreptul copilului handicapat de a beneficia de îngrijiri speciale și încurajează și asigură, în măsura resurselor disponibile, la cerere, copiilor handicapați care îndeplinesc condițiile prevăzute și celor care îi au în grijă, un ajutor adaptat situației copilului și situației părinților sau a celor care îl îngrijesc.

3. Recunoscând nevoile speciale ale copilului handicapat, ajutorul furnizat conform paragrafului 2 al prezentului articol va fi gratuit de fiecare dată când este posibil, ținând cont de resursele financiare ale părinților copilului sau ale aceluia care îl îngrijesc și va fi astfel conceput încât copilul handicapat să aibă efectiv acces la educație, la formare, la servicii de îngrijire a sănătății, la servicii de recuperare, la pregătire pentru angajare în muncă și la mijloace de recreere, de o manieră corespunzătoare care să conducă la o integrare socială și o dezvoltare individuală cât se poate de complete, incluzând dezvoltarea sa culturală și spirituală.

4. În spiritul cooperării internaționale, statele părți vor promova schimbul de informații corespunzătoare în domeniul profilactic al sănătății, tratamentului medical, psihologic și funcțional al copiilor handicapați, inclusiv difuzarea de informații privind metode de recuperare, servicii de educare și formare profesională, ca și accesul la aceste date, în scopul de a permite statelor părți să-și îmbunătățească capacitățile și competențele și să-și lărgască experiența în aceste domenii. În această privință se va ține seama în mod deosebit de necesitățile țărilor în curs de dezvoltare.

Articolul 24

1. Statele părți recunosc dreptul copilului de a se bucura de cea mai bună stare de sănătate posibilă și de a beneficia de servicii medicale, de tratament și de recuperare. Statele părți se vor strădui să asigure ca nici un copil să nu fie lipsit de dreptul de a avea acces la aceste servicii de ocrotire a sănătății.

2. Statele părți vor urmări realizarea integrală a acestui drept și, în mod deosebit, vor lua măsurile corespunzătoare pentru:

a) reducerea mortalității în rândul nou-născuților și al copiilor;

b) asigurarea pentru toți copiii a necesarului de asistență medicală și îngrijire a sănătății, accentul fiind pus pe dezvoltarea măsurilor primare de ocrotire a sănătății;

c) lupta contra maladiilor și malnutriției în cadrul măsurilor primare de ocrotire a sănătății, prin aplicarea tehnologiilor ușor de procurat și prin furnizarea de alimente bogat nutritive și apă potabilă, ținând seama de pericolele și riscurile de poluare a mediului natural;

d) asigurarea ocrotirii sănătății mamelor în perioada pre și postnatală;

e) asigurarea ca toate grupurile societății, în mod deosebit părinții și copiii, să fie informate, să aibă acces la educație și să fie sprijinite în folosirea cunoștințelor de bază cu privire la sănătatea și alimentația copilului, avantajele alăptării, igienei și salubrității mediului înconjurător și prevenirea accidentelor;

f) dezvoltarea măsurilor de sănătate preventivă, de asistență a părinților, precum și de educație și servicii de planificare familială.

3. Statele părți vor lua toate măsurile eficiente corespunzătoare în vederea abolirii practicilor tradiționale dăunătoare sănătății copiilor.

4. Statele părți se angajează să promoveze și să încurajeze cooperarea internațională în vederea asigurării progresive a realizării depline a dreptului recunoscut în prezentul articol. În această privință se va ține seama în mod deosebit de necesitățile țărilor în curs de dezvoltare.

Articolul 25

Statele părți recunosc copilului care a fost plasat de către autoritatea competentă pentru a primi îngrijiri, protecție sau tratament fizic sau mental, dreptul la verificarea periodică a tratamentului respectiv și a oricăror alte elemente legate de plasarea sa.

Articolul 26

1. Statele părți vor recunoaște oricărui copil dreptul de a beneficia de securitate socială, inclusiv de asigurări sociale, și vor lua măsurile necesare pentru asigurarea deplinei realizări a acestui drept în conformitate cu legislația lor națională.

2. Serviciile trebuie să fie acordate când este cazul, ținându-se seama de resursele și de situația copilului și a persoanelor responsabile de întreținerea sa, ca și de orice alt element aplicabil la solicitarea serviciilor făcute pentru copil sau în numele său.

Articolul 27

1. Statele părți recunosc dreptul oricărui copil la un nivel de viață suficient pentru dezvoltarea sa fizică, mentală, spirituală, morală și socială.

2. Părinților și oricăror altor persoane care au în grijă un copil le revine în primul rând responsabilitatea de a asigura, în limita posibilităților și a mijloacelor lor financiare, condițiile de viață necesare dezvoltării copilului.

3. Statele părți, ținând seama de condițiile naționale și în limita mijloacelor lor, vor adopta măsuri corespunzătoare pentru a ajuta părinții și alte persoane care au în grijă un copil să valorifice acest

drept și vor oferi, în caz de nevoie, o asistență materială și programe de sprijin, în special în ceea ce privește alimentația, îmbrăcămintea și locuința.

4. Statele părți vor lua toate măsurile adecvate pentru a asigura recuperarea pensiei alimentare a copilului de la părinții săi sau de la alte persoane care au răspundere financiară față de el, indiferent dacă se află pe teritoriul lor sau în străinătate. În special în cazul în care

persoana care are răspundere financiară față de un copil trăiește într-un alt stat decât cel al copilului, statele părți vor favoriza aderarea la acorduri internaționale sau încheierea de asemenea acorduri, precum și adoptarea oricăror alte angajamente corespunzătoare.

Articolul 28

1. Statele părți recunosc dreptul copilului la educație și, în vederea asigurării exercitării acestui drept în mod progresiv și pe baza egalității de șanse, vor urmări în special:

- a) să facă învățământul primar obligatoriu și gratuit pentru toți;
- b) să încurajeze diferite forme de învățământ secundar, atât general cât și profesional, să le facă deschise și accesibile oricărui copil și să ia măsuri corespunzătoare, cum sunt instituirea gratuității învățământului și acordarea unui ajutor financiar în caz de nevoie;
- c) să asigure tuturor accesul la învățământul superior, în funcție de capacitățile fiecăruia, prin toate mijloacele adecvate;
- d) să facă deschise și accesibile tuturor copiilor informarea și orientarea școlară și profesională;
- e) să ia măsuri pentru a încuraja frecventarea școlii cu regularitate și reducerea ratei de abandonare a școlii.

2. Statele părți vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru a asigura aplicarea disciplinei școlare într-un mod compatibil cu demnitatea copilului ca ființă umană și în conformitate cu prezenta Convenție.

3. Statele părți vor promova și încuraja cooperarea internațională în domeniul educației, mai ales cu scopul de a contribui la eliminarea ignoranței și a analfabetismului în lume și de a facilita accesul la cunoștințe științifice și tehnice și la metode de învățământ moderne. În această privință se va ține în special seama de necesitățile țărilor în curs de dezvoltare.

Articolul 29

1. Statele părți sunt de acord că educația copilului trebuie să urmărească:

- a) dezvoltarea personalității copilului, a aptitudinilor și capacităților sale mentale și fizice la nivelul potențialului lor maxim;
- b) dezvoltarea respectului pentru drepturile și libertățile fundamentale ale omului, precum și pentru principiile consacrate în Carta Națiunilor Unite;
- c) dezvoltarea respectului față de părinții copilului, față de identitatea sa culturală, de limba proprie și valorile sale, precum și față de valorile naționale ale țării în care trăiește, ale țării din care eventual este originar și ale civilizațiilor diferite de a sa;
- d) pregătirea copilului pentru a-și asuma responsabilitățile vieții într-o societate liberă, în spiritul înțelegerii, păcii, toleranței, egalității între sexe și prieteniei între toate popoarele și grupurile etnice, naționale și religioase și cu persoanele de origine autohtonă;
- e) dezvoltarea respectului față de mediul natural.

2. Nici o dispoziție din prezentul articol sau din articolul 28 nu va fi interpretată de o manieră care să aducă atingere libertății persoanelor fizice sau juridice de a crea și dirija instituții de învățământ, cu condiția ca principiile enunțate în paragraful 1 din prezentul articol să fie respectate și ca educația în aceste instituții să fie conformă normelor minimale pe care statul le prescrie.

Articolul 30

În statele în care există minorități etnice, religioase sau lingvistice sau persoane de origine autohtonă, un copil autohton sau care aparține uneia din aceste minorități nu poate fi privat de dreptul de a avea în comun cu alți membri ai grupului său propria cultură, de a profesa și de a practica propria religie sau de a folosi propria limbă.

Articolul 31

1. Statele părți recunosc dreptul copilului la odihnă și timp liber, dreptul de a se juca și de a practica activități recreative proprii vârstei sale și de a participa în mod liber la viața culturală și artistică.

2. Statele părți vor respecta și promova dreptul copilului de a participa în mod deplin la viața culturală și artistică și vor încuraja asigurarea unor posibilități corespunzătoare și egale pentru activitatea culturală, artistică, recreativă și de odihnă.

Articolul 32

1. Statele părți recunosc dreptul copilului de a fi protejat împotriva exploatării economice și a implicării în orice muncă ce ar comporta riscuri sau ar împiedica educația sau care ar dăuna sănătății sau dezvoltării sale fizice, mentale, spirituale, morale sau sociale.

2. Statele părți vor lua măsurile legislative, administrative, sociale și educative pentru a asigura aplicarea prezentului articol. În acest scop și ținând seama de dispozițiile pertinente ale celorlalte instrumente internaționale, statele părți, în mod special:

- a) vor fixa o vârstă minimă sau vârste minime de angajare;
- b) vor prevedea o reglementare corespunzătoare a orarelor de lucru și a condițiilor de muncă;
- c) vor prevedea pedepse sau alte sancțiuni corespunzătoare pentru a asigura aplicarea efectivă a prezentului articol.

Articolul 33

Statele părți vor lua măsuri corespunzătoare, inclusiv măsuri legislative, administrative, sociale și educative pentru a proteja copiii contra folosirii ilicite a stupefiantelor și a substanțelor psihotrope, așa cum sunt acestea definite de tratatele internaționale pertinente și pentru a împiedica utilizarea copiilor la producția și traficul ilicit al acestor substanțe.

Articolul 34

Statele părți se angajează să protejeze copilul contra oricărei forme de exploatare sexuală și de abuz sexual. În acest scop, statele părți vor lua, în special, toate măsurile corespunzătoare pe plan național, bilateral și multilateral, pentru a împiedica:

- a) incitarea sau constrângerea unui copil de a fi implicat într-o activitate sexuală ilegală;
- b) exploatarea copiilor în scopul prostituției sau al altor practici sexuale ilegale;
- c) exploatarea copiilor în scopul producției de spectacole sau de materiale cu caracter pornografic.

Articolul 35

Statele părți vor lua toate măsurile corespunzătoare pe plan național, bilateral și multilateral pentru a împiedica răpirea, vânzarea și traficul cu copii în orice scop și în orice formă.

Articolul 36

Statele părți vor proteja copilul împotriva tuturor celorlalte forme de exploatare dăunătoare oricărui aspect al bunăstării lui.

Articolul 37

Statele părți vor garanta că:

a) nici un copil nu va fi supus la tortură, la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante. Pentru infracțiunile comise de persoane sub vârsta de optsprezece ani nu vor fi pronunțate nici pedeapsa capitală nici închisoarea pe viață fără posibilitatea de eliberare;

b) nici un copil nu va fi privat de libertate în mod ilegal sau arbitrar. Arestarea, deținerea sau întemnițarea unui copil trebuie să fie conformă cu legea și se va folosi numai ca măsură extremă și pentru cea mai scurtă posibil perioadă de timp;

c) orice copil privat de libertate va fi tratat cu omenie și cu respectul datorat demnității persoanei umane și de o manieră care să țină seama de nevoile persoanelor de vârsta sa. În special, orice copil privat de libertate va fi separat de adulți - în afară de cazul când se consideră în interesul superior al copilului să nu se procedeze astfel - și va avea dreptul de a menține contactul cu familia sa prin corespondență și prin vizite, în afara unor cazuri excepționale;

d) orice copil privat de libertate va avea dreptul de acces rapid la asistență juridică sau la orice altă asistență corespunzătoare, precum și dreptul de a contesta legalitatea privării sale de libertate în fața unui tribunal sau a unei alte autorități competente, independente și imparțiale și dreptul la decizie rapidă în orice asemenea acțiune.

Articolul 38

1. Statele părți se angajează să respecte și să asigure respectarea regulilor dreptului umanitar internațional care le sunt aplicabile în caz de conflict armat și care se referă la copii.

2. Statele părți vor lua toate măsurile posibile pentru a se asigura că persoanele care nu au atins vârsta de cincisprezece ani nu participă direct la ostilități.

3. Statele părți se vor abține de a înrola în forțele lor armate orice persoană care nu a atins vârsta de cincisprezece ani. Atunci când încorporează persoane de peste cincisprezece ani, dar sub optsprezece ani, statele părți se vor strădui să înroleze cu prioritate pe cei mai în vârstă.

4. Conform obligației care le revine în virtutea dreptului umanitar internațional de a proteja populația civilă în caz de conflict armat, statele părți vor lua măsurile posibile pentru a asigura protecția și îngrijirea copiilor care sunt afectați de un conflict armat.

Articolul 39

Statele părți vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru a promova refacerea fizică și psihică și reintegrarea socială a oricărui copil victimă a oricărei forme de neglijență, exploatare sau abuz, a torturii sau a oricărei alte forme de pedeapsă sau tratament de cruzime, inuman sau degradant sau a unui conflict armat. Această refacere și această reintegrare se vor desfășura în condiții care favorizează sănătatea, respectul de sine și demnitatea copilului.

Articolul 40

1. Statele părți recunosc oricărui copil suspect, acuzat sau dovedit că a comis o încălcare a legii penale, dreptul de a fi tratat într-un mod de natură să favorizeze simțul său de demnitate și al valorii personale, să întărească respectul său pentru drepturile omului și libertățile fundamentale ale altora și să țină seama de vârsta sa ca și de necesitatea de a promova reintegrarea copilului și asumarea de către acesta a unui rol constructiv în societate.

2. În acest scop și ținând seama de dispozițiile pertinente ale instrumentelor internaționale, statele părți vor garanta, în special, că:

a) nici un copil nu va fi suspectat, acuzat sau declarat vinovat de o încălcare a legii penale datorită unor acțiuni sau omisiuni care nu erau stipulate de către dreptul național sau internațional în momentul comiterii lor;

b) orice copil suspectat sau acuzat de o încălcare a legii penale are cel puțin dreptul la garanțiile următoare:

i) să fie presupus nevinovat până ce vinovăția sa va fi stabilită legal;

ii) să fie informat prompt și direct de acuzațiile care i se aduc sau, dacă este cazul, prin intermediul părinților săi sau al reprezentanților legali și să beneficieze de asistență juridică sau de orice altă asistență corespunzătoare pentru pregătirea și prezentarea apărării sale;

iii) cauza sa să fie examinată fără întârziere de către o autoritate sau o instanță judiciară competentă, independentă și imparțială, după o procedură echitabilă conform prevederilor legii, în prezența asistenței legale sau a oricărei alte asistențe corespunzătoare și - dacă acest lucru nu este considerat contrar interesului superior al copilului, datorită în special vârstei și situației sale - în prezența părinților săi sau a reprezentanților legali;

iv) să nu fie constrâns să depună mărturie sau să mărturisească că este vinovat; să interogheze sau să facă să fie interogați martori ai acuzării și să obțină aducerea și interogarea de martori ai apărării, în condiții de egalitate;

v) dacă se dovedește că a încălcat legea penală, să poată face apel cu privire la decizie și la orice măsură luată în consecință, în fața unei autorități sau instanțe judecătorești superioare competente, independente și imparțiale, conform legii;

vi) să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba utilizată;

vii) viața sa personală să fie în mod deplin respectată în toate fazele procedurii.

3. Statele părți se vor strădui să promoveze adoptarea de legi, proceduri, crearea de autorități și instituții, special concepute pentru copiii suspectați, acuzați sau declarați că ar fi comis încălcări ale

legii penale și, în special:

a) vor stabili o vârstă minimă sub care copiii vor fi presupuși a nu avea capacitatea de a încălca legea penală;

b) vor lua măsuri, de fiecare dată când este posibil și de dorit, pentru a trata acești copii fără a se recurge la procedura judiciară, cu condiția ca drepturile omului și garanțiile legale să fie deplin respectate.

4. Va fi prevăzută o întreagă gamă de dispoziții cum sunt cele referitoare la îngrijire, orientare și supraveghere, îndrumare, verificare, plasament familial, programe de educație generală și profesională și alternative la îngrijirea instituțională, pentru a asigura copiilor un

tratament corespunzător bunăstării și proporțional atât cu condițiile lor cât și cu infracțiunea comisă.

Articolul 41

Nici o dispoziție din prezenta Convenție nu va afecta orice prevedere mai potrivită pentru înțelegerea drepturilor copilului, care poate figura în:

- a) legislația unui stat parte sau în
- b) dreptul internațional în vigoare pentru acest stat.

PARTEA A DOUA

Articolul 42

Statele părți se angajează să facă cunoscute pe larg adulților și copiilor, principiile și prevederile prezentei Convenții, prin mijloace active și corespunzătoare.

Articolul 43

1. În vederea examinării progreselor înregistrate de statele părți în executarea obligațiilor contractate de ele în virtutea prezentei Convenții, se va institui un Comitet al drepturilor copilului care îndeplinește atribuțiunile care urmează.

2. Comitetul se compune din 10 experți de o înaltă moralitate și care posedă o competență recunoscută în domeniul reglementat de prezenta Convenție. Membrii săi sunt aleși de statele părți din rîndul cetățenilor lor și acționează cu titlu individual, ținîndu-se seama de necesitatea asigurării unei repartiții geografice echitabile și cu respectarea principalelor sisteme juridice.

3. Membrii Comitetului sunt aleși prin vot secret de pe o listă de persoane desemnate de statele părți. Fiecare stat parte poate desemna un candidat dintre cetățenii săi.

4. Prima alegere va avea loc în termen de șase luni de la data intrării în vigoare a prezentei Convenții. Alegerile vor avea loc apoi la fiecare doi ani. Cu patru luni înaintea datei fiecărei alegeri, Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite va invita în scris statele să propună candidații lor într-un termen de două luni. Secretarul general va întocmi apoi o listă alfabetică a candidaților astfel desemnați, indicînd statele părți care i-au desemnat și o va comunica statelor părți la prezenta Convenție.

5. Alegerile vor avea loc la reuniunile statelor părți, convocate de Secretarul general la sediul Organizației Națiunilor Unite. La aceste reuniuni, la care cvorumul este constituit din două treimi din statele părți, candidații aleși în Comitet sunt cei care obțin cel mai mare număr de voturi și majoritatea absolută a voturilor reprezentanților statelor părți prezente și votante.

6. Membrii Comitetului sunt aleși pe o perioadă de patru ani. Ei pot fi realeși dacă candidatura lor este prezentată din nou. Mandatul a cinci membri aleși la prima alegere va lua sfîrșit după doi ani. Numele celor cinci membri vor fi trase la sorți de către președintele reuniunii, imediat după prima alegere.

7. În caz de deces sau de demisie a unui membru al Comitetului, sau dacă, pentru orice alt motiv, un membru declară că nu mai poate exercita funcțiunile sale în cadrul Comitetului, statul parte care a prezentat candidatura lui numește un alt expert dintre cetățenii săi pentru a ocupa postul vacant pînă la expirarea mandatului respectiv, sub rezerva aprobării de către Comitet.

8. Comitetul adoptă regulamentul său interior.

9. Comitetul alege biroul său pentru o perioadă de doi ani.

10. Reuniunile Comitetului se țin în mod normal la sediul Organizației Națiunilor Unite sau în orice alt loc corespunzător stabilit de Comitet. Comitetul se reunește normal în fiecare an. Durata sesiunilor sale este stabilită și modificată, dacă este necesar, de reuniunea statelor părți la prezenta Convenție, sub rezerva aprobării de către Adunarea generală.

11. Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite pune la dispoziția Comitetului personalul și instalațiile care îi sunt necesare pentru a se achita în mod eficace de funcțiunile care îi sunt încredințate conform prezentei Convenții.

12. Membrii Comitetului creat în virtutea prezentei Convenții primesc, cu aprobarea Adunării generale, indemnizații din resursele Organizației Națiunilor Unite în condițiile și modalitățile fixate de Adunarea generală.

Articolul 44

1. Statele părți se angajează să supună Comitetului, prin intermediul Secretarului general al Organizației Națiunilor Unite, rapoarte asupra măsurilor pe care le adoptă pentru a da efect drepturilor recunoscute în prezenta Convenție și asupra progreselor realizate în exercitarea acestor drepturi:

a) în termen de doi ani începând de la data intrării în vigoare a prezentei Convenții pentru statele părți interesate;

b) în continuare, la fiecare cinci ani.

2. Rapoartele întocmite conform prezentului articol trebuie, dacă este cazul, să indice factorii și dificultățile care împiedică statele părți să se achite în mod deplin de obligațiile prevăzute în prezenta Convenție. Ele trebuie, de asemenea, să cuprindă informații suficiente pentru a da Comitetului o idee precisă asupra aplicării Convenției în țara respectivă.

3. Statele părți care au prezentat Comitetului un raport inițial nu trebuie să repete, în rapoartele pe care le prezintă după aceea, conform alineatului b) din paragraful 1 al prezentului articol, informațiile de bază comunicate anterior.

4. Comitetul poate cere statelor părți toate informațiile complementare referitoare la aplicarea Convenției.

5. Comitetul supune la fiecare doi ani Adunării generale, prin intermediul Consiliului Economic și Social, un raport asupra activităților sale.

6. Statele părți asigură o largă difuzare rapoartelor lor în țara lor proprie.

Articolul 45

Pentru a promova aplicarea efectivă a Convenției și a încuraja cooperarea internațională în domeniul vizat de Convenție:

a) Instituțiile specializate, Fondul Națiunilor Unite pentru copii și alte organe ale Națiunilor Unite au dreptul de a asista la examinarea aplicării dispozițiilor prezentei Convenții care țin de mandatul lor. Comitetul poate invita instituțiile specializate, Fondul Națiunilor Unite pentru copii și orice alte organisme competente pe care le va considera corespunzătoare să dea avize specializate asupra aplicării Convenției în domeniile care țin de mandatele respective. El poate invita instituțiile specializate, Fondul Națiunilor Unite pentru copii și alte organe ale Națiunilor Unite să-i prezinte rapoarte asupra aplicării Convenției în sectoarele care țin de domeniul lor de activitate.

b) Comitetul transmite, dacă apreciază necesar, instituțiilor specializate, Fondului Națiunilor Unite pentru copii și altor organisme competente orice raport al statelor părți ce conține o cerere sau care indică o nevoie de consultanță sau asistență tehnică ori de altă natură, însoțit, dacă este cazul, de observațiile și sugestiile Comitetului care se referă la cerere sau indicație.

c) Comitetul poate recomanda Adunării generale să roage pe Secretarul general să dispună efectuarea pentru Comitet a unor studii asupra problemelor specifice care afectează drepturile copilului.

d) Comitetul poate face sugestii și recomandări de ordin general fondate pe informațiile primite în conformitate cu articolele 44 și 45 din prezenta Convenție. Aceste sugestii și recomandări de ordin general sunt transmise oricărui stat parte interesat și aduse în atenția Adunării generale, însoțite, dacă este cazul, de observațiile statelor părți.

PARTEA A TREIA

Articolul 46

Prezenta Convenție este deschisă spre semnare tuturor statelor.

Articolul 47

Prezenta Convenție trebuie să fie ratificată. Instrumentele de ratificare vor fi depuse la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite.

Articolul 48

Prezenta Convenție va rămâne deschisă aderării oricărui stat. Instrumentele de aderare vor fi depuse la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite.

Articolul 49

1. Prezenta Convenție va intra în vigoare în a treizecea zi după depunerea la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite a celui de-al douăzecilea instrument de ratificare sau aderare.

2. Pentru fiecare stat care va ratifica prezenta Convenție sau care va adera la aceasta după depunerea celui de-al douăzecilea instrument de ratificare sau de aderare, Convenția va intra în vigoare în a treizecea zi care va urma depunerii de către acest stat a instrumentului său de ratificare sau de aderare.

Articolul 50

1. Orice stat poate să propună un amendament și să depună textul acestuia la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite. Secretarul general va comunica propunerea de amendament statelor părți, cerându-le să-i facă cunoscut dacă sunt favorabile convocării unei conferințe a statelor părți în vederea examinării propunerii și a supunerii ei la vot. Dacă, în patru luni după această comunicare, cel puțin o treime din statele părți se pronunță în favoarea convocării unei asemenea conferințe, Secretarul general convoacă conferința sub auspiciile Organizației Națiunilor Unite. Orice amendament adoptat de majoritatea statelor părți prezente și votante la conferință este supus spre aprobare Adunării generale.

2. Orice amendament adoptat conform dispozițiilor din paragraful 1 al prezentului articol va intra în vigoare atunci când va fi aprobat de Adunarea generală a Organizației Națiunilor Unite și acceptat de majoritatea a două treimi din statele părți.

3. Atunci când un amendament intră în vigoare, acesta are forță obligatorie pentru statele părți care l-au acceptat, celelalte state rămânând legate de dispozițiile din prezenta Convenție și de toate amendamentele acceptate de ele.

Articolul 51

1. Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite va primi și va comunica tuturor statelor textul rezervelor care au fost făcute de state în momentul ratificării sau aderării.

2. Nici o rezervă incompatibilă cu obiectul și scopul prezentei Convenții nu este autorizată.

3. Rezervele pot fi retrase în orice moment printr-o notificare adresată Secretarului general al Organizației Națiunilor Unite, care va informa despre aceasta toate statele părți la Convenție. Notificarea va căpăta efect de la data la care este primită de către Secretarul general.

Articolul 52

Orice stat parte poate denunța prezenta Convenție printr-o notificare scrisă adresată Secretarului general al Organizației Națiunilor Unite. Denunțarea capătă efect la un an de la data la care notificarea a fost primită de Secretarul general.

Articolul 53

Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite este desemnat ca depozitar al prezentei Convenții.

Articolul 54

Originalul prezentei Convenții, ale cărei texte în arabă, chineză, engleză, franceză, rusă și spaniolă sunt egal autentice, va fi depus la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite. Drept care plenipotențiarilor subsemnați, în mod corespunzător împuterniciți de guvernele lor, au semnat prezenta Convenție.

Convenția privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități

Adunarea generală,

Evocând hotărârea acesteia 56/168 din 19 decembrie 2001 prin care stabilea un Comitet Ad-hoc, deschis participării tuturor statelor membre și observatorilor Națiunilor Unite, în vederea analizării propunerilor pentru o convenție internațională cuprinzătoare și integratoare de promovare și protecție a drepturilor și demnității persoanelor cu dizabilități, în baza unei abordări holistice în munca din domeniile dezvoltării sociale, drepturilor omului și nediscriminării și ținând cont de recomandările Comisiei pentru Drepturile Omului și Comisiei pentru Dezvoltare Socială,

Evocând de asemenea hotărârile relevante anterioare acesteia, dintre care cea mai recentă a fost hotărârea 60/232 din 23 decembrie 2005, precum și ale Comisiei pentru Dezvoltare Socială și Comisiei pentru Drepturile Omului,

Apreciind contribuțiile valoroase aduse la activitatea Comitetului Ad-hoc de către organizațiile guvernamentale și neguvernamentale și de instituțiile naționale pentru drepturile omului,

1. *Își exprimă aprecierea* față de faptul că s-a finalizat de către Comitetul Ad-hoc elaborarea proiectului pentru Convenția privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități și proiectul Protocolului Opțional la Convenție;

2. *Adoptă* Convenția privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități și Protocolul Opțional la Convenție anexat la prezenta hotărâre care se vor deschide pentru semnare la Sediul Națiunilor Unite din New York, începând cu data de 30 martie 2007;

3. *Solicită* statelor membre să aibă în vedere semnarea și ratificarea Convenției și Protocolului Opțional ca o prioritate și își exprimă speranța că acestea vor intra în vigoare cât mai curând;

4. *Solicită* Secretarului General să asigure personalul și facilitățile necesare pentru îndeplinirea efectivă a funcțiilor Conferinței Statelor Parte și ale Comitetului conform Convenției și Protocolului Opțional după intrarea în vigoare a Convenției, precum și pentru diseminarea informațiilor despre Convenție și Protocolul Opțional;

5. *Solicită de asemenea* Secretarului General să implementeze treptat standardele și instrucțiunile pentru accesibilizarea facilităților și serviciilor sistemului Națiunilor Unite, având în vedere prevederile relevante ale Convenției, în special atunci când se întreprind reînnoiri;

6. *Solicită* agențiilor și organizațiilor Națiunilor Unite și invită organizațiile guvernamentale și neguvernamentale să depună eforturi pentru a disemina informațiile despre Convenție și Protocolul Opțional și pentru a promova înțelegerea acestora;

7. *Solicită* Secretarului General să prezinte Adunării Generale, la cea de-a 62-a sesiune a acesteia, un raport despre stadiul Convenției și Protocolului Opțional și implementarea prezentei hotărâri, într-un sub-articol intitulat „Convenția privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități”.

Anexa I

Convenția privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități

Preambul

Statele Părți la prezenta Convenție,

(a) *Reamintind* principiile proclamate în Carta Națiunilor Unite care recunoaște demnitatea intrinsecă, valoarea și drepturile egale și inalienabile ale omului ca fundament al libertății, dreptății și păcii în lume,

(b) *Recunoscând* faptul că în Declarația Universală a Drepturilor Omului precum și în convențiile internaționale privind drepturile omului, Națiunile Unite au proclamat și au consimțit că orice persoană este îndreptățită să beneficieze de toate drepturile și libertățile prevăzute de acestea, fără nici un fel de diferențiere,

(c) *Reafirmând* universalitatea, indivizibilitatea, interdependența și interrelaționarea tuturor drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și necesitatea ca persoanelor cu dizabilități să li se garanteze dreptul de a beneficia pe deplin de acestea, fără discriminare,

(d) *Reamintind* Convenția internațională privind drepturile economice, sociale și culturale, Convenția internațională privind drepturile civile și politice, Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor, Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante, Convenția privind Drepturile Copilului și Convenția internațională privind protecția drepturilor tuturor muncitorilor migranți și ale membrilor familiilor acestora,

(e) *Recunoscând* faptul că dizabilitatea este un concept în evoluție și că acesta rezultă din interacțiunea dintre persoanele cu deficiențe și barierele de atitudine și de mediu care împiedică participarea lor deplină și efectivă în societate în condiții de egalitate cu ceilalți,

(f) *Recunoscând* importanța principiilor și orientărilor politice cuprinse în Programul Mondial de Acțiune privind Persoanele cu Dizabilități și în Regulile Standard privind Egalizarea Șanselor pentru Persoanele cu Dizabilități în influențarea promovării, formulării și evaluării politicilor, planurilor, programelor și acțiunilor la nivel național, regional și internațional, în vederea continuării egalizării șanselor pentru persoanele cu dizabilități,

(g) *Subliniind* importanța problematicii dizabilității ca parte integrantă a strategiilor relevante ale dezvoltării durabile,

(h) *Recunoscând de asemenea* faptul că discriminarea oricărei persoane pe criterii de dizabilitate este o încălcare a demnității și valorii inerente a omului,

(i) *Recunoscând, pe de altă parte,* diversitatea persoanelor cu dizabilități,

(j) *Recunoscând* necesitatea de a promova și proteja drepturile omului pentru

toate persoanele cu dizabilități, inclusiv pentru cele care au nevoie de mai mult sprijin,

(k) *Preocupate* de faptul că, în ciuda acestor instrumente și responsabilități diverse, persoanele cu dizabilități continuă să se confrunte cu bariere în participarea lor ca membri egali ai societății, precum și cu încălcări ale drepturilor omului, peste tot în lume,

(l) *Recunoscând* importanța cooperării internaționale pentru îmbunătățirea condițiilor de viață ale persoanelor cu dizabilități în fiecare țară, în special în țările în curs de dezvoltare,

(m) *Recunoscând* contribuțiile valoroase – existente și de perspectivă – aduse de persoanele cu dizabilități la bunăstarea generală și la diversitatea comunităților din care fac parte, precum și faptul că promovarea exercitării depline a drepturilor omului și a libertăților fundamentale de către persoanele cu dizabilități și deplina participare a lor vor avea ca rezultat întărirea sentimentului de apartenență și dezvoltarea semnificativă a societății în plan uman, social și economic, precum și eradicarea sărăciei,

(n) *Recunoscând* importanța, pentru persoanele cu dizabilități, a autonomiei personale și a independenței, inclusiv a libertății de decizie,

(o) *Având în vedere faptul* că persoanele cu dizabilități trebuie să aibă posibilitatea să se implice activ în procesele de luare a deciziilor, în elaborarea de politici și programe, inclusiv a celor care le privesc în mod direct,

(p) *Preocupate* de condițiile dificile cu care se confruntă persoanele cu dizabilități supuse unor forme multiple sau agravate de discriminare pe criterii de rasă, culoare, sex, limbă, religie sau opinii politice ori de alt fel, de origine națională, etnică, indigenă sau socială, proprietate, naștere, vârstă sau alt statut,

(q) *Recunoscând* faptul că femeile și fetele cu dizabilități sunt expuse adesea unui risc mai mare, atât în familie, cât și în afara acesteia, la violență, vătămare sau abuz, neglijare sau lipsa îngrijirilor, maltratare sau exploatare,

(r) *Recunoscând* faptul că minorii cu dizabilități ar trebui să se bucure pe deplin de toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului, în condiții de egalitate cu ceilalți copii, și reamintind obligațiile pe care, în acest scop, și le-au asumat Statele Părți la Convenția privind Drepturile Copilului,

(s) *Subliniind* necesitatea de a integra principiul egalității sexelor în toate eforturile de promovare a deplinei exercitări a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului de către persoanele cu dizabilități,

(t) *Accentuând* faptul că majoritatea persoanelor cu dizabilități trăiesc în sărăcie și, în acest sens, recunoscând necesitatea esențială de a-și îndrepta atenția asupra impactului negativ al sărăciei asupra persoanelor cu dizabilități,

(u) *Conștientecă* o protecție reală a persoanelor cu dizabilități presupune condiții de pace și securitate bazate pe o deplină adeziune la scopurile și principiile Cartei Națiunilor Unite și pe respectarea instrumentelor în domeniul drepturilor omului aplicabile, în special, în caz de conflict armat și ocupație străină;

(v) *Recunoscând* importanța accesibilității la mediul fizic, social, economic și cultural, la sănătate și educație și la informare și comunicare, pentru a da posibilitatea

persoanelor cu dizabilități să se bucure pe deplin de toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului,

(w) *Realizând faptul* că individul, având îndatoriri față de alți indivizi și față de comunitatea căreia îi aparține, are responsabilitatea de a lupta pentru promovarea și respectarea drepturilor recunoscute în Declarația Universală a Drepturilor Omului,

(x) *Convins* că familia este celula de bază și fundamentală a societății și că are dreptul să fie protejată de societate și de stat și că persoanele cu dizabilități și membrii familiilor lor ar trebui să primească protecția și asistența necesară pentru a da posibilitatea familiilor să contribuie la exercitarea deplină și egală a drepturilor persoanelor cu dizabilități,

(y) *Convins* de faptul că o convenție internațională comprehensivă și integrantă care să promoveze și să protejeze drepturile și demnitatea persoanelor cu dizabilități va aduce o contribuție semnificativă la redresarea dezavantajului social profund al persoanelor cu dizabilități și va promova participarea acestora în domeniul civil, politic, economic, social și cultural cu șanse egale, atât în țările în curs de dezvoltare, cât și în cele dezvoltate,

Au hotărât următoarele:

Articolul 1

Scop

Scopul prezentei Convenții este de a promova, proteja și asigura exercitarea deplină și în condiții de egalitate a tuturor drepturilor și libertăților fundamentale ale omului de către toate persoanele cu dizabilități și de a promova respectul pentru demnitatea lor intrinsecă.

Persoanele cu dizabilități includ acele persoane care au deficiențe fizice, mentale, intelectuale sau senzoriale de durată, deficiențe care, în interacțiune cu diverse bariere, pot îngreuna participarea deplină și efectivă a persoanelor în societate, în condiții de egalitate cu ceilalți.

Articolul 2

Definiții

În sensul prezentei Convenții:

„Comunicare” include limbaje, afișare de text, Braille, comunicare tactilă, imprimare cu corp mare de literă, mijloace multimedia accesibile, precum și modalități de exprimare în scris, audio, în limbaj simplu, prin cititor uman și moduri augmentative și alternative, mijloace și formate de comunicare, inclusiv informație accesibilă și tehnologie de comunicare;

„Limbaj” include limbajele vorbite și ale semnelor și alte forme de limbaje non-verbale;

„Discriminare pe criterii de dizabilitate” înseamnă orice diferențiere, excludere sau restricție pe criterii de dizabilitate, care are ca scop sau efect diminuarea sau prejudicierea recunoașterii, beneficiului sau exercitării în condiții de egalitate cu ceilalți a tuturor drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în domeniul politic, economic, social, cultural, civil sau în orice alt domeniu. Termenul include toate formele de discriminare, inclusiv refuzul de a asigura o adaptare rezonabilă;

„Adaptare rezonabilă” înseamnă modificările și ajustările necesare și adecvate, care nu impun un efort disproporționat sau nejustificat atunci când este necesar într-un caz particular, pentru a permite persoanelor cu dizabilități să se bucure sau să-și exercite, în condiții de egalitate cu ceilalți, toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului;

„Design Universal” înseamnă proiectarea produselor, mediului, programelor și serviciilor, astfel încât să poată fi utilizate de către toate persoanele, pe cât este posibil, fără să fie nevoie de o adaptare sau de o proiectare specializate. Design Universal nu va exclude dispozitivele de asistare pentru anumite grupuri de persoane cu dizabilități, atunci când este necesar.

Articolul 3

Principii generale

Principiile prezentei Convenții sunt:

- (a) Respectarea demnității inalienabile, a autonomiei individuale, inclusiv a libertății de a face propriile alegeri, și a independenței persoanelor;
- (b) Nediscriminarea;
- (c) Participarea și integrarea deplină și efectivă în societate;
- (d) Respectul pentru diversitate și acceptarea persoanelor cu dizabilități ca parte a diversității umane și a umanității;
- (e) Egalitatea de șanse;
- (f) Accesibilitatea;
- (g) Egalitatea între bărbați și femei;
- (h) Respectul pentru capacitățile de evoluție ale copiilor cu dizabilități și respectul pentru dreptul copiilor cu dizabilități de a-și păstra propria identitate.

Articolul 4

Obligații generale

1. Statele Părți se angajează să asigure și să promoveze exercitarea deplină a tuturor drepturilor și libertăților fundamentale ale omului pentru toate persoanele cu dizabilități, fără nici un fel de discriminare pe criterii de dizabilitate. În acest scop, Statele Părți se angajează:

- (a) Să adopte toate măsurile adecvate legislative, administrative și de altă natură

pentru implementarea drepturilor recunoscute prin prezenta Convenție;

(b) Să ia toate măsurile corespunzătoare, inclusiv cele legislative, pentru a modifica sau abroga legile, reglementările, cutumele și practicile existente care constituie discriminare împotriva persoanelor cu dizabilități;

(c) Să ia în considerare protecția și promovarea drepturilor omului pentru persoanele cu dizabilități în toate politicile și programele;

(d) Să se abțină de la a se angaja în orice act sau practică ce contravine prezentei Convenții și să se asigure că autoritățile și instituțiile publice acționează în conformitate cu prezenta Convenție;

(e) Să ia toate măsurile corespunzătoare pentru a elimina discriminarea pe criterii de dizabilitate de către orice persoană, organizație sau întreprindere privată;

(f) Să inițieze sau să promoveze cercetarea și dezvoltarea bunurilor, serviciilor, echipamentelor și facilităților concepute pe baza Design-ului Universal, așa cum este definit acesta în articolul 2 al prezentei Convenții, care ar presupune o adaptare minimă și la cel mai scăzut cost, pentru a răspunde nevoilor specifice ale persoanelor cu dizabilități, să promoveze existența și să încurajeze utilizarea acestor bunuri, servicii, echipamente și facilități concepute pe baza Design-ului Universal, precum și să promoveze Design-ul Universal în elaborarea standardelor și liniilor directoare;

(g) Să întreprindă sau să promoveze cercetarea și dezvoltarea, să facă cunoscută oferta și să încurajeze utilizarea de noi tehnologii, inclusiv tehnologii informatice și de comunicații, dispozitive de suport pentru mobilitate, dispozitive și tehnologii de asistare, adecvate persoanelor cu dizabilități, acordând prioritate tehnologiilor cu prețuri accesibile;

(h) Să furnizeze informații accesibile persoanelor cu dizabilități despre dispozitivele auxiliare pentru mobilitate, dispozitivele și tehnologiile de asistare, inclusiv noile tehnologii, precum și alte forme de asistență, servicii de suport și facilități;

(i) Să susțină formarea, în domeniul drepturilor recunoscute de această Convenție, a profesioniștilor și a personalului care lucrează cu persoane cu dizabilități, în vederea îmbunătățirii furnizării asistenței și serviciilor.

2. În privința drepturilor economice, sociale și culturale, fiecare Stat Parte se angajează să acționeze cu toate resursele disponibile și în cadrul cooperării internaționale, dacă este cazul, pentru a asigura, în mod progresiv, exercitarea deplină a acestor drepturi, fără a aduce vreun prejudiciu obligațiilor cu aplicabilitate imediată, cuprinse în prezenta Convenție, în conformitate cu dreptul internațional.

3. În dezvoltarea și implementarea legislației și a politicilor de implementare a prezentei Convenții, ca și în alte procese de luare a deciziilor referitoare la problemele privind persoanele cu dizabilități, Statele Părți se vor consulta îndeaproape și vor implica în mod activ persoanele cu dizabilități, inclusiv copiii cu dizabilități, prin organizațiile care îi reprezintă.

4. Nimic din ceea ce conține prezenta Convenție nu va afecta vreo prevedere care este mai favorabilă respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități și care poate fi cuprinsă în legislația unui Stat Parte sau în legislația internațională în vigoare pentru acel

stat. Nu va exista nici o restricție sau derogare de la nici un drept al omului și de la nici o libertate fundamentală recunoscută sau existentă în oricare dintre Statele Părți la prezenta Convenție conform legii, convențiilor, reglementărilor sau cutumelor, sub pretextul că prezenta Convenție nu recunoaște asemenea drepturi sau libertăți sau că le recunoaște într-o mai mică măsură.

5. Prevederile prezentei Convenții se vor extinde asupra tuturor unităților administrative ale statelor federale, fără nicio limitare sau excepție.

Articolul 5

Egalitatea și nediscriminarea

1. Statele Părți recunosc faptul că toate persoanele sunt egale în fața legii și sub incidența legii și au dreptul fără niciun fel de discriminare la protecție egală și beneficiu egal al legii.

2. Statele Părți vor interzice toate tipurile de discriminare pe criterii de dizabilitate și vor garanta tuturor persoanelor cu dizabilități protecție juridică egală și efectivă împotriva discriminării de orice fel.

3. Pentru a promova egalitatea și a elimina discriminarea, Statele Părți vor lua toate măsurile adecvate pentru a se asigura adaptarea rezonabilă.

4. Măsurile specifice care sunt necesare pentru a accelera sau obține egalitatea de facto a persoanelor cu dizabilități nu vor fi considerate o discriminare potrivit prezentei Convenții.

Articolul 6

Femei cu dizabilități

1. Statele Părți recunosc faptul că femeile și fetele cu dizabilități sunt supuse discriminărilor multiple și în această privință vor lua măsuri pentru a se asigura că acestea beneficiază de toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

2. Statele Părți vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru a asigura pe deplin dezvoltarea, progresul și implicarea femeilor pentru ca acestea să-și exercite și să se bucure de drepturile și libertățile fundamentale ale omului prevăzute în prezenta Convenție.

Articolul 7

Copii cu dizabilități

1. Statele Părți vor lua toate măsurile necesare pentru a se asigura că minorii cu dizabilități se bucură pe deplin de toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului, în

condiții de egalitate cu ceilalți copii.

2. În toate acțiunile care privesc copiii cu dizabilități, va fi luat în considerare cu prioritate interesul superior al copilului.

3. Statele Părți vor asigura copiilor cu dizabilități dreptul de a-și exprima liber opiniile în toate aspectele care îi privesc, ținând seamă de opiniile lor în funcție de vârstă și gradul de maturitate, în condiții de egalitate cu ceilalți copii, și că, în realizarea acestui drept, li se asigură asistența adecvată dizabilității și vârstei.

Articolul 8

Creșterea gradului de conștientizare

1. Statele Părți se angajează să adopte măsuri imediate, eficiente și adecvate pentru:

(a) Creșterea gradului de conștientizare în societate, inclusiv la nivelul familiei, în legătură cu persoanele cu dizabilități și pentru promovarea respectării drepturilor și demnității acestora;

(b) Combaterea stereotipurilor, prejudecăților și practicilor dăunătoare la adresa persoanelor cu dizabilități, inclusiv cele pe criterii de sex și vârstă, în toate domeniile vieții;

(c) Promovarea recunoașterii capacităților și contribuțiilor persoanelor cu dizabilități.

2. Măsurile, în acest scop, includ:

(a) Inițierea și dezvoltarea de campanii publice eficiente de conștientizare destinate:

(i) Să încurajeze receptivitatea față de drepturile persoanelor cu dizabilități;

(ii) Să încurajeze percepțiile pozitive și conștientizarea societății într-un grad mai mare, cu privire la persoanele cu dizabilități;

(iii) Să promoveze recunoașterea calificărilor, meritelor și abilităților persoanelor cu dizabilități și a contribuției acestora la locul de muncă și pe piața muncii;

(b) Cultivarea la toate nivelurile sistemului de educație, inclusiv la toți copiii, de la o vârstă fragedă, a unei atitudini de respect față de drepturile persoanelor cu dizabilități;

(c) Încurajarea mass-media să prezinte persoanele cu dizabilități într-un mod conform cu scopul prezentei Convenții;

(d) Promovarea programelor de informare care să crească gradul de conștientizare a problematicii persoanelor cu dizabilități și a drepturilor acestora.

Articolul 9

Accesibilitate

1. Pentru a da persoanelor cu dizabilități posibilitatea să trăiască independent și să participe pe deplin la toate aspectele vieții, Statele Părți vor lua măsurile adecvate pentru a asigura acestor persoane accesul, în condiții de egalitate cu ceilalți, la mediul fizic, la transport, informație și mijloace de comunicare, inclusiv la tehnologiile și sistemele informatice și de comunicații și la alte facilități și servicii deschise sau furnizate publicului, atât în zonele urbane, cât și rurale. Aceste măsuri, care includ identificarea și eliminarea obstacolelor și barierelor față de accesul deplin, trebuie aplicate, printre altele la:

(a) Clădiri, drumuri, mijloace de transport și alte facilități interioare sau exterioare, inclusiv școli, locuințe, unități medicale și locuri de muncă;

(b) Serviciile de informare, comunicații și de altă natură, inclusiv serviciile electronice și de urgență.

2. Statele Părți vor lua, de asemenea, măsuri potrivite pentru:

(a) A elabora, promulga și monitoriza implementarea standardelor minime și instrucțiunilor pentru accesibilizarea facilităților și serviciilor deschise publicului sau oferite acestuia;

(b) A se asigura că entitățile private care oferă facilități și servicii deschise publicului sau oferite acestuia țin cont de toate aspectele legate de accesibilitate, pentru persoanele cu dizabilități;

(c) A asigura părților implicate formare pe probleme de accesibilitate cu care se confruntă persoanele cu dizabilități;

(d) A asigura, în clădiri și alte spații publice, semne în limbaj Braille și forme ușor de citit și de înțeles;

(e) A furniza forme de asistență vie și intermediere, inclusiv ghizi, cititori și interpreți profesioniști de limbaj mimico-gestual, pentru a facilita accesul în clădiri și în alte spații publice;

(f) A promova alte forme adecvate de asistență și sprijin pentru persoanele cu dizabilități în vederea asigurării accesului acestora la informație;

(g) A promova accesul persoanelor cu dizabilități la noi tehnologii și sisteme informatice și de comunicații, inclusiv la Internet;

(h) A promova proiectarea, dezvoltarea, producerea și distribuirea de tehnologii și sisteme informatice și de comunicații accesibile, încă din fazele incipiente, astfel încât aceste tehnologii și sisteme să devină accesibile la costuri minime.

Articolul 10

Dreptul la viață

Statele Părți reafirmă că fiecare ființă umană are dreptul inalienabil la viață și vor lua toate măsurile necesare pentru a se asigura că persoanele cu dizabilități se bucură efectiv de acest drept în condiții de egalitate cu ceilalți.

Articolul 11

Situații de risc și urgențe umanitare

Statele Părți vor lua, în conformitate cu obligațiile ce decurg din dreptul internațional, inclusiv din dreptul internațional umanitar și din legislația internațională a drepturilor omului, toate măsurile necesare pentru a asigura protecția și siguranța persoanelor cu dizabilități în situații de risc, inclusiv în situații de conflict armat, de urgențe umanitare și de apariție de dezastre naturale.

Articolul 12

Recunoaștere egală în fața legii

1. Statele Părți reafirmă că persoanele cu dizabilități au dreptul la recunoașterea, oriunde s-ar afla, a capacității lor juridice.

2. Statele Părți vor recunoaște faptul că persoanele cu dizabilități se bucură de asistență juridică în condiții de egalitate cu ceilalți, în toate domeniile vieții.

3. Statele Părți vor lua toate măsurile adecvate pentru a asigura accesul persoanelor cu dizabilități la sprijinul de care ar putea avea nevoie în exercitarea capacității lor juridice.

4. Statele Părți se vor asigura că toate măsurile legate de exercitarea capacității juridice prevăd protecția adecvată și eficientă pentru prevenirea abuzurilor, conform legislației internaționale privind drepturile omului. O astfel de protecție va garanta că măsurile referitoare la exercitarea capacității juridice respectă drepturile, voința și preferințele persoanei, nu prezintă conflict de interese și nu au o influență necorespunzătoare, sunt proporționale și adaptate la situația persoanei, se aplică pentru cea mai scurtă perioadă posibilă și se supun revizuirii periodice de către o autoritate competentă, independentă și imparțială sau de către un organ juridic. Măsurile de protecție vor fi proporționale cu gradul în care asemenea măsuri afectează drepturile și interesele persoanei.

5. În conformitate cu prevederile acestui articol, Statele Părți vor lua toate măsurile adecvate și eficiente pentru a asigura dreptul egal al persoanelor cu dizabilități de a deține sau moșteni proprietăți, de a-și gestiona propriile venituri și de a avea acces egal la împrumuturi bancare, ipoteci și alte forme de credit financiar și se vor asigura că persoanele cu dizabilități nu sunt deposedate în mod arbitrar de bunurile lor.

Articolul 13

Accesul la justiție

1. Statele Părți vor asigura acces efectiv la actul de justiție pentru persoanele cu dizabilități, în condiții de egalitate cu ceilalți, inclusiv prin asigurarea de ajustări de ordin procedural și adecvate vârstei, pentru a le facilita un rol activ ca participanți direcți și indirecti, inclusiv ca martori, în toate procedurile legale, inclusiv etapele de investigație și alte etape preliminare.

2. Pentru a sprijini accesul efectiv la actul de justiție al persoanelor cu dizabilități, Statele Părți vor promova formarea corespunzătoare a celor care lucrează în domeniul administrării justiției, inclusiv a personalului din poliție și penitenciare.

Articolul 14

Libertatea și siguranța persoanei

1. Statele Părți se vor asigura că persoanele cu dizabilități, în condiții de egalitate cu ceilalți:

(a) Se bucură de dreptul la libertate și siguranță a persoanei;

(b) Nu sunt lipsite de libertate în mod ilegal sau arbitrar și că orice lipsire de libertate se face conform legii și că existența unei dizabilități nu va justifica în nici un fel lipsirea de libertate.

2. Statele Părți se vor asigura că, în cazul în care persoanele cu dizabilități sunt lipsite de libertate, ca urmare a oricărui proces, acestea au dreptul, în condiții de egalitate cu ceilalți, la garanții, conform legislației internaționale privind drepturile omului și că vor fi tratate în conformitate cu obiectivele și principiile prezentei Convenții, inclusiv prin asigurarea unor adaptări rezonabile.

Articolul 15

Nimeni nu poate fi supus torturii și niciunui fel de pedeapsă sau de tratament crud, inuman sau degradant

1. Nimeni nu poate fi supus torturii și niciunui fel de tratament crud, inuman sau degradant. În mod special, nimeni nu va fi supus, fără consimțământul său liber exprimat, unor experimente medicale sau științifice.

2. Statele Părți vor lua toate măsurile legislative, administrative, judiciare sau alte măsuri pentru a preveni ca persoanele cu dizabilități să fie supuse torturii, tratamentelor ori pedepselor crude, inumane sau degradante, în condiții de egalitate cu ceilalți.

Articolul 16

Nimeni nu poate fi supus exploatării, violenței și abuzului

1. Statele Părți vor lua toate măsurile legislative, administrative, sociale, educaționale și alte măsuri adecvate, pentru a proteja persoanele cu dizabilități, atât în familie, cât și în afara acesteia, împotriva tuturor formelor de exploatare, violență și abuz, inclusiv împotriva celor pe criterii de sex.

2. Statele Părți vor lua de asemenea toate măsurile adecvate pentru a preveni orice formă de exploatare, violență și abuz prin asigurarea, printre altele, a unor forme adecvate de asistență și sprijin pentru persoanele cu dizabilități, familiile și îngrijitorii lor, în funcție de sex și vârstă, inclusiv prin furnizarea de informații și educație despre modul

în care se pot evita, recunoaște și raporta cazurile de exploatare, violență și abuz. Statele Părți se vor asigura că serviciile de protecție răspund problemelor de vârstă, sex și dizabilități.

3. Pentru a preveni apariția oricăror forme de exploatare, violență și abuz, Statele Părți se vor asigura că toate facilitățile și programele destinate să servească persoanelor cu dizabilități sunt eficient monitorizate de autorități independente.

4. Statele Părți vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru a sprijini recuperarea fizică, cognitivă și psihologică, reabilitarea și reintegrarea socială a persoanelor cu dizabilități care devin victime ale oricărei forme de exploatare, violență sau abuz, inclusiv prin acordarea de servicii de protecție. Recuperarea și reintegrarea vor avea loc într-un mediu care favorizează sănătatea, bunăstarea, respectul de sine, demnitatea și autonomia persoanei și care ține cont de necesitățile specifice sexului și vârstei.

5. Statele Părți vor implementa legi și politici eficiente, inclusiv legislație și politici axate pe problematica femeii și a copilului pentru a asigura, atunci când este necesar, identificarea, investigarea și judecarea cazurilor de exploatare, violență și abuz împotriva persoanelor cu dizabilități.

Articolul 17

Protejarea integrității persoanei

Fiecare persoană cu dizabilități are dreptul de a-i fi respectată integritatea fizică și mentală, în condiții de egalitate cu ceilalți.

Articolul 18

Libertatea de mișcare și cetățenia

1. Statele Părți vor recunoaște dreptul persoanelor cu dizabilități la libertatea de mișcare, la libertatea de a-și alege reședința și dreptul la o cetățenie, în condiții de egalitate cu ceilalți, inclusiv prin asigurarea că persoanele cu dizabilități:

(a) Au dreptul să obțină și să-și schimbe cetățenia și nu sunt lipsite de cetățenia lor în mod arbitrar sau pe criterii de dizabilitate;

(b) Nu sunt lipsite, pe criterii de dizabilitate, de posibilitatea de a obține, deține și utiliza acte care le atestă cetățenia sau alte documente de identificare, ori de a utiliza proceduri relevante, cum ar fi cele de imigrare, care pot fi necesare pentru a facilita exercitarea dreptului la libertatea de mișcare;

(c) Sunt libere să părăsească orice țară, inclusiv pe cea proprie;

(d) Nu sunt lipsite, în mod arbitrar sau pe criterii de dizabilitate, de dreptul de a intra în propria țară.

2. Copiii cu dizabilități vor fi înregistrați imediat după naștere și vor avea dreptul, prin naștere, la un nume, dreptul de a obține o cetățenie și, pe cât posibil, dreptul de a-și cunoaște părinții și de a fi îngrijiți de aceștia.

Articolul 19

Viață independentă și integrare în comunitate

Statele Părți la această Convenție recunosc dreptul egal al tuturor persoanelor cu dizabilități de a trăi în comunitate, cu șanse egale cu ale celorlalți, și vor lua măsuri eficiente și adecvate pentru a se asigura că persoanele cu dizabilități se bucură pe deplin de acest drept și de deplina integrare în comunitate și participare la viața acesteia, inclusiv asigurându-se că:

(a) Persoanele cu dizabilități au posibilitatea de a-și alege locul de reședință, unde și cu cine să trăiască, în condiții de egalitate cu ceilalți, și nu sunt obligate să trăiască într-un anumit mediu de viață;

(b) Persoanele cu dizabilități au acces la o gamă de servicii la domiciliu, rezidențiale și alte servicii comunitare de suport, inclusiv la asistență personală necesară vieții și integrării în comunitate, ca și pentru prevenirea izolării sau segregării de comunitate;

(c) Serviciile și facilitățile comunitare pentru populație în general sunt disponibile în aceeași măsură persoanelor cu dizabilități și răspund nevoilor acestora.

Articolul 20

Mobilitatea personală

Statele Părți vor lua măsuri eficiente pentru a asigura o mobilitate personală, în cel mai înalt grad posibil de independență a persoanelor cu dizabilități, inclusiv prin:

(a) Facilitarea mobilității persoanelor cu dizabilități în modul și în momentul ales de acestea și la un cost accesibil;

(b) Facilitarea accesului persoanelor cu dizabilități la mijloace, dispozitive de mobilitate, tehnologii de asistare și forme active de asistență și de intermediere de calitate, inclusiv prin punerea acestora la dispoziția lor, la un cost accesibil;

(c) Furnizarea de formare pentru dezvoltarea de abilități de mobilitate a persoanelor cu dizabilități și pentru personalul specializat care lucrează cu persoanele cu dizabilități;

(d) Încurajarea entităților care produc dispozitive de sprijin pentru mobilitate, dispozitive și tehnologii de asistare, să țină cont de toate aspectele legate de mobilitatea persoanelor cu dizabilități.

Articolul 21

Libertatea de expresie și opinie și accesul la informație

Statele Părți vor lua toate măsurile adecvate pentru a se asigura că persoanele cu dizabilități își pot exercita dreptul la libertatea de expresie și opinie, inclusiv libertatea de a căuta, primi și împărtăși informații și idei, în condiții de egalitate cu ceilalți, prin toate formele de comunicare alese de ele, după cum sunt definite în articolul 2 din prezenta

Convenție, inclusiv prin:

(a) Furnizarea informațiilor destinate publicului larg, către persoanele cu dizabilități, în formate accesibile și cu tehnologii adecvate diverselor tipuri de dizabilități, la timp și fără cost suplimentar;

(b) Acceptarea și facilitarea, în relațiile oficiale, a utilizării limbajelor mimico-gestuale, scrierii Braille, comunicării augmentative și alternative și a tuturor celorlalte mijloace, moduri și formate de comunicare accesibile, în funcție de opțiunea proprie;

(c) Determinarea organismelor private care furnizează servicii către publicul larg, inclusiv prin intermediul Internetului, să furnizeze informații și servicii în formate accesibile și ușor de utilizat pentru persoanele cu dizabilități;

(d) Încurajarea mass-media, inclusiv a furnizorilor de informații prin Internet, să-și facă serviciile accesibile pentru persoanele cu dizabilități;

(e) Recunoașterea și promovarea limbajelor mimico-gestuale.

Articolul 22

Dreptul la viață personală

1. Nicio persoană cu dizabilități, indiferent de locul sau tipul de reședință, nu va fi supusă intruziunii arbitrare sau nelegale în viața personală, familia, căminul sau corespondența sa, sau în alte tipuri de comunicare ori atacurilor ilegale la onoarea și reputația sa. Persoanele cu dizabilități au dreptul la protecția legii împotriva unor asemenea intruziuni sau atacuri.

2. Statele Părți vor proteja confidențialitatea informațiilor referitoare la datele personale, medicale și de reabilitare ale persoanelor cu dizabilități, în condiții de egalitate cu ceilalți.

Articolul 23

Respectul pentru cămin și familie

1. Statele Părți vor lua măsuri eficiente și adecvate pentru a elimina discriminarea împotriva persoanelor cu dizabilități în toate chestiunile referitoare la căsătorie, familie, statutul de părinte și relațiile interpersonale, în condiții de egalitate cu ceilalți, astfel încât să asigure:

(a) Recunoașterea dreptului tuturor persoanelor cu dizabilități care sunt la vârsta căsătoriei de a întemeia o familie în baza consimțământului liber și deplin al viitorilor soți;

(b) Recunoașterea dreptului persoanelor cu dizabilități de a decide liber și responsabil asupra numărului de copii și a intervalului dintre nașteri și dreptului de a avea acces la informații corespunzătoare vârstei, la educație referitoare la reproducere și la planificare familială și la mijloacele necesare care le oferă posibilitatea de a-și exercita aceste drepturi;

(c) Persoanele cu dizabilități, inclusiv copiii, își controlează fertilitatea în condiții

de egalitate cu ceilalți.

2. Statele Părți vor asigura respectarea drepturilor și responsabilităților persoanelor cu dizabilități, în legătură cu tutela, custodia, curatela, adopția copiilor sau altele asemenea, atunci când aceste concepte există în legislația națională; în toate cazurile va avea prioritate interesul superior al copilului. Statele Părți vor acorda asistență adecvată persoanelor cu dizabilități în îndeplinirea responsabilităților care le revin în creșterea copiilor lor.

3. Statele Părți vor asigura copiilor cu dizabilități drepturi egale în viața de familie. În vederea exercitării acestor drepturi și pentru a preveni ascunderea, abandonarea, neglijarea și segregarea copiilor cu dizabilități, Statele Părți se vor angaja să furnizeze din timp informații complete, servicii și asistență copiilor cu dizabilități și familiilor acestora.

4. Statele Părți se vor asigura că un copil nu va fi separat de părinții lui împotriva voinței sale, exceptând cazul în care autoritățile competente, în urma unui control judiciar stabilesc, în conformitate cu legea și procedurile în vigoare, că această separare este necesară în interesul superior al copilului. Copilul nu va fi separat în nici un caz de părinți pe criterii de dizabilitate, fie a copilului, fie a unuia sau ambilor părinți.

5. Atunci când familia restrânsă nu poate îngriji un copil cu dizabilități, Statele Părți vor depune toate eforturile pentru a asigura îngrijirea alternativă în cadrul familiei largite și, în cazul în care aceasta nu este posibilă, în cadrul comunității, într-un mediu de tip familial.

Articolul 24

Educația

1. Statele Părți recunosc dreptul persoanelor cu dizabilități la educație. În vederea realizării acestui drept, fără discriminare și cu respectarea principiului egalității de șanse, Statele Părți vor asigura un sistem educațional incluziv la toate nivelurile, precum și formarea continuă, îndreptată spre:

(a) Dezvoltarea pe deplin a potențialului uman, a simțului demnității și a propriei valori, consolidarea respectului pentru drepturile și libertățile fundamentale ale omului și pentru diversitatea umană;

(b) Dezvoltarea personalității, talentelor și creativității proprii persoanelor cu dizabilități, precum și a abilităților lor mentale și fizice, la potențial maxim;

(c) A da posibilitatea persoanelor cu dizabilități să participe efectiv la o societate liberă.

2. În îndeplinirea acestui drept, Statele Părți se vor asigura că:

(a) Persoanele cu dizabilități nu sunt excluse din sistemul educațional pe criterii de dizabilitate, iar copiii cu dizabilități nu sunt excluși din învățământul primar gratuit și obligatoriu sau din învățământul secundar din cauza dizabilității;

(b) Persoanele cu dizabilități au acces la învățământ primar incluziv, de calitate și gratuit și la învățământ secundar, în condiții de egalitate cu ceilalți, în comunitățile în care

trăiesc;

(c) Se asigură adaptarea rezonabilă a condițiilor la nevoile individuale;

(d) Persoanele cu dizabilități primesc sprijinul necesar, în cadrul sistemului educațional, pentru a li se facilita o educație efectivă;

(e) Se iau măsuri eficiente de sprijin individualizat în amenajarea mediului care să maximizeze progresul școlar și socializarea în conformitate cu obiectivul de integrare deplină.

3. Statele Părți vor asigura persoanelor cu dizabilități posibilitatea de a-și dezvolta competențe care să le faciliteze participarea deplină și egală la procesul de învățământ și ca membri ai comunității. În acest scop, Statele Părți vor lua măsurile adecvate, inclusiv prin:

(a) Facilitarea învățării caracterelor Braille, a sistemelor alternative de scriere, a mijloacelor augmentative și alternative, a mijloacelor și formelor de comunicare și orientare și a aptitudinilor de mobilitate precum și facilitarea sprijinului și îndrumării între persoanele cu aceleași probleme;

(b) Facilitarea învățării limbajului mimico-gestual și promovarea identității lingvistice a persoanelor cu deficiențe de auz;

(c) Asigurarea educației persoanelor și mai ales a copiilor, care sunt nevăzători, surzi sau cu surdo-cecitate, prin cele mai adecvate și individualizate limbaje, căi și modalități, precum și în medii care să le favorizeze o maximă dezvoltare școlară și socială.

4. Pentru a sprijini exercitarea acestui drept, Statele Părți vor lua măsurile adecvate pentru angajarea de profesori, inclusiv profesori cu dizabilități, calificați în limbajul mimico-gestual și/sau Braille, și pentru formarea profesioniștilor și personalului care lucrează la toate nivelurile educaționale. O astfel de formare va presupune cunoașterea problematicii dizabilității și utilizarea modalităților, mijloacelor și formatelor augmentative și alternative adecvate de comunicare, a tehnicilor și materialelor educaționale potrivite pentru susținerea persoanelor cu dizabilități.

5. Statele Părți se vor asigura că persoanele cu dizabilități pot avea acces la învățământ superior, formare vocațională, educație pentru adulți și formare continuă, fără discriminare și în condiții de egalitate cu ceilalți. În acest scop, Statele Părți se vor asigura că persoanelor cu dizabilități li se oferă adaptări adecvate.

Articolul 25

Sănătatea

Statele Părți recunosc faptul că persoanele cu dizabilități au dreptul să se bucure de cea mai bună stare de sănătate, fără discriminare pe criterii de dizabilitate. Statele Părți vor lua toate măsurile adecvate pentru a asigura accesul persoanelor cu dizabilități la serviciile de sănătate care acordă atenție problemelor specifice de gen, inclusiv refacerea stării de sănătate. În special, Statele Părți vor:

(a) Furniza persoanelor cu dizabilități aceeași gamă de servicii, la același nivel de calitate și standard de îngrijire și programe medicale gratuite ori la prețuri accesibile,

precum cele furnizate celorlalte persoane, inclusiv în domeniul sănătății sexuale și reproductive și al programelor publice de sănătate pentru populație;

(b) Furniza acele servicii de sănătate specifice, necesare persoanelor cu dizabilități, inclusiv servicii adecvate de diagnosticare și de intervenție timpurie și servicii menite să prevină riscul apariției altor dizabilități, inclusiv în rândul copiilor și persoanelor vârstnice;

(c) Furniza aceste servicii de sănătate cât mai aproape posibil de comunitățile în care trăiesc aceste persoane, inclusiv în mediul rural;

(d) Solicita profesioniștilor din domeniul medical să furnizeze persoanelor cu dizabilități îngrijire de aceeași calitate ca și celorlalți, inclusiv pe baza consimțământului conștient și liber exprimat, printre altele, prin creșterea gradului de conștientizare privind drepturile omului, demnitatea, autonomia și nevoile persoanelor cu dizabilități, prin instruire și prin promovarea de standarde etice în domeniul serviciilor de sănătate publice și private;

(e) Interzice discriminarea persoanelor cu dizabilități în ceea ce privește dreptul la asigurare de sănătate sau de viață, în cazul în care legislația națională permite acest lucru, accesul la acest tip de asigurări realizându-se într-o manieră corectă și adecvată;

(f) Împiedica orice refuz discriminator de acordare a îngrijirilor de sănătate ori a serviciilor medicale sau a unor alimente ori lichide pe criterii de dizabilitate.

Articolul 26

Abilitare și reabilitare

1. Statele Părți vor lua măsurile eficiente și adecvate, inclusiv prin sprijinul reciproc între persoane cu aceleași probleme, pentru a permite persoanelor cu dizabilități să obțină și să-și mențină maximum de autonomie, să-și dezvolte pe deplin potențialul fizic, mintal, social și profesional și să realizeze o deplină integrare și participare în toate aspectele vieții. În acest scop, Statele Părți vor organiza, consolida și extinde servicii și programe de abilitare și reabilitare complexe, în special în domeniul sănătății, încadrării în muncă, educației și serviciilor sociale, astfel încât aceste servicii și programe:

(a) Să înceapă, într-un stadiu cât mai de timpuriu posibil, și să se bazeze pe evaluarea multidiscplinară a nevoilor și abilităților individuale.

(b) Să sprijine participarea și integrarea în comunitate și în toate aspectele societății, pe baza liberului consimțământ și să fie disponibile cât mai aproape posibil de comunitatea în care trăiesc, inclusiv în mediul rural.

2. Statele Părți vor promova dezvoltarea formării inițiale și continue pentru profesioniștii și personalul care lucrează în serviciile de abilitare și reabilitare.

3. Statele Părți vor promova oferta, cunoașterea și utilizarea echipamentelor și tehnologiilor concepute pentru persoanele cu dizabilități, care vizează abilitarea și reabilitarea lor.

Articolul 27

Munca și încadrarea în muncă

1. Statele Părți recunosc dreptul persoanelor cu dizabilități de a munci în condiții de egalitate cu ceilalți; aceasta include dreptul la oportunitatea de a-și câștiga existența prin exercitarea unei activități liber alese sau acceptate pe piața muncii, într-un mediu de lucru deschis, incluziv și accesibil persoanelor cu dizabilități. Statele Părți vor proteja și promova dreptul la muncă, inclusiv pentru cei care dobândesc o dizabilitate pe durata angajării, prin luarea de măsuri adecvate, inclusiv de ordin legislativ, pentru ca, printre altele:

(a) Să interzică discriminarea pe criterii de dizabilitate referitoare la toate aspectele și formele de încadrare în muncă, inclusiv la condițiile de recrutare, plasare, angajare și menținere în muncă, la progresul în carieră și la condiții de sănătate și securitate la locul de muncă;

(b) Să protejeze drepturile persoanelor cu dizabilități, în condiții de egalitate cu ceilalți, din punct de vedere al condițiilor corecte și favorabile de muncă, inclusiv al oportunităților și remunerației egale pentru muncă egală, al condițiilor de sănătate și securitate la locul de muncă, al protecției împotriva hărțuirii și prin reglementarea conflictelor;

(c) Să se asigure că persoanele cu dizabilități sunt capabile să-și exercite dreptul la muncă și drepturile sindicale în condiții de egalitate cu ceilalți;

(d) Să permită persoanelor cu dizabilități accesul efectiv la programele generale de orientare tehnică și vocațională, la servicii de plasare și formare profesională continuă;

(e) Să promoveze, pe piața muncii, oportunitățile de angajare și de progres în carieră pentru persoanele cu dizabilități și să ofere asistență în căutarea, obținerea și menținerea unui loc de muncă, inclusiv pentru revenirea la locul de muncă.

(f) Să promoveze oportunitățile pentru activități independente, dezvoltarea spiritului antreprenorial, dezvoltarea de cooperative și începerea unei afaceri proprii;

(g) Să angajeze persoane cu dizabilități în sectorul public;

(h) Să promoveze angajarea persoanelor cu dizabilități în sectorul privat prin politici și măsuri adecvate, care să includă programe de acțiune pozitive, stimulente și alte măsuri;

(i) Să se asigure oferirea unor adaptări adecvate persoanelor cu dizabilități, la locul de muncă;

(j) Să încurajeze obținerea, de către persoanele cu dizabilități, a unei experiențe în muncă, pe piața liberă a forței de muncă;

(k) Să promoveze reabilitarea vocațională și profesională, menținerea locului de muncă și programele de reintegrare profesională pentru persoanele cu dizabilități.

2. Statele Părți se vor asigura că persoanele cu dizabilități nu sunt ținute în sclavie sau servitute și sunt protejate, în condiții de egalitate cu ceilalți, împotriva muncii forțate sau obligatorii.

Articolul 28

Standarde de viață și de protecție socială adecvate

1. Statele Părți recunosc dreptul persoanelor cu dizabilități la un standard adecvat de viață pentru ele și familiile lor, inclusiv la alimentație, îmbrăcăminte și locuință adecvate și la îmbunătățirea continuă a condițiilor de trai și vor lua măsurile adecvate pentru a proteja și promova exercitarea acestui drept fără discriminare pe criterii de dizabilitate.

2. Statele Părți recunosc dreptul persoanelor cu dizabilități la protecție socială și posibilitatea de a se bucura de acest drept fără discriminare pe criterii de dizabilitate și vor lua măsurile adecvate pentru a proteja și promova respectarea acestui drept, inclusiv măsuri pentru:

(a) A asigura accesul egal al persoanelor cu dizabilități la servicii de apă potabilă și a asigura accesul la servicii adecvate și accesibile ca preț, la dispozitive și alte tipuri de asistență pentru nevoile aferente dizabilității;

(b) A asigura accesul persoanelor cu dizabilități, în special al femeilor, fetelor și al persoanelor vârstnice cu dizabilități, la programe de protecție socială și de diminuare a sărăciei;

(c) A asigura accesul persoanelor cu dizabilități și al familiilor lor care trăiesc în sărăcie, la asistență financiară din partea statului, pentru cheltuieli legate de dizabilități, inclusiv formare, consiliere, asistență financiară și servicii de îngrijire temporară adecvate;

(d) A asigura accesul persoanelor cu dizabilități la programele publice de locuințe;

(e) A asigura accesul egal al persoanelor cu dizabilități la programele de pensionare și la beneficiile aferente.

Articolul 29

Participarea la viața politică și publică

Statele Părți vor garanta persoanelor cu dizabilități drepturi politice și posibilitatea de a beneficia de acestea, în condiții de egalitate cu alții, și se angajează:

(a) Să se asigure că persoanele cu dizabilități pot participa efectiv și deplin la viața politică și publică, în condiții de egalitate cu ceilalți, în mod direct sau prin reprezentanți liber aleși, precum și dreptul și oportunitatea de a vota și de a fi alese, printre altele, prin:

(i) Asigurarea de proceduri, facilități și materiale de vot adecvate, accesibile și ușor de înțeles și utilizat;

(ii) Protejarea dreptului persoanelor cu dizabilități de a vota prin vot secret la alegerile și referendumurile publice, fără intimidare, de a candida la alegeri, de a deține efectiv un mandat ales și de a îndeplini orice funcție publică, la orice nivel guvernamental, facilitând utilizarea tehnologiilor noi și de asistare, acolo unde este cazul;

(iii) Garantarea exprimării libere a voinței persoanelor cu dizabilități ca electori și

în acest scop, dacă este cazul, la solicitarea acestora, să permită asistarea la vot de către o persoană la alegerea lor;

(b) Să promoveze activ un mediu în care persoanele cu dizabilități pot participa efectiv și pe deplin la administrarea afacerilor publice, fără discriminare și în condiții de egalitate cu ceilalți și să încurajeze participarea lor la afacerile publice, inclusiv:

(i) Să activeze în cadrul organizațiilor neguvernamentale și asociațiilor care se ocupă de viața publică și politică a țării și la activitățile și administrarea partidelor politice;

(ii) Să formeze și să adere la organizații ale persoanelor cu dizabilități pentru a le reprezenta pe acestea din urmă la nivel internațional, național, regional și local.

Articolul 30

Participarea la viața culturală, activități recreative, timp liber și sport

1. Statele Părți recunosc dreptul persoanelor cu dizabilități de a participa, în condiții de egalitate cu ceilalți, la viața culturală și vor lua toate măsurile adecvate pentru a se asigura că persoanele cu dizabilități:

(a) Beneficiază de acces la materialele culturale în formate accesibile;

(b) Beneficiază de acces la programe de televiziune, filme, teatre și alte activități culturale, în formate accesibile;

(c) Beneficiază de acces în locurile destinate reprezentațiilor sau serviciilor culturale, cum ar fi teatre, muzee, cinematografe, biblioteci și servicii turistice și, pe cât posibil, beneficiază de acces la monumente și situri de importanță culturală națională.

2. Statele Părți vor lua măsurile corespunzătoare pentru a da posibilitatea persoanelor cu dizabilități să-și dezvolte și să-și utilizeze potențialul creator, artistic și intelectual, nu numai în beneficiul propriu, ci și în cel al societății.

3. Statele Părți vor lua toate măsurile corespunzătoare, în conformitate cu legislația internațională, pentru a se asigura că legile care protejează drepturile de proprietate intelectuală nu constituie o barieră nerezonabilă sau discriminatorie pentru accesul persoanelor cu dizabilități la produsele culturale.

4. Persoanele cu dizabilități au dreptul, în condiții de egalitate cu ceilalți, la recunoașterea și susținerea identității lor culturale și lingvistice specifice, inclusiv a limbajelor mimico-gestuale și culturii persoanelor cu deficiențe de auz.

5. Pentru ca persoanele cu dizabilități să poată participa, în condiții de egalitate cu ceilalți, la activități recreative, de timp liber și sportive, Statele Părți vor lua măsurile corespunzătoare pentru:

(a) A încuraja și promova participarea, cât de mult posibil, a persoanelor cu dizabilități la desfășurarea de activități sportive de masă, la toate nivelurile;

(b) A se asigura că persoanele cu dizabilități au posibilitatea de a organiza, desfășura și participa la activități sportive și recreative specifice dizabilității și, în acest scop, să încurajeze accesul, în condiții de egalitate cu ceilalți, la instruire, antrenament și

resurse corespunzătoare;

(c) A se asigura că persoanele cu dizabilități au acces la locurile unde se desfășoară activități sportive, recreative și turistice;

(d) A asigura accesul și participarea copiilor cu dizabilități, în condiții de egalitate cu ceilalți, la joacă, activități recreative, de timp liber și sportive, inclusiv la activitățile din sistemul școlar;

(e) A se asigura că persoanele cu dizabilități au acces la serviciile furnizate de cei implicați în organizarea activităților recreative, turistice, de timp liber și sportive.

Articolul 31

Statistici și colectarea datelor

1. Statele Părți se angajează să colecteze informațiile corespunzătoare, inclusiv date statistice și de cercetare, pentru a avea posibilitatea să formuleze și să implementeze politici care să conducă la intrarea în vigoare a prezentei Convenții. Procesul de colectare și stocare a acestor informații se va:

(a) Conforma măsurilor de protecție stabilite de lege, inclusiv de legislația referitoare la protecția datelor, pentru a asigura confidențialitatea și respectarea anonimatului persoanelor cu dizabilități;

(b) Conforma normelor internaționale acceptate, de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și principiilor etice referitoare la colectarea și utilizarea statisticilor.

2. Informațiile colectate conform acestui articol vor fi sortate și furnizate în funcție de necesități și vor fi utilizate pentru a ajuta la evaluarea implementării obligațiilor Statelor Părți care decurg din prezenta Convenție și la identificarea și rezolvarea barierelor cu care se confruntă persoanele cu dizabilități în exercitarea drepturilor lor.

3. Statele Părți își vor asuma responsabilitatea pentru diseminarea acestor statistici și vor asigura accesibilitatea acestora în aceeași măsură pentru persoanele cu dizabilități ca și pentru alte persoane.

Articolul 32

Cooperarea internațională

1. Statele Părți recunosc importanța cooperării internaționale și a promovării acesteia în susținerea eforturilor pentru îndeplinirea scopului și obiectivelor prezentei Convenții și vor lua toate măsurile corespunzătoare și eficiente în această privință, între State și în cadrul acestora și, dacă este cazul, în parteneriat cu organizații internaționale și regionale relevante și cu societatea civilă, în special cu organizații ale persoanelor cu dizabilități. Aceste măsuri pot include, printre altele:

(a) Asigurarea unei cooperări internaționale care include programele de dezvoltare internațională, incluzivă și accesibilă persoanelor cu dizabilități;

(b) Facilitarea și sprijinul pentru dezvoltarea capacității instituționale, inclusiv prin schimbul și diseminarea de informații, experiențe, programe de formare și de bune practici;

(c) Facilitarea cooperării în cercetare și accesul la cunoștințe științifice și tehnice;

(d) Furnizarea de asistență tehnică și economică, după caz, inclusiv prin facilitarea accesului la tehnologie de asistare și schimburile în acest domeniu, precum și prin transfer de tehnologie.

2. Prevederile prezentului articol nu aduc prejudiciu obligativității ca fiecare Stat Parte să-și îndeplinească obligațiile ce decurg din prezenta Convenție.

Articolul 33

Implementarea și monitorizarea națională

1. Potrivit sistemului lor de organizare, Statele Părți vor desemna unul sau mai multe puncte de contact în cadrul guvernului pentru probleme referitoare la implementarea prezentei Convenții și vor acorda atenția cuvenită stabilirii sau desemnării unui mecanism de coordonare în cadrul guvernului pentru a facilita măsurile aferente, în diferite sectoare și la diferite niveluri.

2. Statele Părți, în conformitate cu propriile sisteme juridice și administrative, își vor menține, consolida, desemna sau stabili fiecare un cadru care să includă unul sau mai multe mecanisme independente, după cum este cazul, pentru a promova, proteja și monitoriza implementarea prezentei Convenții. La desemnarea sau stabilirea unui asemenea mecanism, Statele Părți vor ține cont de principiile referitoare la statutul și funcționarea instituțiilor naționale pentru protecția și promovarea drepturilor omului.

3. Societatea civilă, în special persoanele cu dizabilități și organizațiile care le reprezintă, vor fi implicate și vor participa pe deplin la procesul de monitorizare.

Articolul 34

Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități

1. Se va constitui un Comitet pentru drepturile persoanelor cu dizabilități (numit în continuare „Comitetul”), care va îndeplini funcțiile prevăzute în continuare.

2. Comitetul va fi alcătuit, în momentul intrării în vigoare a prezentei Convenții, din doisprezece experți. După alte șaiszeci de ratificări sau aderări la Convenție, numărul membrilor în Comitet va crește cu șase membri, atingând un număr maxim de optsprezece membri.

3. Membrii Comitetului vor acționa în nume propriu și vor avea o înaltă ținută morală, competență și experiență recunoscute în domeniul prezentei Convenții. La nominalizarea candidaților lor, Statele Părți sunt invitate să țină cont de prevederea stabilită în articolul 4.3 din prezenta Convenție.

4. Membrii Comitetului vor fi aleși de Statele Părți, acordând atenție distribuției geografice echitabile, reprezentării diferitelor forme de civilizație și a principalelor sisteme

juridice, reprezentării echilibrate pe criterii de sex și a participării experților cu dizabilități.

5. Membrii Comitetului vor fi aleși prin vot secret dintr-o listă de persoane nominalizate de Statele Părți dintre cetățenii lor, în reuniuni ale Conferinței Statelor Părți. La acele reuniuni, pentru care este necesar un cvorum de două treimi din Statele Părți, persoanele alese în Comitet vor fi cele care obțin cel mai mare număr de voturi și majoritatea absolută din voturile reprezentanților Statelor Părți prezente care își exercită dreptul de vot.

6. Procesul inițial de alegere se va ține nu mai târziu de șase luni după data intrării în vigoare a prezentei Convenții. Cu cel puțin patru luni înainte de data fiecărei alegeri, Secretarul General al Națiunilor Unite va transmite o scrisoare Statelor Părți invitându-le să depună nominalizările în termen de două luni. Secretarul General va întocmi ulterior o listă în ordine alfabetică a tuturor persoanelor nominalizate astfel, indicând Statele Părți care le-au nominalizat și pe care o va înainta Statelor Părți la prezenta Convenție.

7. Membrii Comitetului vor fi aleși pentru un mandat de patru ani. Aceștia vor putea fi realeși o singură dată. Totuși, mandatul a șase dintre membrii aleși la prima alegere va expira la sfârșitul unei perioade de doi ani; imediat după prima alegere, numele acestor șase membri se vor alege prin tragere la sorți de către președintele adunării la care se face referire în paragraful 5 al prezentului articol.

8. Alegerea a șase membri suplimentari ai Comitetului se va desfășura cu ocazia alegerilor periodice, conform prevederilor relevante ale prezentului articol.

9. Dacă un membru al Comitetului decedează, demisionează sau declară că din orice altă cauză nu își mai poate îndeplini îndatoririle, Statul Parte care l-a nominalizat pe acel membru va numi un alt expert care are calificările și îndeplinește cerințele prevăzute în prevederile relevante din prezentul articol pentru restul mandatului.

10. Comitetul își va stabili propriile reguli de procedură.

11. Secretarul General al Națiunilor Unite va asigura personalul și facilitățile necesare pentru îndeplinirea eficientă a funcțiilor Comitetului conform prezentei Convenții și va convoca prima reuniune a acestuia.

12. Cu aprobarea Adunării Generale, membrii Comitetului constituit conform prezentei Convenții vor primi indemnizații din resursele Națiunilor Unite, în termenii și condițiile pe care le va hotărî Adunarea, ținând cont de importanța responsabilităților Comitetului.

13. Membrii Comitetului vor avea dreptul la facilitățile, privilegiile și imunitățile experților în misiune pentru Națiunile Unite, după cum s-a stabilit în secțiunile specifice ale Convenției privind privilegiile și imunitățile Națiunilor Unite.

Articolul 35

Rapoartele Statelor Părți

1. Fiecare Stat Parte va prezenta Comitetului, prin Secretarul General al

Națiunilor Unite, un raport cuprinzător asupra măsurilor luate pentru punerea în aplicare a obligațiilor ce îi revin în conformitate cu prezenta Convenție și asupra progresului făcut în acea privință, în termen de doi ani după intrarea în vigoare a prezentei Convenții pentru Statul Parte respectiv.

2. După aceea, Statele Părți vor prezenta rapoarte ulterioare cel puțin la fiecare patru ani și apoi ori de câte ori solicită Comitetul.

3. Comitetul va stabili liniile directoare aplicabile pentru conținutul raportului.

4. Nu este necesar ca Statul Parte care a prezentat un raport inițial Comitetului să repete în rapoartele sale ulterioare informațiile furnizate anterior. Când întocmesc rapoartele pentru Comitet, Statele Părți sunt invitate să considere raportarea ca un proces deschis și transparent și să acorde importanța necesară prevederilor art. 4.3. al prezentei Convenții.

5. Rapoartele pot evidenția factorii și dificultățile care afectează gradul de îndeplinire a obligațiilor în condițiile prezentei Convenții.

Articolul 36

Analiza rapoartelor

1. Fiecare raport va fi analizat de Comitet care va transmite sugestiile și recomandările generale pe care le consideră adecvate și le va înainta Statului Parte respectiv. Statul Parte poate răspunde Comitetului cu orice informație pe care o consideră necesară. Comitetul poate solicita Statelor Părți informații suplimentare relevante pentru implementarea prezentei Convenții.

2. Dacă un Stat Parte a înregistrat o întârziere semnificativă în depunerea unui raport, Comitetul poate notifica Statul Parte respectiv despre necesitatea de a examina implementarea prezentei Convenții în acel Stat Parte, în baza informațiilor întemeiate aflate la dispoziția Comitetului, dacă raportul respectiv nu este depus în termen de trei luni de la notificare. Comitetul va invita Statul Parte respectiv să participe la o astfel de examinare. În cazul în care Statul Parte răspunde prin transmiterea raportului, se vor aplica prevederile din aliniatul 1 al prezentului articol.

3. Secretarul General al Națiunilor Unite va pune rapoartele la dispoziția tuturor Statelor Părți.

4. Statele Părți vor supune rapoartele dezbaterii publice, fiecare în țara sa, și vor facilita accesul la sugestiile și recomandările generale legate de respectivele rapoarte.

5. Comitetul va transmite, dacă va considera necesar, agențiilor specializate, fondurilor și programelor Națiunilor Unite și altor organisme competente rapoarte ale Statelor Părți pentru a soluționa o cerere sau o nevoie de consiliere sau asistență tehnică cuprinsă în aceste rapoarte, împreună cu observațiile și recomandările Comitetului asupra acelor solicitări, dacă există.

Articolul 37

Cooperarea între Statele Părți și Comitet

1. Fiecare Stat Parte va coopera cu Comitetul și îi va asista pe membrii acestuia în îndeplinirea mandatului lor.
2. În relația sa cu Statele Părți, Comitetul va acorda atenția cuvenită modurilor și mijloacelor de creștere a capacităților naționale de implementare a prezentei Convenții, inclusiv prin cooperare internațională.

Articolul 38

Relația Comitetului cu alte organisme

Pentru a promova implementarea eficientă a prezentei Convenții și pentru a încuraja cooperarea internațională în domeniul acoperit de prezenta Convenție:

(a) Agențiile specializate și alte organisme ale Națiunilor Unite vor avea dreptul să fie reprezentate la analiza implementării prevederilor din prezenta Convenție, conform mandatului lor. Comitetul poate invita agenții specializate și alte organisme competente, în măsura în care consideră necesar, să furnizeze expertiză referitoare la implementarea Convenției în domenii care intră în aria de competență a mandatului lor. Comitetul poate invita agenții specializate și alte organisme ale Națiunilor Unite să depună rapoarte referitoare la implementarea Convenției în domenii care intră în obiectul lor de activitate;

(b) În îndeplinirea mandatului, Comitetul va consulta, dacă este cazul, alte organisme relevante constituite prin tratate internaționale privind drepturile omului, pentru a asigura concordanța dintre liniile directoare de raportare, sugestiile și recomandările generale și pentru a evita duplicarea și suprapunerea în îndeplinirea funcțiilor acestora.

Articolul 39

Raportul Comitetului

Comitetul va raporta la fiecare doi ani Adunării Generale și Consiliului Economic și Social despre activitățile sale și poate face sugestii și recomandări generale în baza examinării rapoartelor și informațiilor primite de la Statele Părți. Astfel de sugestii și recomandări generale vor fi incluse în raportul Comitetului împreună cu comentariile Statelor Părți, dacă ele există.

Articolul 40

Conferința Statelor Părți

1. Statele Părți se vor întâlni periodic în cadrul unei Conferințe a Statelor Părți pentru a analiza orice problemă referitoare la implementarea prezentei Convenții.
2. Nu mai târziu de șase luni după intrarea în vigoare a prezentei Convenții, Conferința Statelor Părți va fi convocată de către Secretarul General al Națiunilor Unite. Reuniunile ulterioare vor fi convocate de către Secretarul General al Națiunilor Unite bianual sau la decizia Conferinței Statelor Părți.

Articolul 41

Depozitar

Secretarul General al Națiunilor Unite va fi depozitarul prezentei Convenții.

Articolul 42

Semnarea

Prezenta Convenție va fi deschisă pentru semnare tuturor Statelor și organizațiilor de integrare regională, la sediul Națiunilor Unite din New York, începând cu data de 30 martie 2007.

Articolul 43

Consimțământul

Prezenta Convenție va face obiectul ratificării de către Statele semnatare și al confirmării oficiale de către organizațiile de integrare regională semnatare. Ea va fi deschisă pentru aderarea oricărui Stat sau organizație de integrare regională care nu a semnat Convenția.

Articolul 44

Organizațiile de integrare regională

1. „Organizația de integrare regională” va însemna o organizație formată din statele suverane ale unei anumite regiuni, căreia statele membre i-au transferat competența în legătură cu aspectele reglementate de această Convenție. Organizațiile de acest tip vor declara în instrumentele lor de confirmare oficială sau de aderare în ce măsură au competență privind aspectele reglementate de prezenta Convenție. Ulterior, ele îl vor informa pe depozitar despre orice modificare substanțială intervenită în aria lor de competență.

2. Referințele la „Statele Părți” în prezenta Convenție se vor aplica acestor organizații, în limita competenței acestora.

3. Nici un instrument depus de o organizație de integrare regională nu va fi luat în considerare în aplicarea articolului 45, alineatul 1 și al articolului 47, alineatele 2 și 3 ale prezentei Convenții.

4. Organizațiile de integrare regională, pe aspecte care intră în domeniul lor de competență, își pot exercita dreptul de vot în cadrul Conferinței Statelor Părți, având un număr de voturi egal cu numărul de State membre care sunt părți la prezenta Convenție. O astfel de organizație nu își va exercita dreptul de vot dacă oricare dintre Statele ei membre își exercită acest drept, și invers.

Articolul 45

Intrarea în vigoare

1. Prezenta Convenție va intra în vigoare în a 30-a zi după depunerea celui de-al 20-lea instrument de ratificare sau de aderare.
2. Pentru fiecare Stat sau organizație de integrare regională care ratifică, confirmă oficial sau aderă la Convenție după depunerea celui de-al 20-lea astfel de instrument, Convenția va intra în vigoare în a 30-a zi după depunerea propriului instrument de acest tip.

Articolul 46

Rezerve

1. Rezervele, incompatibile cu obiectul și scopul prezentei Convenții, nu vor fi permise.
2. Rezervele pot fi retrase în orice moment.

Articolul 47

Amendamente

1. Orice Stat Parte poate să propună un amendament la prezenta Convenție și să îl depună la Secretarul General al Națiunilor Unite. Secretarul General va comunica Statelor Părți orice amendament propus, cu o cerere de a fi notificat dacă acestea sunt de acord cu organizarea unei conferințe a Statelor Părți în scopul de a analiza și decide asupra propunerilor făcute. În cazul în care, în termen de patru luni de la data unei asemenea comunicări, cel puțin o treime din Statele Părți este de acord cu organizarea unei astfel de conferințe, Secretarul General va organiza conferința sub auspiciile Națiunilor Unite. Orice amendament adoptat de o majoritate de două treimi din numărul Statelor Părți prezente și care își exercită dreptul de vot, va fi înaintat de Secretarul General Adunării Generale pentru aprobare și, ulterior, tuturor Statelor Părți, pentru acceptare.

2. Un amendament adoptat și aprobat conform alineatului 1 al prezentului articol va intra în vigoare în a 30-a zi după ce numărul de instrumente de acceptare depuse atinge două treimi din numărul Statelor Părți la data adoptării amendamentului. Ulterior, amendamentul va intra în vigoare pentru orice Stat Parte în a 30-a zi după depunerea propriului său instrument de acceptare. Un amendament va fi obligatoriu numai pentru acele State Părți care l-au acceptat.

3. Dacă se stabilește astfel de către Conferința Statelor Părți prin consens, un amendament adoptat și aprobat conform alineatului 1 al prezentului articol care se referă exclusiv la articolele 34, 38, 39 și 40 va intra în vigoare pentru toate Statele Părți în a 30-a zi după ce numărul de instrumente de acceptare atinge două treimi din numărul Statelor Părți la data adoptării amendamentului.

Articolul 48

Denunțarea

Un Stat Parte poate denunța prezenta Convenție printr-o notificare adresată Secretarului General al Națiunilor Unite. Denunțarea va deveni efectivă la un an de la data primirii notificării de către Secretarul General.

Articolul 49

Formatul accesibil

Textul prezentei Convenții va fi disponibil în formate accesibile.

Articolul 50

Texte autentice

Textele în arabă, chineză, engleză, franceză, rusă și spaniolă ale prezentei Convenții vor fi egal autentice.

Drept mărturie, subsemnații plenipotențari, fiind autorizați legal în acest scop de propriile Guverne, au semnat prezenta Convenție.

Anexa II

Protocol Opțional la Convenția privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități

Statele Părți la prezentul Protocol au convenit următoarele:

Articolul 1

1. Un Stat Parte la prezentul Protocol („Stat Parte”) recunoaște competența Comitetului pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități („Comitetul”) de a primi și analiza comunicările de la sau în numele indivizilor sau grupurilor de indivizi din jurisdicția acestuia care susțin că sunt victime ale încălcării, de către acel Stat Parte, a prevederilor Convenției.

2. Nu va fi primită de către Comitet nici o comunicare dacă ea se referă la un Stat Parte la Convenție care nu este parte și la prezentul Protocol.

Articolul 2

Comitetul va considera o comunicare inadmisibilă atunci când:

- (a) Comunicarea este anonimă;
- (b) Comunicarea reprezintă un abuz al dreptului de a prezenta asemenea comunicări sau este incompatibilă cu prevederile Convenției;
- (c) Aceeași problemă a fost deja examinată de Comitet sau a fost, ori este în curs de examinare în cadrul altei proceduri internaționale de investigare sau soluționare.

(d) Nu au fost epuizate toate căile interne de recurs disponibile. Această regulă nu se aplică dacă procedurile de recurs depășesc termene rezonabile sau dacă este puțin probabil să producă o rezolvare efectivă;

(e) Este în mod evident neîntemeiată sau nu este fundamentată suficient sau atunci când

(f) Faptele care sunt obiectul comunicării s-au desfășurat înainte de intrarea în vigoare a prezentului Protocol pentru Statul Parte în cauză, doar dacă acele fapte nu au continuat după acea dată.

Articolul 3

În conformitate cu prevederile articolului 2 din prezentul Protocol, Comitetul va supune atenției Statului Parte orice comunicare care i-a fost înaintată în mod confidențial. În termen de șase luni, Statul respectiv va prezenta Comitetului, în scris, explicații sau declarații de clarificare a problemei și, dacă este cazul, măsurile adoptate de acel Stat pentru remedierea situației.

Articolul 4

1. În orice moment după primirea comunicării și înainte de studierea comunicării pe fond, Comitetul poate transmite Statului Parte în cauză, pentru o analiză urgentă, o solicitare ca Statul Parte să ia măsurile tranzitorii necesare pentru a evita posibile daune ireparabile aduse victimei sau victimelor presupusei încălcări.

2. Atunci când Comitetul acționează în baza aliniatului 1 din acest articol, aceasta nu implică luarea unei decizii asupra admisibilității sau fondului comunicării.

Articolul 5

Comitetul va organiza ședințe cu ușile închise atunci când examinează comunicările în baza prezentului Protocol. După examinarea unei comunicări, Comitetul va înainta sugestiile și recomandările proprii, dacă există, către Statul Parte în cauză și către petent.

Articolul 6

1. În cazul în care Comitetul primește informații de încredere prin care se indică încălcări grave sau sistematice, de către un Stat Parte, ale drepturilor stabilite în Convenție, Comitetul va invita acel Stat Parte să coopereze la examinarea informațiilor și, în acest scop, să prezinte observații referitoare la informațiile în cauză.

2. Ținând cont de orice observații care ar putea fi prezentate de către Statul Parte în cauză, precum și de orice informații de încredere de care dispune, Comitetul poate desemna unul sau mai mulți dintre membrii săi să desfășoare o investigație și să raporteze

de urgență Comitetului. Atunci când se justifică și cu aprobarea Statului Parte, investigația poate include o vizită pe teritoriul acestuia.

3. După examinarea constatărilor unei asemenea investigații, Comitetul va transmite aceste constatări Statului Parte în cauză, împreună cu toate observațiile și recomandările.

4. În termen de șase luni de la primirea constatărilor, comentariilor și recomandărilor transmise de către Comitet, Statul Parte în cauză va transmite Comitetului observațiile sale.

5. O astfel de investigație se va desfășura în mod confidențial și se va apela la cooperarea Statului Parte în toate etapele procedurilor.

Articolul 7

1. Comitetul poate invita Statul Parte în cauză să includă în raportul său, în baza articolului 35 din Convenție, detaliile oricăror măsuri luate ca răspuns la o investigație desfășurată conform articolului 6 din prezentul Protocol.

2. Dacă este necesar, după expirarea perioadei de șase luni la care se face referire în articolul 6.4, Comitetul poate invita Statul Parte în cauză pentru a-l informa asupra măsurilor luate ca răspuns la o asemenea investigație.

Articolul 8

La momentul semnării sau ratificării prezentului Protocol sau al aderării la acesta, fiecare Stat Parte poate declara că nu recunoaște competența Comitetului prevăzută în articolele 6 și 7.

Articolul 9

Secretarul General al Națiunilor Unite va fi depozitarul prezentului Protocol.

Articolul 10

Prezentul Protocol va fi deschis pentru semnare tuturor Statelor și organizațiilor de integrare regională semnatare ale Convenției, la sediul Națiunilor Unite din New York, începând cu data de 30 martie 2007.

Articolul 11

Prezentul Protocol va fi supus ratificării de către Statele semnatare ale acestui Protocol, care au ratificat sau care au aderat la Convenție. Acesta va face obiectul confirmării oficiale de către organizațiile de integrare regională semnatare ale acestui

Protocol, care au semnat Convenția sau care au aderat la aceasta. Protocolul va fi deschis pentru aderare oricărui Stat sau organizație de integrare regională care a ratificat, confirmat oficial sau a aderat la Convenție și care nu a semnat Protocolul.

Articolul 12

1. „Organizație de integrare regională” va însemna o organizație constituită de statele suverane dintr-o regiune dată, căreia statele membre i-au transferat competența în privința aspectelor reglementate de Convenție și de prezentul Protocol. Asemenea organizații vor declara în instrumentele lor de confirmare oficială sau de aderare, limita ariei de competență referitoare la aspectele reglementate de Convenție și de acest Protocol. Ulterior, ele vor informa depozitarul cu privire la orice modificare semnificativă a ariei lor de competență.

2. Referirile la „Statele Părți” din prezentul Protocol se vor aplica unor astfel de organizații în limitele competenței acestora.

3. Niciun instrument depus de o organizație de integrare regională nu va fi luat în considerare în aplicarea articolului 13, alineatul 1 și al articolului 15, alineatul 2 din prezentul Protocol.

4. Organizațiile de integrare regională, pe aspecte din domeniul lor de competență, își pot exercita dreptul de vot în cadrul reuniunii Statelor Părți, cu un număr de voturi egal cu numărul de State membre care sunt părți la acest Protocol. O astfel de organizație nu-și va exercita dreptul la vot dacă oricare dintre Statele ei membre își exercită acest drept și invers.

Articolul 13

1. Sub rezerva intrării în vigoare a Convenției, prezentul Protocol va intra în vigoare în a 30-a zi după depunerea celui de-al 10-lea instrument de ratificare sau de aderare.

2. Pentru fiecare Stat sau organizație de integrare regională care ratifică, confirmă oficial sau aderă la Protocol după depunerea celui de-al 10-lea asemenea instrument, Protocolul va intra în vigoare în a 30-a zi după depunerea instrumentului propriu.

Articolul 14

1. Rezervele incompatibile cu obiectul și scopul prezentului Protocol nu vor fi permise.

2. Rezervele pot fi retrase în orice moment.

Articolul 15

1. Orice Stat Parte poate să propună un amendament la prezentul Protocol și să îl depună la Secretarul General al Națiunilor Unite. Secretarul General va comunica orice amendament propus Statelor Părți, cu o cerere de notificare, dacă acestea sunt de acord cu organizarea unei reuniuni a Statelor Părți în scopul de a analiza și decide asupra propunerilor făcute. În cazul în care în termen de patru luni de la data unei asemenea comunicări, cel puțin o treime din Statele Părți sunt de acord cu organizarea unei asemenea reuniuni, Secretarul General va organiza reuniunea sub auspiciile Națiunilor Unite. Orice amendament adoptat de o majoritate de două treimi din numărul Statelor Părți prezente și care își exercită dreptul de vot, va fi înaintată de către Secretarul General Adunării Generale pentru aprobare și, ulterior, tuturor Statelor Părți pentru acceptare.

2. Un amendament adoptat și aprobat conform aliniatului 1 al acestui articol va intra în vigoare în a 30-a zi după ce numărul de instrumente de acceptare depuse atinge două treimi din numărul Statelor Părți la data adoptării amendamentului. Ulterior, amendamentul va intra în vigoare pentru orice Stat Parte în a 30-a zi după depunerea propriului său instrument de acceptare. Un amendament va fi obligatoriu numai pentru acele State Părți care l-au acceptat.

Articolul 16

Un Stat Parte poate denunța prezentul Protocol printr-o notificare în scris către Secretarul General al Națiunilor Unite. Denunțarea va deveni efectivă la un an de la data primirii notificării de către Secretarul General.

Articolul 17

Textul prezentului Protocol va fi disponibil în formate accesibile.

Articolul 18

Textele în arabă, chineză, engleză, franceză, rusă și spaniolă ale prezentului Protocol vor fi egal autentice.

Drept mărturie, subsemnații plenipotențari, fiind autorizați legal în acest scop de propriile Guverne, au semnat prezentul Protocol.